GOETHE

POEZIA

1

EDITURA UNIVERS

Copilului... i-a fost hărăzit un imens arc de viață, i-a fost dat să ducă, cu o enormă tenacitate, o viață cu adevărat exemplară, să desfășoare uriașe forțe de creștere și de înnoire, să împlinească umanul și să capete o maiestate a existenței în fața căreia se înclinau regi și popoare... Mase întregi de istorie i s-au perindat val cu val prin față, asaltîndu-i spiritul : războiul de șapte ani, războiul pentru independență al Americii, Revoluția franceză, ascensiunea și căderea lui Napoleon, disoluția Sfîntului imperiu roman, trecerea de la un secol la celălalt cu transformările universale de fizionomie și atmosferă, începutul epocii burgheze, al celei a mașinilor, Revoluția din Iulie...

THOMAS MANN

Tendința lui cea mai evidentă este de a cuprinde omul în totalitatea lui. În această privință continuă cea mai bună îndrumare a Renașterii. Este un uomo universale, **în înțelesul pe care italienii Renașterii îl dădeau acestui cuvînt... Este poet, gînditor, naturalist, în unele momente artist plastic. De la Leonardo da Vinci nu mai apăruse în cultura lumii o personalitate atît de completă.**

TUDOR VIANU

GOETHE

GOETHE

OPERE
POEZIA
I

Studiu introductiv,
note și comentarii
de JEAN LIVESCU

București, 1984
EDITURA UNIVERS

GOETHE

Goethe war vielleicht der letzte Helle, der letzte, der glaubte, es gebe so etwas: Edelmut, Güte als Leistung, Leidenschaft aus Gewissen, Geschichte als schöner Verlauf. Was er für möglich hielt, sollten wir wenigstens für wünschenswert halten.

(MARTIN WALSER*)

I

RECITIREA lui Goethe prilejuieşte satisfacţia întîlnirii cu un mare artist al cuvîntului. Dar nu numai atît: descoperim de fiecare dată noi aspecte ale acestei personalităţi de un neobosit dinamism, cu o aviditate de cunoaştere de o vastă complexitate, cuprinzînd nu numai domeniile sociale, mai direct legate de exercitarea artei, dar şi sistematice investigaţii în fondul de probleme al ştiinţelor naturii. Toate aceste preocupări au ca motivaţie interioară o concepţie organică, de o profundă semnificaţie, privind căutarea adevărului, cultivarea marilor valori etice, funcţia socială a artei şi responsabilitatea artistului faţă de om şi de umanitate.

Apariţia lui în literatura germană, în ultimul pătrar al veacului al optsprezecelea, coincide cu un moment de răscruce în evoluţia literelor germane şi determină o formulă hotărît nouă, cu urmări ce nici pînă azi nu s-au istovit pe deplin. Este vorba despre mişcarea literară atît de versatilă, de greu de definit, încît a putut fi cuprinsă numai într-o formulă metaforică cu conotaţii de furtună, dezlănţuire, zbucium, avînt: *Sturm und Drang*. Aceasta reflectă spiritul de răzvrătire, dorinţa de libertate şi înnoire a celor mai înaintate pături ale intelectualităţii germane, năzuind spre suprimarea unor convenţii sociale perimate, sterpe, a tiraniei de orice fel, spre deplasarea accentului vieţii către exaltarea eului şi exprimarea nemijlocită a sentimentului, reprimat atîta vreme datorită priorităţii acordate de luminism unui raţionalism facil.

---

* Goethe a fost poate ultimul clarvăzător, ultimul care a crezut că mai există aşa ceva: mărinimie, bunătate ca rezultat al efortului, pasiune conştientizată, istorie ca desfăşurare armonioasă. Ar trebui să considerăm cel puţin drept dezirabil ceea ce el considera drept posibil (Martin Walser, Liebeserklärungen, 1983).

Tînăru. Goethe devine purtătorul de cuvînt al noii generații, el dă expresie efervescenței spirituale a epocii, tendințelor ei transformatoare. Lirica sa e dezlănțuită, impetuoasă. *Götz* și *Werther* propagă, mai presus de orice, o nouă sensibilitate, sinceritate în exprimarea artistică a unei intense participări la evenimentul trăit, elemente care în mare măsură se identifică cu progresele libertății spirituale. Dacă drama *Götz von Berlichingen* exaltă, neistoric pe o temă istorică, libertatea și demnitatea drept virtuți naționale ale unui trecut idealizat, romanul tînărului de 24 ani provoacă o adevărată febră ce cuprinde Germania și, dincolo de ea, lumea. Răsunetul operelor de tinerețe ale scriitorului este ușor de explicat prin faptul că aceste cărți potențau sensibilitatea generată de starea societății vremii. Într-un eseu din 1938 dedicat romanului goethean de debut, Thomas Mann schițează fundalul istoric, politic și spiritual al Weltschmerz-ului pe care crește această creație: „Nu e ușor de analizat starea de spirit care constituia, în acel timp, subsolul civilizației europene. Din punct de vedere istoric, era situația din ajunul catastrofei și al uriașei înnoiri de atmosferă a Revoluției franceze; din punct de vedere al istoriei culturii e epoca pe care Rousseau a pus pecetea spiritului său sensibil și revoltat. Saturație de civilizație, emanciparea sentimentului, nostalgia întoarcerii la ce e natural și elementar, scuturarea lanțurilor unei culturi închistate, revolta împotriva convențiilor și a meschinăriei burgheze, — toate s-au conjugat pentru a face ca spiritul să se ridice împotriva oricărei îngrădiri a individului și pentru ca o nemărgenită și exaltată sete de viață să ia forma dorinței de moarte."[1] Vizată s-a simțit mai ales generația tînără; ea se regăsește în eroul însetat de prospețime și autenticitate, ostil convenționalismului. Identificarea merge pînă la imitație. Nenumărați tineri se îmbracă asemenea lui Werther; pînă și sinuciderea, soluție de intransigență poetică la Goethe, este interpretată de unii drept fapt de viață și reiterată. Aceasta a permis unor cercuri clericale să califice romanul drept o apologie a sinuciderii motivată de o dragoste imorală și să impună în unele centre interzicerea lui. Mai puțin depistate rațional și mai mult simțite afectiv erau cauzele sociale ale întregii tragedii; ele vor fi analizate și relevate în timp, meritul prim revenindu-i însuși scriitorului.

Privind lucrurile dintr-o perspectivă mai largă, momentul primei afirmări a lui Goethe, anii 1770—1774, cînd se nasc *Götz* și *Werther* (să adăugăm că tot pe atunci se conturează inițial imaginea lui *Faust*, cea de a treia operă de covîrșitoare rezonanță), apare iluminat de o copleșitoare febră creatoare; atunci se afirmă acele forțe ce aveau să

---

[1] Thomas Mann: *Goethes Werther* (1938), în: *Gesammelte Werke in 12 Bänden*, Berlin 1956, vol. 11, p. 229.

impună alt tip de literatură decît cel ilustrat de generațiile înaintașilor. Formula goetheană rămîne expresia ei cea mai limpede și mai plină de consecințe. Goethe dăduse formă sensibilității estetice a epocii sale; pe de altă parte, apariția lui Goethe poate fi socotită în multe privințe ca o rezultantă a unei stări de fapt venită să răspundă necesităților vieții literare de a se sincroniza cu realitatea.

Interogînd din perspectiva orizontului de așteptare al epocii sale efectul primelor scrieri goetheene, acestea apar ca o aventură estetică inedită, fără echivalent în experiența anterioară privind structura și tematica literară. Ele instaurează un model lirico-dramatic și lirico-narativ persistent care va fi punct de referință al multor orientări ulterioare.

Dar natura proteică a artistului și gînditorului depășește acest stadiu de nestăvilită răsturnare a zăgazurilor; Goethe va lepăda curînd, cum se exprimă el metaforic, una din „pieile sale de șarpe".

După o perioadă de tăcere, un alt moment major al afirmării consolidează definitiv reputația de deschizător de drumuri a marelui scriitor, îl impune în chiar conștiința literară a epocii noastre ca prezență stenică, prin ceea ce prefigurează: făptura umană identificată cu „alfa și omega tuturor lucrurilor nouă cunoscute", conturarea misiunii morale, estetice și culturale ce revine artistului. Meditația asupra responsabilității acestuia se face resimțită încă în cea de a doua ediție din *Werther* și este și mai evidentă în *Torquato Tasso*, după cum pledoaria pentru adevăr ca fundament al relațiilor umane inspiră *Ifigenia în Taurida*. Patosul pedagogic care predomină în *Wilhelm Meister* sau *Faust*, educarea propriului eu drept tentativă de educare a umanității îl plasează pe Goethe din nou în fruntea scriitorilor timpului. Concentrarea asupra problemelor omului este la Goethe o formă a încrederii sale nedezmințite în capacitatea de ameliorare a condiției umane. Constantă rămîne de aceea în evoluția lui Goethe căutarea pentru existența umană a unui model formativ, pe care însă nu-l construiește arbitrar, ci-l reconstituie, ca mulți alți umaniști, din experiența istorică a oamenilor, în principal din utopia retrospectivă a unei „epoci de aur" în antichitatea greacă. S-ar putea chiar spune că Goethe reface în evoluția sa spirituală drumul parcurs de vechea Eladă, așa cum îl idealizau căutările vremii. În tinerețe împletește vremea legendar-eroică a lui Homer și Pindar cu freamătul de viață din Shakespeare și cu negurile nordice ale lui Ossian, urmărind, ca titanicul său Prometeu, să plămădească din lutul cosmic modele de oameni și de lumi: „un neam asemeni mie/ să sufere, să plîngă/ și să se bucure/ să le înfrunte/ ca mine". În una din cele mai caracteristice poezii ale acestui timp, *Der Wandrer (Drumețul*, 1771), moștenirea antică devine element constitutiv al prezentului: copilul la sînul mamei, simbol al perenității,

crește în umbra trecutului; ruinele templului antic nu sînt deplînse romantic, ci sînt evocate în lumina funcției lor de continuitate, ca pietre alcătuitoare ale colibei care adăpostește munca și tihna omului. O dată cu maturizarea, cu reflexia asupra propriei sale deveniri, extremele se ponderează, idealul uman se interiorizează în formula winckelmanniană de *edle Einfalt und stille Grösse* (nobilă simplitate și solitară măreție), măsura nu mai este căutată în exterior, omul însuși trebuie să fie între semenii săi exemplul echilibrului între rațiune, afectivitate și impuls instinctiv, adevărul, binele și frumosul sînt complementare, fuzionează într-o singură și mare vocație, al cărei sens umanist este existența activă în beneficiul comun. Departe de orice egocentrism, plenitudinea experienței înseamnă trăirea vieții în toate laturile ei, cunoașterea și însușirea a tot ceea ce „zeii, cei fără sfîrșit" dau favoriților lor: „bucuriile toate, fără sfîrșit, durerile toate, fără sfîrșit", fiecare avînd sensul unei noi îmbogățiri spirituale pe drumul formării și perfecționării ființei umane pentru o existență activă. Această pledoarie pentru promovarea virtuților esențiale etice și estetice ale individului nu renunță la considerarea critică a unei realități depărtate de ideal, dar semnifică optimismul funciar al viziunii despre om, încrederea în capacitatea acestuia de a se depăși, a se autoperfecționa și a participa activ la schimbarea realității. Scrierile din această perioadă, denumită clasică, par reflexii asupra întrebărilor pe care Goethe și le adresează sie însuși, pentru a-și clarifica căile destinului. Egmont este învins de forța tiraniei, dar în momentul suprem, al morții și apoteozei, eroul cheamă pe oameni la luptă necurmată pentru libertate. Tasso, pe de altă parte, se prăbușește pentru că în conviețuirea umană, dincolo de egoistul său „ce-ți place" există un „ce se cuvine" care cere fiecăruia îngrădire și luciditate. Chiar Iphigenia, cea mai eterică dintre figurile feminine create de Goethe, trece prin clipa dramatică a îndoielii și fricii înainte ca pasiunea ei pentru adevăr să triumfe asupra celor din jurul său. Dar cea mai elocventă predicație în favoarea autoeducării pentru împlinirea umană o aduce Goethe în romanul său *Wilhelm Meister*.

Într-o primă versiune, curînd depășită, finalitatea formativă se confundă, așa cum indică însuși titlul, cu arta teatrală — *Vocația teatrală a lui Wilhelm Meister (Wilhelm Meisters theatralische Sendung*, elaborată pe la 1780, descoperită și publicată postum). Ca și la Lessing și Schiller, teatrul ca activitate scenică și dramaturgie este concepută drept instrument de cultură personală, constituie o „chemare" menită să perfecționeze pe individ și, prin acesta, relațiile sociale, pentru a conferi omului burghez o calitate care, în condițiile vremii, îi lipsea. După o pregnantă formulare a lui Schiller, „burghezul muncește, aristocratul reprezintă". Teatrul părea menit să depășească această dualitate,

să emancipeze deci pe omul burghez, în lumea iluzorie a scenei, dîndu-i rolul social de reprezentare atribuit aristocrației. Pe măsura evoluției sale Goethe își dă seama de ineficacitatea unei asemenea soluții de perfecționare socială. *Wilhelm Meisters theatralische Sendung* rămîne de aceea fragment nerotunjit, preluat selectiv la redactarea noii versiuni a romanului: *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister (Wilhelm Meisters Lehrjahre*, 1794—1795), continuat, în anii senectuții, de *Anii de drumeție ai lui Wilhelm Meister (Wilhelm Meisters Wanderjahre*, 1807—1829). Intervalul de la o versiune la alta reprezintă momente semnificative din însăși evoluția spirituală și artistică a lui Goethe însuși. În *Theatralische Sendung* concepția e subiectivistă, lumea exterioară e modelată după propriile stări afective, eroul este pentru poet, după expresia sa, „mein geliebtes Ebenbild" (scumpul meu alter ego). *Anii de ucenicie*, în schimb, reprezintă o „Pseudo-Bekenntnis" (o pseudoconfesiune), în care accentul cade nu pe confesiune, ci pe pseudo: realitatea, oamenii și mediul social au justificare și valoare în sine și pentru sine, în fața lor eroul e chemat să acționeze și să se afirme. Piatra de încercare a naturii umane este verificarea acțiunilor omului în viața socială, cu solicitările, contradicțiile și inconsecvențele ei. Esența existenței umane este devenirea ca proces continuu pe drumul autoperfecționării, pentru a evita stagnarea, descompunerea, moartea morală. Orientarea spre mediul ambiant e atît de decisivă, încît însăși valoarea introspecției rousseauiste ca metodă de autocunoaștere și autocontrol, prezentă încă în *Anii de ucenicie*, este ulterior relativizată, fiind corelată cu semnificația ei pentru mediul social, mai ales cu activitatea în serviciul comunității. „Cum poți să te cunoști pe tine însuți?" se va întreba poetul în *Anii de drumeție*. „Niciodată prin contemplare, ci prin acțiune. Încearcă să-ți faci datoria și vei afla îndată cîte parale faci".[2]

Evoluția acțiunii din *Anii de ucenicie* și, în mai mare măsură încă, din *Anii de drumeție* exemplifică depășirea conceptului de formație universalistă, de origine renascentistă, prezentă în *Theatralische Sendung* și apropierea treptată de ideea necesității unei vieți active, determinate social și cu finalitate productivă. Drept concluzie firească a acestei viziuni modificate, universalitatea în formație nu e și nu poate fi realizată la nivelul unei singure individualități, ci este încorporată în întreaga umanitate. „Varietatea cunoștințelor pregătește însă numai mediul în care trebuie să activeze omul cu preocupări unilaterale...

---

[2] *Wilhelm Meisters Wanderjahre...*, *Betrachtungen im Sinne der Wanderer*, în: *Goethes Werke*. Herausgegeben von Erich Trunz, 14 vol., Hamburg 1949—1960 (citată în continuare *HA* cu indicarea volumului și paginii) 8, p. 283.

Acum e vremea preocupărilor unilaterale".[3] Formaţia multilaterală rămîne un deziderat, se reduce la un larg orizont de cultură pe care se grefează educaţia pentru o anumită profesiune. Idealul de *uomo universale* urmărea individualist realizarea unei ţinute umane armonioase şi echilibrate sub semnul esteticului; integrarea socială ca ţel educativ implică aderarea conştientă a individului la interesele colectivităţii, înseamnă prioritatea atitudinii active, a utilului. Această majoră deplasare a centrului de interes se reflectă mai ales în *Anii de drumeţie* prin teme şi motive ale timpului: adevărul se confundă cu binele social, frumosul este subordonat practicului, formaţia finală a eroului este una aplicativă, relaţiile interumane sînt întrevăzute în cadrul marilor probleme economice ale timpului: agricultura (modalităţi de depăşirea privilegiilor feudale prin liberalizarea raporturilor de proprietate a pămîntului), artizanatul casnic patriarhal în conflictul inevitabil cu tehnicile mecanizate ale revoluţiei industriale, consecinţele sociale ale schimbărilor din economie (suprapopulaţia, emigrarea).

Romanul *Anii de ucenicie* e suficient pentru a demonstra progresele genului romanesc în Germania acelei epoci. Influenţa cărţii — începînd cu cea exercitată asupra romanticilor germani care, deşi i-au contestat mesajul, şi-au scris operele cu privirea aţintită asupra ei — a fost constantă şi profundă, putînd fi urmărită pînă în secolul nostru. Într-un eseu din 1914, romancierul Hermann Hesse subliniază exemplaritatea scrierii lui Goethe. „Moştenitor şi succesor norocos al unei tradiţii şi culturi fertile, romanul lui Goethe a devenit, mai mult decît orice altă scriere romanescă germană, model, animator, stimulator pentru întreaga literatură ulterioară... Încă de la apariţie *Anii de ucenicie* — această scriere surprinzătoare, care îmbina pentru prima oară atît de intim şi de plăcut poezia şi proza, fabulaţia şi sensibilitatea — a devenit evanghelia generaţiei tinere. Prin *Wilhelm Meister* se crease o operă de artă care izvora în întregime dintr-o veritabilă dotare lirico-poetică, manifestînd totuşi participare, fidelitate şi artă obiectivă a redării nemaiîntîlnite pînă atunci. Toate genurile şi speciile literare păreau să se fi îmbinat pentru a clădi un microcosm unic, o imagine ideală a lumii." Subliniind în continuare ecoul extraordinar al cărţii, Hesse se referă la „destinul" ei, la întîlnirea acesteia cu generaţiile viitoare. „Entuziasmaţi şi furaţi pînă la uitarea de sine, tinerii de atunci au studiat şi iar au studiat măreaţa operă. Pentru tînărul Novalis ea a devenit chiar destinul mai multor ani de viaţă. Pe umerii lui *Wilhelm Meister* stă *Ofterdingen* [al lui Novalis], stă *Titan* al lui Jean Paul,

---

[3] *Anii de drumeţie ai lui Wilhelm Meister sau cei ce renunţă.* În româneşte de Valeria Sadoveanu. Postfaţă de Romul Munteanu, Bucureşti: Editura Univers 1972 [Clasicii literaturii universale] p. 30/31.

Sternbald al lui Tieck, *Godwi* al lui Brentano. Pînă la *Maler Nolten* [al lui Eduard Mörike] și *Der grüne Heinrich* [al lui Gottfried Keller] a rămas model și ideal, imitat de sute de ori, studiat, niciodată atins și și-a păstrat pînă în vremea epigonilor aceeași forță și același prestigiu... Abia în ultima treime a secolului trecut naturalismul l-a părăsit pe *Wilhelm Meister* ca model și l-a detronat."[4] La enumerarea lui Hesse se mai cer adăugate numele unor romancieri ca Immermann, Stifter, Raabe, Fontane. În vremuri mai noi, de după depășirea naturalismului, Thomas Mann, Hesse însuși (*Jocul cu mărgele de sticlă* mai ales) Romain Rolland (*Jean-Christophe*) au reînnoit exemplaritatea goetheană.

Exemplul frapant, unic în amploare, dar paradigmatic prin extensiunea aspectelor, este Thomas Mann, cel mai elocvent prozator de limbă germană al secolului nostru. Pentru el Goethe a constituit piatra de încercare de care s-a ciocnit în cele mai semnificative momente ale propriei sale evoluții scriitoricești. În contextul la care se referă Hesse ne gîndim înainte de toate la *Muntele vrăjit*, reluarea, la condiția omului modern și la climatul fin de siècle, a ideii goetheene de autocultivare, de *Bildung*, această obsesivă — pentru scriitorii germani — problemă a modelării persoanei umane în continuu dialog cu sine însăși și sub impactul forțelor morale și sociale. Lucida și incisiva ironie specific manniană reliefează prin distanțare epică dramatica oscilare a eroului între chemarea vieții și a morții, din spațiul sterilizat al Muntelui vrăjit, dînd-o drept o relevantă paralelă la problematica robustă, de prozaică vitalitate, din *Wilhelm Meister*. Totuși, ca și Wilhelm, care, plecat, cum spune Goethe cu cuvinte biblice, să caute asinele tatălui său, a găsit o împărăție, și soarta lui Hans Castorp se desemnează în final, prospectiv, în favoarea vieții. Ca și Goethe, Thomas Mann se vrea să fie „un reprezentant al epocii burgheze", să-i încorporeze cu alte cuvinte, să-i exprime și să-i apere valorile și virtuțile esențiale. Dar ca și Goethe, și Thomas Mann depășește în opera sa limitele de clasă, deschizînd perspectiva cunoașterii adevărurilor fundamentale pentru întreaga națiune. Numai în acest sens pot fi interpretate cuvintele pe care i le atribuie fratele său, Heinrich Mann: „Unde-s eu, acolo-i cultura germană."

„Unio mystica" cu Goethe, de care vorbește repetat Thomas Mann, nu are nimic a face cu vreo identificare mistică între el și marele său înaintaș. Mai degrabă poate însemna autocultivare, autoeducare ca emul al lui Goethe; comparația cu el este mai degrabă un proces de autocunoaștere, sub semnul îndemnului lui Antonio către Tasso:

---

[4] Hermann Hesse: *Wilhelm Meisters Lehrjahre*, în: Hans Mayer (ed.): *Goethe im 20. Jahrhundert. Spiegelungen und Deutungen*, Hamburg 1967, pp. 122—183.

„Compară-te! Te recunoaşte cine eşti!“ Ni se pare de aceea că scalpelul anatomic care disecă existenţa lui Goethe din *Lotte* in Weimar taie de fapt în însăşi carnea spirituală a lui Thomas Mann, în convingerile etice, estetice şi politice, dar mai ales în îndoielile sale. Opţiunea pentru Goethe înseamnă pentru Thomas Mann renunţarea la „maeştrii“ care guvernaseră „decăderea“ familiei *Buddenbrooks*, — Schopenhauer, Wagner, Nietzsche; se va reîntîlni însă cu ei peste arcul timpului în viziunea apocaliptică, lărgită la ravagiile nefaste pentru naţiune ale devenirii fascismului, a consecinţelor pentru creator a căderii în estetism şi iraţionalism din *Dr. Faustus*. Mult mai mult însă, opţiunea pentru Goethe înseamnă căutarea răspunsului la marile întrebări ale sale şi ale scriitorilor timpului său: chinurile de iad şi bucuria paradisiacă a creaţiei *(Schwere Stunde)*, turnul de fildeş sau vîltoarea politicului *(Betrachtungen eines Unpolitischen)* şi apoi, repetat, în numeroasele sale articole şi cuvîntări asupra lui Goethe[5], elitismul sau democraţia‘ iraţionalismul sau raţionalitatea, de fapt: antiumanismul sau umanismul.

Există în opera lui Goethe potenţe de radiere care transcend timpul. A imprimat contemporaneităţii sale structura propriei sale personalităţi, incitînd la luare de poziţie, pentru sau contra. Pentru a relua o expresie folosită de Hermann August Korff în altă interpretare, „spiritul epocii goetheene“ e spiritul unei covîrşitoare personalităţi artistice prezentă în sfera spirituală a generaţiilor de mai tîrziu, doritoare să-i desluşească rosturile şi, bineînţeles, să descifreze mai bine, şi cu ajutorul ideilor sale, sensurile propriei existenţe. Se pot aplica şi în cazul lui Goethe cuvintele cu care el însuşi justifică preocuparea sa pentru Shakespeare: „Despre Shakespeare s-a vorbit atît, încît s-ar părea că nu mai rămîne nimic de spus; şi totuşi, o însuşire a spiritului este aceea de a stimula la nesfîrşit spiritul“.[6] În adevăr, opera sa a fost necontenit tălmăcită şi, mai ales, răstălmăcită în decursul istoriei. Numeroase interpretări îşi au originea în concepţia pozitivistă asupra cunoaşterii, opusă spiritului goethean de sinteză. Creatorul artistic şi gînditorul Goethe a fost invocat cu autoritatea vieţii şi operei sale pentru a oferi soluţii la problemele unor alte timpuri, cu alte condiţionări de existenţă umană şi de dezvoltare socială.

---

[5] *Goethe und Tolstoi. Fragmente zum Problem der Humanität* (1922); *Goethe als Repräsentant des bürgerlichen Zeitalters* (1932); *Goethes Laufbahn als Schriftsteller* (1932); *Über Goethes Faust* (1938); *Phantasie über Goethe. Einleitung zu einer amerikanischen Auswahl aus seinen Werken* (1948); *Ansprache im Goethejahr* (1949); *Goethe und die Demokratie* (1949).

[6] *Shakespeare und kein Ende, HA* 12, pp. 287—298.

Spiritul pozitivist cultivat multă vreme în interpretarea creației lui Goethe a încercat o identificare a omului cu poetul, explicînd opera prin elemente disparate de viață, de multe ori cu o explorare de-a dreptul morbidă a celor mai insignifiante amănunte, mai ales a iubirilor sale. Ulterior, o orientare majoră absolutizează experiența sufletească a scriitorului, „trăirea“ *(Erlebnis)* și privește opera ca expresie directă, spontană, chiar necontrolată a comoției evenimențiale. În epoca de mari sinteze idealiste, începută în perioada interbelică și continuată în occident în bună parte pînă azi, opera este detașată de persoana poetului, fiind considerată în afara oricărei condiționări istorice, fie tipologic, în forma sau conținutul ideatic, fie ca expresie a unei idei centrale care ar pluti undeva, în atmosfera spirituală.[7]

În ce privește epoca postbelică, interesul pentru Goethe — și în general pentru literatura clasică — a fost constant și s-a amplificat pe parcursul trecerii anilor. Au existat în primii ani tatonări pentru clarificarea unor noi poziții în interpretarea culturii trecutului, ceea ce a avut drept efect dezvoltarea unei foarte bogate literaturi de critică și istorie literară, ca și de documentare. Prin ele au fost completate numeroase lacune din tradiția istorico-literară și s-au elaborat puncte de vedere, adesea contradictorii, asupra poziției istorice și valorii de actualitate a creației clasice și romantice. Într-o a doua etapă se aprofundează problema moștenirii literare, a rolului ei activ în construcția spirituală a prezentului, prin definirea unor noi orizonturi și criterii de apropiere și funcționalizarea ei drept „ferment, for, analogon, model și stimulent“.[8] În ce privește perioada clasică, unul din rezultatele cele mai importante a fost conturarea unei imagini mai veridice a epocii, prin punerea în lumină a unor orientări neglijate în trecut, a literaturii de nuanță plebee și iacobină, revoluționară, de largă rezonanță

---

[7] Karl Robert Mandelkow: *Goethe in Deutschland. Rezeptionsgeschichte eines Klassikers*, vol. 1., München 1980 — Diversitatea orientărilor de concepție și metodă în interpretarea fenomenului Goethe este reliefată și de volumele colective de studii îngrijite de Hans Mayer *(Goethe im 20. Jahrhundert op. cit.* și *Spiegelungen Goethes in unserer Zeit. Goethe-Studien*, Wiesbaden 1949). — Ampla discuție, uneori cu nejustificate ascuțimi polemice, în jurul locului istoric și, mai ales, al valorii de actualitate a clasicismului, n-a putut să nu atragă în sfera ei de cuprindere și personalitatea lui Goethe. Cf. Reinhold Grimm și Jost Hermand (ed.): *Die Klassik-Legende. Second Wisconsin Workshop* Frankfurt/M. 1971; Hans Christoph Buch (ed.): *Von Goethe lernen? Fragen der Klassikerrezeption*, în: Literaturmagazin 2. Rowohlt 1974 [Das neue Buch 49].

[8] Wolfgang Heise: *„A sosit ziua“. Cîteva reflecții asupra raportului dintre noi și clasicism*, în: Al. Oprea / W. Dietze (coord.): *Dialoguri. Contribuții la valorificarea moștenirii clasice și romantice în literatura română și germană / Dialoge. Zur Rezeption der klassischen und romantischen deutschen und rumänischen Literatur*, București 1982, p. 341.

în mase. Se demonstra în felul acesta că literatura clasică weimarană nu ocupa în mod exclusiv spaţiul de cultură al timpului, că fondul umanist de idei al clasicismului s-a format în interferenţă cu alte orientări ideologice. Prin aceasta se schiţează premizele unei teorii mai ample privind valoarea pentru prezent a literaturii trecutului, în special a clasicismului şi romantismului.

Un puternic reviriment al personalităţii artistice a lui Goethe pare a interveni în literatura de ficţiune din ultimele două decenii. Dacă, în mod firesc, Goethe rămîne în continuare obiect de cercetare, mai interesant ni se pare fenomenul, în bună parte inedit, al apariţiei figurii sale istorice şi a unor momente din biografia sa în textele literare ale unor autori de expresie germană, ca personaj central motivînd discutarea unor probleme acut actuale privind destinul artei şi al poetului. Predilecţia pentru biografia şi portretul poetic întîlnită în prezent poate fi, cum afirmă unii exegeţi, problematică, dînd aparent impresia înşelătoare a unui contact intim cu personalitatea literară, în cazul nostru a lui Goethe; ea are însă nu numai meritul de a ţine treaz interesul pentru clasicism, dar şi semnificaţia dialogului cu marele clasic în importante aspecte actuale de viaţă şi creaţie. Nu se mai caută, desigur, un „model“ de comportare sau o soluţie de rezolvare, iar complexitatea răspunsului este discutată critic, chiar agresiv, pe fondul imensei experienţe de viaţă şi de creaţie pe care o reprezintă Goethe, acesta devenind astfel o paradigmă a generalului uman. Peter Hacks pune în monodrama, cunoscută şi pe scenele noastre, *Discuţie în casa Stein despre absentul domn von Goethe (Ein Gespräch im Hause Stein über den abwesenden Herrn von Goethe*, 1975) tema, eternă desigur, a iubirii, a neîmplinirii ei existenţiale, întîlnirea a două puternice subiectivităţi care nu găsesc terenul comun al comunicării şi intropatiei participative, cu întregul cortegiu de întrebări fără răspuns. La Christa Wolf *(Nicăieri. Niciunde / Kein Ort Nirgends*, 1979), prezenţa lui Goethe este criptică, indirectă. Într-o imaginară intîlnire dintre Heinrich von Kleist şi Caroline von Gunderrode, Goethe apare în discuţia dintre cei doi ca întruchipare a existenţei poetice în sine, realizabilă prin armonia dintre idee şi viaţă, prin echilibrul interior limitativ, impus de raţiune, între năzuinţă şi posibilitate, în opoziţie cu periculozitatea existenţei tragice a unor tipuri artistice gen Tasso sau Kleist. Ca şi la Hacks, o asemenea viziune pune problema istoricităţii, a raportului între ficţiune şi adevăr istoric, şi a măsurii în care acesta din urmă este identificat în operele literare ale trecutului. Mai evident ni se pare faptul că şi aici figurile istorice sînt mai degrabă o mască literară pentru dezbaterea unor probleme actuale privind existenţa socială a artei şi artistului, a ceea ce Hans Kaufmann a numit „antinomia dintre artă şi viaţă“, pentru care vedea la Kleist — acesta este figura

centrală a celor mai multe discuţii — aura unei figuri simbolice.[9] Să mai enumerăm, în cadrul acestei predilecţii pentru biografia literară în jurul clasicismului şi romantismului german, pe Anna Seghers (*Întîlnirea din timpul călătoriei / Die Reisebegegnung*, 1972), Günter de Bruyns (*Viata lui Jean Paul Friedrich Richter / Das Leben des Jean Paul Friedrich Richter*, 1977), Gerhard Wolf (*Sărmanul Hölderlin / Der arme Hölderlin*, 1972), Stephan Hermlin (scenariul radiofonic *Scardanelli* — acesta e numele pe care şi l-a atribuit Hölderlin în anii tîrzii de tulburare mintală, 1970). În toate aceste opere referirea la Goethe, la momente biografice şi la opere ale sale, apare drept punct de referinţă în ce priveşte însumarea experienţei literare şi de creaţie.

De o deosebită audienţă în ambele ţări germane s-a bucurat nuvela scriitorului Ulrich Plenzdorf *Noile suferinţe ale tînărului W.* (*Die neuen Leiden des jungen W.*, 1972), care prin însuşi titlul său exprimă intenţia de a elabora o replică la destinul eroului lui Goethe, transpunînd problematica la condiţii de existenţă contemporane, fundate pe etosul activităţii. Această tematică se încadrează într-o tendinţă mai generală, de a găsi pentru romanele lui Goethe o nouă funcţionalitate prin adaptarea lor, a personagiilor sau a temelor lor, la unele probleme actuale, privind raportul dintre individ şi mediul social şi instituţiile acestuia.[10]. În *Mişcare eronată* (*Falsche Bewegung*, 1973) Peter Handke reia tema din *Wilhelm Meister;* ca şi eroul acestuia — şi ca şi Hans Castorp din *Muntele vrăjit* al lui Thomas Mann — Wilhelm din povestirea lui Handke străbate un proces de maturizare în impact cu forţele sociale, le depăşeşte însă, pentru a-şi descoperi identitatea în singurătatea munţilor. Similar s-a manifestat interesul pentru cel de al treilea roman al lui Goethe, *Afinităţile elective* (*Die Wahlverwandtschaften*). Problematica lui este reluată, uneori cu citate directe, în dialogurile *Sfîrşitul lui d'Alembert* (*D'Alemberts Ende*, 1970) ale lui H. Heissenbüttel şi în nuvela *În grădina sentimentelor* (*Im Garten der Gefühle*, 1975) a lui H.J. Fröhlich, pentru a discuta crizele de identitate din căsătoria modernă. Discuţia are în ambele cazuri un sens literal, aceste scrieri fiind lipsite de acea demonie prezentă în romanul goethean, care transforma figurile umane în adevărate manechine, ce-şi îndeplinesc destinul sub dominaţia unei forţe magice.

---

[9] Hans Kaufmann: *Heinrich von Kleist. Zum 200. Geburtstag*, în: Helmut Brandt şi Manfred Berger (ed.): *Ansichten der deutschen Klassik*, Berlin-Weimar 1981, pag. 329.

[10] Ernst Weber: *Transkriptionen. Goethes Romane in der Literatur der siebziger Jahre*, în: Karl Richter şi Jörg Schönert (ed.): *Klassik und Moderne. Die Weimarer Klassik als historisches Ereignis und Herausforderung im kulturgeschichtlichen Prozess...*, Stuttgart 1983, pp. 520—541.

II

Printre multiplele și variatele interpretări de care s-a bucurat creația goetheană, nu puține sînt cele care se constituie sub forma dialogului în contradictoriu. I s-au reproșat, rînd pe rînd, comportarea statică, rigiditatea logicii, distanțarea olimpiană de realitățile vieții, neutralitatea, empirismul tipic filozofului nespeculativ, lipsa de înțelegere pentru ceea ce făceau „ceilalți“, antipatia față de orice adversar, faptul că recepta lumea prin prismă intuiționistă, fără a se putea subordona nivelului ordonator al rațiunii. Primele voci critice s-au făcut auzite încă din timpul vieții poetului, mai cu seamă tineretul din epoca Războaielor de eliberare (1813—1815) și reprezentanții grupării Junges Deutschland (1830—1840) îi reproșau lui Goethe indiferența politică, refuzul de a deveni partizanul uneia din părțile în dispută. Iar în vremea noastră, dialogul în contradictoriu cu ceea ce înseamnă Goethe pentru conștiința lumii a fost reluat cu vigoare în contextul protestelor antiautoritare îndreptate împotriva „establishmentului“. În fond, toate acestea sînt parțial adevărate, dar și contrariile lor țin de adevăr, reflectînd împreună multitudinea ipostazelor avînd numitorul comun Goethe.

S-a urmărit o vreme acreditarea imaginii unui Goethe olimpian, un semizeu tronînd suveran undeva sus, dincolo de epocă, de oamenii ei, de timp.[11] Încercările monumentale ale artei statuare, mai numeroase spre apusul vieții și apoi în secolul trecut, nu sînt străine de asemenea tendințe. Dar aparența rigidă a feței consilierului secret ascundea, pînă în vremea tîrzie a senectuții, un temperament tumultuos, cu izbucniri periodice ținînd de domeniul excesului și extravaganței sau cu manifestări vădit părtinitoare și prin aceasta nedrepte. Toate acestea ni-l apropie mai mult decît o presupusă indiferență impasibilă. Cît de uman, contradictoriu — viu deci — apare seniorul de 74 de ani, atît de înțelept și măsurat în maximele sale, opunîndu-se cu dîrzenie legilor ineluctabile ale firii, pentru a cîștiga iubirea tinerei Ulrike von Levetzow. Cu cîtă înverșunare și vigoare polemică își afirmă ideea polarității dintre lumină și întuneric în interpretarea fenomenului de culoare în fața riguroasei demonstrații de analiză matematică a lui Newton, care contravenea convingerii sale intime privind unitatea și totalitatea în raportul de cunoaștere științifică întreprinsă de om ca subiect și natură ca obiect. Însuși ultimul său amplu act de participare la viața științifică a vremii, la disputa din 1830 la Academia franceză dintre „neptuniști“ și „vulcaniști“, se săvîrșea în favoarea

---

[11] Împotriva unei asemenea monumentalizări — Gundolf este exemplul cel mai caracteristic — se ridică biografiile contemporane ale lui Goethe. Cf., de ex., Richard Friedenthal: *Goethe. Sein Leben und seine Zeit*, München 1963; Emil Staiger: *Goethe*, 3 vol., Zürich 1956.

afirmării propriului punct de vedere al unei evoluții continue, fără zguduiri catastrofale. S-ar putea chiar afirma că intransigența sa intempestivă față de manifestări contrarii propriei sale gîndiri se amplifică cu trecerea anilor, ceea ce nu credem că ar putea fi interpretat ca fixație pe poziții comode, ci ca apărare a unor convingeri la a căror fundamentare n-a încetat să contribuie.

Un schimb epistolar de o neobișnuită masivitate îl leagă de contemporani, germani și străini, iar prezența sa face din micul Weimar un centru spre care își îndreaptă pașii nenumărați poeți și scriitori, artiști și savanți din lumea întreagă. Pentru toți se deschid ușile și curiozitatea de cunoaștere a lui Goethe: vizitatorii, spune el, îi aduc acasă locurile depărtate pe care ar fi vrut să le vadă. Dar deschiderea sufletească a lui Goethe e mult mai selectivă, prietenii de o viață pot fi numărați pe degete, pe toți încearcă să-i supună voinței sale dominatoare. De Schiller s-a apropiat conștient că are în față o configurație spirituală de alt tip, diferită, chiar contrară propriilor căi de gîndire artistică. Mult mai mari sînt distanțele pe care și le impune față de alți contemporani, dar ele par mai degrabă să urmărească ocrotirea trăsăturilor propriei sale sensibilități artistice, labilă, înclinată spre aventura identificării cu alții, pe care o indică și plăcerea personală a lui Goethe de a se masca, a se deghiza. Confruntarea prin distanțare este astfel o cale ocolită de autocunoaștere; dacă ea îi putea confirma propriile valori, făcea problematice relațiile cu confrații în ale scriiturii. Pe unii din contemporani, prieteni din tinerețe, îi depășise spiritual odată cu recunoașterea îngrădirilor impuse artei de idealul clasicizant, în timp ce ei rămăseseră la atitudini similare juvenilelor exaltări. I se părea, cum spune despre Günther, înaintașul său întru poezie, că nu izbuteau să se disciplineze, din care cauză li se destrăma și viața, ca și arta. Dintre romancierii timpului, cel mai de seamă contemporan, Jean Paul Richter, i se părea sentimental și prolix, cedînd unui îndoielnic gust mediocru, în dauna responsabilității artistice. Legătura cu Georg Forster, mare călător, fin cunoscător de artă, dar mai ales apărător al dreptății sociale, s-a mărginit la un schimb de scrisori. Cu adevărat tragică este lipsa de înțelegere care a ținut departe de inima lui Goethe pe un Beethoven, ca și pe congenialii poeți ai epocii, Hölderlin și Kleist; aceștia însă, fiecare în felul lui, urmăreau întruchiparea absolutului, fie în armoniile sonore ale versului antic, fie în tensionarea la limită a puterilor sufletului uman.

Mult mai complicat și mai contradictoriu a fost procesul conviețuirii lui Goethe cu reprezentanții mișcării romantice. După despărțirea de tovarășii de drum din tinerețe adevărații noi herolzi ai gloriei lui Goethe vor fi romanticii. Novalis îl proclamă drept „adevăratul reprezentant pe pămînt al spiritului poetic", iar Friedrich Schlegel așază,

ca una din cele „trei mari tendințe ale timpului“, romanul *Anii de ucenicie* alături de Revoluția franceză și de *Teoria științelor* a lui Fichte. În adevăr, pentru romantici *Wilhelm Meister* apărea drept prototip al unei forme artistice moderne, nenormată de poetica tradițională și capabilă să înalțe la altitudini poetice realitățile crude ale lumii burgheze. Euforia se destramă curînd; pe măsură ce romanticii își clarifică bazele teoretice ale idealurilor lor, devine evident că aparenta idealizare din romanul lui Goethe ascundea de fapt un spirit epic de un lucid realism. Ruptura e reciprocă: Goethe însuși devine conștient de limitele care-l despart de esența romantică. Desigur, tinerii romantici se adăpau la sursele veșnic vii ale cîntului popular și introduceau în poezia lor imensa dimensiune a „vocilor popoarelor“, Nimic nu-i putea fi mai apropiat lui Goethe, care încă la Strassburg cutreiera satele alsaciene pentru a reține din gura bătrînelor țăranci comori păstrate din veacuri și pentru care adevărata frumusețe a artei o reprezintă întregul literaturii omenirii. Tot el însă, care vedea în istorie numai o latură de continuă împrospătare și îmbogățire a prezentului, respingea escapismul romantic într-un trecut fantastic drept ceva maladiv, opus spiritului echilibrat, stenic al clasicului. Nici exaltările mistice, bigote cel mai adesea, ale fervoarei religioase practicate de mulți romantici, nu putea decît să-l irite pe „marele păgîn“, pentru care simbolul creștin era la fel de detestat ca „otrava și șarpele“. Subiectivismul romantic, îndepărtarea lui de real, cultivarea unui sentimentalism fantastic, a unei autoflagelări acceptate cu satisfacție, — toate îi dau imaginea unei orientări pe care o privește cu suspiciune, deși evită formulările scrise, definitive, preferînd calea confesiunilor. „Toate epocile aflate în regres și în descompunere sînt subiective, declară el lui Eckermann, pe cînd, dimpotrivă cele ce progresează au o tendință obiectivă. Întreaga noastră epocă actuală e regresivă, avînd un caracter subiectiv. Lucrul acesta îl vezi nu numai în poezie, ci și în pictură și în atîtea altele. Orice străduință serioasă pornește, dimpotrivă, dinăuntru înspre lumea din afară...“[12]

E necesar însă să adăugăm că, din perspectiva comparatistă, ca și din perspectiva mai îndepărtată a timpului, care clarifică și limpezește, categoriile claustrante de clasic și romantic, practicate uneori de cercetarea literară cu excesivă rigoare, se estompează, reliefîndu-se similitudini și interferențe în ținuta spirituală și afinități de muzicalitate poetică între Goethe și romantici. Relativizarea conceptelor o exprimă însuși Goethe, cînd relatează lui Eckermann concluziile la

---

[12] Johann Peter Eckermann: *Convorbiri cu Goethe în ultimii ani ai vieții sale*. În românește de Lazăr Iliescu. Prezentare de Al. Dima, București: Editura pentru literatură universală 1965, p. 174 (29 ianuarie 1826).

care ajunsese Schiller în eseul *Despre poezia naivă și sentimentală:* „[Schiller] mi-a dovedit că eu însumi, fără să vreau, sînt un romantic și că *Ifigenia* mea, prin amploarea sentimentului ei, nu e nici pe departe atît de clasică și în stil antic pe cît s-ar crede".[13]

În cuprinderea lumii înconjurătoare gînditorul Goethe pleca de la ideea existenței unui principiu de primară polaritate, împletit din punct de vedere spiritual cu acela de ascendentă potențare, desemnîndu-le, în acest cuplaj, drept „cele două mari roți motrice ale naturii", cum explică el într-o scrisoare către cancelarul von Müller.[14] „Prima aparține materiei atunci cînd o gîndim în materialitatea ei, cea de a doua tot ei cînd o gîndim drept spirituală. Prima constă în veșnica atracție și respingere, a doua într-o continuă năzuință spre ascensiune. Dar așa cum materia nu există și nu poate acționa fără spirit, și nici spiritul fără materie, tot așa și materia are capacitatea de a se potența, după cum spiritul nu poate să renunțe să atragă și să respingă". Viața apare ca o sumă integrală de polarități, lumea e resimțită ca o pluralitate care se autodemonstrează în polarități. Această perspectivă fundamentală din care Goethe înțelegea materia vie și nevie, spiritul, echilibrul și dezechilibrul mișcării, dinamismul evoluției, ar putea să apară simplificatoare, dacă n-ar avea, ca în cazul lui Goethe, atributul elasticității și argumentul peremptoriu al veșnicii dezvoltări din natură și societate. Dacă pentru stringența logică și consecvența de concepție a unui filozof viziunea goetheană poate fi problematică, ea a permis poetului și gînditorului nu numai să sesizeze realitățile și contradicțiile timpului său, dar și să intuiască pe cele care duc spre perspectiva viitorului. Goethe a fost, cum notează Noica, „un maximum uman pe linia sensurilor de primă instanță".[15]

Polaritățile detectate în mediul de viață ascut poetului conștiența propriilor contradicții, pe care le resimte cu acuitate. Pentru cel care-i cunoaște viața capătă deplină credibilitate mărturisirile existențiale dintr-o notiță preredacțională la *Poezie și adevăr*, autobiografia sa: „Viața mea... o continuă aventură. Nu aventură în ce privește străduința de a dezvolta ceea ce natura mi-a dat, [ci] năzuință de a obține ce nu mi-a dat. A fost o tendință pe cît de adevărată, pe atît de falsă. Din care cauză [viața mi-a fost] un continuu martiriu, fără satisfacții propriu-zise".[16]

---

[13] Johann Peter Eckermann, *op. cit.*, p. 391 (21 martie 1830).

[14] 24 mai 1828, în: *Goethes Werke.* Herausgegeben im Auftrage der Grossherzogin Sophie von Sachsen, 4 serii [I. opere, II. științele naturii, III. autobiografice, IV. scrisori] în 143 vol., Weimar 1887—1919 (citată în continuare *WA* cu indicarea seriei, volumului și paginii) IV, 44, p. 98.

[15] Constantin Noica: *Despărțirea de Goethe*, București: Editura Univers 1976, p. 6.

[16] *HA* 9, p. 746.

Impulsul lui principal consta în impactul interior al unor tendințe contrarii; liniștea și neutralitatea afișate în comportament erau forme ale calmului care contrabalansa neîntrerupta furtună din spiritul său, în mijlocul căreia naviga cu pînze ce se aflau mereu în suflul muzelor inspiratoare. Goethe pare fascinat de paradoxul apropierii de obiectivul propus pe cale ocolită, printr-o voită îndepărtare de el, printr-o lărgire cît mai cuprinzătoare a orizontului. Cu trecerea anilor, pe lîngă o intimă polaritate ținînd de vîrstă, care opune firesc pe tînăr și pe matur bătrînului poet, există la Goethe una care ține de foarte încăpătoarea spațialitate a spiritului său. Goethe și-a mărturisit deseori, în articole și scrisori, în majoritatea operelor sale literare, cu o insistență semnificativă, crezul că, unitară în esența ei, lumea se manifestă în contrarii. Gîndea organic în termeni opoziționali, pe care nu-i concepea excluzîndu-se, ci într-o permanentă intercondiționare: materie/spirit, subiect/obiect, lumină/întuneric. Tensiunea dialectică dintre poli, dintre care nici unul nu poate ființa în afara celuilalt, o vedea ca bază a vieții și dezvoltării, îl ajuta să înțeleagă și să creeze. Adresîndu-se poetului Bürger scria, de exemplu, la 18 octombrie 1775: „Tot ce a putut natura umană să adune în chip de contradicții, zîna Favoare sau Nefavoare, cum să-i zic mai bine? mi le-a dăruit pentru anul 1775".[17] În jurnalul său găsim, la data de 26 martie 1780, următoarea notiță: „Concepere, prelucrare, ordonare, toate alternează într-un circuit regulat. La fel seninătate, dispoziție sumbră, putere, slăbiciune, reținere, pofte".[18]

Se știe că două dintre imaginile favorite ale poetului, simbolizînd esența naturii umane, au fost acelea ale actelor fiziologice de vitală polaritate ale sistolei/diastolei și inspirației/expirației. În *Cromatică* scrie: „Astfel inspirația presupune deja expirația și invers, iar fiecare sistolă o diastolă. E eterna formulă a vieții, care se exteriorizează și aici".[19] Sistolă/diastolă, inspirație/expirație erau pentru Goethe mai mult decît exemple oarecare între exemple, menite a confirma polaritatea lumii. Erau secretul cifrului, prin care Goethe declanșase o autorevelație interioară, erau miracolul așteptat al religiei logicii sale, venit să tempereze efectele ce le aveau asupra eșafodajului sufletesc al poetului contradicțiile detectate vigilent, cu intuiția omului de geniu: viața lui, lumea e o neîntreruptă și dinamică disociere și recompunere a elementelor, orice pereche stă într-un raport instabil, dinamic de complementaritate/adversitate, asemeni celor „două suflete" din pieptul eului liric, într-o dialectică nuanțată, opunînd mișcarea ascendentă celei descendente: „Din cer se iscă,/ La cer se suie,/ Și iar coboară/

---

[17] Goethe: *Briefe der Jahre 1764—1786*. Einleitung von Ernst Beutler, Zürich 1951, p. 290.

[18] *WA* III, 1, p. 112.

[19] *Zur Farbenlehre*, *HA* 13, pag. 337.

Către pămînturi,/ Veşnic altfel", opunînd „sufletul" „destinului": „Suflet al nostru,/ Cum semeni tu apei,/ Soartă a noastră,/ Cum semeni cu vîntul."[20] În *Divanul occidental-oriental* polaritatea inspiraţie/expiraţie este unul din „talismanele" poetului: „Sînt două haruri în răsuflare:/ Tragi aer — şi respiri cu uşurare,/ Una te strînge, te uşurează una;/ Ce minunată-i viaţa totdeauna!"[21]

Structura mai tuturor scrierilor goetheene e subordonată vizibil jocului termenilor opoziţionali, contrastul şi complementaritatea fiind cuvinte cheie în codul operei. Faptul că se vorbeşte, în cazul lui Goethe, despre un aşa zis „stil polar" ne apare, sub acest aspect, întru totul îndreptăţit.

În lumina aceloraşi principii de polaritate şi mişcare ascensională considera Goethe cunoaşterea istorică. Devenirea în timp a omului îşi capătă valoare în interacţiunea dintre trecut şi prezent, trecutul avînd valabilitate numai în măsura în care poate deveni un constituent formativ pentru prezent. Nu există, în opinia lui, un trecut încheiat, izolat, absolut, după cum şi prezentul este determinat de trecut şi determină la rîndul lui viitorul. Pentru Goethe istoria este făurită de oameni, iar aceştia trăiesc cu contradicţiile lor; în istorie se manifestă de aceea nu numai legitatea, dar şi hazardul, iar observatorul poate uşor să le confunde.[22] Din cauza acestui „incalculabil", „incomensurabil" „nimeni nu poate învăţa din istorie, — în cauză este în principal istoria politică —, pentru că ea conţine o sumedenie de inepţii şi răutăţi". Istoria nu este în conştiinţa umană un dat de existenţă, ea se formează pe baza cunoaşterii prin „autoritate străină", prin ceea ce Goethe numeşte „experienţa absentului", spre deosebire de „experienţa prezentului", accesibilă prin „propria autoritate".[23] Trecutul este astfel o variabilă a cărei cunoaştere depinde atît de progresivitatea în cumularea cantitativă de fapte documentare, cît şi de anumite transformări în conştiinţa de valori a prezentului. De aci Goethe deduce necesitatea unui contact mereu înnoit cu istoria şi a unei reconsiderări periodice a ştiinţei istoriei. „Nu mai există probabil în zilele noastre nici un dubiu că istoria umanităţii trebuie să fie rescrisă din timp în timp", spune Goethe în partea istorică a *Cromaticii* sale. „Nu numai pentru că multe evenimente au fost posterior descoperite, dar şi pentru că sînt emise opinii noi, pentru că reprezentantul unui timp mai înaintat ajunge la puncte de vedere din care trecutul poate fi privit şi apreciat în mod nou".[24] Trecutul nu este deci un material

---

[20] *Cîntecul duhurilor peste ape* (trad.: M. Banuş), v. mai jos, p. 97.
[21] *Talismane* (trad. A. Covaci), v. mai jos, p. 206.
[22] *Maximen und Reflexionen*, *HA*, 12, p. 395 (nr. 215).
[23] *ibidem*, p. 392 (nr. 199).
[24] *Materialien zur Geschichte der Farbenlehre*, *HA*, 14, p 93.

pasiv de arhivă, ci este continuu raportat la ideile și problemele prezentului și, prin aceasta, la perspectiva viitorului. „Chiar și cea mai comună cronică, exclamă el, aduce ceva din spiritul timpului în care e scrisă,“

Ceea ce dă conținut și sens trecutului sînt, în gîndirea lui Goethe, momentele de mare creativitate; simbolul poetic al fuziunii timpurilor îl formează sala istoriei umanității din *Anii de ucenicie*, în care, prin mijlocirea artei, au fost eternizate chipuri care redau activitățile umane primare, și pe care Wilhelm o numește „sală a trecutului“, dar și „sala prezentului și a viitorului“[25] Artiștii dau astfel conținut momentelor istorice, care asigură, în succesiunea lor, continuitate în timp a istoriei. Opera oamenilor de seamă, a creatorilor depășește cauzalitatea și condiționarea istorică și devine componentă a prezentului și viitorului. Este însă de remarcat că pentru Goethe asemenea personalități nu apar în vid, ele sintetizează și dau expresie ideilor și tendințelor unui anumit moment, unei anume colectivități, pe care le reprezintă. „În fond, toți sîntem făpturi colective, oricît ne-am împotrivi“, meditează el în ultimele luni de viață.[26] Ca și Hercule, care duce cu el propriile fapte și faptele altora, „toți sîntem obligați să primim și să învățăm, atît de la premergători, cît și de la contemporanii noștri... Cele scrise de mine nu le datorez numai și numai înțelepciunii mele, ci atîtor și atîtor mii de lucruri și de persoane care mi-au oferit materialul necesar... toți mi-au spus ceea ce simt, ceea ce gîndesc, cum trăiesc, cum lucrează și ce au învățat din viață. Și eu n-am avut altceva de făcut decît să întind mîna și să culeg ceea ce alții semănaseră pentru mine.“

În forma lor cea mai pregnantă operele de creație sintetizează experiența istorică într-un anumit domeniu, modelează prin aceasta prezentul și prefigurează viitorul. Acest spirit predomină în biografia consacrată de Goethe lui Winckelmann, după cum volumul de istoria științelor din *Cromatică* este o însumare a biografiilor cercetătorilor care, în decursul veacurilor, s-au preocupat de problema culorilor pînă la stadiul pe care îl dezvoltă Goethe însuși.

Metoda aplicată la istorie de Goethe se conturează și în scrierile sale autobiografice, în special în marea sa *Poezie și adevăr*, operă a epocii tîrzii, cînd Goethe se considera pe sine însuși drept un fenomen istoric și căuta să-și explice apariția și dezvoltarea în timp. Nu-l putea desigur satisface modelul psihologist-apologetic al autobiografiilor timpului: el vrea să-și înțeleagă existența în cadrul lumii în care a trăit și al evenimentelor la care a fost martor. Prin aceasta autobiografia

---

[25] *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister*. În românește de Valeria Sadoveanu. București: Editura Univers 1972, [Clasicii literaturii universale], p. 470.

[26] Johann Peter Eckermann, *op. cit.* p. 709 (17 februarie 1832).

sa devine nu numai o operă literară de prim rang, dar și un important document istoric (de aci și polaritatea exprimată de titlu) pentru studiul epocii dintre 1770 și 1820, tocmai pentru că Goethe îmbină metoda genetică, de explicare a avansului desfășurat în timp, cu cea retrospectivă, de întoarcere spre trecutul văzut prin prisma ideilor și interpretărilor prezentului, adnotînd nu numai anii la care se referă autobiografia (pînă la 1775), ci și implicațiile ulterioare ale evenimentelor tratate.

Fără îndoială, se găsesc la Goethe numeroase notații polemice privind sensul și valoarea istoriei, ele însă sînt departe de a-l duce la anistorism. Dimpotrivă, istoricii găsesc în viziunea sa istorică un argument central pentru fundarea concepției istoriste. Friedrich Meinecke vede în Goethe „cea mai profundă cotitură din istoria spiritului occidental". Pentru Meinecke Goethe formează inelul de continuitate, totodată pragul de trecere de la luminism, pe care-l depășește, la istorism, pe care-l fundează prin gîndirea sa clasică. Comună cu luminismul este la Goethe căutarea a ceea ce e general uman și supratemporal, cu istorismul înțelegerea față de diversitatea, bogăția și profunzimea individului. Voia să înțeleagă concomitent tipurile și indivizii, formele primare și metamorfozele. „Neglija din istorie statul și războaiele, pentru a nu mai vorbi de economie, arătînd numai prin străfulgerări de idei că era capabil — mai capabil în orice caz decît Herder — să pătrundă în ele prin noua sa concepție. A înțeles adesea în adîncime importanța maselor și a formațiilor a ceea ce se numește spiritul obiectiv, imperiul instituțiilor și al operelor de creație culturală în sensul cel mai larg, le-a acordat însă de cele mai multe ori atenție numai în măsura în care ele constituiau atmosfera care învăluia și condiționa activitatea indivizilor. Principalul rămînea pentru el omul de creație, elementul de acțiune... Pentru a deveni ferment al istorismului, individualismul lui Goethe trebuia să devină un individualism general... Ca gînditor Goethe nu numai că se află între luminism și istorismul de mai tîrziu, dar și, într-un anumit grad, deasupra lor."[27]

În același context al implicării creației umane în textura formativă a prezentului poate fi mai bine înțeles și conceptul lui Goethe despre literatura universală. Goethe era desigur conștient de propria contribuție la fundarea literaturii lumii; multe din operele sale aveau un nemaiîntîlnit ecou în țările mai apropiate sau mai îndepărtate, iar numeroșii vizitatori germani și străini care veneau la Weimar nu făceau decît să-i confirme propriul loc între creatorii de artă ai timpului. Dar tot atît de adevărat e faptul că Goethe a izbutit să găsească for-

---

[27] Friedrich Meinecke: *Die Entstehung des Historismus*, Berlin 1936, vol. 2, pp. 629—631.

mularea cea mai adecvată pentru o întreagă mișcare de idei a timpului în Germania, Franța, Anglia, la care o contribuție decisivă aduce participarea literaților, mai ales a școlii romantice, prin extinderea orizontului de cunoaștere culturală mult peste frontierele europene, spre India și China, vechi leagăne de civilizație. Acum se întemeiază științific indoeuropenistica și sinologia, acum se impun conștiinței literare poezia populară, creația epică și lirică a evului mediu european, Shakespeare și Cervantes, Calderón, Dante și Petrarca, poezia persană și arabă, epopeile indice. Cunoașterea monumentelor literare antice, zestrea oricărui intelectual al timpului, este astfel completată cu informații asupra celor mai importante momente din dezvoltarea culturii umanității cunoscute în acea vreme. Pare de aceea semnificativ că însăși noțiunea de literatură universală este exprimată pentru prima dată în cadrul unei convorbiri cu Eckermann relativă la calitățile literare ale unor romane din literatura chineză cetite de Goethe în traducere engleză.[28] Celelalte texte ale lui Goethe în care se fac referiri la literatura universală provin din același an 1827 și continuă pînă spre sfîrșitul vieții poetului.

Literatura universală întrunește, în beneficiul prezentului și, deci, al viitorului, cea mai valoroasă creație în istorie a spiritului uman, ea nu diminuează, ci, dimpotrivă, amplifică importanța literaturilor naționale, prin orizonturile noi pe care le deschide spiritului și prin impulsurile estetice și etice pe care le ocazionează. Necesitatea perspectivei spre universal corespunde, arată Goethe, unei circulații din ce în ce mai deschise a oamenilor, ideilor și bunurilor materiale. Mari descoperiri tehnice schimbă viața oamenilor și-i acordă noi dimensiuni, care depășesc frontierele naționale, uriașe proiecte — Goethe se referea la canalul de Panama și prevedea interesul pentru canalul de la Suez, ca și pentru cel dintre Rin și Dunăre — creează căi noi de comunicare între oameni. Universalitatea literaturii, a artei în general, este astfel strîns conexată momentului istoric și cerințelor acestuia, după cum, în adevărată polaritate, momentul literar, național prin limbă și prin specificul de conținut, devine prin valoarea sa bun al tuturor oamenilor și intră în tezaurul de idei, înțelepciune și frumos al umanității.

---

[28] Johann Peter Eckermann, *op. cit.* p. 226, (31 ianuarie 1827): „Acum e epoca literaturii universale și fiecare dintre noi trebuie să contribuie ca această epocă să se instaureze cît mai curînd." — În terminologia goetheană determinantul *Welt* — de la *Weltliteratur* — poate semnifica și „supranațional", „al umanității", astfel că traducerea curentă a cuvîntului compus ca „literatură universală" este convențională — Cf. Fritz Strich: *Goethe und die Weltliteratur*,[2] Bern 1957; Peter I. Bremer: *Weltliteratur. Voraussetzungen eines Begriffes in Goethes Literaturkritik*, în: Goethe-Jahrbuch 98 (1981), pp. 25—42.

III

Cine se apropie de opera lui Goethe cu intenția de a dezvălui structurile sale specifice, ajunge neapărat și la un alt specific al gîndirii goetheene, anume caracterul simbolic-pictural al plăzmuirilor sale poetice. Conceptul de simbolizare (Symbolik), ca și acela de simbol (Symbol) sînt întîlnite deseori în vocabularul poetic al lui Goethe, cu semnificații diferite, dar înrudite.

Pe de o parte, prin procedeele sale de simbolizare poetul tinde să ordoneze și să dea sens multitudinii de elemente, adesea disparate și contradictorii, care-l întîmpină în realitate și care nu fac decît să ilustreze relația polară dintre obiecte, dintre particular și general. În această privință Goethe scria în 1797 lui Schiller: „...există cazuri eminente care, într-o diversitate caracteristică, reprezintă multe altele, includ în sinea lor o anume totalitate, revendică o anumită înseriere, trezesc în spiritul meu analogul și contrariul și, ca atare, pretind din exterior și din lăuntru o anume unitate și generalitate."[29] Asemenea „cazuri eminente", pe care uneori le asimilează cu fenomenele originare, există, în viziunea lui Goethe, chiar și în lumea neînsuflețită, din care dă ca exemplu polaritatea magnetică. „Natura ne vorbește astfel prin mii de fenomene..., — spune Goethe în prefața la *Cromatică* —, rigidului glob pămîntesc natura i-a asociat un prieten de nădejde, un metal [magnetul] în ale cărui particule, oricît de minuscule ar fi, întrezărim ceea ce se petrece în întreaga masă... Peste tot se observă un plus și un minus, o acțiune, o reacțiune, o făptuire și suportarea faptei altuia, o avansare, o retragere, o violență, o moderație, masculinul, femininul, și astfel se naște un limbaj, o simbolistică ce poate fi aplicată și utilizată pentru cazuri asemănătoare drept metaforă, drept expresie înrudită, drept cuvînt care se potrivește nemijlocit.[30]

Simbolul este conceput aci de Goethe drept potențare a relației dialectice dintre particular și general. Într-o formă pregnantă Goethe exprimă această idee în sentența: „Was ist das Allgemeine? — Der einzelne Fall. Was ist das Besondere? — Millionen Fälle!" (Ce e generalul? — Cazul individual. Ce e particularul? — Milioanele de cazuri!)[31]

Romanul *Wilhelm Meister* ne oferă, în evoluția sa, o exemplificare a realizării artistice a acestei modalități de simbolizare. Dacă *Anii de ucenicie* mai foloseau forma cronologizantă a romanului axat pe

---

[29] Hans G. Gräf și Albert Leitzmann (ed.): *Der Briefwechsel zwischen Schiller und Goethe*, 3 vol., Leipzig f.a. (1964), vol. 1, p. 378.

[30] *Zur Farbenlehre, HA* 13, p. 315.

[31] *Maxime și reflexii*. În românește de Gheorghe Ciorogaru. Prefața de Sergiu Sălăjan, București: Editura Univers 1972 [Eseuri], p. 145 (Nr. 875).

o figură centrală urmărită în succesive ipostaze, *Anii de drumeție*, roman scris cu un sfert de secol mai tîrziu, intervine cu o structură deschisă, în care acțiunea și cronologia au, de cele mai multe ori, numai un rol exterior: ele justifică clivajul și legăturile între straturi sociale și domenii în care individul desfășoară o activitate caracteristică pentru momentul istoric respectiv. Pentru fiecare din personajele din *Anii de drumeție* Goethe căuta trăsăturile care simbolizează generalul uman, folosind pentru prezentarea situațiilor individuale texte nuvelistice sau aforistice interpuse, a căror legătură cu fondul romanului este fie directă, prin implicații în acțiune, fie indirectă, prin valoarea lor simbolică, putînd să faciliteze înțelegerea contextului. Goethe numea o asemenea metodă artistică de simbolizare „oglindiri repetate" (wiederholte Spiegelungen)[32], iar acest joc de oglinzi paralele, care-și răsfrîng una în alta imaginile, se regăsește în toate operele tîrzii ale poetului: *Poezie și adevăr*, *Faust II*, *Divanul occidental-oriental*, *Anii de drumeție*. În toate interrelațiile dintre episoadele simultane sau succesive pot fi întrevăzute numai pe fundalul ansamblului lor; „poezia" se transformă în „adevăr", „adevărul" în „poezie", trecutul în prezent și prezentul în trecut, fapta în vis sau visul în faptă, realul în ideal, idealul în real, într-o continuă înlănțuire de contrarii. Procedeul va fi reluat și amplificat mai tîrziu, pe măsură ce autorii de romane renunță să-și mai atribuie omnipotență și atotștiință asupra eroilor și evenimentelor.

În cele arătate se întrevede și cea de a doua semnificație pe care o are la Goethe conceptul de simbol. Natura care ne vorbește prin mii de fenomene din citatul de mai sus nu e o simplă figură poetică, ci exprimă convingerea lui Goethe despre existența unui univers transcendent de valori etice și estetice care se exteriorizează prin manifestări cu valoare de simbol. „Adevărul este asemenea lui Dumnezeu; nu apare de-a dreptul, trebuie să-l ghicim din manifestările lui".[33] Aci conceptul de simbol păstrează ceva din înțelesul său etimologic (de reconstituire a unui obiect avînd o semnificație convenită și cunoscută numai de părți), dar sfera conținutului său este mult lărgită, căpătînd sensul de identificare într-un obiect sau fenomen singular a unei realități spirituale de largă și profundă cuprindere, care n-ar putea fi altfel detectată. Este evidentă afinitatea dintre simbol și metaforă, de care se distinge prin reluarea repetată a imaginii, în contexte diferite

---

[32] *HA* 12, pp. 322—323 — Menționăm că în secolul al XVIII-lea cuvîntul *Spiegel*, oglindă, din care derivă *Spiegelung*, oglindire (germ. med. *spiegel* din lat. *speculum* lat. med. *speglum)* mai păstra unele din sensurile originare de portret, imagine, model, punct sau turn de observație.

[33] *Maxime și reflecții*, *op. cit.*, p. 31 (nr. 98).

și prin semnificațiile de adîncă relevanță. Poezia însăși este pentru Goethe un „offenbar Geheimnis“, relevarea unui mister, „vălul“ poeziei „țesut în larma vieții/ Din limpezimi solare și ceața dimineții“ este darul de mare preț pe care poetul îl primește de la „zeița Adevărului“.[34] Simbol de veche tradiție al absconsului și dezvăluitului, vălul se regăsește, în perioada clasică și romantică, la Schiller ca și la Novalis. Tradiționale sînt și numeroase alte simboluri pe care le întîlnim în poezia lui Goethe: drumețul și drumeția (de exemplu în poeziile *Drumețul*, *Lui Cronos surugiul*, *Călătorie în Harz iarna)*, apa curgerea ei și valul *(Pe lac*, *Către lună)*, corabia și corăbierul *(Pe mare)*, țesătura *(Torcătoarea)*, poçalul *(Regele din Thule)*, curcubeul *(Fenomen)*. La rîndul lor, multe personaje goetheene au devenit simboluri pentru a semnifica prototipuri de comportare existențială: Werther, Tasso, Wilhelm Meister, Iphigenia, Faust mai ales.

IV

Universalismul gîndirii goetheene se manifestă și în tendința de a îmbrățișa totalitatea universului nu numai în latura artistică, dar și în aspectele sale științifice. Dacă sînt prezente în viața lui Goethe încă din vremea studenției, asemenea preocupări ajung la o reală întrepătrundere cu cele literare pe măsura lărgirii și aprofundării experienței de viață, fiind amplificate prin acțiunile practice impuse de sarcinile administrative ministeriale de la Weimar. Dar și din punct de vedere al unor asemenea preocupări călătoria în Italia a reprezentat marele punct de cotitură: acum devine conștient Goethe de necesitatea de a-și concentra eforturile în actul de cunoaștere, în același timp de a diversifica căile și întrebările de accedere spre obiect. „Renașterea“ trăită în Italia i-a relevat similitudinea, chiar omologia dintre esența artei și cea a naturii, interdependența dintre ele. Jurnalul său de călătorie în Italia abundă în notații științifice și tehnice asupra lucrurilor și oamenilor, cu preciziuni care dau culoare locală informațiilor despre cultura antichității și Renașterii și adîncesc reflecția asupra naturii și artei. „Aceste înalte opere de artă au fost săvîrșite de oameni, în același fel ca cele mai înalte opere ale naturii după legi autentice și firești. Tot ce e arbitrar și imaginar se prăbușește — aici e necesitate, aici e Dumnezeu“.[35]

---

[34] *Închinare* (trad. Al Philippide), v. mai jos, p. 108.

[35] *Călătorie în Italia*. Traducere și note de Gh.I. Ciorogaru. București: Editura pentru literatură universală 1969 [Clasicii literaturii universale], p. 408 (6 septembrie 1787).

Recunoașterea obiectivității naturii, a legilor care o guvernează, stimulează interesul lui Goethe de a continua și aprofunda studiul ei. Dacă contactul cu arta antică îi fundamentează convingerea în vocația sa pentru poezie („Din zi în zi văd mai limpede că sînt născut, de fapt, pentru arta poetică")[36], exuberanța ogoarelor și grădinilor îmbelșugate, cu diversitatea lor, neobișnuită pentru omul unei țări nordice, îi deșteaptă spiritul de investigare științifică, pentru a descoperi esența și unitatea naturii. În Italia, la Palermo, va avea revelația „plantei originare", la Veneția va reflecta asupra naturii oaselor craniene, iar la Roma frecventarea cercului de pictori îi va da imbold să studieze culoarea, „această imensă plăcere pe care ți-o oferă fața lumii".[37]

Goethe considera că ruptura dintre poezie și știință pe care o constata în epoca sa poate și trebuie să fie depășită, pentru a se realiza o unificare, o sinteză a lor, care a existat cîndva, la origină, cînd cunoașterea mitologică determina o viziune și o interpretare unitară a cosmosului. „Nimeni nu voia să admită că știința și poezia se pot uni", spune el mai tîrziu, recapitulînd istoria studiilor sale științifice. „Se uita că știința s-a dezvoltat din poezie, nu se lua în considerare că, după o întoarcere a timpurilor, ambele se pot uni din nou ca prietene, pe o treaptă superioară, spre avantajul amîndurora".[38] Viziunea sa globală asupra universului dă o amprentă similară și metodei pe care o aplică în toate studiile asupra naturii: întregul cercetat este considerat în intercondiționarea părților sale, sinteza precedînd, determinînd și conducînd analiza. Nu însumarea părților constituie întregul, ci întregul determină și condiționează existența și sensul părților componente. Detectăm în asemenea idei goetheene un funcționalism structural de o frapantă modernitate. În acest spirit se orientează și critica sa generală la adresa fragmentării prin analiză a obiectului cercetat: „Un secol care se orientează numai spre analiză și care se teme oarecum de sinteză nu e pe un drum bun; căci numai luate împreună, la fel ca inspirația și expirația, ele constituie viața științei."[39] „Marea primejdie în care cade analistul este aceea de a aplica metoda sa acolo unde nu există ca bază o sinteză."[40]

Cercul preocupărilor științifice ale lui Goethe se extinde la domenii variate, mergînd de la fizică, meteorologie, geologie și mineralogie pînă la morfologia vegetală și animală. Deși în privința științelor Goethe s-a numit la un moment dat „un oaspe într-o locuință străină"[41], con-

[36] *ibidem*, p. 533 (22 februarie 1788).
[37] *ibidem*, p. 521 (1 martie 1788).
[38] *Die Absicht eingeleitet*, *HA*, 13, p. 107.
[39] *Analyse und Synthese*, *HA* 13, p. 51.
[40] *ibidem*, p. 52.
[41] *Zur Farbenlehre*, *HA* 13, p. 522.

stanța eforturilor, meticulozitatea pe care și-o impune și timpul pe care-l consacră acestor studii arată că ar fi cu totul nepotrivit să se vorbească în cazul lui de diletantism. Interesul pentru geologie și mineralogie (bogatele sale colecții pot fi și astăzi admirate în casa sa din Weimar) este inițial legat de activitatea administrativă, anume de redeschiderea minelor de la Ilmenau. Noutate și semnificație au cercetările de osteologie, începute încă prin 1780 și cele de morfologia plantelor, de care s-a preocupat mai ales în timpul călătoriei în Italia și în anii următori. Cercetarea comparativă a conformației osoase la genuri și specii diferite de vertebrate l-a condus la descoperirea la om a osului intermaxilar, care pînă la el fusese identificat mai ales la celelalte animale. În afară de valoarea pur științifică, recunoscută de specialiști abia mai tîrziu, această descoperire constituia un argument în favoarea evoluționismului, a continuității filogenetice din regnul animal. Deși recunoaște în Linnée pe unul din părinții săi spirituali — ceilalți doi sînt Spinoza și Shakespeare — Goethe nu rămîne la ideea preformismului lui Linnée a fixității regnului vegetal, ordonat o dată pentru totdeauna pe clase și specii; Goethe vrea să descopere legea devenirii, a dezvoltării, principiul care a dus la diversitatea actuală a plantelor. Interpretări evoluționiste permite și cea de a doua lucrare osteologică, încheiată în 1790, în care Goethe demonstrează că oasele craniene sînt rezultatul transformării oaselor vertebrale în cursul evoluției speciilor. Ambele lucrări, împreună cu studiile privind regnul vegetal, schițează concepția morfologică goetheeană, care va domina în științele naturii pînă la apariția fiziologismului și va duce prin analogie la conturarea unei concepții similare în știința literară. În această viziune, configurația unui organism (cu acesta este asimilată și opera literară) constituie un tot intercondiționat, exteriorizînd în *Gestalt* starea acestuia într-un moment dat, trăsăturile sale intime, inaccesibile cunoașterii pe altă cale. Pentru Goethe însă această configurație este în fond o abstracție care nu ține seama de ce e viu, dinamic, continuu mobil în viața organismului, de aceea ea apare omului de rînd numai ca un „fenomen empiric". Abia cercetătorul, dotat cu spirit de intuiție, aplicînd metoda experimentală prin repetarea și varierea condițiilor de comportare a obiectului și beneficiind și de un moment de inspirație, va detecta în el „fenomenul pur"[42] sau, cu celălalt termen folosit cu predilecție de Goethe, „fenomenul originar" *(Urphänomen)*. Aplicîndu-și ideea la regnul vegetal, Goethe consideră că imensa diversitate din lumea plantelor poate să fie redusă la un tip, o plantă originară *(Urpflanze)* care întrunește caracterele tuturor organismelor similare. În ce privește dezvoltarea în timp, Goethe elaborează teoria că la baza transformă-

---

[42] *Erfahrung und Wissenschaft*, *HA* 13, p. 25.

rilor actuale din domeniul vegetal a stat frunza, ca *Urorgan*, din care s-au diversificat tulpina, ramurile, organele florale. Lucrările sale morfologice pe această temă se axează pe ideea de evoluție, de metamorfoză: *Încercare de explicare a metamorfozei plantelor (Versuch die Metamorphose der Pflanzen zu erklären)*, mai cunoscută prin corespondentul său poetic, poemul *Metamorfoza plantelor (Metamorphose der Pflanzen)*. În mod similar caută Goethe un tip originar pentru regnul animal, deși recunoaște dificultatea de a reduce diversitatea la un singur organism.

Într-o foarte cunoscută discuție cu Schiller, acesta i-a replicat lui Goethe că visata plantă originară nu-i o realitate, ci o idee. Goethe însă n-o gîndea numai, el avea viziunea ei, credea că o poate întîlni în cadrul imensei bogății și varietăți a naturii. La Palermo, în grădina botanică, el exclamă: „N-aș putea oare descoperi în acest șir de specii planta primitivă? Una trebuie totuși să existe! După ce altceva aș recunoaște cum cutare sau cutare creatură este o plantă, dacă nu s-ar plămădi toate după același model?“[43] Abia mai tîrziu va nota că „pînă la urmă“ intuirea unui organism originar (textul se referă la animale) este de fapt „o noțiune, ideea de animal“[44].

Cercetările lui Goethe se bazează pe o observare riguroasă a materialului colectat din natură și pe reflecția asupra interrelațiilor, intercondiționării dintre fenomenele observate. Cercetătorul își construiește o metodă comparativă, pe care Goethe o considera fundamentală în studiul naturii. Depășind însă stadiul observației, Goethe apelează în studiile sale la experiment, căruia îi definește baza teoretică și condițiile de desfășurare într-un studiu din 1791 *(Experimentul ca intermediar între obiect și subiect/Der Versuch als Vermittler von Objekt und Subjekt)* și-l aplica în lucrările sale de optică *(Contribuții la optică/ Beiträge zur Optik*, 1792); dezvoltate apoi, în 1810, în trei mari volume sub titlul general de *Cromatica (Zur Farbenlehre)*. Concepția sa asupra experimentului derivă din viziunea sa integratoare privind obiectul cercetării. Natura, susține el, — în cazul de față: lumina și culorile — își dezvăluie aspectele esențiale celui ce se apropie de ea contemplînd-o, în spiritul unei gîndiri obiectuale *(gegenständlich)*, capabile să intuiască esența obiectului studiat, cu dragoste simpatetică și cu stăruitoare aplicare. Natura nu se lasă violentată; disecarea analitică întreprinsă de fizica matematizată de tip newtonian înseamnă o „tortură“ care nu poate duce la adevărul privind natura luminii. Se poate chiar afirma că aversiunea lui Goethe față de procedeul pur analitic de cunoaștere științifică

---

[43] *Călătorie în Italia, op. cit.*, p. 270 (17 aprilie 1787).
[44] *Der Inhalt befürwortet*, *HA* 13, p. 63.

constituie justificarea principală a atitudinii sale negative față de Newton; pare semnificativ că, deși a instalat instrumente pentru a studia cu ajutorul prismei natura luminii, n-a reluat niciodată experimentul în condițiile indicate de Newton. Rezultatul acestui tip de cercetare este pentru Goethe dispariția luminii ca obiect integral și înlocuirea ei cu o formulă matematică abstractă, cantitativă, care nu mai are nimic a face cu fenomenul originar. Pentru om, spune Goethe, cea mai înaltă satisfacție e aceea de a fi cercetat tot ce poate a fi cercetat, venerînd cu seninătate ceea ce nu poate fi cercetat. Nu prin aparate și măsurători se asigură o cunoaștere reală a naturii, acestea nu fac decît să disocieze, să secționeze și să fărîmițeze: „Omul însuși, în măsura în care se folosește de simțurile sale sănătoase, este cel mai mare și mai precis aparat de fizică; eroarea cea mai mare a fizicii noi constă tocmai în faptul că a separat oarecum experimentele de om și vrea să recunoască natura numai în ceea ce arată niște instrumente artificiale".[45] Lumina albă, susține Goethe în aprinsă polemică cu Newton, nu poate fi o rezultantă a culorilor. Aplicînd și aci principiul polarității, el vrea să demonstreze că lumina nu este o însumare de culori, cum arată Newton, ci un fenomen originar în fața căruia, la polul opus, se află, tot ca fenomen originar, întunericul, „non-lumina". Și așa cum faptele exteriorizează caracterul unui om, tot așa, spune Goethe, culorile sînt „fapte ale luminii, fapte și pătimiri".[46] Lumina și întunericul sînt forțe interdependente, interferența lor creatoare naște întreaga paletă cromatică. Primare în contrapunerea dintre lumină și întuneric sînt numai două culori: galbenul, care se naște acolo unde lumina cedează ceva din esența ei în fața întunericului, și albastrul care, invers, apare cînd întunericul e obligat să înceapă a face loc luminii. Celelalte culori sînt rezultatul mixajului — verdele apare la amestecul dintre galben și albastru, sau la potențarea, de la galben spre roșu peste portocaliu, de la albastru spre purpuriu, peste violet. Dincolo de studiul fiziologic, fizic și chimic al culorilor, Goethe analizează și efectul lor afectiv și

---

[45] Multă vreme contestate de științele experimentale, ideile lui Goethe despre necesitatea unei viziuni prealabile de sinteză continuă să preocupe pe savanții din epoca contemporană. Să cităm în acest context pe Heisenberg: „Științele naturii [i.e. fizica] nu se ocupă de lumea care ni se oferă direct, ci de un fundal abscons al acestei lumi, pe care-l aducem la lumină prin experiențele noastre. Această lume obiectivă... este așadar creată... prin intervenția noastră activă... Din această dezvoltare se poate recunoaște că lupta lui Goethe contra cromaticii fizicale trebuie să fie dusă și astăzi pe un fond lărgit." Werner Heisenberg: *Zur Geschichte der physikalischen Naturerklärung* (1942), în: *Wandlungen in den Grundlagen der Naturwissenschaften. Zehn Vorträge.* Ed. 9, Stuttgart 1959, p. 98.

[46] *Zur Farbenlehre.* HA 13, p. 315,

estetic, „moral“, — cald, activ al galbenului și compuselor sale, rece, pasiv al albastrului —, precum și folosul pe care-l are pictorul sau meseriașul din cunoașterea naturii culorilor. Dacă culorile se nasc din lumină, condiția primordială pentru existența lor este prezența și acțiunea ochiului uman, el însuși omolog luminii, căci prin „lumina sa interioară“[47] ochiul percepe procesul acestei relații dintre om și natură. Și din acest punct de vedere s-a confirmat excepționala sa capacitate de observație.

Nici considerațiile sale teoretice de metodă și nici experimentele sale nu i-au convins pe fizicieni și n-au putut opri fizica matematică din mersul ei. În schimb intuirea extrem de pătrunzătoare a modului cum funcționează ochiul la perceperea senzației de lumină și culoare a exercitat o influență puternică asupra dezvoltării fiziologiei și psihologiei văzului. Ideile lui Goethe au fost continuate și dezvoltate încă în timpul vieții acestuia de Johannes Müller (1801—1858) și de Johannes Evangelista Purkinje (1787—1868), au participat constitutiv la gestaltismul lui Max Wertheimer și se regăsesc, confirmate în bună parte, în fiziologia, neurofiziologia și psihologia experimentală contemporană, deși acestea folosesc căi experimentale contrarii celor pe care le preconiza Goethe.[48]

Consecvent cu sine și cu ideile sale, Goethe așază și aici omul ca măsură a tuturor lucrurilor, ca centru la care se raportează întregul univers. Concepția lui Goethe reprezintă pentru epocă ultima încercare de a salva integralitatea în spirit renascentist a cunoașterii, deși avansul impetuos al științelor analitice de tipul fizicei newtoniane făcea imposibilă o reîntoarcere la trecut, accentuînd dualitatea dintre ceea ce se vor numi „științe ale naturii“, bazate pe matematici și „științe noologice“ sau „umaniste“, mai aproape de viziunea integratoare a filozofiei. Disputa dintre ele, dintre „cele două culturi“, va continua, peste timp, pînă în zilele noastre.

V

Integrat în gîndirea românească, goetheanismul s-a dovedit a fi unul din germenii fertili care, încorporați substanței psihice și social-istorice naționale, au contribuit la configurarea profilului specific, inconfundabil, al literelor românești. „Îndeletnicindu-se cu Goethe,

---

[47] *ibidem*, p. 323.

[48] Cf. Werner Abraham: *Bemerkungen zu Goethes Farbenlehre im Lichte der Wahrnehmungspsychologie und der kognitiven Psychologie*, în: Euphorion 77 (1983), 2, pp. 144—175.

cultura română însăși a aflat cu sigur instinct un sprijin dintre cele mai solide în căutarea de sine și în desăvîrșirea propriei personalități".[49]

Ca și în cazul altor culturi europene, prima operă goetheană tălmăcită în românește (1842) a fost *Werther*. Romanul corespundea desigur în perioada prejunimistă predilecțiilor publicului românesc, mai deschis la tensiunile sentimentale şi în așteptarea de mari înnoiri sociale şi spirituale. Dacă se poate considera că, prin prisma acestui roman, audiența era încă restrînsă, Goethe era citit mai cu seamă în original de numeroși cunoscători de limbă germană; o recentă expoziție organizată de Biblioteca Academiei a scos la iveală documente importante şi inedite privind frecvența textelor originale ale lui Goethe în bibliotecile particulare din Principate. Oricum, notații privind personalitatea lui Goethe și importanța istorică a operei sale se întîlnesc la numeroşi reprezentanți de seamă ai scrisului românesc din acea perioadă. Romanele lui Dimitrie Bolintineanu sugerează chiar analogii cu prima scriere romanescă goetheană prin forma epistolară, preluarea unor situații din *Werther*, dar mai cu seamă prin structura wertheriană a eroilor. Modele goetheene au fost decodate şi în unele balade ale lui Bolintineanu.

Cu momentul Junimii creația lui Goethe captează mai puternic interesul mișcării culturale românești. Apar, într-un ritm susținut, numeroase traduceri (uneori însoțite de prefețe). Interesul se concentrează în continuare spre *Werther* (patru traduceri pînă la sfîrșitul veacului, 1875, 1894, 1896, 1897), dar este semnificativ lărgit spre *Faust* (partea I, 1862), *Ifigenia în Taurida* (1862), *Clavigo* (1872), *Stella* (1874), *Egmont* (1876), *Hermann și Dorothea* (1884). Maiorescu însuși selectează și traduce un volum din lirica goetheană, la care se adaugă alte două volume antologice și numeroase traduceri de poezie în periodice.[50]

Pînă la sfîrșitul secolului trecut, alte elemente se adaugă faptelor literare care atestă interesul mişcării culturale românești pentru opera lui Goethe: înrîurirea exercitată de scriitorul weimaran asupra lui Titu Maiorescu care, cum se cunoaşte[51], a jucat un rol extrem de important

---

[49] Ion Roman: *Ecouri goetheene în cultura română*, București: Editura Minerva 1981 [Confluențe], p. 424 — Trimitem la acest laborios și documentat studiu pentru argumentarea datelor consemnate, în esența lor, în acest pasaj. — V. și Hertha Perez: *Goethe bei den Rumänen*, în: *Das achtzehnte Jahrhundert. Mitteilungen...* 6(1982), 2, pp. 159—162.

[50] Cf. Dorothea Sasu-Timerman: *Johann Wolfgang Goethe in Rumänien. Bibliographie der übersetzten Werke und Studien, die in Buchform und Zeitschriften zwischen 1832 und 1967 erschienen sind.* Bucureşti 1968.

[51] Cf. Al. Dima: *Afinități elective. Titu Maiorescu și Goethe*, în: Revista Fundațiilor Regale 1940, nr. 9; Ion Roman, *op. cit.*, pp. 62—84.

în intensificarea interesului publicului român pentru Goethe și pentru literatura germană. Considerîndu-l pe Goethe un mare model, atît ca om, cît și ca artist și teoretician, Titu Maiorescu făcea mereu apel la maestrul său sau își exemplifica ideile cu citate din Goethe.

Există punți de legătură între Eminescu și Goethe, o constantă a imaginarului eminescian fiind faustianismul de extracție goetheană. Problema ecourilor goetheanismului a preocupat continuu istoria literară românească, nenumărate sînt articolele și studiile avînd ca obiect depistarea afinităților, paralelismelor și similitudinilor dintre cei doi poeți. Eminescu a tălmăcit cîteva poezii din Goethe, un fragment din *Tasso*, s-au căutat ecouri goetheene în poemul dramatic *Andrei Mureșanu* (mai ales în varianta din 1876) și în *Sărmanul Dionis*. Mai mult îi apropie însă unele trăsături comune, latura dionisiacă, erosul frenetic, sentimentul panteist.

Alte momente semnificative ale receptării le constituie comentariile lui Raicu-Rion, Ilarie Chendi, Duiliu Zamfirescu (care stabilea filiația Shakespeare-Goethe și îl opunea pe poetul din Weimar, pe care-l considera superior, unor „stiliști" ca Flaubert și Stendhal). Delavrancea îl recomanda pe Goethe drept un soi de remediu împotriva „boleșniței decadenței". Dacă mai adăugăm la acestea interesul pentru Goethe manifestat de Al. Macedonski, ne putem imagina întrucîtva felul în care s-a desfășurat, pînă spre sfîrșitul secolului, procesul de receptare a creației goetheene, legat de maturizarea literelor românești, în rîndul cititorilor, criticii literare și scriitorilor români, pentru care Goethe devenise un termen de referință.

Simultan trecerii în maturitate a literelor românești, orizontul de așteptare al epocii se schimbă, incluzînd mutații în modul de abordare a operei lui Goethe, în sensul unui considerabil spor de calitate. Apar, în ritm alert, traduceri, unele reprezentînd premiere românești. Astfel, în 1907, vede lumina tiparului, pentru prima oară în haină românească, pastorala *Die Laune des Verliebten* în traducerea lui Șt.O. Iosif. Acestuia, traducător talentat și îndrăgostit de Goethe, îi aparțin și alte tălmăciri, din care unele rămîn și azi valabile, mărturii vii ale afinității spirituale dintre cei doi poeți. *Prologul* în cer din *Faust*, apărut în culegerea *Tălmăciri* ca și fragmentele din caietele manuscrise ale poetului indică o măiestrită translație de limbă.

Și alți traducători își încearcă puterile asupra lui *Faust I;* în 1905 apare tălmăcirea lui Ion Gorun, un an mai tîrziu aceea a lui Iosif Nădejde. Ambele, deși în multe privințe deficitare, s-au bucurat de un considerabil succes de public și au fost repetat reeditate. Unul dintre primele comentarii mai ample și la obiect despre *Faust* aparține poetului Panait Cerna. Studiul *Faust* al acestuia (1907) face apel la mijloace ale metodei comparatiste de investigație pentru a stabili speci-

ficul demonismului lui Mefisto spre deosebire de cel byronian sau eminescian.

Sensibil la dimensiunile profunde ale poetului german, *Gala Galaction*[52] semnalează, referitor la Werther, unele remarcabile inovații de tehnică artistică, îndeobște trecute cu vederea de exegeți, ajungînd la concluzia că e vorba de un roman „compus cu multă intențiune" și cu o „neglijență bine calculată".

În ambianța nou creată Goethe captează tot mai des și atenția specialiștilor, germaniști precum Traian Bratu, Simion Mândrescu, Em. Grigorovitza, biologul Ion Simionescu oferă pe lîngă noi traduceri din operă, competente comentarii despre diferite aspecte ale creației goetheene. Centenarul morții poetului este omagiat prin volume festive de poezie și prin numeroase studii, conferințe și articole de presă. Merită o subliniere deosebită comunicarea de la Academia Română a lui Nicolae Iorga[53] care se preocupă în principal de fondul național și educativ al creației goetheene. Iorga conchide că valoarea artistică a dramaturgiei lui Goethe, ca și cea a altor sectoare din creația goetheană este inegală, că opera sa „trebuie gustată în bucăți, prin săritură de la un moment la altul."[54] Îi plac cu deosebire lucrările care i se par mai puternic implantate în solul național precum *Hermann und Dorothea*, cîteva dintre lieduri și balade, printre care *Erlkönig*, comedia *Das Jahrmarktsfest zu Plündersweilern* și, parțial, *Faust*. Goethe a știut totuși — după Iorga — să întruchipeze „forțele adînci populare ale unei nații", dîndu-le viață, nu în ultimul rînd grație stăpînirii limbii la cel mai înalt nivel. Să semnalăm și traducerea, adînc simțită, a marelui istoric, după una din bijuteriile lirice ale poetului german *(Ein Gleiches)*[55].

Perioada interbelică marchează și alte momente semnificative ale receptării lui Goethe în România. Lui I.U. Soricu îi revine meritul de a-și fi asumat, pentru prima oară la noi, răspunderea traducerii părții a doua din *Faust*. Capodopera lui Goethe captează tot mai mult interesul cititorului oarecare, ca și cel al criticilor și scriitorilor români, slujind, ca mai înainte *Werther*, drept termen de referință. H. Petra-Petrescu relicfează sensul umanitarist al poemului goethean, Faust fiind actualizat în semnificația unei atitudini pacifiste militante; Tudor Vianu evocă același personaj goethean pentru a-și exprima propria sa atitudine față de viață.

---

[52] Gala Galaction: *Printre tomuri brăcuite. 4. Leiden des jungen Werthers*, în Viața Românească IX (1914), nr. 7—9, pp. 184—190.

[53] N. Iorga: *Goethe. Caracterul său și izvoarele sale de inspirație*, în: Academia Română, *Ședință solemnă consacrată comemorării lui Goethe*. București 1932, pp. 5—18.

[54] *ibidem*, p. 14.

[55] *ibidem*, p. 17.

Un loc de frunte în încetățenirea lui Goethe ocupă Lucian Blaga, atît ca traducător (*Faust*, numeroase texte lirice) cît și prin integrarea în spiritualitatea românească a unor concepte goetheene: cel de *Urphänomen* din care derivă spiritul teluric din *Faust* sau Mumele arhetipale și, la fel, conceptul demonismului drept principiu creator. Blaga, la care influența formativă germană este bine cunoscută, a fost un mare admirator al lui Goethe. Ca și Thomas Mann îl considera pe Goethe un exemplu modelator care îl ajuta să se descopere pe sine însuși. În perioada începuturilor, tînărul Blaga publicase două studii concludente în acest sens, cel intitulat *Fenomenul originar* în 1925, și, un an mai tîrziu, celălalt, sub titlul (împrumutat, la fel, de la Goethe) *Daimonion*. Analiza conceptului goethean de *Urphänomen* a contribuit la cristalizarea propriei sale metode, a întregului său sistem de gîndire, prin preluarea selectivă a unor idei din substanța goetheană. Pornind de la conceptul de *Urphänomen* Blaga își elaborează teoria asupra genezei faptului de cultură, ajungînd să formuleze conceptul de „matrice stilistică" în care se recunosc ecouri ale conceptului de *geprägte Form* sau — poetic incorporate — ale mitului goethean al Mumelor.[56] Ancorată în psihologia creației e maniera în care Blaga înfățișează și interpretează în *Daimonion* ideile poetului german asupra demonicului. Categorisind demonismul lui Goethe drept unul „refulat" și subliniind caracterul creator al demonicului, Blaga îl exemplifică prin personalități ilustre de felul lui Napoleon, Mozart, Rimbaud, Verlaine, Gauguin etc. și identifică demonicul drept trăsătură esențială a geniului.

În anii celei de a doua conflagrații mondiale Goethe, amplu tradus de Laura M. Dragomirescu[57], reține atenția, fără un spor de adîn-

---

[56] Într-un recent articol (*Goethe. Mitul Mumelor. Blaga*. În: „România literară" nr. 17/1979), Ștefan Aug. Doinaș subliniază că „admirația lui Blaga față de conceptul goethean al „fenomenului originar" era admirația față de o metodă deosebit de eficace și fertilă... Metoda prezenta, desigur, o mulțime de avantaje, mai ales pentru abordarea acelor fenomene care nu intrau sub incidența metodelor experimentale, mai ales pentru o serie de gînditori de tip intuitiv. Dar ea nu putea să îmbrățișeze, cu atît mai mult să rezolve, o sumă de contradicții de care spiritul cercetătorului se izbește imediat: tipic — individual, spontan — deliberat, stil personal — spiritualitate colectivă, inconștient — conștiință, rațional — intuitiv, virtual — actual etc., etc. Dorința de a găsi o soluție de adîncime care să boltească peste aceste contradicții arcul unei viziuni explicative, se înscrie pe o linie de fidelitate față de modul de a gîndi al maestrului, marchează asumarea unui adevărat testament de creație."

[57] Laura M. Dragomirescu, trad.: *Faust I* 1940; *Hermann și Dorothea* 1941; *Faust II* 1942; *Egmont și Götz von Berlichingen* 1943; *Torquato Tasso* 1944.

cime a înțelegerii. După sfîrșitul războiului, citat în cele mai diverse contexte, comentat și tradus, celebrul poet continuă să fie integrat în cultura românească, de astă dată din perspectiva nouă a transformărilor esențiale pe plan cultural, în concordanță cu preocupările și aspirațiile cititorului de azi.

Interesul traducătorilor se îndreaptă acum și către opere anterior neglijate: în 1955 apare, în traducerea lui Tudor Vianu, *Din viața mea. Poezie și adevăr*, în 1969 *Călătorie în Italia* (trad. Gh.I. Ciorogaru), în 1972 Valeria Sadoveanu ne oferă întregul *Wilhelm Meister (Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister* — reapărut în 1982 în ediție de masă și *Anii de drumeție ai lui Wilhelm Meister)*, în 1975 Eugen Filotti tălmăcește *Afinitățile elective*, în 1976 Lucia Popescu traduce o bună parte din *Corespondența Schiller-Goethe*, apare apoi, în traducerea românească a lui Lazăr Iliescu, volumul *Convorbiri cu Goethe* de Eckermann. Dacă mai adăugăm numeroasele volume antologice, de pildă cel cuprinzînd *Maxime și reflecții* întocmit de Gh. Ciorogaru (1972) sau, repetat, culegerile de texte lirice, datorate unor poeți consacrați ca Al. Philippide, M. Banuș, Șt. Aug. Doinaș sau unor reputați traducători ca A. Covaci, N. Argintescu Amza, I. Cassian Mătăsaru[58], editate în tiraje extrem de mari, asemenea fapte de cultură justifică opinia lui Ion Roman cînd afirmă: „În România de azi, o carte cu semnătura Johann Wolfgang Goethe este un bestseller.[59]

O dovadă în plus în sensul celor mai sus menționate aduc cele trei noi versiuni românești ale capodoperei lui Goethe, *Faust*, trei noi lecturi românești realizînd fiecare apropierea de Goethe din altă perspectivă. Lucian Blaga dă traducerii sale (1955) amprentă inconfundabilă, dovedindu-și forța talentului în arta cu care condensează concepte goetheene în imagini incomparabile; Ion Iordan[60] publică un *Faust*[61] mai apropiat de original, cristalizare a unei perseverente munci erudite și de mare finețe poetică. În fine, de curînd Editura Univers a pus în circulație traducerea din *Faust* a lui Ștefan Augustin Doinaș, edificatoare pentru noua strălucire pe care o capătă opera goetheană în haină românească. Doinaș realizează o tălmăcire care, pe lîngă fidelitatea față de incomensurabila bogăție de forme metrice din original, aduce

---

[58] Goethe, *Poezii*. Antologie, cuvînt înainte și note de Ion Acsan, București 1974 — Goethe, *Poezii*. În românește de Maria Banuș. București 1961 — Goethe, *Poezii și poeme*. Antologie, prefață și note finale de Romul Munteanu. București 1964.

[59] Ion Roman, *op. cit.*, p. 371.

[60] Pseudonimul cunoscutului poet român de expresie germană Immanuel Weissglass.

[61] Ion Iordan, trad.: ***Faust I*** 1957, ***Faust II*** 1959.

o aprofundare remarcabilă a gîndirii goetheene. Traducerea e însoțită de o amplă exegeză a semnificației umaniste a operei și de bogate note critice.[62]

Se intensifică în egală măsură interesul exegeților români pentru Goethe; comentatorii își propun să înmulțească și să dea greutate argumentelor întru solidarizarea cu prezența vie a poetului german dincolo de epoca sa, cu forța ei de a mobiliza și azi spiritele. Apar articole și studii (peste o sută, în limba română, germană și maghiară), semnate de nume deplin consacrate sau de mai restrînsă circulație, de la Tudor Vianu, G. Călinescu, George Oprescu, Romul Munteanu, Eugen Barbu, Alfred Margul-Sperber, Al. Dima, Ion Roman, pînă la E.R. Korn, B. Zevedei, Matei Pîslaru și alții.

Tudor Vianu, excelent cunoscător al literaturii germane, descoperă prin studiile și articolele sale consacrate lui Goethe[63] ca și prin micromonografia sa *Goethe* noi valențe și priorități ale scriitorului german. Punctul de vedere românesc, prin raportarea permanentă a autorului lui *Faust* la cultura noastră națională, permite lui Vianu situarea corectă a ponderii influențelor și obiectivitate prin plasarea observatorului în exteriorul perimetrului spiritual direct al lui Goethe.

Pentru G. Călinescu Goethe ilustrează tipul renascentist de artist. Pornind de la poziția omului de geniu în societate, exegetul român semnalează unele laturi lacunare ale romanelor lui Goethe, califică *Suferințele tînărului Werther* drept „o scriere mediocră" sau susține despre *Afinitățile elective* că este un roman care „luat în total e ratat"[64], „mediocritatea" și „ratarea" fiind însă noțiuni folosite într-o accepțiune strict subiectivă și dezvăluind o viziune personală și o dezaprobare mai degrabă de ordin temperamental.

Predilecția lui Eugen Barbu pentru Goethe apare cu evidență în volumul *Măștile lui Goethe* (1967), rod al unor îndelungi preocupări, după cum atestă *Jurnalul* scriitorului român. Barbu oferă cititorului de la noi un Goethe într-o viziune „pluriperspectivistă". Declarîndu-se el însuși „colportor de știri", prozatorul român, neîntrecut pictor al detaliilor atunci cînd e vorba de insul uman și de caracteristicile lui, se apropie de Goethe cu dezinvoltură, reușind — poate tocmai datorită

---

[62] Goethe, *Faust.* Partea I și partea II. Traducere, introducere, tabel cronologic, note și comentarii de Ștefan Aug. Doinaș, București, Editura Univers 1982.

[63] Cf. *Goethe și timpul nostru* (1932); *Ideile lui Goethe despre artă* (1932); *Faust și civilizația modernă* (1934); *Asupra unei maxime de Goethe* (1958); *Goethe și ideea de literatură universală* (1963).

[64] Cf. *„Werther" și „Torquato Tasso"; Goethe și fata-băiat; Wilhelm Meister*, în: G. Călinescu: *Scriitori străini.* Antologie și text îngrijit de Vasile Nicolescu și Adrian Marino. Prefață de Adrian Marino, București: Editura pentru literatură universală 1967.

manierei degajate de tratare a problemelor — să sugereze unele din dimensiunile interioare mai profunde ale poetului din Weimar.

Procesul de asimilare a lui Goethe în cultura noastră rămîne, desigur, evolutiv, deschis. Prezenta ediţie critică selectează unele dintre cele mai izbutite traduceri existente, cărora li se adaugă altele, din scrieri încă netălmăcite, pentru ca cititorii români să aibă la dispoziţie o culegere cît mai reprezentativă din principalele scrieri care compun creaţia lui Goethe.

Pe lîngă valoarea în sine a receptării complexe a operei goetheene, ne exprimăm convingerea că o asemenea prezentare unitară va stimula interesul ştiinţei literare româneşti pentru o cercetare monografică a creaţiei marelui poet.

JEAN LIVESCU

CRONOLOGIA VIEŢII LUI GOETHE

1749

28 august: Se naşte Johann Wolfgang Goethe în oraşul Frankfurt pe Main, ca fiu primogenit al lui Johann Kaspar Goethe (1710—1782) consilier imperial (titlu onorific), descendent dintr-o familie de meseriaşi, şi al Katharinei Elisabeth, născută Textor (1731—1808), fiica lui Johann Wolfgang Textor, fost primar al oraşului.
Frankfurtul avea pe atunci statut de oraş liber (subordonat direct curţii imperiale) şi număra cca 30 000 locuitori (era al treilea oraş german ca mărime şi importanţă economică, după Berlin şi Hamburg).
Ewald von Kleist: *Primăvara;* Henry Fielding: *Tom Jones;* G.L. de Buffon: *Istoria naturală* (pînă în 1788); Swedenborg: *Arcana coelestia* (pînă în 1756).

1750

Se naşte Cornelia, sora lui Goethe, singura fiinţă apropiată de el în copilărie (căsătorită cu un prieten al familiei, a murit în 1777).
Moare Johann Sebastian Bach (n. 1685)
Thomas Gray: *Elegie într-un cimitir de ţară.*

1751

Goethe este instruit la început de către preceptori, mai tîrziu va urma cursurile gimnaziului local. În educarea lui Goethe un rol considerabil l-a jucat, cu toată rigiditatea sa, tatăl, posesor al unei bogate biblioteci juridice şi de călătorii. Mai puternică a fost însă influenţa mamei, plină de fantezie, cu un remarcabil talent narativ, cum dovedeşte pitoreasca ei corespondenţă.
Se nasc Johann Heinrich Voss (m. 1826), Jakob Reinhold Lenz (m. 1792), prieten de mai tîrziu al lui Goethe.
David Hume: *Cercetare privind principiile de morală;* Tobias G. Smollett: *Aventurile pelerinului Pickle;* Voltaire: *Secolul lui Ludovic al XIV-lea;* Lomonosov: *Ode.* Începe să apară în Franţa, sub redacţia lui Diderot şi d'Alembert *Enciclopedia sau dicţionarul raţional...* (36 volume pînă în 1780).

1752

Se nasc Fr.M. Klinger (m. 1831), J.A. Leisewitz (m. 1806).
B. Franklin: *Experienţe şi observaţii de electricitate.*

1753

Carlo Goldoni: *Hangița:* William Hogarth: *Analiza frumuseții.*

1754

Se naște Johann Georg Forster (m. 1794). Mor Christian Wolff (n. 1697), Hagedorn (n. 1708).
Rousseau: *Discurs asupra originii inegalității;* Samuel Richardson: *Sir Charles Grandison.*

1755

Cutremurul de pămînt de la Lisabona (a zdruncinat credința luministă în perfecțiunea creației).
Lessing: *Miss Sara Sampson;* J.J. Winckelmann: *Idei privind imitarea operelor grecești.*

1756

Începe Războiul de șapte ani dintre Prusia și Austria aliată cu Franța, Rusia și Suedia.
Se naște Wolfgang Amadeus Mozart (m. 1791).
Sam. Gessner: *Idile.*

1757

Se nasc (viitorul duce) Karl August de Sachsen-Weimer (m. 1828), William Blake (m. 1827).
Diderot: *Fiul natural.*

1758

Claude A. Helvétius: *Despre spirit.*

1759

Încartiruit (timp de doi ani) în casa Goethe, locotenentul de Thorane, din trupele de ocupație franceze, contribuie la perfecționarea cunoștințelor de limbă franceză ale tînărului și la cultivarea înclinațiilor lui pentru arta scenică și artele plastice.
Se nasc Friedrich Schiller (m. 1805), Robert Burns (m. 1796). Moare Georg Fr. Händel (n. 1685).
Lessing: *Philotas;* Hamann: *Memorii socratice;* Voltaire: *Candide.*

1760

Se nasc Johann Peter Hebel (m. 1826), Saint-Simon (m. 1825), I. Budai-Deleanu (m. 1820).
Laurence Sterne: *Tristram Shandy* (pînă în 1767): James Macpherson: *Fragmente de poezie veche...*

1761

Se naște Petru Maior (m. 1821).
Începe să apară traducerea din Shakespeare a lui Wieland (pînă în 1765); Rousseau: *Noua Eloiză.*

1762

Se naște Johann Georg Fichte (m. 1814).
Wieland: *Povestiri comice;* Rousseau: *Emil*, *Contractul social;* Macpherson: *Fingal.*

1763

Se nasc Jean Paul Richter (m. 1825), Johann Gottfried Seume (m. 1810).
Voltaire: *Tratat asupra toleranței;* Diderot: *Nepotul lui Rameau;* Gozzi: *Turandot;* Macpherson: *Temora.*

1764

Primele încercări poetice ale lui Goethe.
Festivități la Frankfurt cu ocazia încoronării împăratului Iosif al II-lea.
Winckelmann: *Istoria artei la antici;* Wieland: *Don Sylvio;* Voltaire: *Dicționar filozofic;* Horace Walpole: *Castelul din Otranto.*

1765

Goethe pleacă la Leipzig pentru studii universitare de drept (pînă în 1768). Are printre profesori pe Gellert și Gottsched. Se împrietenește cu W.W. Behrisch, pentru care scrie trei ode. Ia lecții de desen la Oeser, directorul Academiei de pictură.
J. Watt inventează mașina cu aburi care, împreună cu mașina de țesut a lui J. Hargreaves, impulsionează revoluția industrială din Anglia.
Thomas Percy: *Relicve de poezie engleză veche.*

1766

Pasiune juvenilă pentru Anna Katharina Schönkopf, căreia îi dedică un grupaj de poezii sub titlul *Anette*, publicat postum.
Se fabrică pentru prima oară hîrtie din lemn, ceea ce va determina o puternică dezvoltare a tipăriturilor.
Wieland: *Agathon* (pînă în 1767); Lessing: *Laocoon sau despre limitele picturii și ale poeziei;* Oliver Goldsmith: *Vicarul din Wakefield.*

1767

Apare (anonim) pastorala lui Goethe *Die Laune des Verliebten/Capriciul îndrăgostitului.*
Se nasc August Wilhelm Schlegel (m. 1845), Wilhelm von Humboldt (m. 1835).
Lessing: *Minna von Barnhelm*, *Dramaturgia din Hamburg;* Herder: *Fragmente.*

1768

Goethe întrerupe studiile și se întoarce bolnav la Frankfurt. Folosește cele nouă luni de convalescență pentru ample lecturi. Redactează piesa *Die Mitschuldigen/Complicii* (publicată 1787).

Asasinarea lui Winckelmann la Triest (n. 1717).
Gerstenberg: *Ugolino;* Wieland: *Musarion;* Sterne: *Voiaj sentimental;* începe să apară *Enciclopedia britanică* (pînă în 1771).

1769

Influența pietistă exercitată asupra lui Goethe de Susanne von Klettenberg, a cărei elevație spirituală este evocată în *Wilhelm Meister* (capitolul „Bekenntnisse einer schönen Seele"/ „Confesiunile unui suflet frumos"). Apare placheta *Neue Lieder in Melodien gesetzt von B.Th. Breitkopf/ Cîntece noi puse pe melodie de...*, în care textele (anonime) aparțin lui Goethe.
Se nasc Napoleon (m. 1821), Alexander von Humboldt (m. 1859), Alecu Văcărescu (m. 1799).
Johann Thimotheus Hermes: *Voiajul Sofiei de la Memel în Saxonia;* Herder: *Silve critice sau observații privind știința și arta frumosului.*

1770

În aprilie Goethe pleacă la Strassburg pentru a continua studiile de drept. Prima mare iubire: Friederike Brion, fiica pastorului din satul alsacian Sesenheim. Se împrietenește cu Herder (1744—1803); ideile acestuia schimbă viziunea lui Goethe despre literatură și artă, prin trezirea interesului pentru poezia populară și pentru Homer, Shakespeare, Ossian. Împreună cu alți tineri scriitori (între aceștia Lenz, Klinger) militează pentru o nouă literatură (contactele cu ei se vor intensifica pînă prin 1775).
Se nasc Friedrich Hölderlin (m. 1843), Georg Friedrich Wilhelm Hegel (m. 1831), Ludwig van Beethoven (m. 1827).
Holbach: *Sistemul naturii*, Goldsmith: *Satul părăsit.*

1771

Este sfătuit de profesori să renunțe la susținerea disertației pentru titlul de doctor în drept; încheie studiile obținînd licența de practicare a dreptului. Se întoarce la Frankfurt, se ocupă cu avocatura și jurnalistica. Se împrietenește cu Johann Heinrich Merck, pe care-l vizitează deseori la Darmstadt. Rostește o cuvîntare *Zum Shakespeare-Tag/ În cinstea zilei lui Shakespeare* (publicată 1854). Redactează *Geschichte Gottfriedens von Berlichingen mit der eisernen Hand/ Istoria lui Gottfried von Berlichingen cu mîna de fier* (prima versiune a dramei *Götz von Berlichingen;* tipărită 1832). Scrie recenzii literare în „Frankfurter Gelehrten-Anzeigen".
Se nasc Robert Owen (m. 1858), Walter Scott (m. 1832).
Herder: *Despre originea limbii;* Klopstock: *Ode;* Sophie Laroche: *Povestea domnișoarei von Sternheim.*

1772

Pleacă în mai la Wetzlar pentru practică juridică la curtea imperială de justiție. O întîlnește aci pe Charlotte Buff, logodită cu prietenul lui Goethe, J.Chr. Kestner și se îndrăgostește de ea. Întors în septembrie la Frankfurt, află că, la scurt timp după plecare, tînărul K.W. Jerusalem s-a sinucis din dragoste pentru o femeie măritată. Aceste evenimente constituie elementele de bază prelucrate în romanul *Werther*. Publică (anonim) eseul *Von deutscher Baukunst D.* [ivis] *M.*[manibus] *Ervini a Steinbach /Despre arhitectura germană în memoria lui Erwin von Steinbach* (constructorul catedralei din Strassburg).
Se nasc Novalis (m. 1801), François Charles Fourier (m. 1837), S.T. Coleridge (m. 1834).
Lessing: *Emilia Galotti;* Wieland: *Oglinda de aur.*

1773

Apare (anonim) drama *Götz von Berlichingen mit der eisernen Hand.* Lucrează la prima versiune din *Faust* („Urfaust", descoperită și publicată în 1887) și la farsa *Satyros oder der vergötterte Waldteufel/ Satyros sau înzeitul diavol al pădurii* (publicat 1817). Publică *Brief des Pastors zu*** an den neuen Pastor zu***/ Scrisoarea pastorului din*** către noul pastor din**** și — împreună cu Merck — *Works of Ossian/ Operele lui Ossian* (4 vol. pînă în 1774).
Se nasc Ludwig Tieck (m. 1853), Wilhelm H. Wackenroder (m. 1798).
Herder: *Extras dintr-o corespondență despre Ossian și cîntecele vechilor popoare;* Bürger: balada *Lenore.*

1774

Primește vizita lui Klopstock, căruia îi citește din *Faust.* Face cunoștință cu Johann Kaspar Lavater (1741—1801), cultivă prietenia cu Maximiliane Laroche (căsătorită cu Pietro Antonio-Brentano, mama lui Clemens Brentano), cu ecouri în *Werther.* Apare *Clavigo* cu subtitlul „o tragedie de Goethe" (este prima operă apărută sub numele său). Apare (anonim) romanul *Die Leiden des jungen Werthers/ Suferințele tînărului Werther*, care, împreună cu *Götz*, întemeiază renumele literar al lui Goethe. Mai publică (anonim) farsele *Neu eröffnetes moralisch-politisches Puppenspiel/ Nou spectacol moral-politic de păpuși*; Götter, Helden und Wieland/ Zei, eroi și Wieland.*
Wieland: *Abderiții* pînă în 1780); Lenz: *Observații despre teatru, Majordomul.*

---

* Cuprinde: *Prolog; Des Künstlers Erdenwallen / Pribegia pe pămînt a artistului; Jahrmarktfest zu Plünderswcilern / Petrecerea de la iarmarocul din Plünderswcilern; Fastnachtspiel vom Pater Brey / Carnavalesca despre Pater Brey.*

1775
Se logodește cu Lili Schönemann, fiica unui bancher din Frankfurt (logodna va fi desfăcută în același an). Face, împreună cu frații Stolberg, o călătorie în Elveția (mai-iulie); la Zürich îl întîlnește pe Lavater. La invitația ducelui Karl August se stabilește (în noiembrie) la Weimar, pe atunci un mic centru de cca 7 000 locuitori (întregul ducat avea 100 000); va rămîne aici pînă la sfîrșitul vieții. Contacte cu Wieland (aflat la Weimar din 1772); la stăruințele lui Goethe, în 1776, este invitat Herder, iar mai tîrziu se va stabili aici și Schiller. Se pun astfel bazele a ceea ce se va numi „clasicismul weimarean". Are strînse legături cu Charlotte von Stein (n. 1742), căreia-i scrie, pînă prin 1788, numeroase scrisori, la care va anexa uneori texte poetice, redescoperite, odată cu corespondența, postum. Apare vodevilul *Erwin und Elmire.* Apare prima ediție neautorizată din operele lui Goethe (pînă în 1780 vor mai apărea alte șapte).
Începe războiul american de independență.
Se naște Friedrich Wilhelm Schlegel (m. 1854).
Klinger: *Femeia suferindă;* Beaumarchais: *Bărbierul din Sevilla.*

1776
I se acordă titlul de consilier intim și este însărcinat să se ocupe de redeschiderea exploatării miniere de la Ilmenau. Scrie piesele *Triumph der Empfindsamkeit/ Triumful sentimentalității* (în corpul ei monodrama *Proserpina;* va apărea în 1787), *Die Geschwister/ Frate și soră* (va apărea în 1787). Apare *Stella. Ein Schauspiel für Liebende/ Stella. O piesă pentru îndrăgostiți.* Publică vodevilul *Claudine von Villa Bella.*
Se naște E.Th.A. Hoffmann (m. 1822).
Klinger: *Gemenii, Turbulență* (dramă redenumită *Sturm und Drang,* generalizat ca apelativ pentru întreaga mișcare literară); Wagner: *Pruncucigașa;* Lenz: *Soldații;* Leisewitz: *Iulius din Tarent.*

1777
Noiembrie — decembrie: călătorie în Harz, ascensiunea pe muntele Brocken *(Harzreise im Winter/ Călătorie în Harz iarna).* Începe să elaboreze *Wilhelm Meisters theatralische Sendung/ Vocația teatrală a lui Wilhelm Meister* (textul va fi redescoperit și publicat în 1911).
Se nasc Heinrich von Kleist (m. 1811), Dinicu Golescu (m. 1830).
H. Jung-Stilling: *Tinerețea lui Heinrich Stilling;* Richard B. Sheridan: *Școala bîrfelilor.*

1778
Îl însoțește pe ducele Karl August într-o călătorie la Berlin și Potsdam. La Berlin îl cunoaște pe filozoful Moses Mendelsohn și pe gravorul Chodowiecki (care a furnizat ilustrații la unele din edițiile neautorizate; ulterior va deveni un apropiat colaborator al lui Goethe).

Mor Voltaire (n. 1694), Rousseau (n. 1712). Se nasc Clemens Brentano (m. 1842), C. Conachi (m. 1849).
Herder: *Cîntece populare* (de la a doua ediţie, 1807, *Vocile popoarelor în cîntece)*: Bürger: *Poezii.*

1779

Goethe preia, cu sarcini de guvernare, comisia militară şi cea de drumuri a ducatului. A doua călătorie în Elveţia, prin Stuttgart, unde vizitează Academia Carolină (aici studia Schiller). Îl cunoaşte pe Johann Georg Forster. Redactează prima versiune, în proză, a piesei *Iphigenia.* Începe să lucreze la *Tasso.*
Se naşte Gh. Lazăr (m. 1823).
Lessing: *Nathan Înţeleptul.*

1780

Goethe e numit consilier secret (echivalent cu gradul de ministru).
Wieland: *Oberon;* Lessing: *Educaţia speciei umane;* Şincai şi Micu: *Elemente linguae daco-romane.*

1781

Goethe se mută în casa de pe Frauenplan. Întreprinde studii în domeniul zoologiei, anatomiei şi osteologiei.
Se nasc Achim von Arnim (m. 1831), Adelbert von Chamisso (m. 1830).
Moare Lessing (n. 1729).
Schiller: *Hoţii* (prima versiune), *Antologie pentru anul 1782;* Kant: *Critica raţiunii pure,* Voss începe traducerea din Homer.

1782

Goethe este numit preşedinte al consiliului de stat, preia sectorul de finanţe; primeşte un titlu nobiliar („von"), care-i permite să aibă acces direct la curtea ducelui. Publică vodevilul *Die Fischerin/ Pescăriţa.*
Laclos: *Legăturile primejdioase;* Alfieri: *Saul;* Rousseau: *Confesiuni* (pînă în 1789).

1783

Elaborează tragedia *Elpenor* (rămasă fragment; publicat 1806).
Schiller: *Conjuraţia lui Fiesco;* Voss: *Luisa.*

1784

Goethe descoperă existenţa la om a osului intermaxilar, anticipînd cu o asemenea probă evoluţionismul lamarckian.
Moare Diderot (n. 1713).
Schiller: *Intrigă şi iubire;* Herder: *Idei privind filozofia istoriei umanităţii* (pînă în 1791); Beaumarchais: *Nunta lui Figaro;* Alfieri: *Virginia.*

1785

Întreprinde studii de botanică. Cură la Karlsbad.
Se nasc Bettina Brentano, căsătorită cu Achim von Arnim (m. 1858), Jakob Grimm (m. 1863).
K.Ph. Moritz: *Anton Reiser* (pînă în 1790).

1786

Începe pregătirea primei ediţii din opere (apărută în editura Göschen din Leipzig în 8 volume, între 1787 şi 1790), în care, pentru prima dată, este întrunită în volum producţia lirică. Plecarea în Italia (pînă în 1788); călătoria avînd semnificaţia unei adevărate evadări. Apare *Iphigenie in Tauris*/ *Iphigenia în Taurida* (a treia versiune, în versuri). Publică *Über den Zwischenkiefer des Menschen und der Tiere*/ *Cu privire la osul intermaxilar la om şi la animale.*
Se naşte Carl Maria von Weber (m. 1826).
Bürger: *Münchhausen;* Robert Burns: *Poezii.*

1787

Roma; Napoli; Sicilia; a doua şedere la Roma, unde frecventează cercurile artistice (pictorii Angelika Kaufmann, Tischbein). Definitivează *Egmont*, scrie cîteva scene din *Faust I*, tragedia *Nausikaa* (rămasă fragment, publicată în 1827) şi schiţează scrierea memorialistică *Călătoria în Italia* (va apărea în 1816–1817). Publică comedia *Die Vögel*/ *Păsările*, după Aristofan.
Se naşte Ludwig Uhland (m. 1862). Moare Gluck (n. 1714).
Schiller: *Don Carlos*, *Vizionarul* (fragment); B. de Saint-Pierre: *Paul şi Virginia;* Heinse: *Ardinghello.*

1788

Se reîntoarce la Weimar. La solicitarea sa este eliberat de sarcini administrative. Face cunoştinţă cu Schiller, numit, la propunerea sa, profesor extraordinar la Jena. Începe convieţuirea cu Christiane Vulpius (1765–1816), lucrătoare într-un atelier de flori artificiale (se va căsători cu ea în 1806). Încheie şi publică *Egmont.*
Scrie *Elegii romane* (apărută ca ciclu în 1795).
Se nasc Joseph von Eichendorff (m. 1857), A. Schopenhauer (m. 1860), Fr. Rückert (m. 1860), Byron (m. 1824), Gh. Asachi (m. 1869). Moare Hamann (n. 1730).
Kant: *Critica raţiunii practice;* Schiller: *Istoria secesiunii Ţărilor de Jos;* A. von Knigge: *Relaţiile cu oamenii;* I. Piuariu-Molnar: *Gramatica germano-română.*

1789

Se naşte August, fiul lui Goethe şi al Christianei (m. 1830). Goethe întreprinde studii de morfologie vegetală şi de optică. Termină *Torquato Tasso* (apare 1790). Publică poemul dramatic *Künstlers Apotheose/ Apoteoza artistului* şi (anonim) *Der römische Carneval/ Carnavalul roman.*
Izbucneşte Revoluţia franceză. Intră în vigoare constituţia Statelor Unite ale Americii.
Bräker: *Sărmanul om din Tockenburg;* Blake: *Cîntecul inocenţei.*

1790

Călătorie la Veneţia. Îl vizitează pe Schiller la Jena. Apare *Faust. Ein Fragment/ Faust. Un fragment.* Publică vodevilurile *Jery und Bätely, Scherz, List und Rache/ Glumă, şiretenie şi răzbunare;* studiul *Versuch, die Metamorphose der Pflanzen zu erklären/ Încercare de explicare a metamorfozei plantelor.* Elaborează *Venezianische Epigramme/ Epigrame veneţiene* (apar în anii următori).
Se naşte A. de Lamartine (m. 1869). Mor Adam Smith (n. 1723), B. Franklin (n. 1705).
William Blake: *Nunta cerului cu iadul.*

1791

Ia iniţiativa unor „reuniuni de vineri" (Freitags-Gesellschaft) pentru a mijloci schimbul de idei ştiinţifice între Weimar şi Jena (pînă spre 1797). Preia conducerea teatrului de curte din Weimar (pînă la 1817). Apar *Beiträge zur Optik/ Contribuţii la optică.* Elaborează *Der Gross-Kophta/ Marele Cophta* (apare în 1792).
Se naşte Franz Grilpparzer (m. 1872). Mor Schubert (n. 1739), Mozart (n. 1756).
Klinger: *Faust;* Volney: *Ruinele sau meditaţii asupra revoluţiilor imperiilor;* Thomas Paine: *Drepturile omului* (pînă în 1792).

1792

Îl însoţeşte pe ducele Karl August în campania militară a coaliţiei contra Franţei. Victoria de la Valmy a francezilor îl face să exclame: „Astăzi şi de aici începe o nouă eră în istoria omenirii" (formularea e atestată însă abia ulterior). Începe să apară la editura Unger din Berlin *Neue Schriften/ Scrieri noi* (7 volume, pînă în 1800).
Proclamarea Republicii franceze. Oraşul Mainz se proclamă republică. Convenţia naţională franceză proclamă pe Klopstock şi pe Schiller drept cetăţeni de onoare ai Republicii franceze.
Se nasc Shelley (m. 1822), Iancu Văcărescu (m. 1863).
Schiller: *Istoria Războiului de treizeci de ani.*

1793

Participă în suita ducelui Karl August la asedierea orașului Mainz. Elaborează *Reineke Fuchs/ Reineke Vulpoiul* (apare 1794). Publică anonim *Der Bürgergeneral/ Generalul-cetățean.*

În Franța puterea este preluată de iacobini. Sînt executați Ludovic al XVI-lea și Maria Antoinette. Greva țesătorilor din Anglia.

Schiller: *Despre arta tragică*, *Despre grație și demnitate*, *Despre sublim;* Herder: *Scrisori pentru promovarea umanității* (pînă la 1797); Hölderlin: *Imnuri*, *Elegii;* Jean Paul: *Loja invizibilă;* Thomas Paine: *Epoca rațiunii.*

1794

Încep relațiile de prietenie și colaborare cu Schiller; intens schimb de idei (mai ales prin corespondența publicată de Goethe în 1828: *Briefwechsel zwischen Schiller und Goethe/ Corespondență între...*) în probleme de estetică și de literatură. Vizitatori*: W. von Humboldt (va reveni în anii următori), Fr. Hölderlin. Începe redactarea romanului *Wilhelm Meister.*

Fichte: *Epistemologie;* Robespierre: *Ființa supremă;* Ann Radcliff: *Misterele de la Udolpho.*

1795

Colaborează, la invitația lui Schiller, la revista acestuia „Die Horen", în care apar în acest an *Literarischer Sansculottismus/ Sansculottism literar*, *Unterhaltungen deutscher Ausgewanderten/ Conversațiile emigranților germani*, *Das Märchen/ Basmul;* în 1796 vor apărea *Briefe auf einer Reise nach dem Gotthard/ Scrisori dintr-o călătorie spre Gotthard*, iar în 1797 traducerea *Das Leben des Benvenuto Cellini/ Viața lui Benvenuto Cellini*, „aurar și sculptor florentin, scrisă de el însuși". Elaborează drama *Das Mädchen von Oberkirch/ Fata din Oberkirch* (rămasă fragment, publicată în 1895). Apare romanul *Wilhelm Meisters Lehrjahre/ Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Maister* (pînă în 1796). Vizitatori: J. Baggesen (scriitor danez).

Pacea de la Basel între Franța și Germania, care renunță la teritoriile de peste Rin.

Schiller: *Despre poezia naivă și cea sentimentală;* Kant: *Despre pacea eternă;* Jean Paul: *Hesperus;* Tieck: *William Lovell;* Xavier de Maistre: *Călătorie în jurul camerei mele.*

---

* Începînd din anii '90, casa de pe Frauenplan a lui Goethe devine un centru spiritual spre care se îndreaptă numeroase personalități ale lumii culturii și științei din Germania și din alte țări. În continuare, sînt notate pentru fiecare an vizitele cele mai proeminente și mai semnificative. Cu mulți alți scriitori și savanți Goethe a întreținut o foarte bogată corespondență, din care, în *Ediția de la Weimar* sînt publicate peste 14 000 scrisori ale lui Goethe. Arhivele din Weimar păstrează peste 20 000 scrisori (numai parțial publicate) adresate lui Goethe din întreaga lume între 1790 și 1832.

1796

Redactează, împreună cu Schiller, distihuri epigramatice *(Xenien/ Xenii)*, apărute în anul următor în „Musenalmanach“ editat de Schiller. Vizitatori: Jean Paul (revine în 1798, 1801).
Se naşte August von Platen (m. 1835).
Jean Paul: *Quintus Fixlein, Siebenkäs;* Hölderlin: *Moartea lui Empedocle.*

1797

Colaborează cu Schiller la elaborarea de balade (vor apărea în anul următor în „Musenalmanach“). Rezultat al schimbului de idei cu Schiller este şi studiul *Über epische und dramatische Dichtung/ Despre poezia epică și cea dramatică* (publicat în 1827). Publică *Ilmenauer Bergbau/ Mineritul de la Ilmenau.* A treia călătorie în Elveţia. Vizitatori: Fr. Schlegel (revine în 1799).
Se nasc Anette von Droste-Hülshoff (m. 1848), Fr. Schubert (m. 1828), H. Heine (m. 1856), Jeremias Gotthelf (m. 1854), A. de Vigny (m. 1863). Fr. Schlegel: *Fragmente* (pînă în 1800); A.W. Schlegel începe traducerea dramelor lui Shakespeare; Hölderlin: *Hyperion* (pînă în 1799); Tieck: *Basme populare;* Wackenroder: *Revărsările inimii unui călugăr îndrăgostit de artă;* Schelling: *Idei privind filozofia naturii.*

1798

Editează în colaborare cu istoricul de artă H. Meyer, revista „Propyläen“ (3 vol. pînă în 1800). Regizează drama *Tabăra lui Wallenstein* a lui Schiller pe scena din Weimar. Vizitatori: Fr. von Hardenberg-Novalis (revine în 1799), A.W. Schlegel (revine în anii următori), Van Marun (naturalist olandez). Apare *Hermann und Dorothea.* Publică studiul *Über Laokoon/ Asupra lui Laocoon.*
Se naște A. Mickiewicz (m. 1855).
Fr. și A.W. Schlegel publică periodicul „Athenäum“, organ programatic al romantismului (pînă în 1800); Schiller: *Tabăra lui Wallenstein;* Tieck: *Franz Sternbald;* Coleridge și Wordsworth: *Balade lirice.*

1799

Goethe instituie concursuri anuale dotate cu premii pentru lucrări de artă plastică (7 pînă în 1805). Schiller se stabileşte la Weimar. Începe prietenia şi vasta corespondenţă a lui Goethe cu compozitorul Zelter (1758—1832). Elaborează drama *Achileis* (rămasă fragment, publicat în 1808). Vizitatori: Tieck (revine în anii următori).
Se nasc Balzac (m. 1850), Puşkin (m. 1837).
Schiller: *Wallenstein;* Schleiermacher: *Discurs despre religie;* Fr. Schlegel: *Lucinde;* Laplace: *Mecanica corpurilor cereşti.*

1800

Redactează primele scene din *Faust II.*

Schiller: *Maria Stuart;* Jean Paul: *Titan;* Novalis: *Imnuri către noapte;* Wieland: *Aristipp* (pînă în 1802); Doamna de Staël: *Despre literatură considerată în raporturile ei cu instituțiile sociale;* I. Budai-Deleanu: *Țiganiada.*

1801

Vizitatori: G.W. Hegel (revine în 1803, 1818, 1829), Schelling. Tratament medical la băile Pyrmont. Prima reprezentație la Weimar a piesei *Nathan cel înțelept* a lui Lessing. Apar: *Paläophron und Neoterpe*, piesă festivă; *Weimarische Kunstausstellung/ Expoziția de artă din Weimar* (7 volume, periodic, pînă în 1806).

Se nasc Grabbe (m. 1836), Nestroy (m. 1862). Mor Lavater (n. 1741), Novalis (n. 1772).

Schiller: *Fecioara din Orleans;* Brentano: *Godwi;* Chateaubriand: *Atala sau dragostea a doi sălbateci în deșert.*

1802

Publică tragediile *Mahomet* și *Tancred*, traduceri din Voltaire; apare prologul *Was wir bringen/ Ce aducem* (cu ocazia inaugurării teatrului din Lauchstädt).

Se nasc W. Hauff (m. 1827), V. Hugo (m. 1885), Al. Dumas tatăl (m. 1870), Ion Heliade Rădulescu (m. 1872).

Novalis: *Heinrich von Ofterdingen;* Ugo Foscolo: *Ultimele scrisori ale lui Jacopo Ortis;* Doamna de Staël: *Delphine;* Chateaubriand: *Geniul creștinismului.*

1803

Goethe începe să viziteze cu regularitate Universitatea din Jena pentru contacte cu cercurile de naturaliști (fizicieni, botaniști, chimiști, geologi) și de filozofi (Schelling). Apare tragedia *Die natürliche Tochter/ Fiica naturală* (fragment).

Napoleon dizolvă „Sfîntul Imperiu Roman de Națiune germană".

Se naște Emerson (m. 1882). Mor Herder (n. 1744), Klopstock (n. 1724), Alfieri (n. 1749).

Schiller: *Logodnica din Messina;* Kleist: *Familia Schroffenstein;* Hebel: *Poezii alemane* (începutul poeziei în dialect); J.G. Seume: *Drumeție spre Siracuza.*

1804

Editează „Jenaer Literaturzeitung" (pînă în 1807). Vizitatori: Doamna de Staël, Benjamin Constant.

Se nasc: E. Mörike (m. 1875), Georges Sand (m. 1876). Moare Immanuel Kant (n. 1724).
Schiller: *Wilhelm Tell; Veghile lui Bonaventura;* Chateaubriand: *René;* A.G. Oehlenschläger: *Aladin;* Sénancour: *Obermann.*

1805

Moartea lui Schiller. Vizitatori: A.G. Oehlenschläger (scriitor danez).
Goethe editează volumul de studii *Winckelmann und sein Jahrhundert/ Winckelmann și secolul său.* Publică *Rameaus Neffe/ Nepotul lui Rameau,* traducere din Diderot.
Se nasc Mazzini (m. 1872), A. Stifter (m. 1868), H. Andersen (m. 1875).
Walter Scott: *Cîntecul ultimului menestrel.*

1806

Căsătoria cu Christiane. Întreprinde studii de optică, geologie, morfologie. Începe să apară prima ediţie Cotta din *Werke/ Opere* (13 volume pînă în 1810).
Bătălia de la Jena şi cea de la Auerstädt; prăbuşirea Prusiei. Trupele franceze ocupă Weimar-ul. Ia fiinţă, sub protectoratul lui Napoleon, Confederaţia renană de state germane.
Arnim şi Brentano: *Cornul fermecat al tînărului* (pînă în 1808).

1807

Iniţiază în casa de pe Frauenplan o formaţie corală pentru cultivarea muzicii (Händel, Mozart, Haydn, Palestrina etc.). Face la Jena cunoştinţă cu Minna Herzlieb, căreia îi dedică sonete.
Vizitatori: Zacharias Werner (revine în 1808), Bettina von Arnim (revenind des în anii următori; va publica în 1835 *Goethes Briefwechsel mit einem Kinde/ Corespondenţa lui Goethe cu un copil,* parţial apocrifă).
Încheie redactarea la *Faust I* (apare în 1808). Redactează *Die Wahlverwandtschaften/ Afinităţi elective* (apare în 1809), *Pandora* (fragment, apare 1810). Publică *Sammlung zur Kenntnis der Gebirge von und um Karlsbad/ Colecţie pentru cunoaşterea munţilor din Karlsbad.*
Lege (cu efecte limitate) pentru desfiinţarea iobăgiei și de reorganizarea armatei din Prusia.
Se nasc Garibaldi (m. 1882), H.W. Longfellow (m. 1882).
Fichte: *Cuvîntări către naţiunea germană;* Kleist: *Amfitrion;* Hegel: *Fenomenologia spiritului;* Doamna de Staël: *Corinne;* Thomas Moore: *Melodii irlandeze* (pînă în 1835).

1808

Este invitat în audienţă la Napoleon, care — după însemnările lui Goethe — îl întîmpină cu cuvintele „Vous êtes (sau: Voilà) un homme" şi discută cu el despre teatrul francez şi despre *Werther,* pe care-l citise

„din scoarţă-n scoarţă". Vizitatori: J.F. Talma, G. Sartorius, A. von Arnim (revine în 1811, 1820).
Se naşte C. Negruzzi (m. 1868).
Kleist: *Ulciorul sfărîmat*, *Käthchen von Heilbronn*, *Arminius*, *Penthesilea;* A.W. Schlegel: *Prelegeri despre artă şi literatura dramatică.*

1809

Goethe preia conducerea instituţiilor ştiinţifice şi de cultură din Weimar şi Jena. Vizitatori: Cl. Brentano, W. Grimm (revine în 1816).
Metternich devine prim-ministru al Austriei.
Se nasc F. Mendelsohn-Bartholdy (m. 1847), Ch. Darwin (m. 1882), N. Gogol (m. 1853), A. Lincoln (m. 1865), E.A. Poe (m. 1849).

1810

Cură la băile Teplitz şi Karlsbad. Apare *Zur Farbenlehre/ Cromatica.* Publică grupajul de stanţe *Die romantische Poezie/ Poezia romantică.* Vizitatori: J.W. Döbereiner (chimist).
Este inaugurată Universitatea din Berlin.
Se nasc R. Schumann (m. 1856), Fr. Chopin (m. 1849), H. Daumier (m. 1879), A. de Musset (m. 1857), Gr. Alexandrescu (m. 1885).
Kleist: *Prinţul de Homburg*, *Nuvele;* Doamna de Staël: *Despre Germania;* Z. Werner: *24 Februarie* (cap de serie pentru „drama fatidică"); Scott: *Doamna lacurilor.*

1811

Cură la Karlsbad. Începe să apară *Aus meinem Leben. Dichtung und Wahrheit/ Din viaţa mea. Poezie şi adevăr* (pînă în 1832). Publică biografia *Philipp Hackert.*
Vizitatori: Sulpiz Boisserée (revine în 1820, 1826), K.J. Raabe (pictor, revine în 1814), A. von Rhoden (peisagist).
Se naşte Liszt (m. 1886). Moare H. von Kleist (n. 1777).
De la Motte-Fouqué: *Undina.*

1812

Cură la Teplitz, unde îl întîlneşte pe Beethoven.
Vizitatori: Carl Maria von Weber.
Fraţii Grimm: *Basme pentru copii şi familie;* Byron: *Pelerinajul Cavalerului Harold* (pînă în 1818).

1813

Cură la Teplitz.
Vizitatori: Fr. de la Motte-Fouqué, Metternich, J.F. Rochlitz (muzician şi dramaturg), H. Luden (istoric).
Coaliţia Prusiei cu Rusia şi Austria împotriva lui Napoleon, care e înfrînt la Leipzig („Bătălia Naţiunilor"). Eliberarea Germaniei de sub ocupaţia franceză. Desfiinţarea Confederaţiei renane. Publică *Wielands Andenken/ Memoria lui Wieland.*

1814

Călătorie în Franconia și Renania. La Frankfurt face cunoștință cu Marianne von Willemer. Cură la Wiesbaden și Berka. Elaborează *West-östlicher Divan/ Divanul occidental-oriental* (pînă în 1818).

Vizitatori: prințul A.H. Radziwill.

Abdicarea lui Napoleon. Congresul de la Viena (încheiat în 1815 prin constituirea „Sfintei Alianțe" între Prusia, Rusia și Austria pentru înăbușirea oricăror tendințe revoluționare).

Gh. Asachi deschide la Iași primele cursuri academice în limba română. Se naște Lermontov (m. 1841). Moare Fichte (n. 1762).

Chamisso: *Peter Schlemihl;* Scott: *Waverley.*

1815

Ultima călătorie în Renania. Cură la Wiesbaden. Editura Cotta tipărește a doua ediție din *Werke* (20 vol. pînă în 1819). Apare piesa festivă *Des Epimenides Erwachen/ Deșteptarea lui Epimenide.*
Napoleon se reîntoarce în Franța, urmează „cele o Sută de Zile", bătălia de la Waterloo, exilul pe Sf. Elena. Ia ființă Confederația germană.
Franklin: *Autobiografie.*

1816

Moare Christiane. Vizitatori: J.G. Schadow, K.F. Schinkel (revine în 1824, 1825), Charlotte Kestner, născ. Buff, A. Schopenhauer (revine în 1819), Chr. G. Ness von Esenbeck (revine în 1819). Editează, în colaborare cu H. Meyer, revista teoretică „Kunst und Altertum" (6 vol. pînă în 1832).
Moare Gh. Șincai.
Frații Grimm: *Mituri și legende germane;* E.Th.A. Hoffmann: *Elixirele diavolului;* B. Constant: *Adolphe;* Shelley: *Alastor.*

1817

Demisionează de la conducerea teatrului din Weimar. Vizitatori: J.H. Voss, Varnhagen von Ense, Victor Cousin (scriitor francez, revine în 1825). August Goethe se căsătorește cu Ottilie von Pogwisch (1796—1872). Goethe editează colecția de studii „Zur Naturwissenschaft überhaupt, besonders zur Morphologie" (pînă în 1824, în total 12 caiete), la care colaborează numeroși specialiști ai timpului. Începe să redacteze însemnările biografice *Tages- und Jahreshefte/ Caiete zilnice și anuale* (pînă în 1825; vor apărea în 1830).
Festivitatea de pe Wartburg, se constituie prima organizație patriotică a studenților germani. Metternich dispune măsuri de represiune.
Moare Doamna de Staël (n. 1766).

Se nasc Georg Herwegh (m. 1875), Th. Storm (m. 1888), H.D. Thoreau (m. 1862), M. Kogălniceanu (m. 1891).
Arnim: *Paznicii coroanei;* Hoffmann: *Piese nocturne;* Byron: *Manfred;* Scott: *Rob Roy.*

1818

Cură la Karlsbad.
Se naşte Walter, fiul lui August Goethe. Vizitatori: J. Cicognara (istoric de artă italian).
Se inaugurează Universitatea din Bonn. Gh. Lazăr înfiinţează şcoala domnească de la Sf. Sava.
Se nasc Karl Marx (m. 1883), Turgheniev (m. 1883).
Grillparzer: *Sappho;* G. de Saint-Hilaire: *Filozofia anatomiei;* Byron: *Don Juan* (pînă în 1820).

1819

Vizitatori: G. Dawe (portretist englez), J.G. Cogswell (scriitor american), P.A. Wolff (actor). Apare *West-östlicher Divan.*
Desfiinţarea vămilor interioare în Prusia. Hotărîrile de la Karlsbad ale „Sfintei Alianţe“ (suprimarea libertăţilor de presă).
Se nasc Gottfried Keller (m. 1890), Theodor Fontane (m. 1898), Walt Whitman (m. 1892), Henry Melville (m. 1891), Nicolae Bălcescu (m. 1852), Alecu Russo (m. 1859), Dimitrie Bolintineanu (m. 1872).
Hoffmann: *Fraţii Serapion* (pînă în 1831); Scott: *Ivanhoe.*

1820

Se naşte Wolfgang, cel de al doilea nepot. Vizitatori: C. Loewe, J.E. Purkinje (fiziolog ceh, revine în 1822), Christian Rauch (sculptor, revine în anii următori). Cură la Marienbad şi Karlsbad. Apare *Metamorphose der Tiere/ Metamorfoza animalelor* (elaborată pe la 1800).
Se naşte Fr. Engels (m. 1895). Moare I. Budai-Deleanu (n. 1760).
Hoffmann: *Motanul Murr* (pînă în 1822); Lamartine: *Meditaţii poetice;* Keats: *Hyperion, Ode;* Shelley: *Prometeu descătuşat;* Washington Irving: *Cartea de schiţe.*

1821

Cură la Marienbad, unde o cunoaşte pe pianista poloneză Maria Szimanowska şi se îndrăgosteşte de Ulrike von Levetzow (1804—1899).
Apare romanul *Wilhelm Meisters Wanderjahre oder die Entsagenden/ Anii de drumeţie ai lui Wilhelm Meister sau cei ce renunţă* (versiune definitivă 1829).
Vizitatori: C.G. Carus, F. Mendelsohn-Bartoldy însoţit de Zelter (revine în 1825, 1830), August von Platen.

Revoluţia lui Tudor Vladimirescu. Mişcări revoluţionare de eliberare în Grecia.
Se nasc Dostoievski (m. 1881), V. Alecsandri (m. 1890). Moare P. Maior (n. 1761).
James F. Cooper: *Spionul.*

1822

Vizitatori: H. Chr. Oerstedt (fizician danez), L. von Henning (fizician), H.Chr. Kolbe (pictor). Apar *Kampagne in Frankreich. Belagerung von Mainz/ Campania în Franţa. Asediul oraşului Mainz.*
Se naşte G. Weerth (m. 1856). Moare Shelley (n. 1792).
Heine: *Poezii;* Puşkin: *Evgheni Oneghin;* Vigny: *Poeme.*

1823

J.P. Eckermann (1792–1854) devine secretar al lui Goethe (va publica în 1835 *Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren seines Lebens/ Convorbiri cu Goethe în ultimii săi ani de viaţă. 1823–1832).* Despărţirea de Ulrike von Levetzow *(Elegie/Elegie* [de la Marienbad])
Vizitatori: Maria Szimanowska, V.St. Karadzic (folclorist sîrb).
Se naşte Petöfi (m. 1849). Moare Gh. Lazăr (n. 1779).
Beethoven: *Simfonia IX.* Stendhal: *Racine şi Shakespeare* (pînă în 1825); Thomas Carlyle: *Viaţa lui Schiller* (pînă la 1824, în volum 1825).

1824

Vizitatori: K.Chr. Vogel von Vogelstein (pictor), H. Heine, Emerson, K.Ph. von Martius (botanist).
Se naşte A. Bruckner (m. 1896). Moare Byron.
Irving: *Povestirile unui călător.*

1825

An decisiv pentru elaborarea părţii a II-a din *Faust.* Vizitatori: Rahel Varnhagen, G. Spontini (revine în 1830).
Primele curse regulate de vapoare pe Rin. Prima locomotivă în Anglia. Inaugurarea Universităţii din München.
Se naşte C.F. Meyer (m. 1898). Moare Jean Paul (n. 1763).
Micu-Maior: *Lexiconul de la Buda.*

1826

Apare la Cotta primul volum din *Opere, ediţie definitivă îngrijită de autor* („Ausgabe letzter Hand"; pînă în 1831 apar 40 volume, apoi, postum, între 1833 şi 1842, alte 20 volume, dintre care primul va cuprinde *Faust II).*
Vizitatori: Al. von Humboldt, Fr. Grillparzer, E. d'Alton (anatomist).
Eichendorff: *Din viaţa unui pierde-vară;* Cooper: *Ultimul mohican;* Payne: *Richelieu;* Dinicu Golescu: *Însemnare a călătoriei mele...*

1827

Se naşte nepoata Alma (moartă de timpuriu; cei doi nepoţi au rămas celibatari, astfel că Goethe n-a avut urmaşi direcţi). Vizitatori: J.J. Ampère (critic literar francez), V. Jukowski, K. von Holtei (repetat în anii următori). Apare „Actul Helenei“ din *Faust II), Trilogie der Leidenschaft/ Trilogia pasiunii, Chinesisch-deutsche Jahres- und Tageszeiten/ Anotimpuri şi ore chinezo-germane.*
Moare Beethoven (n. 1770).
Hugo: *Prefaţa la Cromwell;* Heine: *Cartea cîntecelor;* Poe: *Tamerlan şi alte poeme;* Cooper: *Preria;* Manzoni: *Logodnicii.*

1828

Moare ducele Karl-August. Vizitatori: Joseph Stieler (pictor, autorul celui mai cunoscut şi mai reprodus portret al bătrînului Goethe), J.J. Berzelius (chimist suedez). Apar *Novelle/Nuvelă; Zweiter Römischer Aufenthalt/ A doua şedere la Roma.*
Înfiinţarea Politehnicii din Berlin.
Se nasc L. Tolstoi (m. 1910), H. Ibsen (m. 1906).
N. Webster: *Dicţionar american al limbii engleze.*

1829

Prima reprezentaţie cu *Faust I* la Weimar.
Vizitatori: W. Alexis, A. Mickiewicz, N. Paganini, P.J. David d'Angers, Crabb Robinson (jurnalist englez), P. Quételet (matematician belgian).
Poe: *Al Aaraf.*

1830

Interesul lui Goethe se concentrează asupra controversei ştiinţifice dintre Georges Cuvier şi Geoffroy de Saint-Hilaire la Academia Franceză (polemica dintre „analişti“ şi „sintetizatori“).
Apare drama *Prometheus* (fragment, elaborat în 1773).
Moare, la Roma, August, fiul lui Goethe. Vizitatori: W.M. Thackeray, W. Devrient.
Revoluţia din Iulie în Franţa. Revoluţia din Polonia.
Hugo: *Hernani;* Stendhal: *Roşu şi negru;* Balzac: *Gobseck;* Anton Pann: *Versuri muziceşti;* Cîrlova: *Ruinele Tîrgoviştei.*

1831

Goethe încheie şi sigilează manuscrisul *Faust II.* Apar *Mitteilungen aus der Pflanzenwelt /Comunicări despre floră.*
Se naşte W. Raabe (m. 1910). Mor Hegel (n. 1770), A. von Arnim (n. 1781), V. Cîrlova (n. 1809).

Grillparzer: *Valurile mării și ale dragostei;* Grabbe: *Napoleon;* Lenau: *Poezii;* Chamisso: *Poezii;* Hugo: *Notre Dame de Paris;* Leopardi: *Cîntece;* Pușkin: *Boris Godunov;* Anton Pann: *Poezii deosebite sau cîntece de lume.*

1832

7 martie: ultima scrisoare (către W. von Humboldt). Începutul bolii (pneumonie). Moare la 22 martie. Este înmormîntat în cripta princiară. Apare, sub îngrijirea lui Eckermann, *Aus einer Reise in die Schweiz über Frankfurt, Heidelberg, Stuttgart und Tübingen im Jahre 1797 und Reise am Rhein, Main und Neckar in den Jahren 1814 und 1815/ Călătorie în Elveția prin Frankfurt, Heidelberg, Stuttgart și Tübingen în anul 1797 și călătorie pe Rin, Main și Neckar în anii 1814 și 1815.*

J.L.

POEZIA

CĂUTÎND să surprindă, istoric și sociologic, originile puternicului lirism care se manifestă în literatura germană în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, cercetarea istoric-literară din ultimul timp pune în evidență acțiunea principiului subiectivismului, ca interioritate individuală, rezultantă a conștiinței libertății, manifestată de tinerii reprezentanți ai burgheziei în formare.[1] Şi pentru Hegel, ca teoretician al spiritului timpului, lirica este expresia subiectivității. La rîndul ei, aceasta e văzută teleologic, drept corespondent al unei imanente potențe umane de libertate, înfăptuită în istorie, în grade diferite, de la conștiința libertății în cetatea elină, pînă la realizarea ei, teoretic generalizată, în proclamația drepturilor omului de către Revoluția franceză. Subiectul liric dezvoltă, drept corolar al conștiinței de libertate individuală și al interiorizării, o largă sensibilitate față de natura ambiantă, ca argument împotriva alienării la care-l constrîngea inechitatea socială și ca posibilitate de extindere la dimensiuni cosmice a propriei personalități. Această supradimensionare a eului are drept efect o glorificare a libertății depline din cadrul unei naturi „pure“, originare, pe care, în viziune rousseauistă, timpul și civilizația (gîndită era de fapt societatea feudală) au decăzut-o din esența ei. Această natură poate fi restituită în actul poetic și — va crede Schiller — prin educarea pentru valorile etice și estetice. Opoziția natură — cultură devine astfel una din temele favorizate ale literaturii timpului, la fel aceea a cultivării forțelor interioare ale individului — controlul instinctelor prin rațiune —, în vederea unei ținute active, pentru a proclama fie acordul armonios cu realitatea, fie dominarea și transformarea acesteia. Arta capătă astfel menirea de a identifica și amplifica forțele individuale. „Începutul și sfîrșitul oricărei activități scriitoricești este reproducerea lumii din jurul meu prin lumea

---

[1] Joachim Ritter: *Subjektivität*. Frankfurt/M. 1974 — Hiltrut Gnüg: *Entstehung und Krise lyrischer Subjektivität. Vom klassischen lyrischen Ich zur modernen Erfahrungswirklichkeit*. Stuttgart 1983, în special capitolul privitor la poezia lui Goethe, pp. 51—78 — Hans J. Haferkorn: *Zur Entstehung der bürgerlich-literarischen Intelligenz und des Schriftstellers in Deutschland zwischen 1750 und 1800*, în: Bernd Lutz (ed.): *Deutsches Bürgertum und literarische Intelligenz 1750—1800*. Stuttgart 1974 [Literaturwissenschaft und Sozialwissenschaften 3], pp. 113—275.

mea interioară, care cuprinde toate lucrurile, le îmbină, le re-creează, le plămădește și le înfățișează din nou în formă și de manieră proprie", se destăinuiește Goethe prietenului său Jacobi într-o scrisoare din 21 august 1774.[2] Și încă în 1772, apelează la cuvintele επικρατεῖν δύνασθαι 'a putea să domini', atribuite lui Pindar, pentru a-și defini scopul măiestriei pe care o urmărea în viață.[3]

Vom regăsi atît în lirica propriu-zisă a lui Goethe, cît și în celelalte producții literare ale sale esența acestui lirism, a acestei subiectivități, manifestată în formele cele mai diverse și la contemporanii săi.

Lirismul exploziv al noului subiectivism solicita, față de versul la modă, de o mecanică regularitate, reluînd în repetate variații scenariile erotice și formulele imagistice („topoi") tradiționale ale anacreontismului, noi mijloace de expresie, tipare lirice diversificate, de mai mare amploare. Sînt astfel funcționalizate, pentru expresia lirică, tipuri ale prozodiei eline și latine — oda, elegia, imnul —, cu multe și complicate modalități de vers și strofă. Cu toată dificultatea de a adapta principii cantitative de organizare prozodică la o limbă ca cea germană, supusă unui dinamism calitativ al alternării silabelor accentuate cu cele neaccentuate, asemenea „experimente" au constituit o bună școală pentru mlădierea limbii ca instrument al poeziei. Goethe, mai sensibil la expresivitatea naturală, directă, a participat în mai mică măsură la aceste experimente, a cultivat în schimb forma cea mai adecvată de modelare poetică a subiectivității: ritmurile libere, caracteristice pentru imnurile sale: *Cîntecul de furtună al drumețului*, *Drumețul*, *Către Cronos surugiul*, *Prometeu*, *Ganymed*, *Cîntarea lui Mahomed*.

Dar adevăratul impuls spre o expresie lirică adecvată l-a constituit recunoașterea valențelor liricii populare. Descoperirea poeziei populare este meritul istoric al lui Herder, care a redefinit de altfel însăși lirica drept gen poetic alături de dramă și de epos. Dacă, încă înaintea lui, Hamann afirma că „poezia este limba maternă a umanității", Herder este cel dintîi care ia în considerare și analizează valoarea și specificitatea cîntecului popular. Două sînt argumentele pe care Herder le susține, în maniera entuziastă, profetică, a operelor sale de tinerețe, în favoarea poeziei populare. Pe de o parte, cîntecul popular este artă înaltă prin strînsa sa relație cu melodia muzicală, prin sinceritatea și profunzimea expresiei, bogăția, spontaneitatea și îndrăzneala imaginilor poetice, a „hieroglifelor", curgerea abruptă, fragmentară a expunerii exprimînd eliptic o stare de spirit sau o acțiune, fără să le detaileze prin explicare sau analiză. Pe de altă parte, poezia populară provine din sursa limpede a omului simplu, din popor, a „sălbatecului" în nobilul

[2] Goethe: *Briefe der Jahre 1764—1786*, Einleitung von Ernst Beutler. Zürich 1951, p. 237.
[3] *ibidem*, p. 173.

sens rousseauist, nepervertit de artificialitatea civilizației, acel om, „care exprimă lucrul pe care vrea să-l spună concret, clar, cu o vie intuiție, ceea ce duce la preciziunea, siguranța și frumusețea vorbirii poetice."[4] Poezia nu este de aceea apanajul unui număr restrîns de persoane talentate — va rezuma Goethe în *Poezie și adevăr* esența teoriei herderiene, care i-a influențat decisiv gîndirea poetică. Poezia adevărată trebuie căutată acolo unde se naște, în mijlocul oamenilor simpli și în mărturiile din trecut ale creației populare, care, cu cît sînt mai vechi, cu atît prezintă mai mari garanții de autenticitate. Herder colectează și publică texte vechi de poezie populară germană și străină, Goethe descoperă în cărțile populare pe Faust și pe Götz și colindă satele alsaciene pentru a aduna din sursă directă poezie populară. Pe urmele acesteia va compune el *Regele din Thule* sau *Floare de răsură*, poezie baladescă de un deosebit rafinament. În general o bună înțelegere a liricii lui Goethe — a liedului său mai ales — ar fi mai dificilă fără cunoașterea contribuției pe care poezia populară a adus-o la formarea personalității sale poetice.

Dacă fondul unei experiențe de viață neobișnuit de vaste, integrînd toate domeniile de cunoaștere ale timpului, acordă liricii lui Goethe autenticitate și credibilitate, semnificația ei singulară în evoluția poeziei germane i-o dau valorile artistice prin care poetul înnoiește repertoriul liric, spărgînd tiparele rutiniere existente și apelînd la o imagistică surprinzător de nouă, produs al unei fantezii poetice de o excepțională inventivitate și prospețime. Pentru Goethe limbajul metaforic nu era rezultat al unei intenții conștiente, ci expresia naturală a însăși substanței sale poetice. „Sînt eternul făuritor de simboluri", mărturisește el într-o scrisoare din 1781[5], iar în timpul călătoriei în Italia notează: „De cîte ori caut cuvinte, îmi răsar în fața ochilor imagini". Mai mult chiar, metafora îi apare drept singura modalitate de exprimare a sensibilității sale. „Gleichnisse dürft' ihr mir nicht verwehren — exclamă el în una din *Invective* —/ Ich wüsste mich sonst nicht zu erklären" (Nu-mi interziceți parabolele/ N-aș ști să mă fac altfel înțeles).[6] Stilul metaforic pătrunde de altfel în întreaga operă

---

[4] Herder: *Auszug aus einem Briefwechsel über Ossian und die Lieder alter Völker*, în: Wilhelm Dobbeck (ed.): *Herders Werke in fünf Bänden*, Weimar 1957 [Bibliothek deutscher Klassiker], vol. 2, p. 198.

[5] Scrisoare către Charlotte von Stein, 8 martie 1781. În: Goethe, *Briefe der Jahre 1764—1786*, *op. cit.*, p. 572 — Pentru întreaga problemă a imaginii la Goethe a se vedea Werner Keller: *Goethes dichterische Bildlichkeit*, München 1972.

[6] *Goethes Werke. Herausgegeben im Auftrage der Grossherzogin Sophie von Sachsen*. 4 serii în 143 vol., Weimar 1887—1918 [Weimarer Ausgabe] (citată în continuare *WA* cu indicarea seriei, volumului și paginii), I, vol. 5, partea 1, p. 186.

goetheană, pînă și în lucrările științifice. Metafora corespunde la Goethe unei necesități și intervine ca moment poetic al discursului, nu ca ornament, ca rezultat al unei căutări artificiale.

Obiectul liricii lui Goethe îl constituie existența umană în toate manifestările ei, fie că ele rezultă din relațiile interumane, fie din cele cu natura, cu cosmosul. Prin natura sa Goethe a fost un extravertit, orientat spre lumea înconjurătoare. Chiar poezia de meditație își are sursa nu în reflecția asupra ideii, ca la Schiller, ci în contemplarea unui obiect exterior. În alte cuvinte, s-ar putea spune că lirica lui Goethe se naște din intensitatea experienței de viață a poetului, din bucurie și durere, ca ritmicitate cu caracter de polaritate, într-un univers considerat inteligibil și acceptat ca atare. Esența acestor „fragmente ale unei mari confesiuni" ce constituie, în viziunea lui Goethe, operele sale literare, este, spune el, tendința de a „transforma într-o imagine sau o poezie a tot ce m-a bucurat, m-a făcut să sufăr sau m-a preocupat într-un fel oarecare, astfel încît să pot justifica ideile mele despre lucrurile exterioare și să aduc liniște în sufletul meu..."[7] Propria-i viață îi apărea ca entelehie, o creștere organică în condiționările ei naturale, ca parte din imensul ritm al vieții universale, sub semnul „legilor despre care ne învață metamorfoza plantelor". În destinul său personal Goethe vedea reflectarea destinului întregii umanități, prin acea tipizare care, în gîndirea sa, acordă individualității creatoare valoare de generalitate umană.

Din această viziune unitară, de largă cuprindere, asupra raportului dintre om și lumea exterioară decurge în mod natural tematica poeziei goetheene, totodată caracterul ei metaforic, fie că e vorba de imagini singulare, ca impuls izolat de aproximare conotativă a unui fenomen, fie de cele cu valoare simbolică atribuită întregului poetic. Pentru că, spune Goethe, „există o poezie fără tropi, care este ea însăși un trop". Sfera larg cuprinzătoare a simbolului dă poetului posibilitatea de a transcende „hidra cu milioane de capete a empiriei" — cum spune el într-o scrisoare către Schiller — recreînd în domeniul fanteziei o unitate pe care realitatea nu i-o oferă, dîndu-i deci o „anumită totalitate"[8]. Departe de a căuta să rețină atenția prin caracter singular, metafora goetheană are grandoarea simplității. Pentru a evoca bucu-

---

[7] *Din viața mea. Poezie și adevăr*. Traducere și studiu introductiv: Tudor Vianu. 2 vol., București: Editura de stat pentru literatură și artă, 1955 [Clasicii literaturii universale], vol. 1, p. 321.

[8] H.G. Gräf și A. Leitzmann (ed.): *Der Briefwechsel zwischen Schiller und Goethe*, vol. 1, pp. 378—380 — Cf. și Edith Baron: *Das Symbol des Wanderers in Goethes Jugend. Erlebnis. Begriff. Wort*, in: Deutsche Beiträge zur geistigen Überlieferung 5 (1965), pp. 73—107.

riile și durerile existenței ea apelează la un corpus imagistic incluzînd elementele primordiale ale cosmosului: luna, stelele și soarele, munții și colinele, pădurea și cîmpia, izvoarele și apele, lumea insectelor și păsărilor. Numai la începutul activității lui Goethe, în exaltarea furtunoasă a tinereții și apoi spre sfîrșit, o dată cu distanțarea ironică de obiectul poetic, intervine o imagistică mai frapantă. Pe de o parte egocentrismul viziunii artistice din tinerețe raportează totul la ființa poetului: eul intră triumfător în Hades, purtat vijelios de Cronos, timpul, instrument al destinului *(Către Cronos surugiul)*, stăpîn pe soarta oamenilor ca și pe aceea a zeilor *(Prometeu)*. Iubirea e mijloc de împlinire a sferei de cuprindere titanică, chiar cu prețul jertfirii femeii pe altarul genialității. În prima versiune (ulterior atenuată) din *Întîlnire și despărțire* îndrăgostitul vine la întîlnire ca „eroul la bătălie", după ce a înfruntat „cu curaj înmiit" „mii de monștri" în noaptea adversă. Natura, reflectare a problematicii individuale, prelungirea ei subiectivă, este mediul de confirmare și afirmare a nemărginitelor potențe umane. Pe de altă parte, în stilul poetic din lirica tîrzie, Goethe se simte atras de jocul cu metafora și valorile sonore din poezia orientală, ca și de forma meșteșugită a acestora, pînă la grija pentru ornarea și caligrafierea manuscrisului. După modelul lui Hafis apar în *Divan* comparații hiperbolice (ca aceea a incendierii Moscovei sau a erupției vulcanului Etna pentru ravagiile iubirii) sau metafore insolite (luna plină, fosforul sau lumînarea ca apelative pentru iubită). Anticipînd pe moderni, pătrunde în poezia goetheană din această perioadă o simbolică a culorilor, cu implicații etice însă, rezultat al studiilor întreprinse pentru cercetarea fenomenului luminii *(Încîntare, Primăvară de-a lungul anului, Ies mioare din fîneață)*.

Mai specifică este predilecția lui Goethe pentru anumite figuri mitologice cu funcție de simbol sau imagini des reluate în contexte poetice diferite. Tensiunea universalistă a tinereții, dezlănțuirea explozivă a forței creatoare, gata să-și încorporeze întregul univers, se exprimă în simboluri de largă sferă generalizatoare: Prometeu, Ganymed. Unele imagini indică o semnificație mai profundă, mai generală, care depășește inspirația unei asociații sugestive de moment. Frecventă este astfel imaginea de veche tradiție a drumețului, a călătorului, variată la un larg cîmp lexical de accepțiuni înrudite: pelerin, vînător, călăreț, vizitiu, luntraș, corăbier; pînă și ficțiunea negustorului itinerant, baza ideii poetice din *Divanul occidental-oriental*, face parte din acest cerc de imagini. Frecvența utilizării acestui fond de cuvinte avînd drept conținut semantic comun sensul mișcării, al dinamismului, îi acordă o evidentă valoare de simbol pentru a semnifica atît odiseea plină de peripeții a destinului uman, cît și propria organică neliniște a poetului, care-l poartă din loc în loc, din experiență în experiență. Întreaga

existență, ni se sugerează, este o călătorie, stăpînirea frînelor, a hățurilor sau a cîrmei echivalează cu măiestria în dominarea evenimentelor vieții. Dacă destinul prescrie calea omului, acesta e chemat să dea existenței conținut și ținută; amurgul nu e decît încoronarea pentru cel ce a făcut eroice eforturi. Omul dă sens propriei sale existențe. „Biciuiți parcă de niște duhuri nevăzute, spune Egmont, caii solari ai timpului aleargă trăgînd caleașca ușoară a soartei noastre, și nouă nu ne rămîne altceva decît să ținem zdravăn hățurile în mînă și să cîrmim roțile cînd în stînga, cînd în dreapta, ferindu-ne cînd de-o prăpastie, cînd de-o stîncă. Încotro mergem? Cine știe? De-abia mai știm de unde am pornit".[9]

Chemarea impetuoasă a depărtărilor se îmbină polar cu dorința de liniște, de pace, de odihnă, transpusă și ea în imaginea cu caracter de simbol a lăcașului, a colibei. Găsim această alternanță, persuasiv repetată, într-o continuă tensiune, exprimată direct sau indirect, într-un mare număr de texte poetice: *Întîlnire și despărțire*, *Drumețul*, *Cîntecul de furtună al drumețului*, *Către Cronos surugiul*, *Pe mare*, *Călătorie în Harz iarna*, *Cîntec de pelerin în zori de zi*, *Cîntec de seară al vînătorului*, *Cîntecul nocturn al drumețului*, *Un altul*.

Similară este, ca semnificație simbolică, imaginea țesăturii (urzeală/bătătură) pentru interrelațiile inextricabile ale vieții, apoi imaginea pocalului ca simbol al iubirii, aceea a actului de inspirație/respirație, de sistolă/diastolă ca „formulă eternă a vieții". Purtătoare de sensuri profunde sînt la Goethe, după propria-i mărturisire și unele elemente tematice ale poemelor sale: „Anumite motive de seamă, legende, tradiții istorice străvechi, mi s-au tipărit în minte atît de mult, încît le purtam în mine vii și active patruzeci-cincizeci de ani; mi se părea că posed un prețios tezaur și vedeam cum se înnoiesc în imaginație asemenea chipuri, pentru că ele se transformau permanent și, fără ca totuși să se schimbe, se maturizau într-o formă mai pură, într-o reprezentare mai definitorie".[10]

Cunoașterea dezvoltării în timp a poeziei goetheene relevă nu puține din trăsăturile ei definitorii. Dacă lirismul poate fi considerat drept o componentă fundamentală a ființei artistice a lui Goethe, însoțind

---

[9] *Egmont*, actul al II-lea (traducerea: Al. Philippide), în: Johann Wolfgang Goethe, *Teatru*. București: Editura pentru literatură universală, 1964 [Clasicii literaturii universale], p. 338. — Simbolul era pentru Goethe atît de semnificativ că a refolosit acest text drept final la *Poezie și adevăr*, *op. cit.*, p. 351/352 (într-o altă redactare a traducătorului).

[10] *Bedeutende Fördernis durch ein einziges geistreiches Wort*, în: Goethe, *Werke*. Herausgegeben von Erich Trunz, 14 vol., Hamburg 1949—1960 [Hamburger Ausgabe] (citată în continuare *HA*, cu indicarea volumului și paginii) 13, pp. 37—41.

permanent îndelungata sa creație, el este departe de a se prezenta uniform, în manifestări rectilinii, așa cum ar putea apărea cuiva din lectura edițiilor tradițional sinoptice. O considerare cronologică pune dimpotrivă în evidență valori mobile, în continuă transformare, ale gîndirii și expresiei lirice. Acestea evoluează de la jocul șăgalnic, neangajant al poeziei anacreontice și de la izbucnirea tumultuoasă a liricii intime și a imnurilor din tinerețe, peste claritatea meșteșugită, sever calculată și echilibrată, a versurilor din perioada asimilării cadențelor greco-romane, pînă la simbolismul cu adînci semnificații filozofice și existențiale al epocii tîrzii.

Considerarea cronologică reliefează și noutatea poeziei lui Goethe față de înaintași și contemporani, mai ales față de Klopstock, a cărui faptă istorică a constat din eliberarea poeziei de supremația luministă a rațiunii și din mlădierea limbii la accentele unei versificații ample, inspirată de antichitate, capabilă să susțină un debordant entuziasm poetic. Goethe preia această largă ritmică mai ales în poezia sa imnică, formă caracteristică pentru poezia de tinerețe, dar o coboară de la înălțimea solemnă, de *poeta vates*, a lui Klopstock și o realizează cu aplicare la problemele mari, dar concrete, ale condiției umane.

Poate mai puțin vizibilă este această evoluție naturală a lirismului, reflectînd maturizarea și experiența artistică, în lied, ca moment liric de directă confesiune, corespunzînd necesității caracteristice pentru Goethe de a se elibera prin cuvînt din apăsarea unei emoții puternice, a unei „trăiri", ca intensă experiență de viață. Acest fond comun poate fi regăsit în texte din perioade diferite, *Pe lac*, *Sentiment de toamnă*, *De ce priviri adînci ne-ai dăruit*, *Cîntecul de noapte al drumețului*, *Către lună*, apoi, în pofida subtilității ludice, a distanțării intectualizante, în multe din poeziile pentru Suleika din *Divanul occidental-oriental*. Deși strîns legate de momente biografice identificabile, creații de acest gen reprezintă culmi ale liricii universale prin trăsăturile adînc umane pe care le fixează și prin excepționala sinceritate și simplitate a expresiei. Exteriorizări spontane în aparență, asemenea poezii sînt în realitate rezultatul unui neîntrecut rafinament și a unei deosebite culturi poetice, reliefate la o analiză a mijloacelor de realizare a efectului artistic. *Pe lac* alternează cu subtilitate în primele două strofe ritmul iambic cu cel trohaic, în acord cu trecerea de la o stare de spirit euforică la melancolia depresivă a amintirii, pentru ca, în strofa a treia, armonia efectivă pe care a realizat-o identificarea cu natura să ducă la o ritmică nouă, îmbinînd elegant ritmurile ascendente cu cele descendente. *Cîntecul de noapte al drumețului* face cu virtuozitate uz de libertățile oferite de materialul lingvistic fie prin tradiția încetățenită în texte de cult („Tatăl nostru"), fie, pentru nevoi de rimă, prin formele verbale în poziția de propoziție secundară (v. 1—4 în originalul german). Deși

distanțată, ca geneză, cu cinci ani, cea de a doua poezie pe aceeași temă *(Un altul)*, această bijuterie lirică de conciziune, asupra căreia s-au aplecat numeroși traducători pentru a căuta echivalențe în alte limbi, concentrează într-o imagine unitară munții, pădurile și viețuitoarele pentru a invoca, în natura bună și ospitalieră, pacea și odihna pentru ființa umană. *Către lună* reprezintă, în fuziunea incantatorie dintre afect, imagine și melodia limbii, o nostalgică atmosferă de evocare a curgerii apei în peisajul argintiu al clarului de lună ca simbol al mișcării din cosmos și din propria viață, cu alternanța continuă între bucuria și durerea poetului.

Prin persistența de-a lungul întregii existențe goetheene liedul ocupă un loc central în lirica poetului. Se poate chiar afirma că Goethe este clasicul prin excelență al acestei modalități lirice, al cărei profil îmbină intimitatea participativă cu atmosfera difuză a unei nostalgii inefabile, asemănătoare dorului eminescian. Ca tip liric, liedul exprimă în formă subiectivă raportul dintre subiectul poetic și obiectul tematic drept o relație afectivă, tensiunea rezolvîndu-se pozitiv, armonios, fără rupturi flagrante, care, logic, ar solicita o prezentare procesuală mai extinsă.

Implicațiile afective ale liedului explică și dominantele caracteristice formei poetice: regularitatea ritmului, rima, stroficitatea. Pare însă evident că aceste elemente ale structurii metrice se datoresc și intenției ca textul poetic să ofere baza pentru o prelucrare muzicală: liedul trebuie să fie simplu, repetabil ca schemă. În adevăr, prin tradiție culturală, liedul, ca și cîntecul popular, este asociat cu muzica într-un sincretism care indică destinația și larga sa circulație, fie pe o melodie proprie, fie (așa cum apare adesea în colecțiile timpului, ocazional și la Goethe, în notații de subtitlu — „se cîntă pe melodia..." —) pe una existentă și cunoscută. De altfel primele poezii publicate anonim de Goethe nu făceau decît să însoțească texte muzicale *(Cîntece noi, puse pe melodii de B.Th. Breitkopf*, Leipzig 1769). Goethe însuși și-a compus unele din liedurile sale pentru a le adapta la melodii la modă sau, mai ales, cîntece populare. În libretele scrise pentru Singspiele (vodeviluri) intercalează texte lirice cu caracter de lied (în 1830 le-a adunat într-o mică antologie, publicată postum sub titlul *Cîntece pentru îndrăgostiți)*. Poezia *Către lună* a fost transmisă de poet Charlottei von Stein împreună cu notele muzicale ale compozitorului Karl Siegmund von Seckendorff, iar într-o scrisoare din 1802 către Schiller Goethe îi comunică: „Am mai scris cîteva lieduri pe melodii cunoscute".[11] Prietenia lui Goethe cu compozitorul Reichardt și, mai tîrziu,

---

[11] H.G. Gräf și A. Leitzmann (ed.): *Briefwechsel, op. cit.*, vol. 2, p. 397.

cu Zelter, se bazează și pe „comenzile“ pe care le primeau aceștia de la poet pentru transpunerea în muzică a liedurilor sale sau a altor texte cu tonalitate similară (balade). Fiecare dintre cei doi muzicieni a compus aproximativ cîte o sută de melodii pe texte de Goethe; unele au căpătat o largă răspîndire, ajungînd să fie cîntate pînă azi (de exemplu *Regele din Thule* pe muzica lui Zelter).

Strînsa interferență între text și melodie în liedurile lui Goethe poate contribui la înțelegerea poziției sale de admirator declarat al muzicii lui Bach și Mozart, atît de opuse muzicii de factură romantică. Ca artist al cuvîntului, el solicita să se acorde prioritate textului literar, ceea ce presupunea că melodia, compoziția muzicală, să fie tratată drept secundară. Pentru acest motiv Goethe era departe de tipul compozițional romantic, — al lui Schubert, de exemplu —, care urmărea crearea unei compoziții integratoare, subordonînd caracteristicile strofice, de ritm și rimă, ale textului poetic interesului de realizare a muzicalității. La Goethe în schimb muzicalitatea poetică și atmosfera de așteptare nostalgică, de imprecizie, nu anihilează un anumit nucleu rațional care-și afirmă pînă la urmă preponderența („Tot ce-i liric trebuie să fie în întregul lui foarte rațional, în amănunte puțin irațional“, notează Goethe în una din *Maximele* sale[12]). Goethe realizează această dominare a raționalului mai ales prin voința de a da formă, de a contura produsul său artistic. Romanticii în schimb absolutizează în lied afectul, nostalgicul, atmosfera vagă, difuză, în detrimentul clarității semnificației. „Nimeni nu vrea să înțeleagă — reproșează Goethe romanticilor într-o scrisoare din 1808 către Zelter — „că suprema și unica operație din natură ca și din artă este elaborarea formei (Gestaltung), iar în formă specificarea“.[13]

Intervine desigur și faptul că, pînă la urmă, Goethe era, ca tipologie, mai mult un vizual și un motoric („Văd cu ochi care pipăie, pipăi cu o mînă ce vede“, *Elegii romane*, V) și abia în al doilea rînd un auditiv; percepția auditivă era la el numai un aditiv, mai puțin esențial, pentru interpretarea lumii („Ochiul era în primul rînd organul cu care cuprindeam lumea“, spune Goethe în *Poezie și adevăr*[14]).

Marii muzicieni în schimb — să numim pe Beethoven, Schubert, Schumann, Felix Mendelsohn, Richard Strauss, Hugo Wolf — au găsit în liedurile poetului o inepuizabilă sursă de inspirație muzicală, numărul compozițiilor ridicîndu-se la trei mii. Dintre liedurile lui Goethe

---

12 *HA* 12, p. 498 (Nr. 940).

13 Max Hecker (ed.): *Der Briefwechsel zwischen Goethe und Zelter*. 2 vol., Leipzig 1913, vol. 1, p. 221; Goethe citează între cele „cîteva zeci“ de „tinere talente poetice“ pe Zacharias Werner, Achim von Arnim, Clemens Brentano.

14 *Din viața mea. Poezie și adevăr. op. cit.*, vol. 1, p. 264.

Cîntecul de noapte al drumețului și *Un altul* însumează patru sute de compoziții muzicale; acestora le urmează *Cunoști tu țara...*, *Gîndesc la tine...*, *Floare de răsură*, cu cîte aproape o sută de compoziții.

Apropiată de lied prin îndelungata tradiție în cultura populară, prin afinitatea cu muzica și, formal, prin structura strofică, este balada. Ca specie literară balada a intrat în literatura cultă prin anii '70 ai secolului al XVIII-lea și s-a bucurat de o largă popularitate; prin nucleul ei narativ ea oferea largi posibilități de prelucrare, accentuîndu-se fie latura lirică (repetiția, refrenul), fie cea dramatică (dialogarea) în forme metrice simple, care reliefează conținutul. Goethe considera de aceea balada drept un „ou primordial" *(Urei)* al poeziei în general. „Balada, scrie Goethe, are ceva misterios, fără să fie mistică... Cîntărețul se servește de toate cele trei modalități fundamentale ale poeziei... El poate să înceapă liric, epic, dramatic și, schimbînd după voie formele, să continue, să se grăbească spre final sau să-l amîne pentru mai tîrziu... Aci elementele nu sînt încă separate, ci stau împreună ca într-un ou primordial viu, care nu așteaptă decît să fie gestat pentru a se ridica pe aripi de aur în văzduh, ca cel mai splendid fenomen".[15]

În evoluția poeziei goetheene balada este cultivată mai ales pînă spre sfîrșitul veacului al XVIII-lea, cu sensibile dezvoltări în viziunea artistică. Dacă primele balade *(Regele din Thule*, *Floare de răsură)* se apropie ca temă, tonalitate și manieră simbolizantă de balada populară, cele următoare *(Regele ielelor*, *Pescarul)* evocă interrelațiile dintre persoana umană (văzută ca tip: „tatăl", „fiul", „pescarul") și forțe misterioase, ademenitoare, totodată primejdioase, ale naturii (noaptea, negurile, apa). Amploarea tematică și fondul etic capătă, odată cu complicarea formei metrice din perioada clasică, largi dimensiuni, istorice sau parabolice, uneori cu puternice accente sentențios-didactice *(Căutătorul de comori*, *Mireasa din Corint*, *Zeul și baiadera*, *Ucenicul vrăjitor)*.

Pentru desfășurarea în timp a liricii lui Goethe călătoria în Italia reprezintă un moment esențial, fără să i se poată atribui, cum se face uneori, caracter de cezură. Poetul însuși considera contactul cu universul artistic antic și cu peisajul sudic drept moment decisiv de conștientizare a unor tendințe existente, de confirmare a unor reprezentări intuite încă de la începutul deceniului al optulea și chiar anterior *(Drumețul)*. Este momentul care prilejuiește poetului reflexia asupra sensului social ar artei, meditația asupra raporturilor omului cu mediul înconjurător, rosturilor existenței și locului omului în univers. Îl îndemnau la aceste poziții însăși extinderea preocupărilor spre problemele de științele naturii, ca și aspectele practice ale atribuțiilor sale în guver-

---

[15] *Ballade. Betrachtung und Auslegung*, *HA* 1, p. 400.

narea ducatului weimaran. De la starea extatică, de revoltă absolută sau de îmbrățișare, pînă la contopire, a întregului cosmos, Goethe trece la recunoașterea limitelor reale impuse de natură cuprinderii umane. Nu întîmplător unul din cele mai semnificative imnuri ale acestei perioade se intitulează *Hotarele omului*. Dar granițele care definesc locul omului pe scara creației le trasează un alt imn din această perioadă: *Divinul*. Noțiunea de divin nu circumscrie lumea imaginară a zeilor, cum ar putea lăsa să se înțeleagă titlul, ci sfera umanului, delimitată atît față de natura oarbă, incapabilă de simțire și discernămînt etic și rațional, cît și de necunoscutele „supreme ființe/ De-abia presimțite", pe care și le făurește închipuirea omului, după propriul său chip. Pentru că, proclamă Goethe, singur omul e capabil să făurească imposibilul, el dă durată clipei prin creația sa, el poate osebi, selecta și judeca. Lui i se adresează de aceea chemarea poetului, care-și inițiază patetic această solemnă glorificare a potențelor umane: „Nobil fie omul,/ Altruist și bun!" Însăși rezonanța producției sale literare nu-l mai lasă indiferent; surprinzător de nouă și neașteptată pentru geniul introvertit și egocentric din *Prometeu* sau *Ganymed* este întrebarea pe care și-o adresează poetul în *Călătorie în Harz iarna* (v. 35 și urm.): pentru ce *Werther*, acest „potir al iubirii", a putut duce la disperare, la izolare și primejdie de autodistrugere pe un tînăr înzestrat cu toate darurile pentru o existență rodnică? Este prima formulare poetică a sentimentului de solidaritate și responsabilitate față de destinul uman, dezvoltat și aprofundat în creația ulterioară a poetului.

Un interes cu totul particular acordă Goethe în această perioadă problemelor de formă. În gîndirea sa, forma, morfologia obiectului, e inseparabilă de fond, este expresia raportului organic existent între conținut și fenomen, ca și între parte și întreg, între elementele constitutive ale structurii. Sub impulsul studiilor sale naturiste Goethe va introduce curînd (de exemplu în *Metamorfoza plantelor*, v. 25 urm.) noțiunea de *Gestalt* (figură, chip, întruchipare, configurație, înfățișare, formă, aparență) pentru definirea complexului de elemente care exteriorizează și conturează o ființă reală (cu care asimilează și opera artistică) într-un moment dat al existenței și care este de natură să exprime atît datele esențiale, cît și dinamica devenirii, a transformării acestui obiect. Această viziune organică a formei intervine în perioada călătoriei în Italia ca rezultat al noii perspective sub care e considerată opera artistică, literară (Homer) sau plastică (anticii, Palladio, Rafael). Asemenea opere sînt adevărate, deci clasice, pentru că sînt conforme cu natura, repetă deseori apodictic, fără să mai simtă necesitatea vreunei fundamentări teoretice, însemnările italiene ale lui Goethe. „...parcă mi s-ar fi luat un văl de pe ochi", scrie el lui Herder cu privire la Homer. „Descrierile, asemănările și așa mai departe, ne apar poetice, și totuși,

sînt nespus de naturale; dar, ce e drept, zugrăvite cu atîta puritate și duioșie, că te cutremuri. Chiar și ficțiunile cele mai stranii au un natural pe care niciodată nu l-am simțit atît de bine ca în apropierea obiectelor descrise. Să-mi exprim, pe scurt, părerile în felul următor: ei [anticii] reprezentau existența, noi, de obicei, efectul... De aici provine tot ce e exagerat, tot ce e afectat, toată falsa grație, toată emfaza. Căci, cînd creezi efectul și ai în vedere efectul, te îndoiești că-l poți face îndeajuns de simțit... Acum, cînd îmi sînt prezente în suflet toate aceste țărmuri și aceste promontorii... de-abia acum devine pentru mine *Odiseea* o expresie vie."[16] Frumusețea formei o dă limpezimea, iar, la rîndul ei, aceasta este determinată de adecvarea la conținut. Claritatea și puritatea privirii, luminozitatea ochiului, creează spiritului puntea spre realitatea exterioară, îi dă capacitatea de a o intui în mod obiectiv, fără nici o intervenție denaturantă a fanteziei.

Dacă în poezia de tinerețe forma era singulară, mlădiată, modelată la fiecare caz în parte, la particularul exploziei incidentale de idei și afecte, dictată de voința imperioasă și acaparatoare a geniului interior, clasicul antic, intuit de Goethe în Italia în armonia dintre natură și creația artistică, în ponderea echilibrată a părților față de întreg, îl conduce teoretic la ideea raportării individului la un mediu organic, dezvoltat pe bază de legitate intrinsecă. Omul nu mai este văzut ca înainte, subiectiv, drept centru care prin radiere își făurește ambianța, ci ca parte a unui ansamblu supus unor rigori acceptate drept necesitate a existenței. În această viziune produsul artistic își are geneza nu într-o fantezie dezlănțuită, care modelează natura corespunzător cu propria stare de spirit, ci în realizarea unei corelări echilibrate între forma artistică și legitatea naturală. Individualul face astfel loc tipicului, mai bine zis: în individualitatea poetică sînt relevate nu trăsăturile ocazionale, distinctive, de diferențiere, ci acelea care apar drept reprezentative pentru întreaga specie. Natura nu e deci creată din nou, ci reprodusă în esența ei, artistului îi revine misiunea de a-i da forma.

Această obiectivizare a perspectivei artistice, care-și propune să vadă și să prezinte obiectele în valoarea lor intrinsecă, pentru ca relaționarea lor cu omul să fie cît mai veridică, întîlnește fără îndoială vechea concepție mimetică a artei, dar la un alt nivel, mult elevat prin responsabilitatea estetică și etică atribuită creatorului de artă. Într-un sonet din 1800 Goethe sintetizează aceste idei asupra raportului dintre natură și artă: „Natura și arta-s numai aparent fugare,/ Mai iute decît crezi ajung să se-ntîlnească;/ Iar mie, de mă-opun, și-aceasta-ncet

---

[16] *Călătorie în Italia*. Traducere și note de Gh.I. Ciorogaru, București: Editura pentru literatură universală, 1969 [Clasicii literaturii universale], p. 327 (17 mai 1787).

dispare,/ Căci deopotrivă par că vor ca să-mi grăiască... De multe vrei, să ştii a te restrînge;/ Maestru-n limitare se vădeşte,/ Iar libertatea-n lege doară afli.“ *(Natura și arta)*. Ultimele două versuri ale terţetului exprimă esenţa crezului artistic-umanist al poetului. Disciplina de sine pe care o presupune ideea de limitare e departe de a se referi numai la forma poetică. Ea nu poate fi decît rezultatul unei ţinute spirituale pe care persoana umană și-o impune conștient. În terţetul anterior, vorbind de însușirea culturii ca obiectiv umanist, poetul, ţintind vocaţia spre nebulos și infinit a poeziei romantice, neagă spiritelor „dezlănţuite“ capacitatea de a atinge „înălţimile pure“ ale perfecţiunii spre care tind.

Latura expresivă a problematicii este examinată de Goethe într-un articol cu caracter teoretic intitulat *Simpla imitare a naturii, maniera, stilul (Einfache Nachahmung der Natur, Manier, Stil)*, unde această succesiune de modalităţi artistice semnifică gradaţii de apropiere de la subiectivismul servil spre nivele superioare de înţelegere şi însuşire a naturii. Imitaţia este treapta simplă, inferioară, faţă de care maniera indică o poziţie de redare personală, dezvoltată de artist „fără... a avea în faţă natura și fără să și-o amintească cu toată vivacitatea“. Stilul în schimb reprezintă „gradul cel mai înalt la care ea [arta] poate ajunge“. „Stilul se bazează pe fundamentele cele mai adînci ale cunoașterii, pe esenţa obiectelor, în măsura în care ne este permis să le sesizăm în figuri vizibile și perceptibile“.[17] Faţă de obiectul singular, perceput prin imitaţie în izolarea sa, treptele superioare aprofundează cunoașterea prin marcarea relaţiilor dintre obiecte şi a semnificaţiilor lor generale.

În poezia perioadei de clasicism a lui Goethe asemenea fundamentări teoretice se reflectă în predilecţia pentru plasticitatea și concreteţea imaginii, în forma de mare tradiţie și înaltă prestanţă a distihului elegiac (hexametru plus pentametru). Limba germană, cu accent dinamic obligatoriu pe morfeme definite impune desigur poetului alte cerinţe faţă de accentul cantitativ din greacă și latină. Spre deosebire însă de Klopstock și Voss, predecesori în asimilarea germană a metrului antic, se poate remarca la Goethe (mai ales în variantele prime, înainte de revizuirea versurilor sub influenţa rigoristă a fraţilor Schlegel) fluiditatea și cursivitatea ritmică. Ele sînt realizate cu măiestrie în principalele producţii lirice ale epocii: *Elegiile romane* și celelalte elegii *(Alexis și Dora, Noul Pausias și florăreasa sa, Amyntas, Euphrosyne, Revederea)*. Conturul plastic dă corp și sensualitate discursului poetic, care apelează la un inventar metaforic de provenienţă mitologică, transmis prin modelele latine ale lui Properţiu, Tibul, Catul, Ovidiu. Modul de preluare a artei acestor înaintaşi în tematica şi motivele *Elegiilor*

---

[17] *HA* 12, p. 32.

romane confirmă afinitatea lor cu arta mimetică, ele își găsesc însă locul într-un context propriu lui Goethe și nu constituie pînă la urmă decît un element din panteonul prestigios prin care, sub mască romană, își putea permite să cînte plenitudinea unei iubiri prezente la Weimar. Distihul elegiac și, corespondentă acestuia, lumea mitologiei clasice apăreau sensibilității poetice a lui Goethe drept singurele capabile să cuprindă și să redea cu naturalețe și sinceritate experiența sa erotică. „Diferitele forme poetice închid în ele mari și tainice efecte", spune Goethe lui Eckermann în 1824. „Dacă cineva ar transpune conținutul *Elegiilor romane* în tonul și măsura versului folosit de Byron în *Don Juan*, ar ieși ceva josnic de tot."[18]

Prin dinamica lui, care permite flexiuni interioare variate în primul vers și obligă la opuneri antitetice în cel de al doilea, distihul antic a fost apreciat de Goethe drept forma cea mai convenabilă și pentru formulările acute, tăiăioase din *Epigramele venețiene*, care fac disjungeri decisive între persoane, evenimente și idei contemporane, în funcție de poziția și ideologia poetului. Mai tîrziu, în colaborarea cu Schiller, tot distihul va fi ales de cei doi clasici pentru geniala glorificare din *Xenii* a marilor personalități din trecut și prezent, în același timp pentru răfuieli, deseori nedrepte și părtinitoare, cu adversarii contemporani de breaslă literară.

Prin sonetele sale Goethe continuă modalitatea, inițiată în *Elegiile romane*, de organizare pe cicluri a unui grup de poeme legate printr-o tematică comună. Deși ca formă artistică sonetele n-au în creația goetheană o pondere deosebită, ele constituie o dovadă a participării poetului la viața literară a timpului: se știe că descoperirea și actualizarea sonetului, ca și a altor forme metrice romanice, este meritul scriitorilor romantici.

Într-un pasaj din *Analele* sale pe 1805 Goethe înscrie o reflexie asupra modului cum trecerea timpului modifică optica raportului dintre om și lumea înconjurătoare. Revăzînd după un lung interval de timp un obiect sau un peisaj semnificativ, notează Goethe, ne dăm seama că, „dacă înainte ne regăseam în obiecte și treceam asupra lor bucuria și întristarea noastră, seninătatea și tulburarea, acum, frînîndu-ne egocentrismul, acordăm obiectului drepturile ce i se cuvin, ne pricepem să-i înțelegem particularitățile și să-i prețuim în mai mare grad atributele".[19]

---

[18] Johann Peter Eckermann: *Convorbiri cu Goethe în ultimii ani ai vieții sale.* În românește de Lazăr Iliescu. Prezentare de Al. Dima, București: Editura pentru literatură universală 1965, p. 97/98 (25 februarie 1824).

[19] *Tag- und Jahreshefte. Als Ergänzung meiner sonstigen Bekenntnisse*, *HA* 10, p. 491.

Această acceptare a valorii obiective a lumii exterioare sintetizează de fapt evoluția lui Goethe în perioada de clasicism. Pe măsura înaintării în vîrstă ea se împletește cu predilecția pentru meditația asupra esenței ideatice, ascunsă dincolo de aparența fenomenală a lucrurilor. Contemplarea, abstractizarea, conceptualizarea, „retragerea treptată din lumea fenomenelor" apare chiar, în una din *Maxime*[20], drept element constitutiv al însăși senectuții. Reflexia asupra esenței universului promovează detașarea de obiect și, prin aceasta, o atitudine spirituală de distanțare, care nu rareori capătă aspecte de ironie. „Diese sehr ernsten Scherze" (aceste foarte serioase glume), își denumește Goethe *Faustul* său în ultima scrisoare către W. von Humboldt, cu cinci zile înainte de moarte.[21] În cadrul solemn al acestui ultim mesaj expresia ar putea suna ciudat dacă n-am regăsi frecvent, în perioada senectuții lui Goethe, ideea că opera literară solicită o contemplare degajată, din seninătatea distanței, pentru a-i intui esența. În *Note și comentarii*... la *Divanul occidental-oriental*, prezentînd *Cartea iubirii*, poetul justifică apelul la modelele clasice de perechi de îndrăgostiți prin ideea că ele reprezintă o esență a realității: „Înțeleptul nu se mulțumește cu ceea ce i se înfățișează; el consideră tot ce-i oferă simțurile drept o deghizare, în dosul căreia se ascunde, persistent și șăgalnic, o viață spirituală superioară, pentru a ne atrage și a ne ademeni spre nobile regiuni".[22] Reînnoind astfel idei neoplatonice din tinerețe, lumea vizibilă este privită ca o emanație, o reverberație *(Abglanz)* a unei substanțe primordiale, care o înnobilează și-i dă unitate și pe care o exprimă cel mai adecvat caleidoscopul fermecat al poeziei. „Adevărul, identic cu divinul, nu poate fi cunoscut de noi niciodată direct; îl vedem numai în reflectare, în exemplu, în simbol" *(Eseu asupra meteorologiei [Versuch einer Witterungslehre)*[23]. „Am farbigen Abglanz haben wir das Leben" (Viața o avem în colorată reflectare). „Poeziile vitralii ni se-arată" (Gedichte sind gemalte Fensterscheiben), spune Goethe prin una din cele mai frumoase imagini ale acestui timp.[24] Privindu-le din afară, „din piață", filistinul vede ferestre terne, întunecoase, așa că rămîne înăcrit toată viața; numai cine pătrunde în templul artei are revelația frumuseței poeziei și a înaltei ei semnificații. Extrapolînd la arta poetică fenomenul de entoptică observat în studiile sale asupra luminii, Goethe privește revenirea la aceeași tematică artistică drept o „reflectare repetată" (wiederholte Spiegelung), cu

---

[20] *HA* 12, p. 470 (nr. 748).
[21] *WA* 4, 49, p. 283.
[22] *HA* 2, p. 197.
[23] *HA* 13, p. 305.
[24] *Poeziile vitralii ni se-arată* (trad.: A. Covaci), v. prezentul volum, p. 274.

intenţia clarificării obiectului din unghiuri şi perspective diferite, ca într-un sistem de oglinzi paralele.

Dar poezia senectuţii lui Goethe ar rămîne în substanţa ei de neînţeles fără implantarea ei în gîndirea lui clasică, în lumina dezvoltării din natură şi — prin asimilare — din actul de cultură prin „roţile motrice" ale polarităţii şi potenţării. Desfăşurarea în spirală, mereu mai amplă, a cunoaşterii artistice debordează acum contururile devenite înguste ale lumii greco-romane, pentru a se extinde la universalitatea culturii umane. Orizontul de cuprindere artistică se lărgeşte spre cultura arabo-persană *(Divanul occidental-oriental)*, cea indică *(Paria)*, cea chineză *(Ore şi anotimpuri chinezo-germane)*. Aşa cum spune în *Note şi comentarii*... la *Divan*, Goethe caută acum o lume de valori ale frumosului şi binelui comună popoarelor, un univers „în care în mod necesar ele se aseamănă unele cu altele".[25] Este epoca în care Goethe elaborează conceptul de literatură universală, văzută ca tezaur inepuizabil de gîndire şi simţire a umanităţii.

Profuziunea de idei privind complexitatea realităţii, raportul dintre persoana umană şi univers sau scara de valori a umanităţii îşi găseşte expresia într-o bogată lirică meditativă. Departe de a se organiza într-un sistem, această lirică este rezultatul preocupării permanente a poetului de a formula răspuns la fiecare din problemele pe care şi le pune. Poezia filozofică sau gnomică (foarte înrudită în conţinut cu cele peste o mie de *Maxime şi reflecţii* în proză) este mai puţin accesibilă. La dificultăţile de conţinut se adaugă stilul voluntarist al bătrînului Goethe, care mulează ideile în blocuri verbale masive, sintetice, încărcînd cuvintele cu accepţiuni simbolice şi eliminînd chiar, pentru concentrarea expresiei, elemente morfologice cu caracter analitic. Rima cedează adesea locul asonanţei. Pentru unele texte poetice mai dificile, ca de exemplu pentru *Cuvinte de-nceput*, *Orfice*, Goethe însuşi a simţit nevoia să elaboreze pentru cititor materiale interpretative.

Trăsături similare se regăsesc, cel puţin parţial, şi în cele două mari creaţii lirice ale bătrînului Goethe: *Divanul occidental-oriental* şi *Trilogia pasiunii*. Ambele au, în proporţii diferite, caracter ciclic; pe cînd însă *Divanul* e o compoziţie complexă, în care textele poetice sînt organizate în douăsprezece „cărţi", inegale ca volum, alcătuind un adevărat compendiu de poetologie, *Trilogia* este unitară, atît prin atmosferă, cît şi prin regularitatea metrică. *Divanul* are două surse generatorii: experienţa livrescă a poeziei arabo-persane, în special

---

[25] Jean Livescu: *Deschiderea lui Goethe spre culturile Orientului.* În: Academia R.S. România, Memoriile secţiei de ştiinţe filologice, literatură şi arte, seria IV, tomul IV (1982—1983), Bucureşti 1984, p. 45—57.

cea a lui Hafis, pe de o parte, experiența iubirii pentru Marianne von Willemer, pe de alta. Această dublă inspirație se resimte în ținuta lirică a ciclului printr-o ruptură în factura poetică, mai ales între *Cartea Suleika* și celelalte „cărți"; ni se pare de altfel semnificativ pentru spiritul fin de detectare a poeticului că traducătorii în limba română s-au concentrat mai ales asupra dialogului de dragoste din *Cartea Suleika*. Desigur că și aci poezia este „ocazională" în sens goethean, este generată de o forță inițială, de un impact evenimențial, care declanșează fluidul poetic și constrînge pe poet să-i dea formă. Între eveniment și transpunerea artistică se interpune însă raționalul ca intermediar de modelare, ponderare și unificare. Astfel că, pînă la urmă, întregul ciclu capătă unitate prin spiritualizarea artistică a realității, prin jocul plin de virtuozitate cu faptele și cuvintele, prin ironia degajată care dezvăluie aluziv și maschează totodată evenimentul concret de inspirație. Se resimte această atitudine pînă și în duoul pasional dintre Hatem și Suleika, mai ales dacă-l comparăm cu documentele biografice în care-l putem urmări pe poet aproape oră de oră.

Ca și în cazul poeziilor filozofice, Goethe a considerat necesar să sprijine lectura ciclului elaborînd *Note și comentarii pentru mai buna înțelegere a Divanului occidental-oriental*, al căror volum depășește pe acela al poeziilor și constituie o adevărată introducere istorică și sistematică în cunoașterea culturii arabo-persane și a valorilor poetice specifice acesteia.

Trilogia pasiunii (Lui Werther, Elegie, Împăcare) se întîlnește miraculos, peste cinci decenii, cu lirica intimă din anii '70 pentru Lili Schönemann sau Charlotte von Stein, într-o formă care n-a pierdut nimic din forța de expresie a furtunii interioare. Credem însă că modul cel mai valabil de apropriere și apreciere a uneia din cele mai profunde creațiilirice din literatura universală este acela de a ne detașa de contextul faptelor care au generat acest ciclu de poeme. Pentru că splendidele stanțe depășesc condiționările oricărei localizări individualizante, pentru a căpăta o semnificație generală, valabilă în sine și pentru sine: comoția răscolitoare a iubirii, inevitabilul pierderii ființei iubite, golul imens pe care nimic nu-l poate compensa. Metrul elegant și sever al stanțelor, cu savanta îmbinare între ritmul ascendent și rima descendentă, frînează și echilibrează orice exces de emoție sau de expresie, gradînd oscilarea între speranță și resemnare, de la incertitudinea subiectivă a revederii, peste momentul de supremă beatitudine al întîlnirii, trăită în intensitatea ei momentană, cu sentimentul confuz și iluzoriu al împlinirii, pînă la durerea sfîșietoare a despărțirii și înțelegerea necesității renunțării, clipa în care omul rămîne singur, cînd tot ce înainte crea acordul cu bucuria existenței se prăbușește. Aci intervine, sur-

prinzător și singular la Goethe, motivul împăcării, al alinării prin valurile îmbietoare ale armoniei muzicale.

Datele biografice sînt pe de altă parte utile pentru a demonstra și în acest caz metoda specifică senectuții goetheene de spiritualizare, de transfigurare poetică a realității trăite. Este desigur semnificativ că Goethe folosește ca motto al *Elegiei*, componenta centrală a *Trilogiei pasiunii*, un vers din *Torquato Tasso*: „Și dacă omu-n chinuri amuțește,/ un zeu mi-a dat în dar să spun ce sufăr". Amuțirea înseamnă închiderea în sine, izolarea de viață, cu riscul prăbușirii interioare; exprimarea suferinței are valoarea restabilirii contactului cu oamenii, cu natura, înseamnă victoria dreptului și datoriei de a trăi. Și tot atît de puțin întîmplător este apelul la Werther pentru a introduce *Trilogia:* și atunci, în anii tinereții, acest erou ficțional îl eliberase pe autor de sub amenințarea morții. Asemenea elemente probează autenticitatea impulsului poetic, sursele de viață ale afectului exprimat. Dar aceleași detalii istorico-literare arată pe de altă parte că transfigurarea poetică reprezintă un nivel de elevare artistică avîndu-și sursa în viață dar căpătînd, prin simbolul atribuit, o existență proprie și o semnificație general umană. Se știe că *Elegia* s-a născut pe etape, în călătoria de întoarcere de la Marienbad spre Weimar și că, odată realizată, a fost privită de Goethe ca produs artistic independent de izvoarele sale existențiale. Mai mult chiar: ca ciclu, *Trilogia pasiunii* este rezultatul unei operații de organizare a posteriori a celor trei componente. Fiecare dintre ele este generată de evenimente separate care, în realitate, s-au succedat în ordine inversă așezării lor în *Trilogie*, deci fără legătură de cauză-efect între ele, exprimînd doar, desigur, o stare de spirit unitară, caracteristică momentului istoric respectiv. Asemenea elemente dovedesc că procesul goethean de creație se fundamentează pe relații cu caracter mult mai complex decît simpla raportare la fondul singular de experiență interioară a autorului și că reducerea poeticii goetheene la tipul de „Erlebnisdichtung", cum s-a propus adesea, este departe de a acoperi toate modalitățile de exprimare ale acestui proteic creator de poezie.

Strîns asociat „trăirii" este și mult folositul concept goethean de *Gelegenheit* (ocazie, prilej). Ocazionalitatea este foarte ades înțeleasă în sens limitat, ca eveniment concret ce motivează declanșarea fluxului poetic, chiar dacă uneori este luat în considerare și faptul că un asemenea eveniment, prin transfigurarea sa simbolică, își găsește finalizarea, rezolvarea în actul poetic. Credem mai degrabă că ocazionalitatea în lirică trebuie concepută în sensul cel mai larg, ca definind de fiecare dată un raport între poet și procesele din lumea înconjurătoare, precum și natura poziției sale în interpretarea realității. Günter Grass, unul din cei mai lucizi scriitori contemporani, consideră că orice poezie este ocazională: „Orice poezie bună este poezie ocazională, orice poezie

proastă este poezie ocazională"[26] și distinge, față de aceasta, o poezie „cazuală" și una „de laborator". Poezia „cazuală" e dedicată unor persoane, evenimente sau date bine precizate, iar cea „de laborator" include toate orientările, atît de ample și diverse, din poezia experimentală contemporană, cu predilecția ei spre concentrare și limitare, spre „reducere" a preocupării artistice la exercitarea procedeelor de limbaj pentru „dezautomatizarea" lor.

Rămîne pentru poezia „ocazională" întregul domeniu al universului de probleme pe care poetul și le-a pus oricînd și le pune și astăzi pentru a-și defini relațiile sale cu sine însuși, cu oamenii, cu societatea, cu natura, a-și clarifica sentimentele, nostalgiile, aspirațiile sale. Răspunsurile vor fi desigur altfel evocate în lumea de azi, atît de frămîntată, în care funcția cognitivă a liricii este intelectualizată, depășind orizontul emoțional anterior, considerat — de Brecht, de pildă — cu suspiciune, pentru că oferă posibilități de manipulare a omului. Metafora tradițională, din care-și trage seva poezia romantizantă, este re-funcționalizată: în loc să apropie și să descifreze, comparația întunecă și îndepărtează lucrurile. [27] Pentru meditația lirică realitatea nu mai oferă poetului de azi simboluri, ci numai echivalențe sau analogii; efectul artistic este căutat mai ales în sonoritatea fonică, în metonimie, în laconismul expresiei. Dar, adresate altei lumi, formulate cu alte mijloace artistice, întrebările rămîn aceleași pe care și le-a propus și Goethe însuși. Și aci trebuie să căutăm perenitatea liricii goetheene, ca a oricărei mari și autentice lirici din trecut: ea nu exprimă o simplă stare de spirit, fugară, epuizată o dată cu combustia ei și nici un moment afectiv limitat ca intensitate și valoare, ci o esență general umană care depășește timpul și spațiul.

JEAN LIVESCU

---

[26] Citat de Wulf Segebrecht: *Das Gelegenheitsgedicht. Ein Beitrag zur Geschichte und Poetik der deutschen Lyrik*, Stuttgart 1977, p. 20.

[27] Cf. Hugo Friedrich: *Structura liricii moderne de la jumătatea secolului al 19-lea pînă la jumătatea secolului al 20-lea*. În românește de Dieter Fuhrmann. București: Editura pentru literatură universală 1969, pp. 13, 200—204.

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Exceptînd o placheta cu douăzeci de texte la melodiile publicate în 1769 de compozitorul Bernhard Theodor Breitkopf *(Cîntece noi puse pe melodii)*, unde Goethe ca autor al poeziilor rămîne anonim, producţia poetică din tinereţea şi maturitatea timpurie a lui Goethe a circulat în bună parte în manuscris timp de peste două decenii; aceasta înseamnă că poezia sa era cunoscută numai în cercurile restrînse ale prietenilor şi cunoscuţilor poetului. De aceea, pentru contemporani, Goethe era înainte de toate autorul dramei *Götz* şi mai ales al romanului *Werther*. Ocazional unele poezii cu semnificaţie mai deosebită au fost tipărite în almanahuri sau periodice, uneori anonim, alteori fără ştirea autorului sau chiar împotriva voinţei sale. Goethe însuşi considera că poezia, mai ales cînd avea caracter intim, nu are destinaţie publică, că nu trebuie deci să fie tipărită.

Prima ediţie de opere publicată cu participarea lui Goethe şi sub controlul său a apărut între 1787 şi 1790 la Leipzig, în opt volume, din care poezia ocupa volumul ultim, al optulea, apărut în 1790. Această ediţie a fost urmată de un număr de 7 volume publicate la Berlin între 1792 şi 1800; ele conţineau producţiile noi, elaborate după încheierea ediţiei anterioare. Şi de această dată poezia era inclusă în volumul ultim, apărut în 1800. În ambele ediţii, poeziile erau organizate pe grupuri mari, după criterii de formă.

La începutul secolului al XIX-lea, noul editor al lui Goethe, Cotta din Stuttgart-Tübingen, organizează, cu acordul autorului, publicarea operelor sale complete. O primă ediţie, în 13 volume, apare între 1806 şi 1810. Abia acum poeziei lirice i se acordă de către autor un loc proeminent; ea ocupă de astă dată primul volum, apărut în 1806, fără ca ordinea de aşezare a textelor să fie modificată faţă de ediţiile anterioare. La cea de a doua ediţie în schimb, publicată între 1815 şi 1819, poezia este extinsă la volumele 1 şi 2 (ambele apărute în 1815) şi grupată de Goethe atît pe specii literare, cît şi după criterii de conţinut şi tematică; cronologia este evitată, se pare intenţionat, pentru a se îngreuia identificarea relaţiilor dintre anumite texte şi momentele biografice corespunzătoare. Amintim în continuare această organizare, mai ales pentru faptul că unele din titlurile grupurilor se regăsesc şi în volume de traduceri existente în româneşte: „Cîntece“, „Cîntece de societate“, „Balade“, „Elegii“, „Epistole“, „Epigrame“, „Profeţiile lui Bakis“, „Patru anotimpuri“, „Sonete“, „Cantate“, „Poezii diverse“, „Din Wilhelm Meister“, „Aproape-n formă antică“, „Către persoane“, „Arta“, „Parabolice“, „Dumnezeu-suflet-lume“, „Proverbiale“, „Epigramatice“. Mai notăm că ciclul liric din „Divanul occidental-oriental“ a fost tipărit separat, în 1819.

Pentru buna cunoaştere a ansamblului liricii goetheene, cît şi pentru o facilitare a analizei evoluţiei ei, gruparea de texte concepută de Goethe a creat multe impedimente. Acestea s-au vădit chiar la ediţia următoare, ultima realizată sub conducerea directă a poetului.

ca ediţie definitivă („Ausgabe letzter Hand"), tipărită în 40 volume între 1827 şi 1830. În această ediţie poezia ocupă volumele 1—4, toate apărute în 1827. În volumele 1 şi 2 autorul reproduce ciclurile publicate în 1815; în volumele 3 şi 4 introduce grupuri noi pentru creaţia posterioară acestui an, din care unele grupuri („Arta", „Epigramatice", „Parabolice") dublează pe cele deja existente în volumele 1—2. Confuziile în ce priveşte organizarea materialului poetic devin şi mai evidente la publicarea, între 1832 şi 1842, după moartea lui Goethe, de către Riemer şi Eckermann, a încă 20 volume în continuarea ediţiei definitive; între ele apar şi două volume de poezii (în 1833 şi 1842) care cuprind producţia de după 1827, precum şi alte texte, inexistente în ediţiile antume. Devotaţii colaboratori ai lui Goethe s-au considerat obligaţi să clasifice materialul poetic publicat postum în rubrici cu titulaturi identice sau similare cu cele stabilite de poet, astfel că unele din ele se regăsesc pînă la urmă de două (de ex. „Arta", „Către persoane", „Poezii diverse", „Aproape-n formă antică"), iar altele chiar de trei ori (de ex.: „Epigramatice", „Parabolice").

Vom avea, aşadar, drept date de apariţie a poeziei lirice în ediţii antume, autorizate de poet, anii 1790, 1800, 1806, 1815, 1827. Pentru perioada postumă, în afară de anii 1833 şi 1842, vor interveni alte numeroase date, ca momente ale descoperirii şi publicării unor texte poetice izolate. La aceste date se va face referire în prezenta antologie, pentru a se determina momentul cînd un anumit text poetic a devenit cunoscut unui public mai larg.

Editarea ştiinţifică şi de ansamblu a operei lui Goethe a început abia spre finele secolului al XIX-lea. După publicarea scrisorilor către Charlotte von Stein, după alte revelări documentare şi, în sfîrşit, după deschiderea integrală a arhivelor poetului şi familiei sale, evenimente care — toate — au dus la descoperirea unui important fond de texte încă nepublicate, între 1887 şi 1919 s-a realizat, cu colaborarea celor mai distinşi germanişti ai timpului, monumentala ediţie istorico-critică cunoscută ca „ediţia din Weimar", în 143 volume, din care opera literară ocupă 63 volume. Această ediţie constituie baza ştiinţifică pentru stabilirea valorii filologice a textelor goetheene. La ea sînt raportate din acest punct de vedere toate ediţiile ulterioare, indiferent de criteriile de interpretare sau de grupare a poeziei.

Respectînd cu pietate planul de grupare a materialului poetic conceput de Goethe, ediţia din Weimar o reproduce, adăugînd în final textele poetice descoperite după moartea poetului, fie neincluse intenţionat de acesta (mai ales din poezia intimă, de exemplu poezii adresate prin scrisori Charlottei von Stein) fie texte uitate sau variante anterioare celor publicate, fie poezii de tinereţe (de ex. ciclul „Anette" din 1766). Pentru a include însă în ediţia istorico-critică acest material poetic extrem de preţios, editorii weimarani au creat, la rîndul lor, alte rubrici, faţă de cele existente anterior.

Dacă din punct de vedere al fidelităţii faţă de voinţa ultimă a poetului procedeul folosit se poate justifica, el avea inconvenientul că voala în şi mai mare măsură evoluţia gîndirii şi artei lui Goethe, deşi aceasta reprezintă un element deosebit de important tocmai în cazul unei creaţii artistice ce s-a desfăşurat în spirit continuu novator pe parcursul a peste şase decenii. Iar o cunoaştere veridică a ecoului social al operei, cît şi a relaţiei dintre creaţia artistică şi publicul receptor era aproape imposibilă în cadrul sistemului de criterii aplicat în această ediţie.

Sensibil la aceste aspecte, secolul nostru a realizat o imagine mult mai concretă a drumului poetic străbătut de Goethe, cercetîndu-i opera în ordinea desfășurării cronologice a producției sale. Așa au procedat Otto Harnack (1901), Hans Gerhard Gräf (1910), Max Hecker (1939), Erich Trunz (1949); alți editori, ca Robert Petsch (1926) continuă în ediții de înaltă competență profesională sistemul tradițional de prezentare, se simt însă obligați să reconstituie ordinea cronologică a creației în comentarii și evidențe anexe. De fapt, ordinea cronologică de principiu nu este și nu poate fi absolută; ea îmbină oglindirea dezvoltării în timp a activității poetice cu sistematizarea tematică. În primul rînd ea nu intenționează să reflecte dezvoltarea poetică într-o cronologie pentru cronologie, an de an, chiar zi de zi, ceea ce ar oferi o imagine disolută, fărîmițată (așa este, de pildă, ediția Paul Stapf, 1967), ci ia în considerare perioadele de evoluție în succesiunea lor, sistematizînd, în cadrul acestora, pe genuri și specii literare sau pe criterii tematice, în grupuri organice. În al doilea rînd, ea păstrează unitatea marilor cicluri de poezii, cu atît mai mult cu cît acestea caracterizează cel mai adesea anumite momente de creație limitate în timp („Elegii romane", datate 1788—1790; „Sonete", 1806; „Divanul occidental-oriental", 1814—1816).

Aplicînd în formă adecvată asemenea criterii de grupare cronologică, pentru alcătuirea prezentei antologii, s-au căutat corespondențele care leagă producția poetică de etapele spirituale pe care le-a străbătut poetul și gînditorul în îndelungata sa activitate. O primă perioadă, pînă spre 1777, începe cu o poezie convențională, în tradiția jocului diletant de societate, care se subordonează curînd expresiei veridice a unui fond tumultuos de viață și revoltei individualiste împotriva oricărei autorități care stăvilește dezlănțuirea genialității creatoare. Urmează, începînd cu plecarea la Weimar (1775), o lentă clarificare a pozițiilor clasicizante, meditația asupra locului omului în societate și responsabilității creatorului de artă față de umanitate. Aceste idei se vor clarifica și consolida în perioada următoare (1786—1810), care reflectă concepția unei armonioase echilibrări a formării personalității umane în mediul social și natural. În sfîrșit, perioada liricii de bătrînețe, de după 1810, inițiată de renașterea vigorii de expresie cu universul multicolor al „Divanului" și cu generalizarea experienței de viață din poezia filozofică, aduce noi culmi de intensitate poetică, filtrată de conștiința dureroasă a necesității limitării și renunțării.

La elaborarea antologiei au fost consultate, pentru preciziunile de ordin istoric și critic, următoarele ediții:

Goethes Werke, herausgegeben [von Gustav von Loepen, nachträglich von Bernhard Suphan] im Auftrage der Großherzogin Sophie von Sachsen, Band I (1887), II (1888), III (1890), IV (1891), V_1 (1893), V_2 (1910), Weimar [=*Ediția din Weimar*]

Goethes Werke, Jubiläums-Ausgabe in 40 Bänden, hrsg. von Eduard von der Hellen, Band 1—4, Stuttgart 1902—1910 [=*Ediția jubiliară*]

Goethes Werke, Festausgabe hrsg. von Robert Petsch, Band 1—2, Leipzig 1926 [=*Ediția festivă*]

Goethes Werke, hrsg. von Erich Trunz, Band 1. Hamburg 1949 [=*Ediția din Hamburg*].

Pentru selecția de poezii din *Divanul occidental-oriental* au fost consultate:

Ediția din Weimar, Band VII, hrsg. von Konrad Burdach, Carl Siegfried und Bernhard Seuffert, Weimar 1888
Ediția festivă, Band III, bearbeitet von Rudolf Richter, Leipzig 1926
Ediția din Hamburg, Band II, hrsg. von Erich Trunz, Hamburg 1972
Goethe: *West-östlicher Divan*, hrsg. von Ernst Grumach, Band 1–3, Berlin 1952 [=Werke Goethes hrsg. von der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin].

În ce privește traducerile în limba română a textelor goetheene incluse în volum, acestea aparțin în parte celor apărute în ultimii treizeci de ani în volumele cunoscute și apreciate de publicul nostru cititor:

Goethe: *Poezii*. Antologie, cuvînt înainte și note de Ion Acsan, București, Univers 1974
Goethe: *Poezii și poeme*. Antologie de Romul Munteanu, București, Editura tineretului 1964
Goethe: *Poezii*. În românește de Maria Banuș, București, Editura tineretului 1957, ²1961 [col. Cele mai frumoase poezii]
Secolul 20. Revistă de sinteză, Nr. 259–261 (7–9/1982) (Traduceri din poezia lui Goethe semnate de Șt. Aug. Doinaș, Șt. Aug. Doinaș și Horia Stanca).

În afara textelor existente, un număr mare de traduceri, realizate pentru această antologie de scriitorul A. Covaci, completează în mod fericit imaginea drumului străbătut de Goethe de la începuturi pînă la ultimele creații pe parcursul a șaizeci de ani de viață.

În toate cazurile, pentru comparație, au fost consultate și traducerile mai vechi, la care s-a apelat numai în mod excepțional. Menționăm volumele:

Goethe: *Versuri în românește*... Volum îngrijit de O.W. Cisek, București, Dacia 1932
Goethe: *Lirica*, Traduceri de I. Sân-Giorgiu. București, Adevĕrul 1935
Goethe: *Poezii*... Culegere de Șt. Nenițescu cu un cuvînt introductiv de I. Pillat, București s.a. (1936)
Ion Pillat: *Din lirica germană*, Cernăuți: Literaria 1930

Alegerea uneia din traduceri, în cazul cînd există mai multe, este totdeauna o opțiune personală, cuprinde de aceea elemente de apreciere subiectivă. În notele la textele poetice se indică de aceea, ori de cîte ori este cazul, și celelalte traduceri existente, pentru a lăsa cititorului posibilitatea ca eventual să compare singur valoarea de fidelitate și transpunere a diferitelor texte.

În general, *notele la texte* indică, pentru identificare, titlul german, anul genezei poeziei, eventual prima publicare ca text izolat, prima ediție antumă în care textul a fost preluat în complexul liricii lui Goethe,

sau, în cazul postumelor, anul cînd a devenit cunoscut public. Tot pentru o mai bună identificare, în cazul poeziilor fără titlu, cu un titlu mai puțin semnificativ sau repetat, sau — ca în cazul *Elegiilor romane*, al *Epigramelor venețiene* — cînd în original textele sînt numai numerotate (cu cifre arabe sau romane), s-a adăugat în titlul românesc și în cel german [în paranteză dreaptă], textul primului vers sau al primelor cuvinte din primul vers. În cîteva — rare — cazuri au fost folosite pentru gruparea unor texte titluri editoriale. Notele mai cuprind unele succinte referințe explicative care, după opinia editorului, permit o adîncire a conținutului, tematicii, motivisticii sau formelor poetice goetheene.

JEAN LIVESCU

PERIOADA DINAINTE DE 1777

POEZIA EROTICĂ

ANACREONTICE
CÎNTECE PENTRU FRIEDERIKE
LIRICĂ OCAZIONALĂ
CÎNTECE PENTRU LILI

BALADE

LIRICĂ DE IDEI

ANACREONTICE

Fericire și vis

În vis ne vezi tu împreună
Cum la altar purtăm cunună,
Mireasă tu și mire eu.
Aievea, îți furam sărutul
Ca-n treacăt, eu, nepriceputul,
Şi-apoi ne sărutam mereu.

Norocul clipelor fugare
În ceas bogat de desfătare,
Cu timpul, astăzi, a trecut.
Dar ce folos de-acea plăcere?
Cu visul sărutarea piere
Şi-orice noroc, ca un sărut.

(I. CASSIAN – MĂTĂSARU)

Ţipătul

(După italiană)

Mi-am prins iubita, de curînd,
Şi-am strîns-o-n brațe,-n crîng,
Dar dînsa mi-a șoptit: „Stai blînd,
Că zău că țip și plîng!"
Eu: „Dacă sîntem stingheriți,
În stare-s să omor!"
Ea: „Psst, să nu fim auziți!
Vorbeşte-ncetişor!"

(A. COVACI)

Plăcerile

Vezi, la izvor, destule
Schimbînde libelule,
Mici fluturași pe ape,
Ba gri, ba negri-aproape,

Ca un cameleon,
În verde-albastru ori în verde-roşu ton.
Aş vrea să le ating,
Nuanţe să disting.

Pe lîngă mine zboară ea...
Pe-o salcie-şi opreşte adierea....
E-a mea acum! A mea, a mea!
Să văd pot straiul ei măiastru,
Dar văd un trist, trist negru-albastru!
Aşa păţeşti dacă-ţi diseci plăcerea!

(A. COVACI)

Nestatornicie

În rîu, pe prundiş, cît de limpede pare
Că-s prins de un val în a lui legănare.
Apasă ca tauru-n piept tînjitor,
Dar simt — de curent uşurinţa i-e dusă;
Un alt val mă mîngîie, stăruitor,
Şi simt că-n schimbare-i plăcere nespusă.

O, tinere, fii înţelept — nu deplînge
Frumoasele clipe-ale vieţii nătînge;
Cînd cu uşurinţă te uită o fată,
Recheam-o, căci timpul trecut săruta-va,
Tot dulce, pe-a doua, pe sîni, cum odată
Abia sărutat-a pe-ntîia, suava.

(A. COVACI)

Lunii

Soră din străvechii zori,
Chip al dragostei ce doare,
Faţa ta prin ceaţă-apare
Ninsă de-argintii fiori.
Pasul tău, domol ecou,
Cheamă iar din goluri mute
Triste suflete pierdute,
Visul meu trezind din nou.

Ochiul tău e neclintit
Peste-afunde zări senine.
Ia-mă, lună, lîngă tine!
Visul fă-mi-l împlinit.
Dornicul drumeț pribeag,
Rob al liniștii astrale,
Prin cristalul razei tale
Vede-un chip de fată drag.

Calma nopții adîncire
Place dorului nebun,
Și din razele-ți adun
Ascuțișuri în privire.
În lumina ta mai clară
Trupul gol mă-ndeamnă blînd,
Ca pe tine spre pămînt
Endymion odinioară.

(AL. PHILIPPIDE)

Noaptea

Cu plăcere ies din casă,
Loc de minunat popas,
Prin pădurea nu prea deasă
Să mă plimb cu leneș pas.
Pe stejari se cerne lună,
Se-ntrețes zefiri molîi
Și mestecenii-i adună
Nopții sfinte dulci tămîi.

Trece un fior prin suflet,
Inima topind-o, cînd,
Cu răcoare-n răsuflet,
Noaptea-și lasă vălul blînd.
Necuprinsă bucurie!
Totuși, cer sfînt, ți-aș lăsa
Mii de nopți — o noapte, mie,
Dacă draga mea mi-ar da.

(A. COVACI)

La rîu

Ci curgeți, cînturi mult iubite,
Spre marea veșnicei uitări,
Nici de flăcăi nu fiți șoptite
Și nici de fete-n fragezi zori.

Pe draga-mi o cîntarăți toate.
Ea, de credință-și bate joc.
Pe apă fost-ați voi durate,
Cu apa curgeți dar din loc.

(M. BANUȘ)

Frunzulițe, flori...

Frunzulițe, flori, puzderii,
Să mă mîngîie vin, blînd,
Tineri zei ai primăverii-n
Lanț aerian zburînd.

Zéfir aripile-și prindă,
Să-i tresalte-n sîn, vioi,
Mulțumită, la oglindă
Draga mea s-o duce-apoi,

Trandafirii s-o îmbrace,
Căci ea-i trandafir divin;
Un sărut, atît mi-ar place,
Și m-ar răsplăti deplin.

Să sfințești pornirea vie,
Soartă, pentru ani în șir!
Viața dragostei nu fie
Cît a unui trandafir!

Mîna-ntinde, fată dragă,
Care simți ca mine, și
Lanțul dulce ce ne leagă
Lanț de trandafir n-o fi!

(A. COVACI)

Cu un lănţug de aur

Vreau un lănţug să-ţi dau acuşe,
Cu mlădieri de mult deprins,
Dorind, în mii de ineluşe,
La gitul tău să fie prins.

Tu fă-i pe plac, e o nimică,
E dorul lui sfios, fugar,
Iar ziua-i o podoabă mică
Şi seara ai să-l lepezi iar.

Dar de-ţi aduce unu-odată
Un lanţ ce te-ar încătuşa,
Eu nu-ţi port pică, dragă fată,
De şovăieşti, Lisette-a mea.

(I. CASSIAN-MĂTĂSARU)

CÎNTECE PENTRU FRIEDERIKE

Întîlnire și despărțire

Îmi strigă dorul meu: călare!
În șa am fost cît ai gîndi,
Pe cîmp amurg în legănare,
Pe munți a nopților stihii;
În ceață învelit stejarul,
Uriaș năprasnic se clădea,
Și umbră rea din tot frunzarul
Cu mii de negri ochi pîndea.

Din dealul unui nor alene
Sta jalnic luna-n colbul sur,
Și vînturi fîlfîind din pene
Îmi viforau jur împrejur;
Din noapte se nășteau strigoaie,
Dar viu și vesel eram chiar:
În vinele-mi, ce de văpaie!
În inima-mi, ce joc de jar!

Mi te zăream, și raze pline
De har curgeau în pieptul meu,
Tot sufletu-mi ținea de tine,
Orice răsuflet dam — al tău.
Timp roz de primăvară-n toane
Înconjura obrazul drag.
Ce gingășii, ce farmec, Doamne!
De-așa nădejdi am fost sărac!

Vai, inimă, te strîngi pustie
Cînd zorii despărțirii vin:
În sărutarea-ți, ce beție!
În ochii tăi uimiți, ce chin!

M-am dus, stăteai, și-a ta privire
Plîngînd mă urmărea din loc:
Să fii iubit, ce fericire!
Și să iubești, Zei, ce noroc!

(I. PILLAT)

Cîntec de mai

Ce plin natura
Străluce-n jur!
Cum rîde cîmpul!
Ce-aprins azur!

E numai floare
Prin rămuriș
Și mii de glasuri
Vin din tufiș.

În orice suflet
Suie-ncîntări,
O, glie, soare!
O, desfătări!

O, dorul, dorul,
O, fraged dor,
Ca-n zori pe culme
Întîiul nor.

Sfințit de tine
E-acest întins
Și-ntreg pămîntul
De floare nins.

O, fată, fată,
Ce dragă-mi ești!
Ochiu-ți străluce,
Cum mă iubești!

Cum ciocîrliei
Văzduh și cînt,
Iar florii dragă-i
Mireasma-n vînt,

Astfel mi-ești dragă
Tu — pătimaș —
Tu, ce putere,
Foc și curaj

Spre cînt și jocuri
Îmi dăruiești.
Fii-n veci ferice,
Cum mă iubești!

(M. BANUȘ)

[*Sus, Friederike,-ndată*]

Sus, Friederike, -ndată!
De-o vei privi,
Chiar noaptea-ntunecată
Se face zi.
Îți spune, de afară,
Lin gîngurit
Că toți copiii, iară,
Sînt de trezit.

Cuvîntul nu-ți știi ține?
La tihna mea
Nu te gîndești? Nu-i bine!
Tot moțăi? Da?
O, Philomela tace,
Ca somnul tău
Să-l lase azi în pace,
Cît e de rău.

Chiar zorii de văpaie,
Cînd înroșesc
Intima ta odaie,
Nu te trezesc.
La sînul sorei tale,
Sîn drăgăstos,
Cînd ziua-și taie cale
Dormi somn frumos.

Cum dormi așa frumoasă,
Din ochi te sorb,
Și-o lacrimă duioasă
Mă face orb.

Nu mi-ai aprinde oare
Chiar ochii goi,
Din cap pînă-n picioare,
De-aş fi de sloi?

În vis mă vezi tu, poate —
Vis fericit,
Cum versuri fac, rimate,
Cam adormit.
Ba-mbujorat arată,
Ba pal obraz;
Îi fuge somnul, fată,
Dar tot nu-i treaz.

Dormind, privighetoarea
Azi ţi-a scăpat.
Pedeapsă ţi-i cîntarea
În vers rimat.
Pe pieptu-mi stă să culce
Ăst cînt jug greu.
Tu, muza mea cea dulce,
Tu dormi mereu.

(A. COVACI)

[*Cît de dor mi-e...*]

Cît de dor mi-e, înger mic,
Să te văd! În vis măcar
Să mi te arăţi un pic!
Dacă sufăr, adă, blînd,
Ca o boare respirînd,
Duhuri ce aproape ţi-s.
Ah, ce dor de tine mi-i!
Îmi eşti scumpă chiar cînd vii
Într-un greu, noptatic vis.

(A. COVACI)

[*Dor tandru-tineresc...*]

Dor tandru-tineresc mă cheamă,
Şi-n cîmp pustiu mă duc... Somn lin
În zori mai doarme glia-mamă,
Şi suflă rece vînt hain.

Şfichiuitor înstrună, din crengi uscate, iată,
O melodie pentru-al durerii mele cînt.
Şi groaznic e de calmă Natura, şi-ntristată,
Dar nu fără speranţe, cum eu de-o vreme sînt.

Căci uite, ţi-or ieşi curînd în cale,
O, Soare-Zeu, frumoşii gemeni;
Cu ochi de-azur, păr creţ ţi-or da tîrcoale,
Purtînd cununi de trandafiri. Şi tineri semeni
S-or îndemna în danţuri bete,
Pe şesuri primenite,
Cu pălării măiestru-mpodobite.
Şi-o fată va culege violete,
Din iarba proaspătă, privind sfioasă,
Dar cu nespusă bucurie, cum
I-e sînul mai involt acum
Decît era-n cealaltă primăvară,
Şi speră mult, şi simte.

O, binecuvîntat
Să fie-acel bărbat care devreme
Sămînţei în grădină îi pregăteşte pat
Şi iernii, ce-şi zvîrlise, -nviforată,
Peste cîmpii şi munţi dulama grea de ceţuri
Îi smulge al zăpezii văl şi,-ndată,
Pe ape curg topite gheţuri,
Iar grădinarul, sub senina boltă,
Cu suflet plin de vise de recoltă,
Tot cată, seamănă şi speră.

(A. COVACI)

[*O, nu ştiu de-mi eşti dragă...*]

O, nu ştiu de-mi eşti dragă, dar
De-ţi văd o oară chipul doar,
Şi-o oară numai ochii tăi,
Scap de-ale iadului văpăi.
Şi cerul ştie cum tresar,
Dar că-mi eşti dragă n-am habar.

(A. COVACI)

[*Copii de aur...*]

Copii de aur, drăgălași
Noi vrem, ca, stînd lîngă cămin,
Să ne-amuzăm, să ne iubim
Asemeni unor îngerași.
Cununi vrem să-mpletim, bogate,
Cum și buchete minunate,
Să fim ca niște copilași.

(A. COVACI)

LIRICĂ OCAZIONALĂ

Cristinel

Mă-ncearcă-ades mîndrie grea
Şi-n sînge-un gust amar.
Dar lîngă Cristinel a mea,
E totul bine iar.
O văd colea, o văd aici
Şi nu mai ştiu nicicît,
De unde, cum şi cînd şi nici
De ce-o-ndrăgesc atît!

În ochiu-i negru, ştrengăresc
Şi negru-nsprîncenat,
O dată doar dacă privesc,
Tot sufletul i-am dat.
E gura ei ca-a nimănui,
Rotunzii-i obrăjiori,
Şi-un sîn rotund cum altul nu-i:
De-l vezi, te trec fiori!

Şi cînd mă lasă s-o cuprind
Şi-n dans cu ea mă-ntrec,
O-nvîrt în jur, o las şi-o prind:
Mă simt bărbat întreg.
Cînd e buimacă, o-nfierbînt,
O legăn iar uşor.
În ceru-al şaptelea eu sînt
Şi-o strîng la piept cu dor!

Cînd mă priveşte-apoi cu drag
Şi uită şi de joc,
Iar cînd la pieptu-mi o atrag
Şi o sărut cu foc,

Din creştet pînă-n tălpi, fiori
Mă trec, sînt slab, voinic,
Mi-e-atît de bine uneori
Şi chiar mă doare-un pic!

Şi ziua, orele se trec,
Iar eu aş tot dori
Cu ea şi noaptea s-o petrec
Şi nu m-aş prea sfii.
Visez că-n braţe strîns o ţin,
Că-mi împlinesc un dor.
De nu ia capăt crudul chin,
La sînu-i am să mor!

(I. CASSIAN-MĂTĂSARU)

[Lui Merck]

Primeşte acest gaj pe care
Chiar mîna mea a fost în stare,
Cu liniar şi cu compas,
Să ţi-l dedice într-un ceas
Cînd cu vigoare, nu alene,
Simţea îndemn pentru desene.
Bătrîne, pe genunchi s-o ţii
La niscai ceas de îndoială,
Şi semn al vechii simpatii
Ţi-o fi o desenată coală.
Să-ţi dea Domnul un chircit cartof
De fiece pantof.
Să recunoşti în orice lucru vii dureri
Şi bucurii, şi tihnă, şi puteri;
Să simţi cum cerul laolaltă leagă,
Cu trăinicie, lumea noastr-ntreagă;
Şi-atunci vei fi desenator şi colorist
Şi al ţinutei şi-al expresiei maestru-artist.

(A. COVACI)

Către Lotte

În răgazul unor clipe de ogoi
Sau de tumultul grijilor de-s năvălit,
La tine, Lotte, mă gîndesc, şi-şi amintesc cei doi
Cum în calmul asfinţit
Ne întindeai tu mîna, surîzînd,

Şi în cerdacul încărcat de flori,
În a naturii unice splendori,
Te-nconjurai tu uneori
De nimbul unui suflet blînd.

Noroc că-n tine nu m-am înşelat
Din prima clipă, şi ţi-am spus-o-ndată,
Punînd în vorbe inima mea toată,
Că eşti un bun copil cu-adevărat.

Crescuţi în pace şi îndestulare,
Ne pomenim în lume dincolo de prag,
Ne poartă mii de valuri la-ntîmplare,
Ne-atrage totul, unele ne plac,
Sau cîteodată nu; din clipă-n clipă
Sîntem cuprinşi de-un simţămînt precar;
Zburăm pe a neliniştii aripă,
Purtaţi de-al lumii veşnic furnicar.

Da, eu o ştiu, lăuntric ne străbate
Cînd o speranţă, cînd durerea grea.
Să ne-nţeleagă, Lotte, cine poate?
Sau inima ne-o ştie careva?
Ea tare-ar vrea să fie cunoscută,
Să fie dragă unei creaturi
Şi să resimtă-n doi, în vraja mută,
Durerea, bucuria darnicei naturi.

Şi ochiul cată-adeseori degeaba
În jurul lui — şi totu-i zăvorît.
Şi-aşa o parte-a vieţii şi-a pierdut podoaba,
Făr' de furtuni, şi pace nici atît;
În năduful veşnic ce te scurmă,
Te lasă azi ce te-atrăsese ieri.
Ţi-e dragă oare lumea pîn-la urmă,
Deşi ades ţi-a căşunat dureri,
Şi-n deznădejde sau în fericire,
Nepăsătoare-n faţa ta stătea?
Ţi se-nchirceşte mintea în neştire
Iar inima — se-nchide-atunci şi ea.

Eu, frate, te-am găsit şi ţi-am ieşit în cale,
O, merită să o iubeşti ca la-nceput.
De harul cerului l-aş implora în cale,
Ţi-ai regăsi iubita azi ca în trecut.

(I. CASSIAN-MĂTĂSARU)

[*Lui Lenz*]

Ca să-şi tot aducă-aminte
De dureri, de dor fierbinte,
Griji, plăceri, ce-n suflet poartă
Doi poeţi, ortaci la toartă
Şi nebuni — lui Lenz îi las
Asta, -n cel din urmă ceas.

(A. COVACI)

[*Motto*]

[la Cartea I-a]

Astfel vrea un tînăr să iubească
Şi se vrea iubită orice fată;
Dar de ce din sfînt imbold să crească
Chinul şi durerea blestemată?

[la Cartea a II-a]

Plîngi, ţi-e drag, o, suflete ales,
Şi în tine amintirea-i vie.
Dar, din grotă, duhul lui, ades,
Spune: fii bărbat, nu-mi urma mie.

(A. COVACI)

CÎNTECE PENTRU LILI

Dragoste nouă, viață nouă

Cine-i, inimă, de vină?
Ce te-apasă foarte greu?
Viață nouă, prea străină?
Nu te mai cunosc nici eu!
Dus e tot ce-ai îndrăgit,
Dus e tot ce te-a mîhnit,
Duse-s tihnă, sîrguință...
Ah, cum fuse cu putință?

Floarea-n mugure, te-a prins,
Blîndă fată îndrăgită,
Ochiul dragostei te-a-nvins
Cu puterea-i nengrădită?
Grabnic cerc s-o ocolesc
Cînd cutez, mă-mpotrivesc.
De mă-ndepărtez o clipă,
Îndărăt alerg în pripă!

Și cu firul ăst vrăjit,
Fir ce nu se lasă rupt,
M-a legat chip îndrăgit
Și ștrengar — dar cum să lupt?
În vrăjita-ncercuire
Rob să dăinuiesc în șagă?
Ah, cumplită osebire....
Zău, iubire, mă dezleagă!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Către Belinda

De ce m-atragi — și nu mă pot opune —
În vraja ta?
N-am fost ferice singur, orice-ai spune,
Și-n noaptea grea?

Mă cuibăream în mica-mi odăiță,
Cu luna-n geam,
Scăldat în raza-i blîndă de zeiță,
Şi ațipeam.

Visam acele ceasuri daurite,
Cu cugetul senin.
Şi chipul tău în suflet, pasămite,
Se-nfiripa din plin.

Mai sînt eu cel ce sta sub luminare
La masa cea de joc?
În față, mutre-aveam supărătoare
Şi nu-mi plăceau de loc.

Cînd se revarsă primăvara-n fire,
Mă-ncîntă floarea la fereşti
Oriunde-apari tu, înger, e iubire,
Natura însăşi tu doar eşti.

(I. CASSIAN-MĂTĂSARU)

Pe lac

Şi-un sînge proaspăt, noi puteri
Eu sorb din largi tării:
Natură, blîndă-n mîngîieri
La sînul tău mă ții.
Şi luntrea unduie pe lac
În ritm de vîsle, lin,
Şi munți ce nourii îmbrac
În drum ni se ațin.

Unde mi te-nfunzi, privire?
Iar vii, vis de fericire?
Piei, oricît de scump ai fi!
Viață, dragoste-s şi-aci.

Licăresc în unde
Mii stele, plutitoare;
Negura pătrunde
Totul pînă-n zare,

Vînt de zori foşneşte
Pe umbrite ape,
Lacul oglindeşte
Fructul copt aproape.

(M. BANUŞ)

De la munte la mare

De nu te iubeam, dragă Lili, ce desfătare
Era pentru mine priveliştea, nemărginirea!
Şi totuşi, Lili, de nu te iubeam, care,
Care oare mi-ar fi fost fericirea?

(A. COVACI)

Simţămînt de toamnă

Mai gras înverzeşte frunzar
Al viţei-de-vie,
Sus, pe fereastră-mi!
Mai plin izbucniţi
Gemene boabe, şi-n pîrg
Iute, mai iute sclipiţi!
Pe voi vă-ncălzeşte privirea
Din urmă, a maicii lumina.
Pe voi vă-nvăluie-n foşnet
Belşugul de roade
Al cerului darnic.
Pe voi răcoros vă dezmiardă
Suflarea vrăjită a lunii.
Pe voi, o, vă scaldă în rouă
Ochii aceştia —
A dragostei veşnic fecunde
Potopitoarele lacrimi.

(M. BANUŞ)

Extaz al tristeţii

Nu secaţi, nu secaţi,
Lacrimi de veşnică dragoste!
O, cît de pustie, de moartă lumea apare
Ochiului ce-aproape uscat e.
Nu secaţi, nu secaţi
Lacrimi de-amarnică dragoste!

(M. BANUŞ)

La o inimioară de aur, pe care-o purta la gît

Amintire-a stinsei fericiri, atît de pură,
Ce o port apururi la grumaz,
Dăinuiești mai mult ca sufleteasca legătură?
Duci a dragostei clipită pînă azi?

Pe lănțișorul tău eu fug, Lili, de tine,
Prin țări străine,
Prin văi și prin păduri îndepărtate
Tot umblu... A ei inimă, ca viața,
Să cadă de la pieptul meu nu poate.

E ca o pasăre ce-și rupe ața
Şi în pădurea ei revine,
Dar mai tîrînd un cap de ață după sine,
Dovadă a-nchisorii-n care-a fost,
Semn că nu-i liberă ca altădată
Şi i-a aparținut cuiva, aproape toată.

(A. COVACI)

Lui Lili

În văi plăcute și pe piscuri cu zăpadă,
A ta imagine mi-a fost aproape.
Pe nouri adiind sta ochiul meu s-o vadă
Şi inima prinsese-n ea s-o-ngroape.

Ah, simte ce puternică-i pornirea
Ce face inimile să se-atragă.
Că, de iubire, vrea-n zadar iubirea
Să fugă, fată dragă!

(A. COVACI)

Floare de răsură

Un flăcău în cîmp zări
Floarea de răsură,
Mîndră-n straie purpurii.
Dulce-n inimă simţi
O săgetătură
Roşu, roşu trandafir,
Floare de răsură.

El îi zise: Eu te rup,
Floare de răsură,
Floarea zise: Eu te-mpung,
Să ţii minte îndelung —
Floarea nu îndură,
Roşu, roşu trandafir,
Floare de răsură.

Crunt flăcăul, crunt a rupt
Floarea de răsură.
Ea l-a-mpuns şi s-a zbătut,
Geaba-n lacrimi a gemut,
Soarta tot o-ndură,
Roşu, roşu trandafir,
Floare de răsură.

(M. BANUŞ)

Cîntec ţigănesc

În negura scursă, în neaua cea grea,
În hăul de codri, în noaptea de ger,
Auzit-am un lup de foame urlînd,
Şi ţipăt de buhă gemînd:
Huu hu hu hu!
Huo ho ho ho!
Huu hu!

Am tras cîndva într-o mîță pe gard,
A vrăjitoarei Ana era mîța-ndrăgită!
Atunci noaptea-au venit vîrcolacii, vreo șapte:
Erau șapte muieri, din sat că erau.
Huu hu hu hu!
Huo ho ho ho!
Huu hu!

Le știam eu pe toate, pe de rost le știam;
Ana, Ursula, și Käthe erau,
Liza, Barbara, Eva, Bettina;
Horind către mine urlau,
Huu hu hu hu!
Huo ho ho ho!
Huu hu!

Atunci le strigai tare, pe nume:
Ce vrei, tu, Ana? Ce vrei, Bettina?
Se scuturară, se clătinară
Şi-au rupt-o la fugă, ah, cum țipau!
Huu hu hu hu!
Huo ho ho ho
Huu hu!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Vioreaua

O viorea pe cîmp creștea
Umil, căci nimeni n-o știa,
O fermecată viorea.
O păstoriță că veni,
Cu pas ușor sălta, zîmbind,
Aproape, mai aproape,
Pe pajiște cîntînd.

Gîndit-a floarea: M-aș mîndri
Podoaba firii dac-aș fi
O clipă, doar o clipă;
Cît m-ar culege fata dragă
Şi la piept m-ar strînge-ntreagă!
Atîta doar, atît,
Cît un gînd, cît o clipită!

Copila însă, vai! trecu
Şi floarea, biata, n-o văzu;
Strivită-i blînda viorea,
Cu zîmbet a pierit uşor:
Dacă mor, ah! Dacă mor,
Prin ea, prin ea,
La picioarele ei mor!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Regele din Thule

A fost un rege-n Thule
Fidel nespus. În dar,
Murind, iubita-i dete
De aur un pahar.

Drag mai presus de toate
Paharul își golea
La orișice ospețe.
Şi ochiu-i lăcrima.

Iar cînd a fost să moară
Cetăți și-a numărat.
Urmașului le dete.
Paharul nu l-a dat.

Regească masă-ntinse,
Viteji chemă la el.
În sala părintească,
La mare, în castel.

Acolo sta bătrînul
Aprinse vinuri bînd,
Şi aruncă paharul
În val ca-ntr-un mormînt.

El îl văzu în mare
Tot mai adînc căzînd,
Pleoapele-i căzură.
N-a mai băut nicicînd.

(L. BLAGA)

[*Odată, un obraznic fant*]

Odată, un obraznic fant,
Abia venit din Franța,
Unei codane, ca amant,
I-aprinse-n piept speranța,
Ba mîngîind-o dulce, blînd,
Ba pe logodnicul făcînd,
Dar cînd a părăsit-o,

Rîzînd, plîngînd, ca să-l blesteme
Porni, cu mintea razna,
Murind peste puțină vreme...
Iar el, neîndurînd năprazna,
Săltă în șa, pornind spre zări,
Sub trăsnete și fulgerări,
Răzbind puhoaie-n cale.

Nebun, tot da imbold din pinteni,
Încolo și încoace,
Spre nicăieri, spre pretutindeni,
Dar n-afla-n suflet pace.
Și șapte zile, nopți tot șapte,
Goni spre sud, spre miazănoapte,
Spre răsărit, spre asfințit.

Sub bici de ploi, răzbește printre
Niște ruini... De ele-aproape,
Legîndu-și calul, dă să intre,
De ploaia grea să scape.
Și bîjbîind și pipăind,
Pămînt sub talpă jinduind,
Căzu ca-n hău adînc.

Trei flăcărui zări, trezit,
Prin zidurile sparte.
Țîșni spre ele, -așa bușit,
Dar tot fugeau departe.
Și-l duseră, din minte scos,
Pe trepte-n sus, pe trepte-n jos,
Spre-o pivniță-n ruină.

Apoi dădu-ntr-o sală vastă,
Cu zeci de hîrci la masă.
Rînjind, făcîndu-i semn c-adastă,
A inimii crăiasă,
Și ea tot cu orbite goale,
Stătea cu ei, în albe țoale,
Dar cînd se-ntoarse...

(A. COVACI)

La judecată

De la cine-l am, ei, asta n-o spun!
Din trupul meu e zămislit.
Scuipați-mă: ptiu, ce mai tîrfă!
Dar eu am cugetul cinstit.

Cu cin' m-am însoțit, asta n-o spun,
Dar cel iubit e bun și drept,
De poartă aurit colan,
Ori gol de-și poartă al său piept.

Ocara, hula de mi se cuvin,
Îndur ocara numai eu;
Mă știe el, cum eu îl știu pe el,
Ne știe bunul Dumnezeu.

Părinte, voi, o jude prea înalt,
În pace mă lăsați; vă zic
Că-i pruncul meu, că-i doar al meu!
Ce ajutor îmi dați? Nimic!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Trei ode către prietenul meu Behrisch

Oda a treia

Nesimțitor fii!
O inimă prea simțitoare
E un jalnic bun
Pe legănătorul pămînt.

Al primăverii surîs
Fruntea nu-ți ardă nicicînd,
Nici plictiselile iernii
Să nu te turbure, nu!

Nu-ți fie reazăm copila,
Cu al ei sîn neînpîrg,
Și nici prietenul care
Brațul sărman ți l-a-ntins.

Că-și și adună, pîndind
De pe o stîncă,
Pizma, -mpotrivă-ți,
Ochi ca din smîrcuri, holbați.

Gheare înfige,
Bate, lovește,
Veșnic vicleană-n
Umerii tăi.

Tari sînt brațele slabe, —
Ca de panteră;
Te scutură
Și lor te smulg.

Moarte e despărțirea,
O moarte-ntreită,
Fără speranță
De revedere.

Cu ce plăcere ai pierde
Tu multurîtul ţărîm,
Prietenia de nu te-ar lega
De mine, cu lanţuri de flori!

Rupe-le! N-am să-ţi cat vină.
Nici un nobil prieten
Nu-şi ţine ortacul de lanţuri,
Ce poate să fugă, legat.

Numai gîndul
Că-i liber prietenul
E pentru el libertate
În temniţă.

Tu pleci, eu rămîn,
Dar se învîrt
Spiţele anului ultim
Pe aburindele osii.

Număr rotiri
De roţi tunătoare —
Şi binecuvînt rotirea din urmă:
Sar zăvoarele — şi-s liber şi eu, cum eşti tu.

(A. COVACI)

Cîntecul de furtună al drumeţului

Pe cine nu-l uiţi tu, Geniu,
Nici sub ropot, nici sub vifor
Suflul groazei nu-l cuprinde.
Pe cine nu-l uiţi tu, Geniu,
Împotriva norilor,
Împotriva grindinei
Să cînte va-îndrăzni,
Precum sub boltă
Ciocîrlia.

Pe cine nu-l uiţi tu, Geniu,
Îl ridici peste mocirle,
Cu aripă de văpaie,
Va cutreiera

— Pas de floare parcă prinde —
Peste mîl deucalionic,
Falnic și ușor pe Python ucigîndu-l
Pythius Apolo.

Pe cine nu-l uiți tu, Geniu,
Cu penaj moale-l susții
Cînd ațipește pe stînci,
Îl acoperi cu aripi de veghe
În dumbravă, -n miez de noapte.

Pe cine nu-l uiți tu, Geniu,
În vîltoarea de zăpadă
Cald îl vei învălui;
Muzele rîvnesc căldură,
Grații spre căldură tind.

Fluturați în juru-mi, Muze,
Și voi, Grații!
Iată apa, iată țărna,
Și feciorul apelor și-al țărnii
Peste care eu pășesc
Zeilor asemeni.

Pentru inima de ape, pentru măduva țărînei
Voi sînteți neprihănite;
Fluturați în jurul meu, eu pluti-voi
Peste apă, peste țărnă
Zeilor asemeni.

Să se-ntoarcă se cuvine
Plugarul cel mic, negru și focos!
Să se-ntoarcă, așteptînd
Darurile tale, Bromius părinte,
Și văpaia strălucind, încălzind în jur,
Să se-ntoarcă, să cuteze,
Și eu însoțit de toate
Muzele, Charitele,
De tot ceea ce voi,
Muzelor, Charitelor,
În beatitudine-ați încununat,
Viața îndumnezeind,
Iar eu cale-ntoarsă fac nevolnic?

Părinte Bromius,
Geniu tu ești,
Geniu prin veacuri,
Ești ce-a însemnat
Lăuntric, văpaia lui Pindar,
Ceea ce lumii
Îi este Phoebus Apolo.

Vai, vai! Dogoare-n străfund,
În suflet dogoare,
Nămează!
Te-aprinde-mpotriva
Lui Phoebus Apolo;
Altfel privirea-i crăiască
Înghețată va luneca
Peste tine;
Atinsă de pizmă
Întîrziind peste cedrul vînjos,
Acesta pentru-a-nverzi
N-are de ce să-l aștepte!

De ce cîntecul meu te numește
Doar la urmă pe tine?
Cu tine-a-nceput al meu cînt,
În tine își are sfîrșitul,
În tine, din care purcede,
Jupiter Pluvius!
Spre tine cîntec durat-am,
Și castalic izvor
Curge, pîrîu lăturalnic,
Curge printre cei trîndavi
Preafericiți muritori,
Feriți, departe de tine;
Tu mă cuprinzi și m-acoperi,
Jupiter Pluvius!

Lîngă ulmi,
Să-l vizitezi n-ai voit, —
Cu turturele pereche
Prinse-n mîna-i drăgăstoasă,
Încununat de-un trandafir prieten,
Pe Anacreon
Glumind, ferice printre flori?
Zeitate cu suflu de viscol!

Nici în crîngul de plopi,
Pe țărmul sibarit,
Nici pe-a muntelui
Lucitoare frunte-nsorită
Nu l-ai cuprins
Pe cel ce florilor cîntă
Cu mieros gîngurit,
Şi gest primitor,
Teocrit!

Roțile cînd huruiau
Laolaltă spre țintă grăbind,
Cînd tinerescul plesnet de bici
Urca sus
Învăpăiat de izbîndă
Şi praful se-nvolbura
Cum de pe creastă spre vale
Prăvălitul prundiș —
Primejdia-n suflet, Pindar,
Te-nvăpăia! — Văpaie?
Inima biată!
Colo sus pe colină,
Putere divină!
Doar atîta văpaie:
Coliba mea e acolo,
Cît să ajung într-acolo!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Drumețul

Drumețul:
Domnul cu tine, femeie,
Şi cu sugarul
La pieptul tău!
Să stau îngăduie-mi
La umbră de-ulm,
Să-mi las povara
Şi lîngă tine să poposesc.
Femeia:
Ce rost te poartă
Prin arșiță,
Pe-aceste drumuri prăfuite?

Marfă-aduci poate
De la oraș la țară?
Zîmbești, străine,
De-a mea-ntrebare?
Drumețul:
Marfă n-aduc
Dinspre oraș.
Năbușitor și greu e pe-nserate.
Izvorul mi-l arată,
Din care bei tu,
Tînără, bună femeie.
Femeia:
Prin stînci urcă poteca,
Ia-o-nainte! Prin tufiș
Înspre sălaș cărarea duce,
În care locuiesc,
Înspre izvorul.
Din care beau.
Drumețul:
Aci printre tufișuri
Urme de mînă-așezătoare de om!
Nu tu ai îmbinat aceste pietre,
Natură larg risipitoare!
Femeia:
Și mai departe încă!
Drumețul:
De mușchi-acoperită-o arhitravă!
Te recunosc pe tine, spirit al culturii,
În piatră ți-ai lăsat pecetea.
Femeia:
Mai, mai departe, străine!
Drumețul:
Și-acum pe o inscripție pășesc
Lui Venus... Voi, celelalte,
Șterse sînteți,
Și v-ați călătorit și voi, o calfe,
Ce mărturie aduceați la mii de-urmași
De-a meșterului vostru rugăciune.
Femeia:
De ce te miri, străine,
De-aceste pietre?
Din ele multe-încolo sînt,
Unde-i sălașul meu.

Drumețul:
Încolo?
Femeia:
Ia-o la stînga,
În sus prin tufiș,
Aicea!
Drumețul:
O, voi, muze și grații!
Femeia:
Iată-mi sălașul.
Drumețul:
Ruini de-un templu!
Femeia:
Colea în jos
E al fîntînii izvor
Din care beau.
Drumețul:
O geniu! Arzător plutești
Pe-al tău mormînt. Deasupră-i
S-a năruit
Opera ta,
Nemuritorule!
Femeia:
Adastă-o clipă!
Ulcică să-ți aduc.
Drumețul:
Iedera-ți îmbracă
Zeiasca-ți zveltă întrupare,
Și cum te-avînți
Din sfărmituri
Coloană în pereche, tu!
Și tu, însingurată soră,
Cu ce durere
De maiestuos doliu priviți,
Cu mușchi întunecat
Pe-al vostru capăt,
Spre cele zdrobite,
Ce-s frați cu voi!
Moloz și tină le acopăr,
La umbră, în tufiș de mure,
Se mlădie pe ea înalta iarbă.
Așa-ți cinstești, natură,
A maestrului tău operă?

Fără simţire-ţi nărui
A sfintelor sfîntă
Şi doar ciulini semeni deasupra?
Femeia:
Cum doarme pruncul!
Te-ntinzi, străine, în colibă,
Ori vrei
Aci sub plop să te aşezi?
Aci-i răcoare! Ţine-mi pruncul,
Cobor să-ţi aduc apă.
Dormi, dragule, dormi!
Drumeţul:
Ce dulce-ţi e odihna!
Respiră-n calm
Învăluit parcă-n cerească sănătate!
O, tu, născut pe urme
De sfînt trecut,
În spiritu-i te odihneşte!
Pe cine el îl înconjoară,
Fiece zi soarbe
Plin de zeiască-ncredere în sine.
Înfloreşte, plin de rod,
Podoabă dulce-a presimţitei primăveri,
Strălucind între cei de-o seamă!
Iar cînd s-o veşteji a florii haină,
Din pieptul tău să crească
Fructul întreg, spre soare să se coacă.
Femeia:
Fie-ţi de bine! — Mai doarme încă?
La apa proaspătă
Doar cu-un coltuc
Pot să te-mbiez.
Drumeţul:
Îţi mulţumesc.
Ce minunat, jur-împrejur
Flori şi verdeaţă!
Femeia:
Curînd bărbatul
De la ogor se-ntoarce-acasă.
Rămîi, om bun,
Cu noi laolaltă
Ca să cinăm.

Drumețul:
Aci vi-i casa?
Femeia:
Aci-ntre ziduri
Sălașul tatăl meu l-a înălțat
Cu pietre din moloz și cărămidă;
Aci ni-i casa.
Unui plugar m-a dat
Și-ntre-ale noastre brațe a murit —
Te-ai și trezit, dragostea mea?
Ce vesel e, de joacă gata!
Ștrengarule!
Drumețul:
Natură, veșnic zămislind!
Pe fiecare-l faci viața să o soarbă;
Toți fiii tăi
I-ai înzestrat ca mamă bună
Cu-o moștenire,
Cu un sălaș.
Clădește rîndunica-n arhitravă
Fără a ști
Podoaba ce-o lipește.
Omida țese-n ram de aur
Culcuș de-iernat a sa prăsilă.
Iar tu, o, omule, îți încropești
În din trecut mărețe ruini
Al tău sălaș,
Nevoile să ți le-acoperi,
Peste morminte tu te bucuri.
Rămîi cu bine, femeie norocoasă!
Femeia:
Au nu rămîi?
Drumețul:
În paza Domnului rămîneți,
Copilul să vă fie binecuvîntat!
Femeia:
Noroc la drum!
Drumețul:
'Ncotro mă poartă oare drumul
Acesta peste munți?
Femeia:
Spre Cuma.

Drumeţul:
Şi e departe oare?
Femeia:
Cale de-o poştă.
Drumeţul:
Rămîi cu bine!
Îndrumă tu, natură, calea mea,
Calea străinului drumeţ
Călcînd
Peste morminte
De sfînt trecut,
Du-l spre-adăpostul
Ferit de crivăţ
În păduricea
De soare-umbrită.
Şi dacă seara
Mă-ntorc acasă,
La-al meu sălaş, înaurit în nimb
De cea de-apoi rază de soare,
O-aşa soţie să mă primească,
În braţe pruncul meu purtîndu-l.

(J. LIVESCU)

Cîntec de pelerin în zori de zi

Către Lila

Ale dimineţei neguri, Lila,
Turnul îţi învăluie.
Oare să nu-mi fie dat
Să-l mai văd vreodată?
Căci în inimă-mi plutesc
Sute de imagini
Fericite amintiri,
Sacru văl în jurul ei.
Cugetul meu aştepta
Desfătării martor,
Cînd, pentru întîia oară,
Pe străin
Întîmpinat-ai,
Cu iubire şi cu teamă.
Şi din prima clipă, iată,
Infinite flăcări
I-ai zvîrlit în suflet.

Miazănoapte, şuieră-mi
Cu-nmiite limbi de şarpe
Împrejurul capului:
Tu nu-l vei încovoia!
Însă poţi să încovoi
Capete de mladă-n mugur
Despărţite de solara
Veghe, ce matern păzea.

Dragoste atotprezentă,
Tu mă-nflăcărezi!
Vremea rea o-nfrunţi,
Răului ţii piept.
Tu în mine ai turnat —
Într-un cuget ce prindea
Prea curînd să se-ofilească —
Îndoita viaţă,
Bucuria de-a trăi
Şi avîntul!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Cîntarea lui Mahomed

Vezi izvor de piatră vie,
Limpezită bucurie,
Ale stelelor pleoape;
Peste nouri
Duhurile bune
Tinereţea i-au hrănit
Între stînci şi ierburi.

Proaspăt ca un tînăr
Unduie din nori,
Cade-n stînci de marmor,
Răsunînd din nou
Către ceruri.

Pe poteci, pe creste
Prin pietriş pestriţ goneşte;
Tînăr pas domnesc
Smulge şipote surori
Luîndu-le cu sine.

Jos în vale se ivesc
Flori sub pașii săi,
Iar pășunea
Din suflarea lui trăiește.

Nu-l opresc nici văi umbroase
Și nici florile
Ce-i înlănțuie genunchii
Desfătîndu-l iubitor;
Pasul lui spre cîmp răzbate
Văluind șerpuitor.

I se alipesc pîraie
Ce curg, însoțindu-l,
Spre cîmpie înaintează,
Lucitor argint.
Cu el cîmpul se fălește;
Iar apele cîmpului
Și pîraiele din munți
Bucuros numescu-l: Frate!
Frate, ia-ți cu tine frații,
Du-i bătrînului părinte,
Spre Oceanul veșnic;
El cu brațele întinse
Ne va aștepta:
În zadar că se deschid,
Ah, vrînd să cuprindă
Pe acei ce năzuiesc
Către dînsul;
Căci pe noi ne-nghite
Lacomul nisip;
Soarele pe boltă
Sîngele ne suge dîmbul
În iaz ne preface! Frate,
Ia-ți dar frații din cîmpie,
Ia-ți și frații de la munte,
Du-i cu tine, tatălui!

Ci veniți cu toții! —
Iată-l împlinit, încă și mai falnic!
Neamu-ntreg își poartă
Prințul tot mai sus!

Iar prin volbura izbînzii
Dînd ţinuturilor nume,
Nasc sub paşii lui oraşe.

Vuiet fără preget creşte
Lasă-n urmă culmi de flăcări,
Turnuri şi clădiri, făurite-n marmor,
Semne de belşug.

Stîlpi de cedri poartă-Atlasul
Pe-umeri de uriaşi. Vuiesc
Peste capul său
Mii de steaguri prin văzduh,
Martorele slavei sale.

Astfel dînsu-şi poartă fraţii
Şi comorile, copiii,
Într-un imn de bucurie,
Către inima ce-aşteaptă,
Către cel ce-l zămisli.

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Iubitor de artă şi critic

Odată un băiat avea
Un porumbel pestriţ, frumos, gingaş,
Din gura lui mîncare îi dădea
Cu-atîta drag, cum face-un băieţaş.
Şi de hulub avea atîta bucurie,
Că nu mai putu pentru sine s-o ţie.

Trăia prin vecini un cumătru vulpoi,
Hîrşit, dedat la palavre de soi.
El deseori pe băiat desfătase
Cu minuni şi minciuni şi cu tot ce-i turnase.

„Lui trebuie să-i arăt porumbelul!"
Fuga dădu. Îl găsi tolănit cum i-e felul.
„Uite, vulpe, ce mîndru hulub, ca-n poveşti!
Văzut-ai aşa hulub de cînd eşti?"

„Să-l văd!" — Băiatu-l dădu. — „Merge şi-aşa;
Dar tot îi lipseşte cîte ceva.
Penele, spre exemplu, prea scurte-au ieşit." —
Se puse cumătrul pe jumulit!

Băiatul țipă. — „Înfige-i pene mai tari, băiețele,
Astea nu-l prind și nici nu se avîntă."
Gol rămase — un monstru! — bucăți, bucățele.
Băiatu—avea inima frîntă.

Cine-n băiat se recunoaște, apoi
Să se păzească bine de vulpoi.

(M. BANUȘ)

Prometeu

Zeus, acoperă-ți cerul
Cu beznă de nori!
Cearcă, precum copilandrul
Ce retează ciulini,
Stejari să retezi, sus, pe creste!
Dar pămîntul e-al meu
Și se cade în pace să-l lași;
Și coliba,
Pe care tu nu ai durat-o,
Și vatra
A cărei văpaie
Mi-o pizmuiești.

Sub soare, nimic mai sărman,
O zei, decît voi nu cunosc:
Abia vă hrăniți
Din danii de jertfă,
Dintr-al rugilor suflu!
Voi, cei preaslăviți,
De foame-ați pieri
De nu s-ar găsi cerșetori și copii
Plini de nesăbuite nădejdi!

Și eu cînd fost-am copil
Al trebilor rost neștiind,
Spre soare priviri rătăcite
Îndreptam, ca și cînd
O ureche tînguirea s-audă putea,
Vreo inimă
De cel strîmtorat să se-ndure.

Cine mi-a dat ajutor
Împotriva trufiei tiranilor?
Cine m-a smuls de la moarte,
Din greaua sclavie?
N-ai săvîrșit toate-acestea
Inimă, flacără sfîntă,
Singură, neajutorată?
Vrednică, tînără, m-ai înflăcărat
— Amăgită? — prinos s-aduc mîntuirii
Celui de sus, adormit?

Să te cinstesc? Pentru ce?
Alinat-ai vreodată durerea
Celor împovărați?
Plînsul potolit-ai vreodată
Celor înspăimîntați?

Nu m-a făurit om și pe mine
Timpul atotputernic
Și Destinul cel veșnic,
Stăpînii mei și ai tăi?

Socotit-ai cîndva
Că viața ar trebui s-o urăsc,
Să fug în pustiuri
Pentru că visul în floare
N-a rodit totdeauna?

Rămîn aici, plămădind
După chipul meu, oameni;
Un neam aidoma mie,
Să sufere, da, și să plîngă;
Să se desfete, voios;
În seamă să nu te mai ia,
Ca mine!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Ganymed

Ca-n luciul zorilor
Mă-nvăluie în văpaie,
Primăvară-ndrăgită!

Scumpă-nmiita desfătare
A căldurii tale pururi
Inima-mi cuprinde,
Sfînt simțămînt,
Frumusețe fără margini!

De te-aș putea învălui
Cu-aceste brațe!

Ah, la sînul tău
Zac mereu tînjind,
Ale tale flori și ierburi
La piept mi se-adună.
Tu îmi alini arzătoarea
Sete din piept,
Adiere gingașă în zori!
Mă cheamă, mult iubitoare,
Privighetoarea din negura văii.

Sosesc, iată, sosesc!
Încotro? Ah, încotro?

Spre bolți! Spre bolți rîvnind!
Flutură norii
Tot mai jos, norii
Tind spre al dragostei dor.
Mie! Dar mie!

Într-al vostru sîn
Spre bolți!
Cuprins, să cuprind!
Spre bolți,
La pieptul tău,
Părinte atotiubitor!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Către Cronos surugiul

Cronos, mai iute!
Mînă-n trăsnet de tropot!
Lunecă drumul în jos;
Hidă-amețeală-ntîrzie
Pe frunte-mi: tu șovăi?

Hai, zdruncină zdravăn
Dînd razna în tropot:
Cufundă-te-n viață!

Din nou acum pornește
Cu sufletu-anevoios
Pas trudnic înspre creste;
Hai, mînă dar, nu trîndăvi!
Cu sîrg și nădejde spre pisc!

Sus, largă, domnească-i privirea;
Viața-i cuprinsă-n adînc
Din culme în culme;
Plutește duhul etern,
Eterna viață-o presimte!

Coperișul, umbra-i din preajmă
Te fură;
Făgăduință-n privire, vigoare citește
Pe pragul acestei copile!
Setea-ți alină! — Și mie dă-mi, copilă,
Din șipot spumos,
Privire vie, -nviorare!

La drum! Mai repede-n jos!
Iată-, soarele-apune!
Nainte să mă cuprindă
Iz de neguri, nu-mi prindă
Nainte, umerii gîrbovi,
Știrbe fălci clănțănind, ciolane tremurătoare,

Beat de ultima rază
Răpește-mă, mare de foc
În ochiul spumegător,
Orbit să mă clatin
La poarta-nnoptată de iad.

Sună din corn, surugiu!
Uruit și tropotit vestească:
Să se-audă în Orcus: sosim!
Prieten, ne-ntîmpine gazda!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Vulturul și porumbelul

Nălțînd un vultur tînăr aripa-i
Prădalnică,
L-a nimerit săgeata vînătorului
Și-i reteză aripei drepte
O vînă.
În crîng de mirt s-a prăvălit,
Își mistui durerea vreme de trei zile;
Zvîcni în chinuri trei nopți lungi, nespus.
La urmă îl tămădui
Un leac ce-i pretutindeni răspîndit
De-atotvindecătoarea Fire.
Și furișat afară din tufiș,
Întinse aripile —ah!—
Elanul zborului era pierdut!
Abia se ridică —ce trudnic—
Deasupra țărnei,
Să-și caute mărunta pradă;
Apoi cătă odihna, obidit,
Pe-o stîncă joasă, la pîrîu.
În sus privește spre stejar,
În sus spre bolți,
Și lacrimi umplu ochii falnici.
Dar iată-n crengi de mirt că zburdă
Foșnind ușor, doi porumbei.
Se lasă-n jos și, tot mișcînd căpșorul,
Lîngă pîrîu pășesc pe aurul nisipului
Și-n voie gînguresc;
În preajmă ochii roșietici galeș cată
Și văd pe cel adînc mîhnit.
Curios și dornic de tovărășie
Hulubul zboară-alături pe-un tufiș.
Privind cu drag și mulțumit de sine.
„Ești întristat, — rostește iubitor —
Nădejdea nu ți-o pierde, drag prieten,
Aici de toate poți afla
Și vei gusta în tihnă fericirea!
De aurita creangă ce te apără
De arșiți, de nămează, nu te bucuri?
Spre raza soarelui în asfințit
Nu poate-n voie să se-nalțe pieptul tău
Aproape de pîrîu, pe mușchiul moale?

Te plimbi sub roua proaspătă, prin flori,
Culegi prisosul de ierbi
Din pădurice;
Cînd te-ai hrănit pe plac, îți potolești
Ușoara sete la izvorul argintiu, —
O drag prieten, fericire-adevărată
În cumpătare vei găsi.
Prin cumpătare
Oriunde-ndestulare poți afla!"
„— Ești înțelept!" — grăi rănitul vultur
Tot mai adînc în sine cufundat.
„Înțelepciune! Vorba ți-i de porumbel!"

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Cîntecul de seară al artistului

Ah, de-ar suna în gîndul meu,
Lăuntric, împlinirea!
Izvor deplin, țîșnind mereu
Dînd mîinii plăsmuirea!

Căci eu doar tremur, bîigui doar,
Dar să te las, nu-mi vine:
Natură, simt că nu-n zadar
Larg te cuprind, simt bine.

Și mă gîndesc: trecut-au ani,
Pătrunzi în gîndu-mi vie,
Și floare-i sterpul bărăgan,
Izvor de bucurie.

Spre tine tind, Natură, și
Vreau dorul tău aproape,
Havuz ce-n șagă-mi va grăi
Din flaute de apă!

Întrege, cugetului dă-i
Puteri de-nseninare;
Acordă strîmtei vieți dintîi
A veșniciei zare!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

O anecdotă din zilele noastre

Mi-am dus la o tînără fată
Prietenul bun, să-l răsfețe
Acea bucurie ciudată —
Căldura ce stă-n tinerețe.

Şi fata stătea lîngă pat,
Cu tîmpla în palmă, iar el
În față i s-a așezat,
Chiar complimentînd-o nițel.
Din nas strîmbînd, o măsura
Din talpă pînă-n dinți,
Şi clar mi-era, nu altceva,
Decît că-mi ies curînd din minți.

Drept mulțumire, el, în grabă,
Mă trase într-un colț și, iată,
Îmi spuse că-i grozav de slabă,
Ba, că mai e și pistruiată.
I-am zis adio și fierbinte
Strigai, privind spre bolta pură:
Atotputernice părinte,
De-asemeni domni stilați te-ndură!

L-am dus și la o galerie,
De foc uman și spirit plină,
Ce-n inimă, adesea, mie
Îmi varsă dragoste divină.
O, pictore,-am strigat, slăvesc
Lucrarea ta aleasă
Şi, drept răsplată, îți doresc
Minune de mireasă.

Dar domnul meu, deloc vibrînd,
Privea cu ochi de demagog,
Pe fiii mei zeiești doar vrînd
Să-i treacă într-un catalog.
Iar eu muream de fericire
Că mii de lumi mi se-nfiripă,
Dar el: „Prea lung, prea scurt, subțire..."
Privindu-le pe toate-n pripă.

Şi într-un colţ eu m-am retras
Cu focul meu mistuitor,
Pe cînd, în juru-i, mulţi dau glas,
Zicînd că-i un cunoscător.

(A. COVACI)

Limba

Săracă-i şi-i bogată! Tare-i
Şi slabă-i! E bogată urna-n
Pămînt? E tare spada-n teacă?
Lin intră-acolo: fericire
Vărsa-va sacra zeitate.
Putere, spada-nşfacă şi
Cîştigă-ţi faimă la vecini!

(A. COVACI)

Expertul şi artistul

Expertul:
Bun, bravo, domnul meu!
Doar partea stîngă
Nu-i chiar ca dreapta,
Iar aici
E-un pic forţat,
Iar buza
Nu-i prea firească, nu,
Şi totul pare mort.
Artistul:
Un sfat dă-mi, să mă desăvîrşesc!
O, unde este obîrşia Firii,
Prin care eu, creînd,
Simt cerul şi viaţa
În vîrful degetelor,
Încît cu demiurgic simţ şi mînă
De om să izbutesc a-mi făuri
Ceea ce, ca animal,
Pot şi trebuie
Pentru femeia mea?
Expertul:
Păi, vezi ce faci.
Artistul:
Hm, da.

(A. COVACI)

[*Am invitat un tip...*]

Am invitat un tip la masă,
Şi nu-l simţeam povară-n casă;
I-am dat ce-aveam dintre bucate
Şi s-a-ndopat pe săturate.
Şi bun desert i-am dat, destul,
Iar cînd îmi zise că-i sătul,
Îl duse dracul la vecin
Şi prinse-a mă bîrfi hain
Că-n supă n-au prea fost legume,
Că vinul nu avea renume,
Că... Să-l ia dracu-n ăst moment!
Ucideţi-l pe cîine, căci e un recenzent!

(A. COVACI)

Pe mare

Multe nopţi şi zile nava-mi stă-mpînzită;
Aşteptînd prielnic vînt cu dragi tovarăşi,
Răbdător şi blînd, în voie bună
Stam în radă.

Nerăbdarea lor era mai mare:
Îţi urăm din suflet cale iute,
Drum de slavă, bunuri multe,
Colo-n lume, ele te adastă
Şi-ţi va fi, rentors în braţul nostru,
Cinste dragă.

Şi în zori de zi fu aspră valmă,
S-a trezit în chiot marinarul,
Totul se-mbulzeşte, viu, la lucru,
Cu întîia boare să pornească.

Şi-n adiere înfloreşte pînza,
Raza-n dor de foc îl ispiteşte,
Umflă pînza, umblă nalţii nouri,
Chiuie pe maluri prietenia,
Cîntece, nădejdi şi voioşie,
Drum bun ca zorile urîndu-i
Şi-nstelat cum e întîia noapte.

Dar, de zei trimise, vînturi strîmbe-l
Scot din drumul plănuit;
Parcă el ar vrea să le urmeze,
Dar încet le-ntrece-n șiretlicuri,
Țintei credincios pe căi piezișe.

Căci din depărtare grea și sură
Se vestește-nceată vijelia,
Păsările-apasă peste ape,
Inima în dor o încleștează.
Vine ea. În fața potopirii
Strînge pînza grabnic corăbierul,
Iar cu mingea-nfrigurată joacă
Vînt și valuri.

Și pe țărmul cela stau cu toții,
Dragi prieteni, tremurînd pe stîncă.
Ah! de ce nu a rămas aicea?
Ah, furtuna! L-a lăsat norocul!
Omul bun să piară astfel oare?
Zeilor, el trebuie, el poate!

Stă la cîrmă bărbătește;
Cu corabia joacă vînt și valuri,
Vînt și valuri nu cu vitejia-i:
Domnitor privește în abisuri,
Credincios, de piere sau de-ajunge,
Zeilor săi.

(I. PILLAT)

Călătorie în Harz, iarna

Semen cu șoimul
Care pe nourii deși ai dimineții
Stă odihnit cu aripi deschise,
Pradă ochindu-și, plutește
Cîntec al meu.

Căci dinainte
Unul din zei
A tras fiecăruia calea,
Cel cu noroc de-o grăbește
Iute la țintă
De bucurii;

Însă năpasta
Inima cui a-ngustat-o,
El, în zadar împotrivă
Graniței este
Asprului caier pe care
Numai odată și amară
Foarfeca-l taie.

Groază-n desișuri
Fiare se-nghesuie grele,
Iară cu vrabia
Se afundară bogații de mult în
Mlaștina lor.

Lesne-i să mergi după carul
Care-i mînat de Fortuna,
Ca lenevosul convoi
Pe netezitele drumuri
După alaiul domnesc.

Însă deoparte e — cine?
Pierde-n hățișuri cărarea-și
Tufele-n urma
Lui se închid peste el,
Iarba din nou se ridică,
Pustiu-l înghite.

Cine să vindece chinul
Celui cui balsam e-otravă?
Care-n potirul iubirii
Ură de oameni bău?
Disprețuit la-nceput, acum disprețuiește,
El își mănîncă-n tăceri
Propriul său bun,
Nesățios în trufie.

Este-n psaltirea
Ta, Părinte-al iubirii, un sunet
Care urechea-i s-atingă,
Mîntuie inima lui!
Lasă-nnorata-ți privire
Peste izvoarele-o mie
Lîngă-nsetatul
Ce-i în deșert.

Tu, făurar bucuriei,
Multă, precum felurită,
Binecuvîntă-i pe frații
Pe-ale vînatului urme
Cu tinerească-ndîrjire-n
Poftă voioși de ucideri,
Răzbunători tîrzii ai urgiei —
Ani în zadar
S-a apărat cu bîtă iobagul.

Dar pe acel care e singuratic
Învăluiește-l în aur de nori!
Dă-i al iernărilor verde,
Pînă din nou trandafirul
Tîmpla i-o va-mpresura,
Dragoste, bardului tău!
Cu fumegîndă făclie
Îi luminezi,
Semnele nopții,
Drumuri fără de fund
Peste ponoare pustii;
Cu dimineața-n o mie de boiuri
Rîzi în inima sa;
Cu vijelia-n văzduh.
Aprigă tu îl înalți;
Se prăvălesc ale iernii puhoaie din stînci
Psalmilor săi,
Iar drăgăstos mulțumitei altar
I-este al culmei temute
Pisc învîrstat de zăpezi,
Căruia hore de duhuri
I-au împletit înțelepte popoare.

Dăinui cu pieptul tău netîlcuit
Tainic și dat în vileag
Lumii deasupra uimite —
Și printre nouri privești
La bogăția și minunăția-i pe care
Tu dintre vinele fraților tăi lîngă tine
O rîurezi.

(ȘT. NENIȚESCU)

PERIOADA DINTRE 1775 ŞI 1786

VERSURI PENTRU CHARLOTTE VON STEIN
CÎNTECE DIN ROMANUL „WILHELM MEISTER“
BALADE
LIRICĂ MEDITATIVĂ
EPIGRAMATICE

VERSURI PENTRU CHARLOTTE VON STEIN

Cîntecul de seară al vînătorului

Mă furișez prin cîmp, tăcînd,
Și pușca-n mîini o țin.
Mi se năzare chipu-ți blînd,
O, chipul tău divin.

Te plimbi tăcută, calci domol
Pe cîmp și prin vîlcea.
Au chipul meu nu-ți dă ocol?
Nu îl zărești cumva?

Acel ce-n lume este dus
E-acum pribeag, mîhnit,
La răsărit, ca și-n apus,
Că-atunci te-a părăsit.

Cînd mă gîndesc la tine-acum,
În ceruri parcă-aș fi;
Îmi e în suflet nu știu cum:
Să te visez mă-mbii.

(I. CASSIAN-MĂTĂSARU)

Dragoste fără odihnă

Prin nea, prin ceață,
Cu vîntu-n față,
În hău de umbre,
Prin neguri sumbre,
Ceas de ceas! Ceas de ceas
Nici răgaz, nici popas!

Chinuri mai lesne
Aș suferi,
Decît aceste
Mari bucurii.

Ah, o-nclinare
Ce inimi uneşte
Ce tulburare
Nu zămisleşte!

Cum să mă rup?
Spre codru s-apuc?
Totu-n zadar!
Vieţii altar,
N-ai pace, nu,
Dragoste, tu!

(M. BANUŞ)

Către lună

Urci din nou pe crîng şi plai
Luciu abur mut;
Suflet nou deplin să-mi dai,
Liber de trecut.

Cîmpul mi-l învăluieşti
Pleoapelor alin;
Ochi blajini, prieteneşti,
Peste vechi destin.

Simt ecouri multe, vii,
Zbucium în avînt;
Port dureri şi bucurii
În pustiul vînt.

Rîu iubit, să curgi, zorind!
Glume voi uita;
Stinse-s doruri, rîs, alint
Şi credinţa mea.

Dar cîndva al meu a fost
Ce-i nepreţuit!
Regăsind uitării rost,
Chinul e cumplit!

Rîu, să vîjîi, vălurind
Fără tihnă, -n zbor!
Cîntecul meu întregind
Cu zvon şoptitor:

Gemi prin crivățul turbat
Cînd te năpustești;
Prin aprilul fermecat
Mlade noi muștești.

Fericit ești și-nțelept
Lumea ocolind,
Cu prieten drag la piept
Desfătări găsind,

În ce-i greu de înțeles,
Și lumii nu-i dat:
Labirintic gînd purces
Cu pas înnoptat!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Lui Lida

Pe unicul, Lida, pe care-l poți iubi,
Îl ceri — și pe drept — să fie cu totul al tău,
Și chiar este cu totul al tău,
Căci de cînd al tău eu sînt,
Cel mai gălăgios și tempestuos
Freamăt al vieții
Mi se pare doar un subțire văl, prin care făptura
Ca printr-un nour ușor ți-o străvăd.
Ea-mi scînteiază cu prietenie și credință,
Așa cum, prin tremurul aurorei boreale
Veșnic stelele lucesc.

(A. COVACI)

Pentru totdeauna

Căci tot ce omul, fericit, botează
Cu nume ca de zei — ca armonia
Credinței, ori neșovăiala trează,
Neîndoiala și prietenia,
Lumina ce-nțeleptu-n gînd păstrează
Și-o arde în imagini poezia,
În ceasurile mele minunate,
În tine pe-astea le-am aflat, pe toate.

(A. COVACI)

[*De ce priviri adînci ne-ai dăruit*]

De ce priviri adînci ne-ai dăruit
Ce prind în viitor ani grei să-nşire?
Iubirii, pămîntesc vis sorocit,
Nicicînd să-i credem sfînta amăgire?
De ce ne-ai dat, Destin, un simţămînt
Ce, inima mereu scrutînd, o neagă,
Şi prins în vălmăşagu-i orice gînd
Ce ne-a legat, iscoditor dezleagă?

Dar cîte mii de oameni îşi cunosc
În bezna trudei, propria fiinţă?
Plutesc încoa şi-ncolo fără rost,
Gonind fără nădejdi în suferinţă,
Şi-n chiot prind fugare bucurii
Cînd blînde zări mijesc neaşteptate
Noi doi doar, bieţii, într-atîtea mii,
Iubind, ni-s bucuriile furate,
Iubim şi voia nu ne-o-mpărtăşim;
Sărmanul gînd cum poate să cunoască?
În noi vedem ce nu putem să fim,
Mereu prinşi de visarea nelumească,
Mereu privim spre tot mai proaspăt vis
Dar şovăim pe drumu-ntredeschis.

Ferice-i cel ce vis deşert nutreşte,
Ferice-i de socoate sorţii vani.
Căci clipa ce-o-ntrevezi adevereşte
Destinul: visele surpa-vor ani.
Deci spune-mi — soarta ce ne pregăteşte?
Ne leagă lanţul unui tainic rost?
Din vremi trecute parcă-n gînd mijeşte
Că soră ori soţia mea ai fost.

De-a fir-a-păr îmi cunoşteai făptura
Şi freamătul simţirii prinsă-n zbor,
Clipind, îmi desluşeai căutătura
Cetită greu de ochiul muritor...
Cum molcomeai tu sîngele-mi fierbinte
Şi-i cîrmuiai nestăpînite vreri!
Blînzi îngeri, braţele porneau s-alinte —
Şi pieptu-mi răvăşit prindea puteri;

Ușoare vrăji îl ferecau în șagă
Şi farmecele îl învăluiau.
O fericire fără seamăn dragă,
În desfătări ce mă îngenuncheau.
Cresc împletite inimi laolaltă:
Cum simți că ești mai bun, mai omenesc,
Cînd simțurile luminos tresaltă
Şi volburile sîngelui pălesc.

Plutește pe trecut doar amintirea,
Prin semne turburi inimii șoptind;
Un adevăr adînc, străvechi cît firea
Vădit e astăzi, gîndul năruind...
Însuflețirea noastră pare stinsă,
Amurg ne pare dalbul răsărit...
Noroc că soarta-n truda-i mai aprinsă
Să ne preschimbe tot n-a izbutit!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

[*Texte poetice în scrisori către Charlotte von Stein*]

Au crescut pe stînci alpine
Florile ce cu credință-ți dărui,
Semne pure și divine
Că-n iubire veșnic stărui.

*

Eu, cu vechiu-mi pas, ades
Trec pe al iubirii șes;
Mă scufund, în zori, în soare cald
Și-n pale raze de lună mă scald.
Trăiesc în a iubirii lumină și putere;
Vecinătatea lui Dumnezeu îmi face plăcere,
Căci el e viu în zbuciumul și puterea iubirii
Şi se mișcă printre rare făpturi ale Firii.

*

Ți-am primit urările de bine.
Dragostea în mii de chipuri vine,
Floarei dînd mireasmă și culoare.
Prinde, în văzduh, din zori să zboare;
Zi și noapte,-n crîng, pe cîmp se joacă, fermecată,
Şi adesea prea dumnezeiască mi se-arată.

Zilnic aduce cu ea lucruri noi.
Viață ne zumzăie-n auz al albinelor roi.
Stai, primăvară — strig des — căci, abia sărutată,
Îngere, fugi ca un vis, zvăpăiată.
Pururea vrem să te cinstim și prețuim,
Desfătați ca-n cer la sînul tău să fim.

*

Să vă spun, pomi dragi, de mine
Răsădiți, cu gîndul pur,
Ce minuni, de vise pline,
Îmi dansează, zori, în jur?
Ah, voi știți cît mi-e de dragă,
Căci i-s drag și eu — și-a mea
Pură patimă de-o leagă,
Mi-o redă mai pură ea.

Ca din inimă, crengi vii
Creșteți, fiți de ele pline,
Căci dureri și bucurii
Eu v-am pus la rădăcini.
Umbră faceți, faceți fructe,
Desfătări apururi dînd;
Strîns de voi, să se înfrupte
Cîntul meu din voi, oricînd.

*

O, eu în lumea largă m-aș fi dus,
Dacă o stea, cu raze prea fierbinți,
Destinul nostru nu l-ar fi supus,
Legîndu-ne prin suflete și minți.
Prin tine mă cunosc, cu dor nespus,
Încît speranțe, visuri, năzuinți,
Tind doar către divina ta făptură,
Şi viaţa mea-i, prin viaţa ta, mai pură.

*

Ani mulți de dragoste-am închis
În inimă și-n gînd
Și dor mi-e să-mi trăiesc ăst vis
Aievea, în curînd.

(A. COVACI)

CÎNTECE DIN ROMANUL „WILHELM MEISTER“

MIGNON:

[*Știi tu de țara...*]

Știi tu de țara cu lămîi în floare,
Cu portocale-aprinse-ntre frunzare?
Un vînt ușor din ceru-albastru bate,
Tăcut e mirtul, laurul înalt e.
Știi țara, tu?
La ea, la ea
Iubitul meu, cu tine aș pleca.

Știi casa, tu? Se-nalță pe coloane,
Străluce sala, licăresc cotloane,
Și marmuri stau și mă privesc cu milă:
Ce ți-au făcut, sărmana mea copilă?
Știi casa tu?
La ea, la ea
Cu tine, -ocrotitorule, -aș pleca.

Poteca știi, prin nouri, sus, la munte?
Catîru-și cată drumul-n ceți cărunte:
În peșteri stă un neam străvechi de zmei,
Puhoaie cad, se prăvălește stei,
Poteca știi?
La ea, la ea
Ne duce drumul! Tată, de-am pleca!

(M. BANUȘ)

[*Ce sufăr știe doar acel*]

Ce sufăr știe doar acel
Ce dorul știe!
Stingheră, fără nici un fel
De bucurie,
Privesc la cerul cel adînc
Spre ceea parte.

Cui dragă şi aproape-i sînt
Este departe,
Şi ameţesc gîndind la el,
Şi ard de vie.
Ce sufăr ştie doar acel
Ce dorul ştie!

(M. BANUŞ)

HARFISTUL:

[*Acel ce pîinea n-a udat*]

Acel ce pîinea n-a udat
Cu-ale lui lacrimi şi-n nopţi pline
De chin, pe pat, plîngînd n-a stat,
Nu vă cunoaşte, nu, puteri divine.

În viaţa noastră ne mînaţi,
Lăsaţi sărmanul să greşească,
Apoi durerii pradă-l daţi:
Căci nu-s greşeli să nu plătească.

(M. BANUŞ)

Bardul

„La porţi, pe pod aud cuvînt,
O voce-aud, măiastră!
Să sune-n voie mîndrul cînt
Sub bolţi, în faţa noastră!"
Spre paj chiar regele-a grăit,
Rostind, cînd el sosi grăbit:
„Bătrînul vie-ncoace!"

„O nobili, mă voi închina!
Prinţese, — aleasă lume!
Belşug ceresc, stea lîngă stea!
De faimă-atîtea nume!
Sub bolţi atîtea steme
O, pleoape, dar nu-i vreme
Uimirea să vă-ncînte!"

Iar bardul ochii şi i-a-nchis;
Cînt plin se-nstrună-n sală.
Semeţ stau cavaleri — ca-n vis
Simt doamnele sfială.

De bardul meşter fermecat,
Să poarte, regele i-a dat
Un mîndru lanţ de aur.

„Slăvitul lanţ nu-mi dărui;
Dă-l spadelor fruntaşe,
Vitejilor ce-or birui
Mii suliţe vrăjmaşe;
Dă-l sfetnicului cel isteţ:
Povară poarte mai de preţ,
Poveri şi-aşa el poartă.

Eu cînt ca pasărea în zbor
Ce-n crînguri se desfată;
Iscînd în pieptu-mi cînt şi dor
Drept plată şi răsplată.
Dar cer, de mi-i îngăduit,
Potir de aur şlefuit
Să-l umple vinul cel mai rar!"

La gură duse mult aleasa
Şi dulce cupă, cuvîntînd:
„Ferice norocita casă
În care-acesta-i dar mărunt!
Vi-i plină viaţa! Luaţi aminte!
Slăviţi dar Pronia, fierbinte,
Şi-i mulţumiţi, precum fac eu!"

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Pescarul

Se-nspumă valul vălurind,
Pe țărm stă un pescar,
Cu ochiul rece cumpănind
Spre undiță mai rar.
Dar cum privea, de seamă luînd
Că valul s-a-nălțat,
Un trup, șuvoiul despicînd
Din ape s-a iscat.

Glas de femeie i-a grăit:
„Tu mladele-mi momești
Cu gînd isteț și viclenit,
În foc le nimicești!
Cît de zglobii sînt, de ai ști,
Pești mici pe fund mîlos,
Așa cum ești, ai coborî
Şi-ai fi mai sănătos!

Nu-și scaldă soarele cu drag
Şi luna, trupu-n val?
Şi chipul pe al apei prag
Nu-i fermecat opal?
Nu-ți place-adîncul meu azur,
Străluminatul cer
Şi chipul oglindit mai pur
În unde ce nu pier?"

Se-nspumă valul vălurind
Şi stropii iscă semn,
Nespuse doruri îl cuprind
Precum un drag îndemn...

Cum i-a grăit, cum i-a cîntat
Că-ndată s-a pierdut;
De-l trase ea, de s-a lăsat,
Că n-a mai fost văzut.

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Regele ielelor

Dar cine gonește prin noapte și vînt?
Un tată călare cu fiul plăpînd.
În brațe își ține băiatul cuprins
Și brațul se strînge mai cald într-adins.

„Obrazul, copile, de ce ți-l ferești?“
„O, tată, pe-al ielelor rege-l zărești?
Tu nu-i vezi cununa și coada de vrac?“
„Sînt neguri, copile, ce-n vînt se desfac.“

„O, dragă băiete, cu mine nu vii?
În jocuri voioase juca-vom zglobii!
Flori multe, pestrițe, se-nșiră pe plaur,
Iar maică-mea are veșminte de aur!“

„O, tată, o, tată, chiar el mi-a șoptit,
Al ielelor rege mi-a făgăduit.“
„Te-alină, copile, ascultă-mi cuvîntul,
Prin frunze uscate doar freamătă vîntul.“

„Vrei, dragă băiete, cu mine să vii?
Fecioarele mele cu drag te-or sluji,
Fecioarele mele în noapte-or cînta,
În dansuri și jocuri te vor legăna!“

„O, tată, în preajmă-ți să vezi tu nu știi?
Sînt iele, crăiese, pe plaiuri pustii.“
„Iubite copile, privesc în zadar,
Sînt surele sălcii, cu frunzetul rar.“

„Îmi placi, chipul tău m-ațîță... Ehei,
Te-oi lua dar cu sila, chiar dacă nu vrei!“
„O, tată, acuma mă strînge-nzecit,
Al ielelor rege nespus m-a rănit!“

Părintele-n tremuri se-ntrece gonind
Mai strîns prinde-n brațe copilul gemînd;
Ajunge acasă de trudă învins,
În brațele sale copilul s-a stins.

(N. ARGINTESCU-AMZA)

LIRICĂ MEDITATIVĂ

Curaj

Slobod pe gheață să luneci
Unde nu vezi făgașul deschis
De cei mai cutezători,
Taie-ți tu singur făgaș!
Liniște, inima mea!
Chiar de trosnește, nu-i spartă!
Sparge-se — nu tu te spargi!

(M. PANUȘ)

Îngrădire

Ce-mi place-aici nu știu anume
În strîmta, prea mărunta lume,
Sînt prins de-o vrajă fără nume!
Cînd uit, voios sînt de uitare,
Cît de ciudat mă-ndrumă soarta!
Presimt în preajmă-n depărtare
Că multe sorociri mă poartă!
O, de-aș găsi măsura cînd o cer!
La ce-mi rămîne, îngrădit mă-nchin,
Și viața-mi binecuvîntez deplin,
În mut prezent cînd viitoru-l sper!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Îndemn

Ce să ceară omul oare?
Liniștit să stea-i mai bine?
Sau să tindă cu ardoare?
Să se-agite dacă-i vine?
Să-și clădească o căscioară?
Sau să stea-ntr-o hrubă-adîncă?
Creadă-n stîncă bunăoară?
Se cutremură și-o stîncă.

Nu alege din grămadă!
Vadă-și fiecare rostul
Cînd și-alege adăpostul!
Nu stea-n loc ca să nu cadă!

(I. CASSIAN-MĂTĂSARU)

Lămuriri la o veche gravură în lemn, înfățișînd vocația poetică a lui Hans Sachs

Dumineca, -n atelier,
Stă meșterul... Într-un ungher
Zvîrlit e șorțul lui murdar,
Căci poartă azi curat pieptar,
Uitînd de ață, cuie, clește,
Căci toate odihnesc, firește,
Ca el, ce-i de împunsături
Sătul, și de ciocănituri.

Simțind primăvăratec soare,
De altă muncă sete are,
Fiind-că-n mintea lui, anume,
Pare-a cloci o mică lume,
Ce se și mișcă, viață prinde,
Și vieții lui i-ar da merinde.
El are ager ochi deștept
Și-un stup de dragoste în piept,
Să-nfățișeze totul, clar,
Sorbind în sine totul, iar;
Și-o limbă are, care poate
Rosti cuvinte fermecate,
Căci muzele, cu orice preț,
Și-l doresc meșter-cîntăreț.

Ci-o tînără-n atelier pătrunde,
Cu sîni involți și formele rotunde,
Proptită bine pe picioare;
Drept, nobil mersul ei apare,
Dar n-are trenă, nu mișcă din șolduri
Și-n ochi nu-i simți cochetele imbolduri.
O riglă-n mînă are
Și-i strînsă-n aurie cingătoare;
De spice e frumoasa ei cunună
Și-n ochi lumina zilei i se-adună.

Numită e de toţi Onestitatea,
Mărinimia, Bunătatea,
Ea intră, dînd bineţe, iar
El nu pare uimit măcar,
Căci cum se-arată, bună şi frumoasă,
Îi pare că i-a tot călcat prin casă.

Şi ea-i grăi: „Eu te-am ales, anume,
Din astă pururi încîlcită lume,
Ca limpede să fii în tot ce faci
Şi să nu-ncepi nimic stîngaci.
Cînd alţii-n toate se-ncîlcesc,
Tu vei vedea cu ager ochi firesc.
Cînd alţii-or plînge plîns de moarte,
Tu treaba du-ţi-o mai departe;
Dreptatea, cinstea fie ţelul tău,
La ceas de bine ori de rău;
Să lauzi doar virtutea-n lume,
Şi spune-i răului pe nume,
Nempodobind nimic, nici ocărînd,
Şi necocoloşind ori în derîdere luînd!
Ca lumea să ţi se arate
Cum Albrecht Dürer o văzu în toate,
Cu viaţa ei statornică şi vie,
Şi cu nespusa-i bărbăţie,
Şi cu lăuntrica-i măsură,
Şi dăinuirea-i, ca-n gravură.
Te-o duce-al Firii geniu unde
Cu el alături poţi pătrunde,
Ca viaţa s-o cunoşti, cu tot
Ce oamenii să facă pot,
Cu căutări, cu-ncurcături,
Cu patimi, cu iubiri şi uri.
În crîşme, ce pestriţ, la un pahar,
Se-arată-a fi umanul furnicar!
Dar tu vedea-vei toate astea, iată,
Precum într-o cutie fermecată."
Şi ea-i deschise o fereastră,
Şi-o-ngrămădire el văzu, buiastră,
De lucruri de tot felul cum, ades,
În scrierile lui se întreţes.

Dar cît stă meşterul îmbucurat
Şi de-ale Firii lucruri minunat,
Din altă parte, slabă, mititică,
Spre dînsul lunecă o bătrînică;
Şi al ei nume e Istorie,
Legendă, Mit şi Alegorie.
Sfrijită, scofîlcită e şi strîmbă,
Gheboasă, cocîrşită şi scălîmbă.
Cu paşi tîrşiţi şi gîfîind, o tablă
De lemn gravat duce bătrîna rablă.
Pe tablă-l vezi pe Domnul, cu mîneci suflecate,
Cum pruncii să-i înveţe poate.
Vezi şarpele, pe-Adam, pe Eva, cum
Şi al Sodomei şi-al Gomorei scrum;
Şi cele douşpe fecioare-apar,
Privindu-se-n oglinda cinstei chiar;
Pe cei doişpe tirani îi vezi la rînd,
În al ruşinii port, tot petrecînd,
Setoşi de sînge, în desfrîu şi crime;
Tăbliţe vezi, cu-nvăţături sublime;
Şi pe Sîn Petru-l vezi, cu capra-i vie,
Nemulţumit de-a lumii-ntregi domnie,
Pe care Domnul, făcător de bine,
O rînduise-aşa cum se cuvine.
Pe-a bătrînicii rochie-s pictate,
Chiar şi pe tiv, poveşti despre păcate
Şi mari virtuţi din astă lume.

Şi scoate meşterul, anume,
Din toate, -nvăţături şi pilde rare,
Pe care le descrie ca atare.
De parcă el aievea le-a văzut.
Privea el ţintă, ca la început,
Şi nu şi-ar fi-ntors ochii de la toate,
De n-auzea, din spate,
Un clinchet de tălăngi şi zurgălăi;
Şi-atunci văzură ochii săi
Cum un nebun bufon se-asmuţă,
Cu salturi ca de capră şi maimuţă,
Prin farse şi năzbîtii mai cu haz,
Să-i dea o clipă de plăcut răgaz.
Şi după el îi trage-aici
Pe toţi nebunii, nalţi, pitici,

Bondoci, scheletici, deşiraţi, scălîmbi,
Mult prea isteţi ori mult prea tîmpi.
Cu o coadă de taur în mînă,
Pe toţi îi are-ntîiul la-ndemînă.
De stîrpituri îşi rîde stîrpitura:
Îi bagă-n baie, dar le ia căldura,
Şi-i necăjeşte-n fel şi chip,
Dar tot mai scapă ei prin vreun tertip.

Ci, tot privind scălîmbăiala,
Mai că-l cuprinde ameţeala,
Şi se întreabă: „Cum să pot
Cuvinte s-aflu, încît tot
Acest potop de vii trăiri
Să-l vărs în versuri pline de simţiri?"
Dar iată că, plutind pe-un nor,
Îi vine la fereastră, -n zbor,
Frumoasa Muză, -n aură sfinţită,
Cu ale noastre doamne-asemuită,
Şi îl învăluie-n lumina ei,
Căreia Adevărul i-i temei,
Spunîndu-i: „Vin la tine iar:
În vraja mea şi al meu har,
Ca focul meu, ce-n tine arde,
Să scapere, din gînd, pe coarde;
Iar viaţa, ce te-mpătimează,
Vrînd eu s-o ţii în tine trează,
Aduc balsam, cu prisosinţă,
Pentru lăuntrica-ţi fiinţă,
Ca sufletul, plin de-ncîntare nouă,
Să-ţi fie un boboc de floare-n rouă."

Şi-i dus de mîna preafrumoasei
Pe uşa de din dosul casei;
Şi vede că, -n grădină, i se-arată,
Şezînd, o fată minunată,
Lîngă pîrîu şi tufele de soc,
Sub măr — şi parcă nesimţind deloc
Lumea din jur, cu capu-n jos plecat.
În poală, roze ea şi-a adunat,
Şi împleteşte o cunună
De frunze, cu bobocii dimpreună.

Dar pentru cine, cea codană
Stă și-mpletește o coroană?
E-n sine adîncită
Și pieptul a speranță îi palpită;
Făptura ei e toată presimțire,
Însă de ce-și dorește n-are știre;
Doar, printre roi de gînduri care-i vin,
Țîșnește uneori cîte-un suspin.

De ce ți-e fruntea turburată?
E al tău zbucium, dulce fată,
Doar fericire, bucurie,
Ce, -ntr-un bărbat, prin tine-nvie;
Hățișul soartei lui, în tine
Afla-va cine să-l aline;
Prin dulcele-ți sărut
Va fi ca renăscut;
În brațe cînd te-o strînge-odată,
Uita-va osteneala toată;
În brațe moi de-l vei cuprinde,
Puteri și dor de viață-o prinde;
Și fi-vei iarăși norocoasă,
Și zvăpăiată, și voioasă.
Prin toane, ștrengării, buclucuri,
Va fi să-l chinui și să-l bucuri,
Iubirea pururi tînără ca să rămînă,
Poetul cald și-n bună mînă.

În fericirea lui de taină,
Sus, peste-a norilor grea haină,
Plutește o cunună de stejar,
Ce i-o va da Posteritatea-n dar....
Și pice-ntr-o băltoacă, pleosc!,
Cei ce pe Meșter nu și-l recunosc!

(A. COVACI)

Nălucii lui Johannes Secundus

Dragule, sfîntule, mare Sărutătorule,
Care, în lacomă respirînd fericire supremă,
Arătatu-te-ai mie,
Cui să mă plîng, de nu m-aș plînge ție!

Cel ale cărui cîntări, ca o pernă călduță,
Plină cu ierburi de leac, sub inima mea
Strînsu-le-am, din îndărătnica zbatere
A pămînteştilor patimi s-o scape.
Ah, ție mă plîng că îmi sîngeră buza,
Că mi-i crăpată și că jalnic mă doare, —
Buza mea îndătinată de fericirea
Dulce-a iubirii, mereu să se umfle,
Şi, ca o poartă de aur, cerească,
O aiurîndă-mplinire mereu să reverse,
Ori să primească, iată, plesnită-i!
Nu e plesnită, o, nu de mușcătura iubitei,
Care, în dragostea-i învăluindu-mă,
Poate să mă sărute cît vrea, ori să mă soarbă!
Nici nu-i plesnită din pricină că răsuflarea-i
Buzele mele cu aburi mondeni pîngărit-a;
Ah, e plesnită din pricină că vîntul toamnei,
Rece și aspru, în brumele lui a cuprins-o.
Must de struguri, nectar de albine s-a strîns
Lîngă preacredinciosul meu foc din cămin.
Pot să-mi ajute! Dar nu, poate nu,
Căci din lecuitorul balsam otrăvit al iubirii
Nu afli -n ele un strop, nici un strop.

(A COVACI)

Speranța

Munca mîinilor să-mi fie
Mult prilej de bucurie,
Străduința cînd nu scade,
Nu, nu-s vise ce desfată!
Trunchiuri pomi vor fi odată,
Vor da umbră, vor da roade.

(I. CASSIAN-MĂTĂSARU)

Amintire

Mai departe? Iar schimbi locul?
Cînd ce-i bun e-n jurul tău?
Cată doar să prinzi norocul
Că-i în preajma ta, mereu.

(M. BANUŞ)

Ipohondrul

Să-l ia dracul, neamul omenesc!
Să-ți ieși din minți îți vine!
De-aceea hotărăsc înfrigurat:
Pe nimeni nu mai vreau să văd.
Las lumea-ntreagă-n seama ei,
A Domnului și-a dracului!
Dar cum zăresc chip omenesc
Îl îndrăgesc din nou!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

[Lașa gîndire]

Lașa gîndire,
Glume-n neștire,
Sfieli de codană,
Plîngeri de teamă,
N-alungă restriștea,
Liber nu ești.

Forțe să scaperi,
Doar să te aperi;
Fii tare-n veci;
Să nu te pleci;
Cheamă, drept sprijin,
Brațe zeiești.

(A. COVACI)

Simțire omenească

O, voi zei, mari zei, mari zei,
Din cer nalt și mult departe,
Dați-ne, pe-acest pămînt,
Minte bună și-ndrăzneală,
Căci noi vă lăsarăm vouă
Cerul nalt și mult departe.

(A. COVACI)

Cîntecul nocturn al drumețului

Tu, care din cer cobori,
Mîngîi orice dor și chin,
Cel lovit de două ori
Tu de două ori l-alini,

Ah, mi-e pasul tot mai greu!
Chin, plăcere, ce-mi pot face?
Dulce pace,
Vino, vino-n sînul meu!

(M. BANUŞ)

Un altul [Peste coame de munți]

Peste coame de munți
E liniște-adîncă.
Prin ramuri asculți
Cum stăruie încă
Un murmur blînd.
În codru glasul păsărilor piere.
Ascultă-n tăcere:
Dormi-vei și tu în curînd.

(AL. PHILIPPIDE)

Cîntecul duhurilor peste ape

Sufletul nostru
I-asemeni apei:
Din cer se iscă,
La cer se suie
Și iar coboară
Către pămînturi,
Veșnic altfel.

De sus țîșnește,
Din stînci abrupte,
Șuvoi curat,
Apoi se sparge
În nori de spumă,
Pe stei golaș.
Primit ușure,
Se-nvăluiește-n
Vuiet blînd,
Jos spre adîncuri.

De-apare în drumu-i
Stînci împotrivă,
Spumegă-amarnic,
Treaptă cu treaptă,
Către-abis.

Pe patu-i molcom,
Șerpuie-n văile verzi,
Și-n lacul cel neted,
Chipul își scaldă
Stelele toate.

Vîntu-i al undei
Dulce logodnic;
El, din străfunduri,
Mișcă talazuri.

Suflet al nostru,
Cum semeni tu apei!
Soartă a noastră,
Cum semeni cu vîntul!

(M. BANUȘ)

Hotarele omului

Cînd moș-strămoșul
Sfîntul Părinte
Cu darnică mînă
Din nouri ce tună
Seamănă fulgere
În har peste pămînt,
Îți sărut poala
Hainelor tale,
Fielnic, fiorul
Credinții în piept.

Căci vezi, cu zeii
Să nu se pună
Omul, nici unul,
Sus de se-nalță,
De-atinge
Steaua cu fruntea sa,
Nicăieri talpa-i
Nu află reazăm,
Cu el se joacă
Nouri și vînturi.

Dar cu puterea
Măduvii-n oase,
Pe-adînc înfiptul,
Trainic pămînt

Stă: de se-ncumetă
Doar cu stejarul
Sau doar cu viţa
Să se măsoare.

Ce îi desparte
Pe zei de oameni?
Că multe valuri
Le curg în faţă,
Un fluviu etern:
Pe noi ne-nalţă,
Ne-nghite valul
Şi ne cufundă.

Un cerc — ce strîmt e! —
Ne strînge viaţa,
Şi multe neamuri
Veşnic se-nşiră
Pe al fiinţei
Lanţ nesfîrşit.

(I. PILLAT)

Divinul

Nobil omul să fie,
Bun, inimos!
Căci numai asta
Îl deosebeşte
De toate făpturile
Ce le cunoaştem.

Slavă necunoscutelor
Supreme făpturi,
De-abia presimţite!
Lor să se-asemuie omul:
Pilda lui să ne-nveţe
În ele să credem.

Căci fără simţire
Este natura;
Soare-ncălzeşte
Răul şi binele.
Pe răufăcător
Şi pe cel mai bun ins
Îi luminează luna şi stelele.

Vînt şi puhoaie,
Tunet şi grindini
Vîjîie-n cale,
Şi-n goană
Ele înşfacă
Pe unul sau altul.

La fel norocul
Bîjbîie-n lume,
Ba prinde zulufii
Curaţi ai băiatului,
Ba creştetul chel
Şi plin de păcate.

Tuturor dat ni-e
Să-mplinim crugul
Vieţilor noastre
După eterne
Legi de granit.

Dar omul poate
Ce nu-i cu putinţă:
El deosebeşte,
Alege şi judecă;
Şi clipei e-n stare
Să-i dea durată.

El singur poate
Să răsplătească
Bunii şi răii.
El vindecă, mîntuie;
Ce-i rătăcit, dezbinat,
Strînge-mpreună.

Pe nemuritori
Noi îi cinstim
Parcă-ar fi oameni
Şi-n mare ar făptui
Ceea ce-n mic făptuieşte
Sau ar dori să-nfăptuiască,
Cel mai bun dintre noi.

Omul să fie
Nobil şi bun,

Neobosit să creeze
Ce-i necesar și ce-i drept.
El să fie prefigurarea
Acelor făpturi de-abia presimțite.

(M. BANUȘ)

Stropi de nectar

Cînd Minerva ca s-arate
Prețuirea pentru-alesu-i
Prometeu, din cer i-aduse
De nectar o cupă plină,
Spre a-i ferici pe oameni
Și spre-a le sădi în suflet
Simțul artelor frumoase,
Sprintenă-și zori ea pasul,
Nu cumva să prindă veste
Jupiter; și cupa de-aur
Șovăi, și pe pămîntul
Verde cîțiva stropi picară...

Iute-albinele-i luară
Urma, și sorbiră harnic;
Fluturul s-aflã în treabă
Ca și el un strop să fure;
Chiar năsîlnicul păianjen
Lunecă și supse strașnic.

Norocoase-au fost acestea
Și-alte gingașe gîngănii,
Căci împart cu muritorii
Astăzi deopotrivă cea mai
Mîndră desfătare — arta.

(ȘT.O. IOSIF)

Ilmenau

La 3 septembrie 1783

Vrăjită vale, plai de-a pururi verde!
Vrea sufletu-mi din nou să te dezmierde;
Pomi grei de rod, primiți-mă din prag
Cu dar de umbră-n adăpostul drag.
Cu zvon de creste-ameaza mă desfată
Dînd balsam inimii înviorate!

Ades, purtat de soarta schimbătoare
Ți-am alergat, pisc falnic, la picioare!
Îngăduie-mi pe-ale tale coame line
Eden să aflu, noi plăceri depline,
Că-mi este, cum și ție, cuvenit:
Eu mut trudesc, tu blînd ai înverzit!

Să uit că și aici ființe sînt
Ce gem încătușate de pămînt;
Țăranu-nsămînțează în nisip,
Hrănind sălbăticiunea fără chip;
Mineru-n beznă duce trai amar,
Înjură vînător și cărbunar...
Întineriți din nou știuta față
Şi cred chiar azi că-ncep o nouă viață!

Aproape-mi sînteți, vise-mi dăruiți,
Alin; uitate rime îmi năimiți!
Sînt iarăși eu, îndepărtat de lume,
Scăldat în boarea voastră fără nume!
Zvonește bradul cîntec nesfîrșit,
Cîntînd zvonesc pîraiele grăbit;
Încet, pe grele neguri nori coboară
Şi umbre de amurg ne împresoară.

Rîd stelele pe crîngul înnoptat;
Nepăsător drumeagul l-am lăsat;
Ce stranii voci aud în depărtare?
Ce stînci răsună cînd șoptit, cînd tare?
Că pasul mi-l grăbesc, ascultător,
Precum spre cerb grăbește-un vînător.

Dar unde-s? E tărîm de vis?
Ospăț pe stînci, la țărmuri de abis?
Colibe mici cu stuf acoperite;
Văd fețe dîrze, trupuri tolănite,
Lumini pe bolta pinilor, voioasă;
Bucate simple fierb pe vatra joasă;
Glumesc poznaș și-i plosca prea curînd
Golită: toți sorbit-au rînd pe rînd.

Ei, fără seamăn ceata veselea!
De unde vine? Și-ncotro pornea?
Sînt pînă la capăt fără de cusur!
Au să-i salut? Să fac stînga-mprejur?
Sînt duhuri? Oaste? Pîlc de vînători?
Ori sînt, sub crîng, piticii vrăjitori?
Mă înfior de teamă? Să rămîn?
Să fie-un faraonic cort păgîn?
Să fie-n prinț fugar ce-i pripășit
În codrul din Ardeni? M-am rătăcit?
Aflat-am eu în crîng, aievea, poate,
Făpturi shakespeariene întrupate?
Ăst gînd spre adevăr mă-ndreaptă;
De alt neam sînt, de altă treaptă!
Dar duh și semn la fel închipuiesc;
Par neciopliți, dar portu-i vulturesc.

Lui cum îi ziceți? Șade aplecat,
Vînjos, nepăsător; cu-un spate lat
Atinge-aproape focul, lîngă vreji,
Puternic boi din stirpe de viteji!
Ce hulpav trage-ntruna din lulea,
Un abur greu pe fruntea lui plutea!
Umoru-i sec ce rîsete-a stîrnit;
În preajmă, zgomotos au hohotit
La tot ce povestea cu chipul încruntat
În straniu grai, nespus de-mpestrițat!

Dar cine-i cellalt care se zărește;
De-un arbor spatele și-l odihnește?
Întinde lungi și mîndre mădulare
Jur împrejur cu trîndavă-ncîntare.
Cînd băutorii nu-l mai bagă-n seamă,
Cu gînd înaripat spre bolți se-avîntă!
Ce joc de sfere prin cereasca vamă
Cu monotonă-ardoare nesfîrșită, cîntă?

Ceva lipsește însă; cu toți cată
Se pare; glasul a scăzut deodată:
Privesc spre-un tînăr care odihnește
Acolo unde valea se sfîrșește,

Într-o colibă de făget ușor,
În fața ei mai pîlpîie-n văpaie,
Un ultim licăr; larmă de pîraie
L-învăluie în somn odihnitor.
Mă-ndrept spre văgăună prin brădet,
Spun bun rămas și mă strecor încet.

„Tîrzie-i noaptea! Dornic te salut!
Ești strajă-n prag, pe gînduri pari **pierdut!**
Voioasa desfătare nu te cheamă?
Nutrești tu oare pasiuni de seamă?
De-o cumpănă prea grea te lași **cuprins**
De uiți s-ațîți văpaia ce s-a stins!“

„O, nu-ntreba străine, nu aș vrea
Curiozitatea ta să-ncerc a stîmpăra!
Bunăvoința ta nu-nseamnă cuviință;
U vremea de tăcere și loc de **suferință!...**
Eu însumi nu-s în stare-ați tălmăci
De unde vin și cine m-a trimis aci;
Tărîmuri neștiute m-au zvîrlit
Din drum; prietenii m-au țintuit.

Pe sine se cunoaște cine oare?
Ce poate omul? Cîte lucruri temerare
A săvîrșit? Ce-a cutezat? Ce rost
Avea? Și bun ori păgubos de-a fost,
Doar mîine-o vei afla! Turnînd cereasca
Văpaie-n vine pămîntești, vru să-ndumnezeiască
Lut proaspăt Prometeu? Zadarnic n-a rîvnit?
Să picure doar sînge omenesc a izbutit?
Eu din altar adus-am focul nepătat,
Dar ce aprins-am eu nu-i jar curat.
Furtuni ațîță jarul și primejdii cresc,
Deși nu șovăi chiar de m-osîndesc.

De cînt, nebun, curajul, libertatea
Și cinstea, vrednicia, nesilința,
Răgazul mîndru în deplinătate —
Obștească, am cules bunăvoința.
Dar iscusința zeul nu mi-a dat-o,
Lumeasca iscusință n-am aflat-o!
Resimt avîntul, dar sînt copleșit,
Neculpeș în osîndă, culpeș fericit!

Vorbește-ncet, căci sub zidirea asta
Mi se-odihnește și norocul, și năpasta.
Pe-un suflet nobil, dintr-al firii drum
Necruțător l-abate soarta cruntă.
Dar, prins de presimțiri, pe drept făgaș e-acum
Și cînd cu el, cînd cu năluci se-nfruntă.
Și ceea ce ursita întîi i-a hărăzit,
Prin trudă și sudoare iată cucerit!
Nu-i mîngîiere, cugetu-i s-aline,
Nici cîntul naltul val nu-l va reține.

Omizii, anevoie pe ramură urcînd,
Poți să-i vorbești de hrana-i viitoare?
Poți crisalida s-o ajuți, de sub pămînt,
Să-și spargă gingașa învelitoare?
Sorocu-i vine însă, noi forțe să-nfiripe
Și-n miezul florii-o duc în zbor aripe.

Desigur, anii viitori i-arate
O cale pe potriva sa;
E-adînc pornit spre cele-adevărate,
Dar patima să-l rătăcească-ar vrea.
În larg îl cheamă îndrăzneala,
Potecile nu-s strîmte, malul nu-i abrupt:
Primejdia-l pîndește dedesubt
Și-n brațe-l prinde îndoiala.
E sfîșiat de încordare,
De neastîmpăr silnic biciuit —
Mereu nemulțumit, în zbuciumare,
Se odihnește tot nemulțumit.
Ursuz, furios în zile luminoase,
Și fără-a fi voios, zburdînd,
Trup istovit, pe scînduri aspre, păcătoase,
A adormit, cu sufletul său frînt.
În timp ce către slobodele stele
Fug ochii mei, și suflu-l pierd aici,
Înlănțuit aproape-n vise grele,
De ele-aproape treaz — nu pot fugi".

Piei, vis!
O, muze, cum vă mulțumesc!
Prin voi, o nouă zare mi s-arată,
Și un cuvînt îndată de rostesc
În zîmbet de lumini se schimbă toată!

Nu mai sint umbre, norii pier din drum
O, zei slăviți! Nici urmă nu-i de ceață,
Ci cu o lume mai frumoasă mă răsfață
Un soare-adevărat, acum!
Se risipește-n vînt vedenia de groază,
O viață nouă simt, de mult se-nfiripează.

Și văd, cum după lungă drumeție,
În patrie ne recunoaștem iar;
Un pașnic neam prin muncă reînvie
A firii zestre dată lui în dar.
Grăbind spre sprintenul război
Aleargă firul tors, din furcă,
Găleata și frînghia harnic urcă
În vechiul puț surpat, din nou vioi.
Dată-n vileag minciuna-i, cinstea-n loc,
Belșug urmează, trăinicind noroc.

O prinţe, colțul țării tale fie
O pildă-a zilelor de azi!
Cunoști a rangului tău datorie;
Cu-ncetul libertatea inimii o scazi:
Un ins trăind doar rece, pentru sine,
Culege lesne bucurii senine;
Cel ce pe alții îi va cîrmui,
De multe se cuvine-a se lipsi!

Deci umblă! Și-ți va fi răsplata spor!
Nu șovăi, precum acel semănător
Ce-nsămînța în voia întîmplării
Pe drum bătut și-n marginea cărării,
Prin mărăcini! Așterne-nțelepțește
Și dornic, cu braț sigur, bărbătește
Belșugul pe ogor.
Apoi îl lasă s-odihnească,
Pe tine și pe-ai tăi să fericească!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Închinare

Venise dimineața stîrnind cu sprinten pas
Ușorul somn ce blînd mă-nvăluise;
Și-acum, cu suflet proaspăt, din scurtul meu popas
Plecam urcînd pe munte spre zările deschise.

Mă bucuram la fiecare pas
De orice floare nouă ce-n cale-mi răsărise,
Creștea voioasă ziua și lucrurile treze
Se-nviorau ca să mă-nvioreze.

Și cum urcam așa, de prin vîlcele
Domol o ceață-n trîmbe se desprinse,
Pluti, se-ncolăci și mă cuprinse,
Crescînd înaripată deasupra frunții mele.
În jurul meu frumoasa priveliște se stinse
Învăluită-n fumurii perdele,
Mă pomenii parcă-necat în nori,
Închis cu mine însumi în tulburile zori.

Păru deodată că se face soare
Văzduhul s-arăta mai luminos
Și ceața cînd cădea domol în jos,
Cînd se frîngea pe codri și pripoare.
Voiam să-nalț salutul meu spre soare!
Speram, după crepuscul, să-l văd și mai frumos.
În aer frămîntarea nu se sfîrșise încă.
Stăteam orbit de-o strălucire-adîncă.

Dar neînvinsa inimii pornire
Deschise cu-ndrăzneală ochii mei;
Zvîrlii doar o fugarnică privire
Căci totul părea numai văpaie și scîntei.
Și iată, o femeie, făptură peste fire,
Veni plutind pe nouri, descinsă dintre zei.
Chip mai frumos eu n-am văzut în viață.
Plutea-n văzduh și mă privea în față.

„Nu mă cunoști?“ îmi spuse cu glasu-i minunat
Vibrînd de duioșie și credință;
„Rănile vieții ți le-am alinat
Cu balsam cînd ai fost în suferință.
Da, mă cunoști! Cu-ntreaga ta voință
De mine pe vecie ești legat.
Chiar de copil, nu te-am văzut eu oare
Cum năzuiai spre mine cu ardoare?“

M-am prosternat, strigînd prea fericit:
„Da! eu de mult simțeam că ești aproape;
Tu liniște mi-ai dat, cînd răscolit
De patimi, trupul tînăr nu mai putea să scape;
În zile de năduf m-ai răcorit
Cu-aripi cerești pe frunte și pe pleoape;
Mi-ai dat tot ce-i mai bun în omenire,
Şi vreau prin tine numai să aflu fericire!

Nu-ți spun pe nume. Mulți vorbesc de tine
Și fiecare zice că ești numai a lui.
Toți ochii vor să te privească bine,
Dar raza ta nu place aproape nimănui.
O, cînd greșeam, aveam amici destui;
Cînd te cunosc, mai nimeni nu stă pe lîngă mine.
Cu mine însumi trebui să gust acest noroc
Şi-nalta ta lumină s-o tăinui sub obroc."

Zîmbi și spuse: „Soarta prea bine-a chibzuit
Lăsîndu-i să trăiască pe oameni în neștire!
Abia în tine-o slabă voință s-a ivit,
Abia te simți stăpîn pe-o biată amăgire
Și te și crezi un supraom scutit
De orice bărbătească-ndatorire!
Deosebit de ceilalți te socoți?
Cunoaște-te! Trăiește în pace-acum cu toți!"

„Nu cu gînd rău am spus-o, mă iartă!" i-am răspuns,
„Să țin zadarnic ochii deschiși nu se cuvine
O veselă voință trăiește-acum în mine,
Și darurile tale le prețuiesc de-ajuns!
Doar pentru alții crește avîntul meu spre bine;
Eu pot și vreau talentul să nu-l mai țin ascuns!
O, frații mei, eu caut calea nouă
Fiindcă vreau să v-o arăt și vouă!"

Ea mă privi, serafică făptură,
Cu-ngăduință și mărinimie.
Și în adînca ei căutătură
Citeam și fapta-mi slabă și cea de temelie.
Zîmbi și orice griji îmi dispărură

Şi cugetu-mi purcese spre-o nouă bucurie;
Puteam acum, cu-ncredere în mine,
De dînsa să m-apropii şi s-o privesc mai bine.

Întinse mîna-n trîmbele domoale
De nouri şi de ceaţă dimprejur,
Le prinse şi le strînse-n rotocoale,
Şi-atunci pieri noianul ceţii sur.
Vedeam din nou pînă departe-n vale,
Privii spre cer: înalt şi clar azur!
Şi ea ţinea în mînă un văl sclipind la soare
Cu mii de falduri largi, fîlfîietoare.

„Eu te cunosc, îmi spuse, şi ştiu ce-n tine zace;
Ce-i viu şi arde molcom, ce-i slab şi ponosit!
Îţi fac un dar pe care de mult ţi l-am ursit;
Cel care-l ia cu gînd adînc de pace
E fericit, că darul acesta strălucit
Zeiţa Adevărului i-l face:
E vălul poeziei, ţesut în larma vieţii
Din limpezimi solare şi ceaţa dimineţii.

Cînd tu şi-amicii tăi, adeseori,
Vă-năbuşiţi de greaua nelinişti dogoare,
Zvîrliţi în aer vălul şi-ndată o răcoare
Adie şi v-aduce miresme dulci de flori;
Pier orice pămîntene simţiri tulburătoare;
Cavoul se preface-n pat de nori;
Talazul vieţii, potolit, vă lasă;
Se face blîndă ziua şi noaptea luminoasă."

Şi-acum, prieteni, eu vă chem, veniţi
Cînd viaţa tot mai greu vă împovară
Sau cînd, în proaspătul belşug de vară,
În cale flori şi fructe de aur întîlniţi!
Noi ziua care vine s-o-ntîmpinăm uniţi
Şi să trăim cu inima uşoară!
Şi chiar cînd moartea ne va şterge paşii,
Mereu iubirea noastră va-nviora urmaşii.

(AL. PHILIPPIDE)

Întîia pierdere

Cine poate să învie
Vremea dragostei dintîi?
Cine-nvie doar o oră
Din frumosul timp apus?

Singur îmi hrănesc durerea
Tînguindu-mă tot mie
Şi-mi jelesc norocul dus.

Cine poate să învie
Dulcea vreme ce-a apus?

(M. BANUŞ)

EPIGRAMATICE

Parcul

Ce dumnezeiască grădină din gol și pustie răsare,
Crește, e vie și-n fața-mi străluce-n lumină...
Asemeni creatorului sînteți, voi, zei ai pămîntului!
Stîncă, și lac, și tufiș, păsări, și pești, și vînat,
Spre-a fi tărîmul acesta al vostru, un rai, pe deplin,
Doar fericitul lipsește, de sabbath lipsește odihna.

(M. BANUȘ)

Plugarului

Brazda subțire-nvelește, ușor, sămînța de aur,
Omule, alta-n adîncuri oasele tale acoperă.
Ară și seamănă vesel! Aici, hrană vie-ncolțește
Și nu se desparte nădejdea nici de morminte.

(M. BANUȘ)

Frații

Picoteala și somnul, doi frați, în a zeilor slujbă,
De Prometeu fură duși, neamului său, mîngîiere;
Zeilor însă, ușure — greu de-ndurat pentru oameni,
Somn se făcu picoteala, somnul în moarte trecu.

(M. BANUȘ)

Prevenire

Pe Amor nu îl trezi! Mai doarme gingàșul băiat;
Du-te, vezi-ți de treabă, după a zilei poruncă!
Astfel mama-nțelept folosește răstimpul
Cînd băiețașul adoarme; căci repede el se deșteaptă.

(M. BANUȘ)

PERIOADA DINTRE 1786 ŞI 1810

ELEGII ROMANE
ELEGII
Din EPIGRAME. VENEŢIA 1790
Din XENII
SONETE
LIRICĂ OCAZIONALĂ
BALADE

I [*Pietre, daţi-mi un semn...*]

Pietre, daţi-mi un semn, vorbiţi, înalte palate,
Străzi, o vorbă rostiţi! Demone, nu te arăţi?
Însufleţit este tot, da, între sfintele-ţi ziduri,
Veşnică Romă, şi mut, doar pentru mine, e totul.
O, dar cine-mi şopteşte, la ce fereastră zări-voi
Dulcea făptură ce-n flăcări mă răcoreşte?
Încă nici nu presimt calea pe care urma-voi
— Spre ea, de la ea — şi timpul cel scump voi jertfi.
Tot mai contemplu biserici, palate, ruine, coloane,
Aşa cum un om chibzuit se cade la drum să se poarte.
Dar asta îndată va trece şi-un singur templu rămîne,
Templul lui Amor care pe iniţiat îl primeşte.
Da, eşti o lume, tu, Roma; dar fără iubire
Lumea n-ar mai fi lume. Roma n-ar mai fi Roma.

(M. BANUŞ)

II. [*Voi ce vi-i voia cinstiţi...*]

Voi ce vi-i voia cinstiţi! Iată-mă în siguranţă!
Mîndre doamne şi voi, domni ai mai vrednicei lumi.
Hai, întrebaţi despre unchi, despre veri, mătuşi şi cumetre,
După taifas reintrînd iarăşi în jalnicul joc.
Voi, toţi ceilalţi, după mine priviţi, cu mic şi cu mare,
Cercuri care, ades, spre îndoieli m-aţi împins.
Repetaţi fără ţel, politiceşte, tot vechea părere,
Ce prigoană mi-a fost, în Europa, mereu.
„Malbrough", micul poem, de englez se ţinuse tot astfel,
Spre ţărm livorn din Paris şi către Roma de-aici
Şi către Napoli,-n jos. De-ar fi plutit şi spre Smirna,
„Malbrough!" l-ar fi-ntîmpinat. „Malbrough!",
poemul, în port.

Şi-a trebuit să aud, oriunde dusu-m-au paşii,
Că sînt mustrat de norod, cum şi de sfatul crăiesc.
Nu m-aţi descoperit prea repede în adăpostul,
Dat de Amor, de-un prinţ pus pe regeşti ocrotiri.
Sub aripa-i aici el m-a luat, iar iubita
Nu se teme de gali, oricît ar fi de stîrniţi.
După zvonuri mai noi nu umblă; pururi pîndeşte
Vrerile-acelui bărbat căruia roabă s-a vrut.
I-i desfătare străinul cel zdravăn şi liber,
Cel cu poveşti despre nea, munţi şi căsuţe de lemn.
Focul ce-n piept i-a aprins el îl împarte cu dînsa;
Place-i că nu-i rob şi el banului, ca un roman.
Masa i-i masă acum; n-are nevoie de rochii
Nici de trăsuri care la Operă seara s-o ia.
Mama şi fiica vrăjite-s de nordicul oaspete
Şi stăpîneşte-un barbar sînul şi trupul roman.

(A. COVACI)

III. [*Nu te căi, o, iubito...*]

Nu te căi, o, iubito, că mi te-ai dat aşa iute!
Crede-mă, nu gîndesc josnic, nu gîndesc rău despre tine.
Deosebite-s ale lui Amor săgeţi; unele zgîrie
Şi de otravă înceată inima zace cu anii.
Întraripate puternic cu proaspăt tăiş ascuţite,
Altele-n măduvă intră, sîngele iute-aprinzîndu-l,
Cînd în eroice vremuri, zei şi zeiţe iubiră,
Pofta privirii urma, dorinţei urma desfătarea.
Crezi tu c-a stat îndelung zeiţa iubirii pe gînduri
Cînd în a Idei dumbravă, odată Anchise-i plăcuse?
Luna de nu se grăbea pe frumosu-adormit să-l sărute,
O, îl trezea Aurora, iute, pizmaşă.
Hero pe Leandru zărise-n larma ospăţului; grabnic
Se-azvîrli-ndrăgostitu-n talazul noptatic.
Rhea Silvia, mîndra fecioară, coboară la Tibru,
Apă să scoată şi zeul pe ea o cuprinde.
Marte, fiii aşa-i zămislea! Pe gemeni
Îi alăptează lupoaica şi Roma-i a lumii stăpînă.

(M. BANUŞ)

IV. [*Îndrăgostiți, sîntem blînzi...*]

Îndrăgostiți, sîntem blînzi, cinstindu-i pe demoni cu toții.
Vrem să ne știm ocrotiți de orice zee și zeu.
Cuceritorilor, vouă, romani, vă sîntem asemeni,
Vouă, ce-atîtora zei le-ați dăruit un sălaș,
Negri chiar, aspri fiind, din vechiul bazalt de Eghipet,
Sau din marmuri grecești, albi, minunat plămădiți.
Însă cei veșnici nicicînd nu se supără dacă
Doar pentru u n u l din ei ardem prea scumpe tămîi.
Vă recunoaștem pe toți; și totuși, rugile noastre
Zilnic celui ales, pururea lui le-nchinăm.
Gravi și veseli, poznași, pornim noi petreceri de taină;
Bine tăcerea le stă tuturor zeilor sfinți!
Noi de Erinii oricînd urmăriți ne-am lăsa, mai degrabă,
Pentru vreun fapt ucigaș; cruntul lui Zeus județ,
L-am îndura prinși de stînci sau de groaznica roată,
Decît vrăjitul prinos să nu-i aducem un ceas.
Zeea aceasta, cunoașteți-o! — e Întîmplarea
Ce vi se-arată ades, veșnic cu chipul schimbat.
Fiică i-ar fi lui Proteus — și Thetis martoră-i este
Cîți eroi dus-a de nas prin schimbător șiretlic.
Fiica numai pe tîmpi îi înșeală, pe cei cu cașul la gură.
Fuge de treji, pe-adormiți tot tachinîndu-i mereu.
Ea se dăruie numai bărbatului iute al faptei;
El doar plăpîndă că e și jucăușe simțind.
Mie mi s-a arătat ca oacheșă fată, cu părul
Pană de corb și căzînd peste-a ei frunte-n cîrlionți.
Și grațiosul grumaz i-l umpleau de inele zulufii
Și curgea despletit părul pe umerii ei.
Ne-am cunoscut, pe fugară am prins-o — și blîndă
Printr-un sărut mi-a răspuns îmbrățișării; O, cît
M-a fericit! Dar tăceți! Vremile-acelea-s apuse
Și voi, romanelor cozi, astăzi cunună îmi stați.

(A. COVACI)

V. [*Însuflețit de mari bucurii...*]

Însuflețit de mari bucurii mă simt pe pămîntul cel clasic.
Lumea cea veche și lumea de astăzi mai tare-mi vorbesc.
Sfatul, aici, îl urmez, răsfoiesc dar tomuri bătrîne,
Cu mîini silitoare, zilnic cu noi desfătări.

Nopțile, însă, Amor cu altfel de lucru mă ține.
Pe jumătate savant, de două ori fericit sînt.
Şi oare eu nu studiez, cînd gingașa sînului formă
Contemplu și mîna-mi pe coapsă alunecă lin?
Marmura-atunci de-abia, cu-adevărat, o-nțeleg; cuget și-asemui,
Văd cu un ochi care simte, simt cu o mînă ce vede.
Chiar de-mi răpește iubita cîteva ore-ale zilei,
Orele nopții îmi dăruie, ca răscumpărare.
Doar nu stăm mereu de săruturi: se stă și cuminte de vorbă.
Somnul de-o biruie, eu, culcat, mă gîndesc la atîtea.
Deseori versuri făcut-am, fiind încă-n brațele ei,
Și hexametri scandat-am, cu degete line
Pe-al ei spate. Dulce, în somn ea respiră
Și răsuflarea adînc mă pătrunde, ca o văpaie.
Amor opaițu-aprinde și se gîndește la vremea
Cînd aidoma slujbă la triumviri împlinise.

(M. BANUŞ)

VI. [*Poți, o, cumplitule, tu...*]

Poți, o, cumplitule, tu să mă chinui cu-asemenea vorbe?
Bărbații, la voi, cînd iubesc, vorbesc așa aspru și-amar?
Atunci cînd mă judecă lumea, eu rabd. Și oare
Nu-s vinovată? Dar vai! numai cu tine-am greșit!
Rochiile astea, vecinei pizmașe-s dovadă
Că văduva nu-și mai jelește în singurătate bărbatul!
Adesea, sub razele lunii, n-ai venit tu, fără grijă,
În strai cenușiu, cu părul la spate frumos rotunjit?
Nu ți-ai ales tu, în glumă, și-o mască de preot?
De-i vorbă să fie-un prelat, bine, prelatul fii tu.
În Roma popească, e greu de crezut și, totuși, o jur,
N-am bucurat nici un preot cu-mbrățișarea-mi.
Săracă și tînără-am fost și seducătorii roiau.
Falconieri adesea ochi dulci mi-a făcut.
Şi-Albinis, codoșul, m-ademenea cu alese bilete
Ba către Ostia, ba către cele patru fîntîni,
Cin- nu venea însă? Fata. Astfel urît-am
Din toate puterile mele popimea și protopopimea,
Căci: „voi, fetele, pînă la urmă-nșelate rămîneți",

Tata-mi spunea, deşi mama o lua mai uşor.
Şi iată că pînă la urmă sînt chiar înşelată. Te faci
Că te mînii pe mine, pentru că vrei să te duci.
Du-te. Nevrednici sînteţi de femei. Noi, copiii
Sub sîn îi purtăm şi la fel purtăm şi credinţă.
Voi, însă, bărbaţii, odată cu pofta şi vlaga,
Vă irosiţi şi iubirea-n îmbrăţişare".
Astfel iubita grăi, luă pe micuţ de pe scaun
Şi, sărutîndu-l, îl strînse la pieptu-i; şi-n plîns izbucni.
Cît de ruşine mi-era că duşmănoase palavre
Fuseseră-n stare să-mi întineze gingaşu-i chip.
Numai o clipă focul mocneşte şi fumegă.
Atunci cînd apa, năpraznic, văpaia acoperă,
Dar iute se limpezeşte, fumul cel negru alungă
Şi mai puternic zbucneşte strălucitoarea văpaie.

(M. BANUŞ)

VII. [*O, cît de vesel...*]

O, cît de vesel la Roma mă simt! cu gîndul la vremea
Cînd, dincolo-n nord, tulburea zi m-apăsa.
Cer neguros şi greu se lăsa peste creştet
Ştearsă, informă, lumea zăcea lîngă cel ostenit.
Zbuciumatului cuget, căile sumbre pîndindu-i,
Mut, mă pierdeam în adîncul eului meu.
Azi, un văzduh mai senin îmi învăluie fruntea,
Phoebus, divinul învie forme, culori,
Noaptea de stele sclipeşte, răsună de cîntece blînde,
Mai limpede luna străluce ca ziua din nord.
Ce fericire mi-e dat să trăiesc, eu, muritorul!
Vis e? Oaspe sînt oare în casa-ţi, Jupiter tată?
Iată, culcat la pămînt, eu înalţ rugătoarele braţe
Către genunchii-ţi. Ascultă-mă, Jupiter Xenius!
Cum am pătruns? Nu pot spune; Hebe îl prinse
Pe călător şi-l duse-n boltitele săli.
Vreun erou poruncit-ai, sus, în palat, să conducă?
Greş dete mîndra? Iart-o! Lasă-mi dobînda greşelii,
Fiica-ţi Fortuna şi ea, cu toane de fată,
Cele mai splendide daruri împărtăşeşte.
Zeu ospeţiei tu eşti? Nu-l azvîrli dar pe oaspe
De pe semeţul Olimp, iar, înapoi, pe pămînt!

„Poete, -n ce munţi te încumeţi?“ — Iartă! Înaltul
Capitolinicul munte, Olimp e, şi-acesta.
Lasă-mă, Jupiter, sus; iar Hermes cîndva mă conducă
Pe la Mormîntul lui Cestius, blînd, către Orcus.

(M. BANUŞ)

VIII. [*Cred cînd îmi spui...*]

Cred cînd îmi spui că nu plăceai lumii, iubito,
În copilăria-ţi, şi mamei urîtă-i erai,
Pînă cînd mare-ai crescut, pîrguindu-te-n taină;
Da, mi te-nchipui ca pe-o copilă ciudată.
Floarea din vie, nici ea n-are chip şi culoare,
Rodul însă, cînd copt e, farmecă oameni şi zei.

(M. BANUŞ)

IX. [*Pîlpîie focul tomnatic...*]

Pîlpîie focul tomnatic, trosnind în cămin, ca la ţară,
Fulgeră scurt, sfîrîind, pară din vreascuri suit.
Seara aceasta mă bucur mai mult de flacără; astăzi
Nu s-o preface nici un vreasc sub cenuşă-n tăciuni,
Pînă să-mi vină iubita. Focul atunci va fi sclipăt;
Noaptea călduţă ne-o fi praznic, sub licăre vii.
Harnică, -n zori părăsi-va ea cuibul iubirii;
Focul iarăşi trezit va pîlpîi în cămin.
Amor, poznaşul, nainte ca altora-i dete ei darul
De-a retrezi bucurii care aproape că-s scrum.

(A. COVACI)

X. [*Alexandru, şi Cezar...*]

Alexandru, şi Cezar, şi Enric, şi Friedrich, slăviţii,
Ştiu că mi-ar da bucuros jumătate din slavă,
Numai o noapte de-ar fi să le las culcuşul acesta;
Ei însă, bieţii, avan stăpîniţi sînt de Orcus.
Caută dar să te bucuri de caldul tărîm al iubirii,
Pînă ce Lethe nu-ţi scaldă piciorul în groaznica-i undă.

(M. BANUŞ)

XI. [*Vouă, Grații...*]

Vouă, Grații, v-așterne frunzele-acestea poetul
Pe-altarul curat, muguri puțini, trandafiri.
Și-o face senin. Artistul se bucură cînd e
Munca sa împrejur ca un înalt Panteon.
Jupiter fruntea-i cufundă, Iunona din nou i-o înalță;
Phoebus iese pășind, scutură aur comat;
Rece cată Minerva în jos, iar Hermes, ușorul,
Capu-l întoarce glumeț și totodată-ndrăgit.
Dar către Bachus, duios visătorul, Citera-și rotește
Ochii de poftă-ndulciți, chiar și în marmoră uzi.
De-mbrățișarea-i aminte-i plăcut și pare că-ntreabă:
Fiul cel strălucitor, el să nu stea lîngă noi?

(ST. NENIȚESCU)

XII. [*N-auzi, iubito...*]

N-auzi, iubito, ce larmă-i pe drumul străvechilor flameni?
Secerătorii se-ntorc iarăși la casele lor.
Ei isprăviră de strîns recoltele celor din Roma,
Care lui Ceres acum singuri cununi nu-mpletesc.
Nu-i mai închină serbări de-o vreme, marii zeițe,
Ce-n loc de-al ghindii tain grîu auriu le-a fost dat.
Vino, iubito, noi doi veseli serbarea s-o-ncepem,
Căci doi iubiți un popor sînt, cînd alăturea stau.
N-ai auzit de serbări mistice-n vremuri apuse,
Din Eleusis vestind pe-nvingătorul semeț?
Înființate de greci, chiar sub romanele ziduri
Pururea grecii strigau: „Noaptea sfințită veni!"
Și-atunci fugea cel profan, și tremura neofitul,
În veștmîntul lui alb, ce purității i-i semn.
Inițiatul trecea, straniu, prin cercuri de chipuri
Stranii și ele, ca-n vis parcă plutind, căci aici
Se-ncolăceau pe jos șerpi — și încuiate lăcrițe
Fete cu spice-n cununi pe dinainte-i purtau.
Preoții-un cînt îngînau, plin de-nțelesuri ascunse,
Și-nvățăcelu-nfricat după lumină tînjea.
Dar după multe-ncercări tot ce-n ciudate simboluri
Sacrul sobor închidea destăinuit era lui.
Ce taină-i dezvăluiau? Cum marea zee, Demeter,
De un erou s-a plăcut și ea iubită cîndva.

Nemuritorului trup, pe vajnicul rege al Cretei
Nurii ascunși l-a lăsat să i-i descopere. Și
Creta ferice a fost; patul de nuntă al zeei
Fu de seminţe umflat, glia rodi înmiit.
Lumea de sus lîncezea, însă, căci peste plăcerea
Dragostei Ceres, acum, nu-și vărsa marele-i har.
Plin de uimire-asculta inițiatul povestea;
Dragei cu ochiu-i trăgea — Tu înțelegi acest semn?
Mirtul acela stufcs umbrește un sfînt loc, iubito,
Iar mulțumirea în doi lumii primejdie nu-i!

(A. COVACI)

XIII. [*Amor rămîne-un poznaș...*]

Amor rămîne-un poznaș și-n el de te-ncrezi, te înșeală!
Prefăcutul! Mi-a zis: „Să mă mai crezi doar acum.
Zău, ți-o spun pe cuvînt; tu ai poezia și viața,
Ți-o recunosc, te cinstesc; însă, poetule, vezi
Că și la Roma, aici, eu te-am urmat, cu dorința
Să te răsfăț ne-ncetat și pe străinul meleag.
Toți, toți drumeții se plîng că ospeția nu-i bună,
Dar dacă gazdă sînt eu, și ospeția-i un rai.
Stai și privești uluit ruinele vechilor ziduri
Și visător hoinărești pe vatra sacră de-aici.
Mai mult cinstești ce-a rămas de la artiștii cei unici,
Cărora-n atelier pururea oaspe le-am fost.
Chipurile-astea chiar eu le-am plămădit; de-astă dată,
Zău, nu mă laud; cunoști că-i adevărul curat.
Tu mai cu lene-mi slujești: unde-s frumoasele chipuri,
Unde-s culorile vii, care le-ai descoperit?
Să reclădești vrei, prietene? Școala grecească
Încă-i deschisă și nu-i poarta-ncuiată de ani.
Dascăl eu pururi tînăr, dragi îmi sînt foarte cei tineri.
Nu-mi ești drag prea înțelept. Vesel! Pricepe-mă, dar!
O, de-ar fi nou ce e antic, de-ar mai trăi fericiții!
Tu să trăiești fericit, și-n tine mîndrul trecut!
Cîntul din ce să ți-l țesi? Eu ți-o voi spune, și dascăl
Pentru magnificul stil, dragostea fie-ți acum".
Astfel sofistul grăi: să-l contrazic? din păcate,
Cînd dă stăpînul porunci, eu îl urmez pe stăpîn.
Ce trădător! Chiar mi-a dat tot ce în cîntec se țese,
Ah! — și îmi fură pe rînd cuget, și vlagă, și timp!
Schimbă-o pereche priviri pătimașe, săruturi, cuvinte,
Scumpe silabe, țesînd gînduri de neprețuit.

Şoapte de miere apoi şi flecăreli drăgăstoase,
Însă se stinge-acest imn, dacă în ritm nu-l măsori.
Aurora, te știu drept prietena muzelor!
Amor mi te-a vrăjit și pe tine, cumva?
Azi prietena lui mi te-arăţi totdeauna,
Mă trezești, să-i aduc iarăși ofrandă pe-altar.
Aflu belşugul de plete pe pieptu-mi; căpșoru-i
Tihnă e brațului meu, după grumazu-i inel.
Desfătătoare treziri, o, ceasuri dulci, ce statuie
A plăcerii-mi păstrați, lin legănate de somn!
Se răsucește în somn și se-ntinde în latul culcușului, însă,
Chiar depărtată un pic, mîna ei stă într-a mea.
Dragostea lanțul ne este mereu, și dorul fierbinte,
Numai dorința putînd să mai rîvnească-nnoiri.
Mîna i-o strîng și deschiși iarăși văd ochii-i de înger;
Nu! Ca tihnă să-mi fiți, dulce privelişte, ochi,
Stați doar închiși! Mă-mbătați și-i furați mai devreme
Purei, dulci contemplări mult liniștitul nesaț.
O, ce contururi de vis! Ce nobile forme! Ariadna
De-ar fi dormit la fel, au mai fugeai tu, Thezeu?
Buzele-i cer un sărut doar! Haide, mai pleacă, Thezeu!
Ochii i-i vezi? S-a trezit! — Veșnic te ține în lanț.

(A. COVACI)

XIV. [*Lampa-mi aprinde...*]

Lampa-mi aprinde, băiete! — „Încă-i lumină! Feștilă
S-ardeți în van, și ulei? Nu trageți nici un oblon!
Doar după case-i ascuns soarele, nu după creste!
Noaptea se lasă abia peste-o jumătate de ceas."
Nefericitule, taci, dă-mi lămpița, plăcută solie
Nopții! Iubita acum eu mi-o aștept plin de dor!

(A. COVACI)

XV. [*Nu l-aș fi urmat pe Cezar...*]

Nu l-aş fi urmat pe Cezar pe țărmul britanic,
Dar prin popine, oricînd, Florus m-ar fi ademenit!
Căci urăsc eu mai mult mohorîtele nordice neguri
Decît un harnic popor, de mii de purici, din sud.
Şi vă salut mai cu drag, de-azi înainte, o, hanuri,
Osterii, cum vă spun cuviincioșii romani.

Azi mi-arătarăți iubita,-nsoțită de unchiul
Păcălit de ea des, doar ca alături să-mi stea.
Neamțul la masă era-nconjurat cu încredere,
Colo copila-și căta lîngă mămica un loc.
Lavița tot o muta, știind cum să facă, drăguța,
Fața să-i văd din profil, cum și grumazul, din plin.
Tare vorbea, precum fac toate romanele. Iat-o,
Toarnă, spre mine privind, scapă prea plinul pahar.
Vinul pe masă curgînd, ea, cu gingașul ei deget,
Umede cercuri mereu trage pe masa de lemn,
Numele meu împletindu-l cu-al ei; și pururea lacom,
Degetul i-l urmăream și ea vedea că o fac.
Semnul romanului cinci iat-o scriindu-l; în față-i
Scrise un I; iar cînd eu semnul acesta-l văzui,
Cercuri făcu peste cercuri să șteargă și cifre, și litere;
Scumpul meu patru în ochi însă-mi rămase gravat.
Mut stăteam și-mi mișcam buzele, ba de plăcere,
Ba poznaș, ba rănit de un pîrdalnic nesaț.
Lungă e seara! Şi-apoi să mai aștept patru ceasuri!
Soare, prea stai la zenit, Roma prea mult ți-o privești!
N-ai văzut, nici n-ai să vezi tu mai mărețe priveliști,
Precum Horațiu, al tău preot, spunea desfătat.
Astăzi, însă, te rog, ochiul întoarce-ți mai iute
De pe colinele ce șapte se-nalță în jur.
Pentru poet tu scurtează-ți strălucitoarele ceasuri,
Ceasuri ce-n ochi le-ar sorbi pictorul preafericit.
Iute cu ochiul de jar mai treci peste nalte frontoane,
Peste coloane și bolți, și obeliscul semeț.
Grabnic scufundă-te-n val, mîine să vezi mai devreme
Aste zeiești bucurii, ce ți-s lăsate din veac:
Maluri jilave, în veci cu cunună de trestii,
Culmi cu umbrare adînci de tufăriș și copaci.
Cîte-un bordei azăreai doar, la-nceput, dar deodată
A mișunat un popor, neam de ferice tîlhari.
Totul cărat-au ei sus, sus spre aceste lăcașe;
Mai că nimic nu era vrednic de ochiul tău sfînt.
Ce lume-aici s-a născut! Şi ai văzut-o-n ruinuri
Şi, mai măreață apoi, alta născînd din ruini.
Pe-asta mai mult s-o privesc, iluminată de tine,
Parcă-nțeleaptă domol toarcă-mi subțirele fir.
Să se grăbească îi cer orei acesteia însă.

Doamne! Oare-o aud? Nu! Ceasul bate doar trei.
Muze dragi, mi-nșelați iarăși lungimea acestei
Clipe care de ea mă mai desparte acum!
Bun rămas! Mă grăbesc. N-o să vă supăr, sînt sigur.
Doar voi lui Amor îi dați, mîndrelor, locul întîi.

(A. COVACI)

XVI. [*Dragule, oare de ce nu ai venit...*]

„Dragule, oare de ce nu ai venit azi în Vigna?
Singură, cum ți-am promis, sus te-am așteptat cu dor“.
„Scumpo, în vie eram, dar din fericire, pe unchiul
Tău l-am văzut, plin de griji, de colo colo umblînd.
M-am strecurat înapoi!“ „Vai, ce-ai pățit, din greșeală!
Sperietoarea era, una făcută de noi.
Harnici, bulendrele vechi, trestii am strîns — și eu însămi,
Tocmai spre paguba mea, fost-am de mare-ajutor.“
Fapt e-al bătrînului gînd: a speriat răpitoarea
Care grădina, dar și dulcea nepoată-i rîvnea.

(A. COVACI)

XVII. [*Multe sunete mă necăjesc...*]

Multe sunete mă necăjesc, dar mai mult lătrăturile
Cîinilor nu le îndur; parcă urechile-mi sparg.
Totuși există un cîine pe care-l aud cu plăcere
Schelălăind; un vecin cîinelui ăsta-i stăpîn.
El mi-a lătrat-o o dată pe fata iubită, cînd, tainic,
Se furișa-n casa mea, mai s-o trădeze de tot.
Astăzi, lătrînd cînd l-aud, iute tresar: „ea e! vine!“ —
Sau mi-amintesc cum atunci multașteptata venea.

(A. COVACI)

XVIII. [*Cîinii mă supără rău...*]

Cîinii mă supără rău, cum v-am mai spus; un alt lucru
Tare urît mi-i, încît, doar amintindu-mi-l, simt
Mii de fiori că mă trec. Să vi-l destăinui, prieteni!
Singur al nopții răgaz să mi-l petrec mi-i urît.
Dar mai cumplit să te temi e că, sub roza plăcerii,
Pe-ale iubirii cărări, șerpi și venin vei găsi,

Cînd, în sublimul moment al bucuriei depline,
Spre copleşitul tău cap griji se strecoară, şoptit.
Şi fericit, de aceea, cu Faustina-s; culcuşul
Cum şi credinţa, în doi necontenit le-mpărţim.
Tînărul sînge aprins e o piedică dulce; îmi place
Lung să mă bucur de-un bun cînd nu-mi stă nimeni în drum.
Ce fericire! Schimbăm în siguranţă sărutari.
Viaţă, suflare sorbim, încrezători. Şi aşa
Noaptea cea lungă ne e un răsfăţ; gură-n gură,
Ploi ascultăm, vijelii, vaiet prelung de furtuni.
Astfel zorii mijesc cu flori proaspete, iarăşi,
Şi-alte ceasuri, tot dulci, ziua ne-o împodobesc.
Voi fericirea îngăduiţi-mi, Quiriţilor — şi fiecărui
Zeul să-i dăruie tot, tot ce pe lume-i mai bun!

(A. COVACI)

XIX. [*Bunul nume cu greu ni-l păstrăm...*]

Bunul nume cu greu ni-l păstrăm, căci Fama cu Amor,
Care îmi este stăpîn, gîlcevită e, ştiu.
Ştiţi şi voi oare cumva de unde stîrnitu-s-a ura?
Astea-s poveşti de din vechi, dar cu plăcere le-nşir.
Greu în zeiescul sobor pe preaputernica zee
Toţi o-ndurau, predomnind pururea ea prin cuvînt.
Pe la petreceri zeieşti veşnic era nedorită,
Mare şi mic urlînd glasu-i puternic de bronz.
Înfumurată, astfel se lăudă ea o dată
Mîndrul lui Zeus fiu rob că i-ar fire de tot.
„Hercul al meu cîndva, fost-a, părinte al zeilor —
Triumfătoare striga — ca nou născut este azi.
Nu mai e Hercule cel ce s-a născut din Alcmena:
Eu adorata-i fiind, zeu a ajuns pe pămînt.
Crezi că, privind spre Olimp, el cată genunchii-ţi puternici?
Fie-mi iertat! În Eter, eu îi sînt ţinta acuma.
Mie slujindu-mi mereu, drumuri de nimeni bătute
Bate picioru-i semeţ, sprinten, uşor, ca în zbor.
Însă în drumul lui ies şi eu, şi fapta-i cît încă
Nici n-a-nceput, îi slăvesc numele faţă de toţi.
Mie-ntîi soţ mi l-ai dat; cel ce le-a-nfrînt pe-Amazoane
Şi pe mine m-a-nfrînt, şi eu cu drag îi zic soţ".
Toţi tăceau, nevoind pe lăudăroasă s-o-ntarte,
La mînie ştiind ea să tot ţeasă urzeli.

N-o lua-n seamă deloc Amor; se trase deoparte
Şi pe erou îl momi sub chipul cel mai frumos.
Apoi perechea porni să-i îmbrace: blana de leu peste umeri
I-o potrivi şi-i dădu chiar şi măciuca lui grea.
Peste zbîrlitul eroului păr flori se gîndi să presare
Şi-i puse furca în mîini, gluma să-i iasă grozav.
Iute de tot înjghebă el comedia ciudată,
Şi-apoi strigă prin Olimp: „Cerul, pămîntul nicicînd
Soarele fără istov străbătîndu-şi drumul lui veşnic,
Nu mai văzură minuni cum se întîmplă acum!"
Şi se grăbiră ei toţi, crezîndu-l pe pruncul zburdalnic,
Pînă şi Fama pornind, iute, pe urmele lor,
Unsă la inimă fu, cine, de-această-njosire?
Iuno! Spre Amor privea prietenoasă la chip.
Ce ruşinată era Fama — şi ce stingherită!
Rîse un pic la-nceput: „Zeilor, astea-s doar măşti!
Eu doar erou-mi cunosc! Tragedieni sînt o droaie,
Chiar şi mai buni!" Dar, curînd, gluma văzu că e fapt!
Chiar şi Vulcan necăjit de o mie de ori mai puţin fu
Soaţa ce l-a înşelat cu al său vajnic ortac,
Cînd şi-o văzu în năvod, asupra faptului prinsă,
Înlănţuiţi pe-amîndoi încă ţinîndu-i vîrtos.
Bachus, Mercur, cît de mult s-au bucurat! O plăcere
Recunoşteau că ar fi să-şi odihnească şi ei
Capul pe sînul acestei femei ca în vis; îl rugară
Să o mai ţină aşa, s-o mai privească puţin.
Şi-ncornoratul bătrîn chiar c-o strîngea şi mai tare.
Dar mînioasă fugi Fama de-acolo; de-atunci
Vrajba-ntre cei doi repaos nicicînd nu cunoaşte:
Cum că-şi alege-un erou, hop şi poznaşul copil.
Cel ce cinstit e de ea, cade în mreaja lui Amor;
Primejdios e mai mult el pentru cel înfrînat.
Unul să-i scape de vrea, din rău în mai rău îl aruncă.
Fete aduce, şi cel ce-i stă-mpotrivă, nebun,
Iuţi, mînioase săgeţi din arcu-i se cere să-ndure.
El învrăjbeşte bărbaţi; fiarele rana i-o simt.
Suferă-ntîi ruşinatul de sine; iar celui făţarnic
El îi presară plăceri între omor şi nevoi.
Dar cu urechea şi ochiul îi este şi zeea pe urme.
Te duşmăneşte de cum pruncul pe-aproape îţi stă.

Ochiu-i te sperie crunt, numai dispreț îi e chipul
Şi defăimează-acel loc unde e oaspete el.
Mi se întîmplă la fel; sufăr un pic, căci, geloasă,
Ea-mi scormonește cu sîrg tainele mele de-acum.
Dar este-o lege din vechi: tac și ador în tăcere:
Şi grecii vrajbe-ntre regi au ispășit, cum fac eu.

(A. COVACI)

XX. [*L-împodobesc pe bărbat puteri...*]

L-împodobesc pe bărbat puteri și-o fire slobodă, dîrză;
O, deci i se cuvin taine chiar și mai adînci.
Doamna orașelor, tu, tăcere, prințesa popoarelor,
Scumpă zeiță, mereu, singur prin viață mă porți!
Care mi-i astăzi destinul? Glumind se dezlănțuie muza;
Amor, pruncul poznaș, gura-mi dezleagă acum.
Greu în curînd îmi va fi s-ascund regeasca gîlceavă!
Fie-o coroană de porți, fie-un bonet frigian,
Sluga-ți va descoperi lungă urechea lui Midas.
Pieptul de taină-i va fi pururea lui apăsat.
El în pămînt în zadar s-a-ngropat, căutînd ușurare,
Nici chiar pămîntul nevrînd astfel de taine la sîn.
Trestii prelungi murmurară lovite de vînturi:
„Midas, puternicul prinț, are urechi de măgar!"
Şi mie greu îmi va fi să păstrez o taină frumoasă:
Inima plină ușor ți-este pe buze izvor.
Într-o prietenă nu pot să-mă-ncred; m-ar mustrare;
Într-un prieten? Nici gînd! Poate că-i primejdios.
Crîngului, stîncilor, nu, vraja nu pot să-mi destăinui,
Căci nu-s nici tînăr și nu-s nici măcar singur destul.
Tu, hexametru, și tu, scurt pentametru, fiți martori
Zilnicelor bucurii și fericitelor nopți.
Ea ocolește capcana pusă de-un șmecher obraznic,
Pusă în taină apoi de curtezanul viclean.
Ageră, gingașă ea se strecoară, știind care-i locul
Unde iubitul, tînjind, stă s-o aștepte cu dor.
Lună, întîrzie-un pic, încît să n-o vadă vecinul.
Pasul să i-l amuțiți, voi, adieri, prin frunzar.
Creșteți și mîndre-nfloriți, cîntece dragi, legănate
Lin în văzduhul plăcut de șoptitoare-adieri
Spuneți, Quiriților, voi, precum prelungile trestii
Taina de vrajă ce-o-nchid veșnic în inimă doi.

(A. COVACI)

Revederea

El:
Dulce prietenă, doar un sărut buzelor mele mai dă-le!
Astăzi cu mine de ce tare zgîrcită te-arăţi?
Pomu-nflorește și azi, ca și ieri — și schimbat-am săruturi,
Mii de săruturi, de-ai zis roi de albine că sînt,
Căci le vedeai cum de flori se apropie, sug și plutesc și sug iarăși
Și al plăcerii firești sunet plăcut se-auzea.
Şi-azi se mai țin de plăcutele trebi; au primăvara
Trece-va-n zbor peste noi, floarea cît încă-i pe ram?
Ea:
Veşnic visează, prietene, și despre ieri mai vorbește-mi!
Eu cu plăcere te-ascult, cred și la pieptu-mi te strîng.
Ieri? Zici că ieri? Știu că fost-a un ieri, o minune:
Vorbe prin vorbe s-au stins și prin sărut, sărutări.
Seara, durere ne-a fost despărțirea și tristă prea lunga
Noapte de ieri pînă azi, care ne-a fost despărțit.
Da, dimineața se-ntoarce, dar pomul, vai, vai, din păcate,
De zece ori mi-a adus flori cum și fructe de-atunci.

(A. COVACI)

Alexis și Dora

Ah, neoprită corabia-și taie în fiece clipă
Drum prin talazu-nspumat, tot mai departe plutind.
Lung e făgașul de chilă tăiat, în care delfinii
Sar, parcă prada luptînd să nu și-o scape cumva.
Totul se-arată prielnic și calm, marinarul
Mișcă pînza domol, el pentru ceilalți trudind.
Tuturor gîndul le este înalt, ca flamura, steagul.
Unul doar, trist, abătut, stă rezemat de catarg.
Munții îi vede-albăstrind și cum se afundă în mare,
Iar bucuriile lui toate se-afundă cu ei.

Şi pentru tine la fel, Dora, dispare catargul
Ce pe logodnicul tău de lîngă tine l-a smuls.
Şi tu te uiţi după mine-n zadar! Vai, bietele inimi,
Una pentru-alta de bat, nu bat alături, o nu!
Clipă unică, trăită de mine, doar tu-mi ești răsplata
Zilelor ce le-am pierdut, zilelor astea ce-s sloi.
O, doar în ultima clipă vărsat-ai în mine
Viața ce nu ți-o ghiceam, ca dăruită de zei.
Phoebus, în darn luminezi cu raza-ți eterul;
Căci a ta limpede zi tare urîtă mi-i azi.
În mine însumi mă-ntorc, să-mi reamintesc în tăcere
Vremea de-atunci, să o am pururi în față tînjind.
E cu putință să vezi, dar să nu simți frumusețea?
Firea mea tîmpă s-o schimbi, vrajă cerească, nu poți?
Nu-ți căta vină, biet om! Poetul, ades, o enigmă
Pune-n cuvînt măiestrit, într-un sobor de urechi.
Toți sînt vrăjiți de ciudatele, înlănțuite imagini,
Însă lipsește-un cuvînt: cel ce-i de sensuri mai plin.
De e găsit, în sfîrșit, însuflețirea e doamnă,
De două ori mai plăcut sensul se-arată în vers.
Amor, de ce mai tîrziu mi-ai desfăcut legătura
Ce mi-o-nnodași pe ochi? Amor, de ce prea tîrziu?
Mult, așteptase,-ncărcat, vasul un vînt mai prielnic!
Și, iată, vîntul bătu de dinspre țărm înspre val.
O, timp pustiu al juniei! O, viitor, vis pustiu doar,
Vă spulberați și rămîn numai cu ceasul acel.
Ceasul, norocu-mi rămîn; da, te-am în inimă, Dora!
Și-are speranța un chip, are frumosul tău chip.
Eu te văzusem ades, mergînd gătită la templu;
Buna ta mamă-ți stătea gravă alături, mereu.
Fructe la piață duceai, harnică, proaspătă; de la fîntînă
Ce îndrăzneață purtai, mîndră, urciorul pe cap!
O, și ce gingaș grumaz! Îți azăream întîi ceafa,
Dar mai întîi și-ntîi viul mișcărilor ritm.
O, m-am temut ades să nu se răstoarne urciorul,
Dar el stătea neclintit peste-nnodata basma.
Obișnuiam să te văd astfel, frumoasă vecină,
Precum vezi steaua pe cer, precum la lună privești,
Îmbucurîndu-te mult, cu pieptul plin doar de tihnă,
Nici o dorință nutrind de-a le ajunge stăpîn.
Astfel, voi, ani, ați trecut; casele ne despărțiră
Numai doi pași, dar nicicînd pragul eu nu ți-am trecut.

Azi ne desparte cumplitul talaz; valule, minți numai bolta!
Mi-este cerescu-ți azur văl al bezmeticii nopți!
Totul pornea să se miște: acasă, la tata,
Fuga veni un băiat, ca să mă cheme pe chei.
„Pînzele s-au înălțat și vîntul le umflă — îmi spuse —
Ancora s-a ridicat, scoasă de-un ceas din nisip;
Vino, Alexis"! Și tata, tare slăbit, însă vrednic,
Mîna și-a-ntins peste-al meu cap aplecat și pletos.
Iute-mi întinse și mama bocceaua de mult pregătită:
„Să mi te-ntorci sănătos și bogat!" — tot strigîndu-mi.
Fuga spre port am luat-o, sub braț cu bocceaua,
De-a lungul zidului nalt, și chiar atunci te-am văzut.
Stînd la portița grădinii, zîmbind, mi-ai strigat: „O, Alexis,
Ăștia ce lărmuie-așa ți-or fi tovarăși de drum?
Țărmuri străine-ai să vezi; aduce-vei mărfuri prea-scumpe,
Pentru bogate femei, de pe la noi, din oraș.
Ce mulțumită aș fi, de mi-ai aduce și mie
Un lănțișor; cît de mult, cît de ades mi-am dorit!"
Și m-am oprit să te-ntreb, așa cum fac negustorii,
Cum să arate și cît, cît să atîrne de greu.
Mic a fost prețul rostit; mă uitam la grumazul tău vrednic,
Vrednic de-un lung colier, cum doar reginele au.
Larma pe vas se-nteţea, dar tu mi-ai spus prietenește:
„Vino-n grădină la noi, fructe mai multe să iei,
Ia portocale, ia albe smochine, că-n larguri de mare
Ori pe străinul meleag, poate că nu cresc deloc."
Și am intrat, și-ai cules, o, cîte fructe, în poală!
Trasă-ți era poala-n jos de aurite poveri.
Îți tot spuneam că-i destul, dar alte fructe, întruna,
De le-atingeai ușurel, grele în palmă-ți cădeau.
Și te-ai întors sub umbrar, unde-un coș mare, sub mirtul
Ce se-arcuia înflorit, te aștepta să revii.
O, în tăcere-ai pornit fructele dulci să le rîndui;
Portocalele-ntîi, bulgări de aur, rotunzi,
Apoi smochinele moi, ce le strivește-apăsarea,
Împodobindu-mi apoi darul cu floare de mirt.
Însă eu nu ridicam coșul; în ochi ne privirăm;
Nu știu de ce-ncețoșați se arătau ochii mei.

Pieptul lipit de al meu ți l-am simțit, iară brațu-mi
Se-ncolăcise și el după gingașul grumaz.
De mii de ori sărutat-am grumazul; tu capul pe umăr
Mi l-ai lăsat; m-ai cuprins și tu cu brațul apoi.
Brațul lui Amor simțeam cum tare alături ne strînge:
Înfierbîntatul văzduh tunete trei slobozi.
Lacrimi șiroaie vărsarăm; plîngeam împreună,
De fericire, de chin, parcă și lumea pierea.
Tot mai zoriți mă strigau de pe chei; picioarele, însă,
Nu mă duceau! Am strigat: „Dora, a mea ești?" — „Pe veci!"
Tu mi-ai șoptit — și atunci uscați fură stropii de lacrimi
Ca de zeiești adieri, parcă, din umezii ochi.
Și se-auzi mai de-aproape: „Alexis!" Băiatul, portița
O deschise, privind. Coșul în mînă luînd
Mă tîrî — nu știu cum — cum ți-am mai strîns încă mîna?
Cum am ajuns sus, pe vas? Știu doar că beat arătam.
Chiar și tovarășii beat m-au crezut, crutîndu-l pe bolnav.
Portul, în zare, încet, se-ndepărta, se pierdea.
Dora, „pe veci" mi-ai răspuns; ca al lui Jupiter tunet
Încă-mi mai sună-n urechi. Doar îi stătea lîngă tron
Fiica, zeița iubirii, în jur cu frumoasele Grații.
Astfel de zei întărit este acest legămînt!
Vasul gonească, purtat de prielnice vînturi!
Spintece chila mereu valul plesnit, spumegînd!
Portul străin mi-l aducă mai repede, cu aurarul
Să mă-nvoiesc, să fac rost și de cerescul zălog.
Căci lănțișorul în lanț va să se schimbe, o, Dora!
De nouă ori după gît ți se va încolăci.
Voi porunci să-ți mai facă și alte podoabe:
Mîinile tale le văd prinse-n de aur brățări.
Văd ne-ntrecutul smaragd, văd rubine, safire,
Ce hyacintu-l întrec, strînse-n frumoase monturi,
Numai de aur! O, cît de fericit ești cînd, singur,
Poți un asemenea dar celei alese să-i faci!
Perle de văd, mă gîndesc numai la tine; inele
De mi se-arată, îți văd mîna gingașă, mereu.
Schimb am să fac, și-am să cumpăr — iar tu vei alege
Ce-i mai frumos: e al tău tot ce va fi să aduc.
Nu numai perle va ști să-ți aducă, însă, iubitul:
Ci va aduce și tot ce i-i nevestei mai drag:

Pleduri de lînă tivite cu purpură, încît culcușul
Moale, al nostru, plăcut, să ne primească în el,
S-ai ce să coși, să ne-mbraci pe noi doi, ba chiar pe-un al treilea,
Scumpe lîneturi de soi m-oi strădui să-ți aduc.
Inima plină îmi e de ale speranței priveliști.
Zei, măsurați acest foc ce mi se zbuciumă-n piept!
Însă și dulcele chin vi-l cer înapoi, de asemeni,
Cînd copleșit sînt de griji, cînd mi-este sîngele sloi.
Nici torța voastră, Erinii, nici cîinii ce latră în Hades,
Pe-al îndoielii tărîm, spaimă tîlharului nu-s,
Cum mie spaimă îmi e o nălucă: frumoasa-mi văd, parcă,
Și-are portițe și-acum, are grădina, o știu!
Vine un altul — și cad fructele și pentru dînsul.
Miere-n smochinele dulci și pentru el s-a păstrat!
De-l va chema și pe el sub umbrar, au n-o s-o urmeze?
Zei, mă orbiți! Spulberați închipuirea de iad.
Fată e dînsa — și ceea ce dăruie unuia-n grabă,
Ochii-și întoarce, la fel, iute, spre altul, curînd.
Nu rîde, Zeus, de-acest legămînt călcat cu-ndrăzneală!
Tună mai tare lovind! Fulgerul ține-l în mîini!
Nori vînzoliți să asmuți după mine, și-n beznele nopții
Rupă-al tău fulger prelung ăst neferice catarg.
Rupe tu scîndurile-astea, iar bubuitoarele valuri,
Marfa mi-o smulgă, s-ajung prada delfinilor eu!
Muze, destul! Încercați să descrieți zadarnic
Ce fericire, ce plîns zace-ntr-un piept iubitor.
Voi nu puteți lecui rănile pruncului Amor,
Dar alinările vin, bunelor, vin de la voi.

(A. COVACI)

Hermann și Dorothea

Crimă să fie, entuziast că am fost de Properțiu,
Că mi-a plăcut Marțial, cutezătorul, cîndva?
Că pe cei vechi nu i-am vrut numai paznici ai școlii,
Și că în Latium ei pururi tovarăși mi-au fost?
Că m-am silit, plin de zel, să contemplu Natura și Arta,
De nici un nume-amăgit, dogmei în veci nesupus?
Că ale vieții constrîngeri nu l-au schimbat pe-omul din mine?
Fățărniciei că eu masca i-am disprețuit?
De-astă greșeală ce tu, Muză, cu sîrg mi-ai hrănit o,
Plebea m-acuză, văzînd veșnic în mine-un plebeu.

Pînă și cel ce-i mai bun, mai blajin, mai de treabă.
Altfel m-ar vrea, dar porunci, Muză, tu singură-mi dai.
Numai tu singură-mi remprospătezi tinerețea în suflet,
Pînă la moarte doar tu încă mi-o făgăduiești.
Dar grija asta-ndoiește-ți-o față de mine, zeiță!
Creștetul, vai, mi-i pleșuv, văduv de părul bogat.
M-ar amăgi o coroană pe mine, ca și pe alții:
Cezar coroană pe cap tot din nevoie și-a pus!
Mi-ai hărăzit vreo mlădiță de laur? Pe creangă mai las-o,
Verde să steie, cîndva unuia vrednic s-o dai!
Dar în coroane de casă mai poți împleti trandafirii!
Crinii — de cum își ivesc pletele lor argintii!
Coacă nevasta pe vatra curată și zgîndăre focul!
Vreascuri, în joacă, apoi, pruncul arunce pe foc!
Vinul nicicînd nu lipsească-n pahar; intrați, voi, prieteni,
Voi ce aveți chef de taifas; aste cununi v-așteptau.
Dar mai întîi sănătate bărbatului ce de Homer ne scutește
Și ne și cheamă-n sfîrșit, numai pe drumu-mplinit.
Cine-ndrăznit-a cu zeii să lupte — și cine cu Unul?
Chiar Homerid să mai fiu, ultimul, nu e frumos?
Dar ascultați poezia cea nouă și mai îmbătați-vă încă!
Prietenii și iubiri fie răsfăț în auz.
Vouă, germani, călăuză vă sînt spre sălașul de tihnă,
Unde-n Natură, firesc, crești omenește ca om.
Nu însoțească-al poetului duh, ce pe iubita-i Luise
Cu un prieten prea bun, spre-a ne vrăji, o uni.
Peste-ale timpului triste priveliști de-asemeni trecut-am
Dar unui neam viguros fie-i curajul stăpîn.
Lacrimi în ochi v-am adus, desfătare în suflet prin cînturi;
Haideți, din inimă, deci, toți să mă strîngeți la piept!
Fie taifasu-nțelept, căci înțelepciunea ne-nvață
Veacu-n sfîrșit: cine nu-i oare de soartă-ncercat?
Veseli spre-acele trecute dureri să priviți de aceea,
Cînd limpeziți mai voioși mult din ce e de prisos.
Da, cunoscut-am și oameni, și nații. Azi inima noastră
Să ne-o cunoaștem: de ea însăși să ne bucurăm.

(A. COVACI)

Noul Pausias și florăreasa lui

Ea

Nouă așterne-ne tu toate-aste flori la picioare!
O, ce-ncîlceală și ce haos ai fost să presari!

El

Pari elementele, tu, pari să le legi cu iubirea:
Oricum le legi, sînt izvor doar unei singure vieți!

Ea

Blînd fii cu roza: ea stă în coșuleț tăinuită.
Oriunde-ai fi tu, ți-o dau, ție, prietene, eu.

El

Eu m-oi preface că nu te cunosc: mulțumesc, cu plăcere,
Dar cea ce dăruie știu că se ferește de dar.

Ea

Dă-mi tu garoafele-acum, dă-mi și aceste zambile,
Pe lîngă cele dintîi cele din urmă să stea.

El

Lasă-mă-n crugul de flori să-ți stau la picioare,
Poala să-ți umplu cu-acest stol, ce-i atît de gingaș.

Ea

Strînse alături să stea rudele-flori din grădină,
Ce răzlețite au fost, ața tu dă-mi-o întîi.

El

Florile-ntîi mă uimesc? Ori degetele-astea dibace,
Ce le-au ales? Ori uimit sînt de-agerimea ce-o ai.

Ea

Frunze dă-mi tu, să le fac florilor strălucirea mai stinsă
Frunze tihnite chiar și viața mai cere-n cununi.

El

Pentru buchetul ce-l văd, n-alegi prea mult? Mi se pare
Că hărăzit e cuiva care stăpîn ți-i pe gînd.

Ea

Ziua, cu sutele dau, lumii, cununi și buchete;
Ce-i mai frumos, însă, eu, serile, ție-ți aduc.

El

Ce fericit un pictor ar fi pictînd aceste ghirlande,
Pajiștea plină de flori, dar pe zeiță întîi!

Ea

Dar mai ferice-i, cred eu, cel care-mi stă la picioare,
Care, de-i dau un sărut, mă fericește deplin.

El

O, încă unul, iubito! Pizmașă, a zorilor boare
Buzele mi-a văduvit de-aste săruturi dintîi.

Ea

Cum primăvara îmi dăruie flori, dărui și eu sărutul
Dragului meu: un sărut ai cu cununa, acum!

El
Al lui Pausias har de l-aş avea moştenire,
Aste cununi le-aş picta, ziua, din zori în amurg.
Ea
Asta-i frumoasă! Vezi cum copilele Florei în juru-i
Danţul plăcut îl încep, danţul atît de pestriţ?
El
Dulcele farmec ce peste petale revarsă-şi-l Firea
L-am sorbit cu nesaţ, eu, din corole, atunci.
Ea
Proaspătă, seara, cununa-mpletită aici am aflat-o,
Colo, pe masă, cu drag nouă grăindu-ne ea.
El
Neputincios şi sărman, cît aş fi vrut să opresc eu
Cea fericire de vis de care ochii mi-s arşi!
Ea
Nemulţumitule! Tu eşti poet — şi cuprins eşti de pizmă
Pentru al celuilalt har? Prin al tău har să grăieşti!
El
Smalţul pestriţelor flori oare îl prinde poetul?
Umbră cuvintele i-i, doar, lîngă frumosul tău chip.
Ea
Dar „te iubesc“ izbuti pictorul, oare, să spună?
Mie doar tu îmi eşti drag, doar pentru tine trăiesc.
El
O, nici poetul „iubesc“ n-a izbutit să rostească
Dulce, divino, cum tu mi-ai fost şoptit în auz.
Ea
Multe pot unul şi altul, dar graiul privirii
Şi al sărutului grai sînt al iubitului dar.
El
Iar tu pe toate le strîngi: pictezi, viersuieşti cu petale:
Toţi ai Florei copii îţi sînt cuvinte, culori.
Ea
Mîna fecioarei, în zori, smulge ceva trecător doar:
Seara cît nici n-a venit, vai, strălucirea s-a stins!
El
Zeii tot har trecător varsă, mereu amăgindu-i
Cu vreun dar rennoit, pururea, pe muritori.
Ea
Nu ţi-a plăcut un buchet sau o cunună din cele
Ce le-mpletisem în zori, lanţ pentru inima ta!

El
Încă-mi atîrnă-n odaie cununa pe care mi-ai dat-o
Cînd minunat ai schimbat cursul acelui ospăț.
Ea
Da, ți-am scăpat un boboc de trandafir chiar în cupă;
Tu ai băut și-ai strigat: „Fată, otravă-i în flori?“
El
Tu mi-ai răspuns: „Ba deloc; florile-s pline de miere,
Însă albinele doar mierea aceasta o sug“.
Ea
Şi bădăranul Timanth m-a-nhățat și mi-a spus: „Deci bondarii
Umblă la tainele dulci ce în corolă se-ascund?“
El
Şi-atunci tu te-ai întors, vrut-ai să fugi — și căzură
Lîngă acest bădăran flori și panere, pe jos.
Ea
Poruncitor i-ai strigat: „Dă drumul fetei, căci dînsa
Cum și buchetele-i, sînt pentru obraze de soi!“
El
Dar el, rîzînd rînjitor, te-a strîns și mai tare
Și de la ceafă-n călcîi straiul ți l-a sfîșiat.
Ea
Tu, mînios, ai azvîrlit cu paharul, pălindu-l
Tocmai în tîmplă, încît tot să se-mproaște cu vin.
El
O, chiar orbit de mînie și vin, azărit-am o clipă
Albul grumaz minunat, sînul tău alb, tăinuit.
Ea
O, ce răzmeriță, ce tărăboi! Sînge curgea, ca de purpur,
Dar laolaltă cu vin pe-al bădăranului chip.
El
Numai pe tine, -n genunchi, eu te vedeam; cu o mînă
Ruptul veșmînt ți-l strîngeai pe fermecatul tău trup.
Ea
O, și zburau farfurii — și mă temeam că străinul
Cel nobil fi-va lovit de rotitorul metal.
El
Eu doar pe tine puteam să te văd, cu mîna cealaltă
De pe sub scaun strîngînd coșuri, buchete, cununi.
Ea
Tu mi-ai fost ocrotitor, să nu mă rănească-ntîmplarea,
Ori chiar și gazda, tot foc, că o petrecere-i stric.

El
Îmi amintesc că pe brațul meu stîng îuat-am o scoarță,
Precum acel care vrea să-ntărîte-un buhai.
Ea
Gazda și cei cumsecade strigară atunci că ajunge,
Iar eu afară-o zbughii, capul spre tine-ntorcînd.
El
O, te pierdusem, și-n van în jurul casei, o vreme
Te-am căutat, iar apoi mult, prin piețe, pe străzi.
Ea
Mă ascundeam de rușine, căci fata cea nepîngărită,
Cea îndrăgită de toți, vai ce bîrfită era!
El
Flori mai vedeam eu mereu, cununi și buchete destule;
Mie, orașului, tu însă ce mult ne lipseai!
Ea
Mută, în casă am stat, dar s-au scuturat trandafirii
Și garofițele-apoi, toate, pe rînd s-au uscat.
El
Tineri-n piață-și vorbeau: da, florile-acolo-s,
Însă frumoasa nu e, să le-mpletească-n cununi.
Ea
Am împletit eu acasă cununi pentru tine;
Iată-le înc-atîrnînd, veștede, lîngă cămin.
El
S-a veștejit și cununa, întîiul tău dar; n-o uitasem
În tărăboi; încă-mi stă, veștedă, la căpătîi.
Ea
Stam și priveam ofilitele flori, jeluindu-mă foarte,
Pînă cînd noaptea-nghițea bietele stinse culori.
El
Am rătăcit întrebînd unde îți e locuința,
Dar n-am aflat trecător care să-mi spună ceva.
Ea
N-am avut oaspeți nicicînd și stau departe cu casa;
Mare-i orașul, și-n el iute se pierde-un sărman.
El
Soarele cel pînditor îl întrebam, implorîndu-l:
„Spune-mi, măritule zeu, unde cu raza-ți o vezi?"
Ea
Penia te-a auzit, nu zeii. Pînă la urmă,
Cînd mă-mboldiră nevoi, treaba din casă m-a scos.

El
Nu te-a-ndemnat vreun alt zeu să-ți cauți ocrotitorul?
Amor au nu ne-a rănit pe amîndoi cu săgeţi?
Ea
Ba te-am pîndit nencetat, şi te-am văzut chiar prin piață!
El
Ce-nghesuială pe cei ce se iubesc i-ar opri?
Ea
Drum ne-am tăiat prin mulțime, și-ai fost lîngă mine!
El
Tu, lîngă mine, la fel; singuri eram, numai noi.
Ea
Da, în mulțime! Păreau oamenii pomi doar și tufe.
El
Zarva lor mie-mi părea un șoptit de izvor.
Ea
Singuri oricînd sînt iubiții în oricît de mare mulțime,
Dar pe-un al treilea-l simți cînd ei sînt numai în doi.
El
Amor! O da, mi-a făcut dînsul aceste podoabe.
Flori împletește, mereu, tot ce în poală mai ai!
Ea
Ba le și scutur, iubite. În brațele tale
Soarele și-astăzi mi-l văd pururea la răsărit.

(A. COVACI)

Amyntas

Nikias, doctor prea bun, bun pentru trup, pentru suflet!
Drept e că-s bòlnav, dar prea greu este leacul ce-mi dai.
Sfatul urmîndu-ți, puterile simt că mă lasă;
Chiar și prietenii-mi par că mi-s vrăjmași nempăcați.
Nici n-am puteri să te-nfrunt: vorbele cele mai grele,
Pe care tu mi le spui, eu mi le spun nencetat.
Ah și trec apele iuți, trec peste clinuri stîncoase
Și nici o undă-n pîrîu cîntul nu-l ține pe loc.
Nu neoprită vuiește furtuna? Și soarele, oare
De din al zilei zenit, nu se prăvale în val?
Astfel Natura-mi grăiește în jur; stai și tu, Amyntas,
Stai sub putere de legi veşnice încovoiat.

Fruntea mai tare, prietene, nu-ţi încrunta, ci ascultă
Ce-nvăţătură un pom ieri, lîngă rîu mi-a fost dat.
Mere puţine îmi dăruie, dar şi acelea stricate,
Din vina iederii ce-i stă căţărată pe trunchi.
Şi-am scos cuţitul curbat, ascuţit şi cîrceii
Vrejului iederii lungi i-am retezat nemilos.
Însă m-am înfiorat cînd, plîngător, cu suspine,
Bocet din vîrf auzii, trist către mine curgînd:
„Nu mă răni! Nu ţi-am fost eu bun ortac în grădină?
Nu ţi-am adus bucurii, cîte! cînd fost-ai copil?
Nu mă răni! Vai, îmi smulgi, odată cu vrejurile-astea,
Ce-nfuriat le retezi, viaţa, atîta de crud!
Oare nu eu le-am hrănit, nu le-am crescut cu blîndeţe?
Oare frunzarul meu nu este cu-al lor înrudit?
Planta care are nevoie de mine să n-o îndrăgesc eu,
Lacomă-n jur cînd o văd încolăcindu-se? O,
Vrejuri cu mia prinzînd rădăcini, firişoarele, iată
Că-n a mea viaţă adînc, tare de tot, au pătruns.
Hrana din mine şi-o iau şi cu ce-mi trebuia se desfată;
Măduva toată, cum şi sufletul, astfel mi-l sug.
Mă mai hrănesc în zadar; rădăcinile-adînce
Doar jumătate trimit, din seva vie, spre vîrf.
Oaspele primejdios, preaiubitul, pe drum însuşeşte-şi
Vlaga ce fructele cer, toamna, s-o aibă în miez.
N-ajunge-un pic de coroană; usucă-se vîrful.
Ramul întins peste rîu mi se usucă şi el.
Ea-i trădătoarea ce-mi fură şi viaţă, şi bunuri,
Seva din trunchi, precum şi-orice nădejde mai am.
Numai pe ea,-ncolăcită, o simt — şi mă bucur de lanţu-i,
De-al ei frunzar ucigaş, ce mi-i podoabă acum."
Lasă cuţitul, o Nikias! Cruţă-l pe bietul
Pom ce-i de dragoste ars, numai cu voia-i silit!
Dulce e orice risipă: pe cea mai frumoasă mi-o lasă!
Oare cu viaţa-i zgîrcit cel care-i dragostei rob?

(A. COVACI)

Euphrosyne

Suie, de gheaţă şi nea colţuroasele piscuri;
Soarele-apune, zvîrlind purpur pe-al munţilor clin.
Noapte de mult e prin văi, pe poteci pe care drumeţul
Cată, şuvoiul urmînd, un adăpost primitor,
S-afle al zilei popas tocmai în sihla tihnită.

Pleoapa i-o-nchide plăcut somnul cel dumnezeiesc,
Dulce tovarăș oricînd; o, fruntea, și astăzi,
Încununeze-mi-o el, iarăși, cu macul sfințit!
Ce licărire, din stînci, însă spre mine răzbate,
Iluminînd blînd de tot pîclele peste șuvoi?
Soarele prin crăpături tainice au mai pătrunde?
Jocul acesta nu-i joc de licăriri pămîntești.
Norul e tot mai aproape, arzînd. Mă crucesc de uimire!
Aburul trandafiriu nu-i oare-un chip mișcător?
Care zeiță aici vine-mi — și care din Muze?
Cată-și prietenul și-n groaznice,-adînci văgăuni?
O, mîndră zee, să mi te dezvălui, neamăgindu-mi,
Spulberîndu-te iar, însuflețirea de-acum!
Tu muritorului spune-i doar unul din numele tale
Cele zeiești! Dacă nu, o, mă stîrnește, să simt
Care din fiicele veșnice ale lui Zeus
Ești, ca poetul, cu zel, să te slăvească în cînt!
„Bunule, nu mă mai știi? Sub înfățișarea aceasta,
Ți se arată un chip necunoscut și străin?
Drept e că eu nu mai țin de pămînt, și-ntristatul meu suflet,
Înfiorat, despărțit e de plăceri tinerești.
Însă, prietene, nădăjduiam, iluminat de iubire,
Chipul meu viu c-a rămas în amintire-ți săpat.
Ochiul tău înduioșat, lacrima-ți caldă îmi spune
Că tu, prietene, știi Euphrosyne că-s eu.
Trece prin codri, vezi tu, prin munți cea dusă din lume;
Chiar și departe de tot cată-l pe rătăcitor,
Cată-l pe cel ce părinte și dascăl i-a fost — și mai cată
Stinsul zgomot stîrnit de pămîntești bucurii.
Lasă-mă să-mi amintesc zilele cînd pe copilă
Jocul vrăjit o-nvățai, Muzelor joc închinat,
Ceasul să mi-l amintesc și atîtea lucruri mărunte.
Tare-i plăcut să rechemi timpul nicicînd reîntors!
Cine-ndestul prețuiește tumultul, comoara,
Ce pe tărîm pămîntesc trece atît de ușor?
Mică ea pare acum, dar inimii nu nensemnată:
Arta și dragostea fac lucruri mărețe din mici.
Îți amintești cum pe scena aceea spre-nalta
Artă m-ai călăuzit treaptă cu treaptă suind?
Ca un băiat arătam, te-nduioșam — și tu-mi spuneai Arthur,
Ba chiar prin mine-nviai chipuri în versul englez.

Amenințai pătimaș, crunt, bieții ochi întorcîndu-ți
Și-nlăcrimatul obraz, cît de gingaș amăgit!
O, cît de blînd te-arătai, ocrotind o viață prea tristă,
Smulsă băiatului de fuga-ndrăzneață atunci!
Prietenos m-ai luat tu pe mine, strivită, m-ai dus de acolo,
Iar eu la pieptu-ți, un timp, moartă m-am fost prefăcut.
Ochii cînd mari i-am deschis ți-am văzut, serioasă, privirea
Cum pironită era peste-ndrăgitul băiat.
Ca un copil sărutatu-ți-am mîna — și gura
Fragedă eu ți-am întins, pentru sărutu-ți curat.
«Tată — ți-am zis — ești prea grav! Dar de ce? Au greșit-am?
De ți-am greșit, să mă-nveți cum pot mai bună să fiu.
Cînd sînt alături de tine eu nu știu ce-i truda: pe toate
Să le repet mi-i plăcut, de mă îndrumi și mă-nveți».
Dar m-ai cuprins și m-ai strîns puternic în brațe,
Încît mi s-a-nfiorat inima tare în piept.
«Nu, o, iubite copil — mi-ai strigat — pe astea, pe toate,
Mîine orașului vreau să le arăți tot așa.
Mișcă-le inima lor, așa cum pe-a mea ai mișcat-o.
Curgă din ochii lor seci lacrime dumnezeiești.
Tu mult mai greu l-ai lovit pe acel ce te ține în brațe,
L-ai speriat cu-al tău chip, ca fără viață, cumplit.
Cît de măreață și sigură-n toate te-arăți tu, Natură!
Cerul, pămîntul au legi cărora totu-i supus:
Anii tot vin după ani, veri după primăveri, veșnic.
Iarna-i întinde, firesc, toamnei o mînă, mereu.
Stîncile stau neclintite, dar veșnica apă se varsă,
Crunt spumegînd și vuind, din vreo ruptură de nori.
Pururi molizii-nverzesc — dar chiar fără frunze, hățișul
Poartă boboci tăinuiți, pînă și iarna, în ram.
Legilor totu-i supus — doar peste-a omului viață,
Cea mai de preț din comori, domn e-un nesigur destin.
Nu-ntotdeauna un tată pe moarte și-l are alături
Pe-nfloritorul său fiu, bunul rămas să și-l ia.
Nu-ntotdeauna cel tînăr i-nchide bătrînului pleoapa,
Gata lăsată în jos, cel viguros celui slab.

Soarta răstoarnă ades, vai, rînduielile zilei:
Stă şi-şi jeleşte-un moşneag pruncii, nepoții, -n zadar;
Stă ca un trunchi ciopîrțit, cu zdrobitele-i ramuri
Parcă de grindini puhoi împrăștiate în jur.
Tot astfel m-a săgetat pe mine, copilă, vederea
Trupului tău ca de mort, greu atîrnîndu-mi pe braț.
Ce bucuros te văd, însă, în floarea juniei, făptură
Multiubită, din nou plină de-al vieții elan.
Zburdă, deci, vesel, băiat prefăcut. Crește și bucură lumea!
Fata să-mi fie mereu de încîntare izvor.
Pururi te străduie-așa și firescul tău har făurească
Arta înaltă, oricînd, pe-al vieții drum suitor!
Mari bucurii să-mi aduci; ochii-mi cît nu s-or închide,
Eu minunatu-ţi talent vreau să ți-l văd împlinit».
Astfel grăit-ai și eu clipa nicicînd n-am uitat-o!
Şi am crescut, ascultînd pururi sublimul îndemn.
Cum respuneam eu mulțimii adînci, mişcătoare-adevăruri,
Ce le-ai fost încredinţat buzelor mele de prunc!
Sub ochii tăi mă formam, te căutam în mulțimea
Ascultătorilor mei, parcă de mine vrăjiți!
Azi dacă treci pe acolo, să-ți mai încălzească privirea
Nu se arată la chip Euphrosyne a ta.
N-o mai auzi glăsuind pe ucenica ce o hărăziseși
Vai, prea curînd, prea curînd, cruntului dragostei chin.
Altele vin și se duc — și-ți vor place și altele ție.
După talentele mari mài mari talente se nasc.
Tu însă nu mă uita; iar dacă alta, vioaie,
Cu încîlcitele-i trebi va să te cate cîndva,
De al tău ochi ascultînd, zîmbetul tău fericind-o,
Locul plăcîndu-i ce doar tu i l-ai fost hărăzit,
De nu-şi va precupeţi dînsa nici zelul, nici truda,
Jertfă dorindu-se chiar pînă în prag de mormînt,
Bunule, tu te gîndește la mine și strigă, tîrziu chiar:
O, pentru mine, din morţi, Euphrosyne-a-nviat!
Multe-aş mai spune dar, vai, cînd ești dusă din lume nu-ntîrzii
Cum ai dori. Unui zeu ce-mi dă porunci mă supun.
O, bun rămas! Mă zoreşte — îl simt — șovăielnic;
O rugăminte-ți mai cer, însă, să mi-o împlinești:
Nu mă lăsa să cobor neștiută-n a umbrelor lume!

Muzele numai îți pot viața în moarte păstra,
Căci, fără chip, plutitoare, -n imperiul Persephone ei,
Umbre ce nume nu au fără de număr zărești.
Dar cel slăvit de poet își recapătă chipul,
Şi-n al eroilor cor este primit de curînd.
Veselă umblu, vestită de-naltele-ți cînturi
În ai zeiței ochi vii tare plăcută fiind.
Blîndă mă-ntîmpină,-mi spune pe nume și semn îmi fac toate
Mîndrele soațe zeiești, cele aproape de tron;
Mă agrăiește cu drag Penelope-ndelung credincioasa
Şi Euadne, privind tristă spre bietul ei soț.
Vin și mai tinere-apoi, trimise aici prea devreme,
Vîrsta cea crudă, atunci, toate jelindu-ne-o noi.
Cînd Antigona se-arată, cel mai frățesc dintre suflete,
Ori Polixena, plîngînd după iubitu-i și-acum,
Că mi-s surori le socot, demnă m-apropii de ele,
Căci grațioase făpturi ale-artei tragice sînt.
Doar de-un poet plăsmuită-s și eu, și cîntările sale
A tot ce-n viață n-avui mi-s împlinire aici".
Astfel năluca grăi. Se mișca încă gura-i plăcută,
Să mai vorbească dorind, sunet de fel neiscînd.
Însă din norul de purpură, cel plutitor și mereu în mișcare,
Hermes atunci se ivi, zeul dibaci, minunat.
Blînd caduceul nălțînd, semn făcu; și le-nghițiră
Norii gonind, îngroșați, pe cele două năluci.
Noaptea-i adîncă în juru-mi, iar spumegătoarele ape
Urlă-i mai tare sub clin alunecoasei poteci.
Crunt mă doboară mîhnirea și jalea îmi crește,
Şi doar un stei plin de mușchi reazăm îmi stă, să nu cad.
Greu zbucium coardele pieptului sparge-mi; noptatice lacrimi
Curg, și peste păduri zorii semeți se vestesc.

(A. COVACI)

Metamorfoza plantelor

Draga mea, ești turburată de învălmășeala de flori,
Care-n grădină-au crescut în mii de chipuri acum.
Mii de nume auzi și, în atenta ureche,
Îți tot pătrunde mereu cîte un nume barbar.

Toate par că-s la fel, dar nu seamănă una cu alta,
Și e supus al lor cor, știi, unor tainice legi,
Unor divine mistere; și ție, prietenă dragă,
Tare-aș dori să îți spun magicul floarei cuvînt.
Tu doar te uită și vezi învălmășeala de plante
Cum pregătită-i, treptat, floare să deie și fruct.
Ele răsar din semințe, îndată ce glia
Sevele strînse la sîn suie-n tulpinile lor,
Şi-ápoi vrăjitei lumini, sfînt mișcătoare apururi,
Mugurii frunzei, plăpînzi, i-ncredințează pe loc.
Dorm în semințe puteri; prefigurate sînt chipuri,
Încovoiate în teci și-n sine-nchise un timp;
Frunze, cum și rădăcini pe jumătate formate,
Fără culoare — așa viața stă-n sîmbur uscat,
Însă țîșnește apoi, cînd umezeala plăcută-i
De din al nopții ei văl, însă tot rudimentar
Este al plantelor chip, cînd se ivește privirii.
Legea-i aceeași și cînd toate să crească încep:
Mladă din mladă, tot cresc, noduri nălțînd peste noduri
Și, astfel, chipul dintîi ele și-l văd înnoit.
Totuși, nu-s toate la fel, căci felurit se formează,
Gata-mplinită, vezi tu, frunza ce vine la rînd,
Iată, cu zimți, despărțit fiind vîrful de coadă;
Toate de mult odihneau într-un lăuntric organ.
Astfel, deci, frunzele-ajung la-mplinirea deplină,
Care, prin soiu-nmiit, stă și te miră profund.
Plini de zimți și nervuri pe grasa lor față,
Nenumărat al lor neam pare, și fără sfîrșit.
Dar Firea ține aici totu-n puternica-i mînă,
Desăvîrșirii acum dîndu-i un ultim obol.
Seva o suie mai greu, vasele,-ncet, le strîmtează,
Şi-nrîurirea o vezi în forma plantei, curînd.
Lin, al frunzei impuls desfășurarea-și oprește
Şi pedunculul ei este desăvîrșit.
Iute, lipsită de frunze, crește tulpina plăpîndă
Şi e, precum de minuni, observatorul uimit.
Fără de număr, dar strict numărate, în cercuri,
Lîngă sepale, tot cresc alte sepale, mereu.
În jurul axei, strîns des, se arată ascunsul caliciu,
Dar din potiru-i răsar florile-n mîndre cununi.
Firea se-arată, astfel, în toată nespusa-i splendoare,
Din generații mai vechi, noi generații rodind.

Vezi necurmat ceva nou, îndată ce floarea
Saltă pe umerii moi, fragezi, ai frunzelor verzi.
Însă în noi plăsmuiri se va vădi măreția:
Da, coloratele foi mîna divină o simt,
Şi laolaltă se strîng, iute; și tot cîte două,
Stau și se-adună, perechi, una spre alta tînjind.
Stau credincioase acum, fericite-mpreună,
Nenumărate, în șir, strînse la sfîntul altar.
E un potop de nuntiri, și îmbătătoare miresme,
Dulci, din corole țîșnind, ca o-mpîclire se țes.
Iată, se umflă acum embrioni fără număr
Și, la al mamei lor sîn, fructe se-arată curînd.
Ciclul puterii Naturii aici se încheie,
Însă-i urmează un alt ciclu acelui dintîi,
Al zămislirii lanț lung să tot răzbată prin timpuri,
Partea și-ntregul, la fel, să dăinuiască în veci.
Ochii-ți întoarce, iubito, acum spre pestrița mulțime,
Ce încîlcită o vezi, neîmboldită de-un duh.
Orice plantă-ți vestește doar vechi legi eterne;
Florile ție-ți vorbesc, tare, mai tare, mereu,
Dar descifrezi tu, aici, sfînta pecete-a zeiței,
Și chiar în chipu-i schimbat o recunoști nencetat.
Umble omida tîrîș, harnic să zboare un flutur,
Chipul ce-i lui hărăzit omul și-l schimbă, umil!
O, tu gîndește-te că și-al cunoștinței viu germen
În chip plăcut ne-a deprins mult timp alături să stăm,
Şi că din sufletul nostru născutu-s-a prietenia,
Și cum Amor, apoi, floare și fruct zămisli.
Cugetă tu cîte forme, lin plăsmuite la sînu-i,
Dulcilor noastre simțiri fără-ncetare le-a dat.
Mult să te bucure ziua de astăzi! Divina iubire
Tinde spre fructul suprem, deci spre identicul gînd
Şi spre comune opinii, ca,-n armonie deplină,
Să se unească doi inși, lume mai multă aflînd.

(A. COVACI)

Din EPIGRAME. VENEŢIA 1790

1. [*Sarcofagii şi urne...*]

Sarcofagii şi urne împodobesc păgînul cu viaţă;
Fauni dansează-mprejur; cu al bacantelor cor
Fac un şir colorat; grăsunul cu coapse de capră
Smulge sălbatic un glas răguşit tunătorului corn.
Surle, ţimbale răsună, marmora vezi-o, auzi-o!
Păsări uşoare, rodul e dulce pliscului vostru!
Zgomotul nu vă-nspăimîntă, cum nu-l înspăimîntă pe Amor
Căruia doar în pestriţa vîltoare i-e dragă făclia.
Astfel prea plinul biruie moartea; înuntru cenuşa
Pare-n cuprinsul tăcut, încă s-o bucure viaţa.
Astfel, cîndva, sarcofagul poetului fie încins
De sulul acesta, cu viaţă, bogat izvodit.

(M. BANUŞ)

4. [*Asta-i Italia...*]

Asta-i Italia pe care-am lăsat-o. Prafu-i la fel,
Străinul la fel pungăşit e, orişice-ar face.
Cinstea germană zadarnic o cauţi în toate ungherele;
Viaţă, mişcare-i aici, nu rînduială şi sîrg.
Insul numai de sine-ngrijeşte, bănuitor şi trufaş.
Cîrmuitorii de-asemeni doar sieşi poartă de grijă.
Frumoasă e ţara; dar vai, Faustine eu n-am să mai aflu,
Nu-i asta Italia pe care cu jale-am lăsat-o.

(M. BANUŞ)

8. [*Gondola-aceasta...*]

Gondola aceasta c-un leagăn lin clătinat o asemui,
Iar umbrarul de-asupra pare-un sicriu uriaş.
Tocmai aşa, clătinaţi, noi plutim între leagăn şi moarte
Nepăsători, pe al vieţii mare Canal.

(M. BANUŞ)

9. [*Solemn îl vedem pe doge...*]

Solemn îl vedem pe doge mergînd alături de nunțiu;
Pe Domnul îngroapă; unul pecetluie piatra;
Dogele ce se gîndește, nu știu; celălalt însă
Sigur că-n sine zîmbește de pompa cea gravă.

(M. BANUȘ)

14. [*Ca nicovala e țara...*]

Ca nicovala e țara, stăpînitoru-i ciocanul.
Poporul cu tabla-l asemui, ce-n mijloc se-ndoaie.
Vai de tabla sărmană, cînd lovituri nemiloase
Cad la-ntîmplare și-n veci nu se mai gată căldarea.

(M. BANUȘ)

17. [*Nevoia te-ndeamnă spre rugă...*]

Nevoia te-ndeamnă spre rugă, se zice... Străinul
Meargă-n Italia, căci află duium de nevoi.

(A. COVACI)

24. [*„Sfîntul Ioan în Noroi“...*]

„Sfîntul Ioan în Noroi“ se cheamă-o biserică... Iată,
Zic că Veneția, azi, e Sfîntul Marcu-n noroi.

(A. COVACI)

34 b. [*Mic printre prinții Germaniei...*]

Mic printre prinții Germaniei e prințul meu, nendoielnic;
Țara i-i mică de tot și n-a putut face mult,
Dar fiecare întoarcă-și privirea-nlăuntru și-afară:
De-ar fi germanii uniți, o, cît ar fi de plăcut!
Fapta-i, lucrarea-i, de ce atunci veșnic le lauzi?
Au fascinat vei fi fost, de-l venerezi într-atît?
O, dar el mi-a dăruit ceea ce rar dau mai-marii:
Dor de muncă, răgaz, casă, cîmpii și grădini.
Pentru încredere, eu numai lui îi aduc mulțumire,
Căci, ca poet, eu cam prost mi-am fost menirea-nțeles.
M-a lăudat Europa? Și ce, ce mi-a dat Europa?
O, chiar nimic. Mi-am plătit greu poezia, oricînd.

M-au imitat mulți germani și cititu-m-a Franța;
Anglia! Tu l-ai primit bine pe oaspele frînt.
Şi? Trag eu vreun folos cînd și chinezii, pe sticlă,
Werther și Lotte acum stau și pictează sfioși?
Nici împărați și nici regi nu se-ngrijiră de mine,
Şi numai bunul meu prinț August, Mecena mi-a fost.

(A. COVACI)

35. [*Viața omului ce-i...*]

Viața omului ce-i? Totuși cu miile pot
Viața să-i judece; ce și cum făptuit-a.
Şi mai puțin un poem e; totuși cu miile-l gustă,
Cu miile-l critică. Scrie poeme, trăiește!

(M. BANUŞ)

46. [*Voios meșteșug, poezia...*]

Voios meșteșug poezia; doar cam scump îl găsesc;
Cărticica sporește, însă țechinii se duc.

(M. BANUŞ)

54. [*Vremuri nebune-am trăit...*]

Vremuri nebune-am trăit și am avut grijă
Eu însumi nebun să mă port, cum vremea-mi cerea.

(M. BANUŞ)

56. [*Prinții-și imprimă ades...*]

Prinții-și imprimă ades în aramă slab argintată
Respectabilul chip: poporul, o vreme, se-nșală.
Şarlatanii-și imprimă pecetea gîndirii-n minciuni și prostie.
Cui piatra de probă-i lipsește, le ia drept aur curat.

(M. BANUŞ)

57. [*Mulți zic nebuni că ar fi...*]

Mulți zic nebuni că ar fi oratorii patetici
Pe care-n Franța în piețí îi auzi, ori pe străzi.
Da, sînt nebuni, dar spun vorbe-nțelepte, că-s liberi...
Înțelepciunea, o vai, mută e-n gură de sclavi!

(A. COVACI)

66. [*Multe pot eu să îndur...*]

Multe pot eu să îndur cu senină răbdare,
 Rele ce nu știu ce zeu mie mi-ar fi hărăzit.
Patru din fire mă scot, precum otrava și șerpii:
 Ploșnițe, fum de tutun, și usturoiul, și †

(A. COVACI)

72. [*O gospodină de-aș fi...*]

„O gospodină de-aș fi, la casa-mi, să am eu ce-mi trebui,
 Cinstită aș fi și voioasă, cu drag săruta-mi-aș bărbatul."
Așa îmi cînta, printre alte cîntece proaste, o fetișcană,
 Mie-n Veneția; și n-am auzit nicicînd rugă mai evlavioasă.

(M. BANUȘ)

75. [*Lume bună tu nu ai văzut...*]

„Lume bună tu nu ai văzut? Cărticica-ți ne-arată
 Doar saltimbanci și popor, ba chiar și ceva mai de rînd."
Lume bună-am văzut; bună, se cheamă cînd nu-ți dă prilej
 Să compui nici cea mai mică poezioară.

(M. BANUȘ)

77. [*Tu te ocupi cu botanica...*]

„Tu te ocupi cu botanica? optica? ce faci?
 Nu-i de mai mare folos inimi duioase să miști?"
Ah, duioasele inimi! Orice cîrpaci le poate atinge;
 Fie-mi unic noroc, pe tine, Natură, să te ating.

(M. BANUȘ)

79. [*Totul se lămurește...*]

„Totul se lămurește — îmi spune un cirac —
 Din teorii înțelept predate nouă de dascăl."
Sigur, îndată ce crucea de lemn ați cioplit-o destoinic,
 Se potrivește deasupra și trupul cel viu, ca osîndă.

(M. BANUȘ)

91. [*O, cum luam seama-nainte...*]

O, cum luam seama-nainte la toate anotimpurile,
Primăverii-i uram bun venit. De toamnă dor îmi era!
Acum nici vară, nici iarnă nu-i, de cînd fericitul de mine
Sub a lui Amor aripă, în primăveri pururi plutesc.

(M. BANUŞ)

92. [*Cum trăieşti? Spune...*]

Cum trăieşti? Spune! Trăiesc! Şi de-ar fi hărăzite
Omului sute de ani, tot mi-aş dori ziua de mîine,
ca azi.

(M. BANUŞ)

96. [*Marea vedeam strălucind...*]

Marea vedeam strălucind, valul cel blînd licărea;
Vesel sub vîntul prielnic, pînza plutea mai departe...
În inima mea nici un dor; privirea-nsetată
Se-ntoarce curînd către zăpada din munţi.
Multe comori sînt în sud! În nord însă-i una
Ce, irezistibil, mă trage-napoi, ca un mare magnet.

(M. BANUŞ)

Din XENII

3. *Controlorul*

Haideţi, deschideţi! În cufăr doar nu aveţi lucruri s-atace
Statul, biserica şi nici aiureli franţuzeşti?

4. *Xeniile*
Cufere n-avem... Avem doar buzunarele care,
Precum se ştie din veac, n-atîrnă greu la poeţi.

31. *Momentul*
Secolul nostru o epocă mare creat-a
Însă momentul l-au prins doar nişte oameni de rînd.

32. *Epoca de aur*
Dacă oamenii, -n genere, pot fi mai buni? Eu cred asta.
Căci de priveşti doar un om, nu mai e bun de nimic.

53. *Kant şi comentatorii săi*
Uite, un singur bogat cît de mulţi să hrănească ajunge!
Asta-i: cînd regii clădesc, iute se strîng salahori.

96. *Caracterul naţional german*
O naţiune să alcătuiţi vreţi în van voi, germanii;
Să o formaţi aţi putea, dar să fiţi liberi întîi.

129. „*Luise*" *de Voss*
Bucură inima mult ascultarea cîntării:
Antichitatea uşor e imitată în cînt.

141. *Lingvistul*
Limba tu poţi s-o diseci, dar poţi să-i diseci doar cadavrul;
Duhul şi viaţa-i, în zbor, scapă de crudul scalpel.

152. *Puristul*
Sigur, eşti ingenios, vrînd limba de vorbe străine s-o cureţi,
Însă cum germanizezi, oare, cuvîntul pedant?

270. *Reineke Vulpoiul*
Veșnic cîntat-a poetul aceasta? Cum e cu putință,
Asta, cînd faptele sînt numai de ieri și de azi?

272. *„Faust“-ul lui Schink*
Des, în Germania, Faust s-a dat, din păcate, cu dracul,
Și-așa prozaic nicicînd n-a făcut groaznicul pact!

296. *Lucruri de furat*
(vorbește Immanuel Kant)
Mi se furaseră din nou douăzeci de concepte;
Le recunoașteți ușor: I.K. pe ele stă scris.

297. *Răspuns la înștiițarea de mai sus*
De nu mă înșel, conceptele de care e vorba în Halle
Le-am văzut, într-ale lui domn Jakob scrieri.

338. *Achile*
Noi ca pe unul din zei cinstitu-te-am odinioară;
Azi, peste spirite, cum mort ești, stă spiritul tău.

(A. COVACI)

Sonetul

Să cauți forme noi e-o datorie
Ce ți-o impunem, datorie sfîntă.
Poți să te miști, ca noi, în haină strîmtă,
Așa cum pas cu pas ți se prescrie.

Iubi poți și-ngrădirea, dacă-nvie
În ea puternic duh, și se frămîntă;
Cum el supus e legii ce-l încîntă,
Desăvîrșit e lucrul pe vecie.

Vreau și eu ca,-n artistice sonete,
În ritmică măsură să-mi consemn
Simțiri ce inima mi-o fac să bată.

Dar nu știi să te faci comod, poete,
Că-ți vine să tai totul dintr-un lemn
Ce încleiat se cere cîteodată.

(A. COVACI)

[*Natura și-Arta*]

Natura și-Arta par să se dezbine,
Dar, cît nici n-ai gîndit, se regăsesc.
Mă-nvăluie-amîndouă azi, firesc,
Şi ce m-a dezgustat se schimbă-n bine.

Spre trudă numai omul să încline,
Căci cînd de-al artei chip dumnezeiesc
Legat ești, poți simți cum iar îți cresc
În suflet ale Firii flori divine.

Cu tot ce e creat la fel se-ntîmplă:
În van vor spirite dezlănțuite
Desăvîrșirea toată la-nălțime.

Vrei mult, stringi forțe-n inimă, sub timplă;
Maestru-i strălucit cînd îngrădit e
Şi află-n legi mari libertăți sublime.

(A. COVACI

I. *Viață nouă*

Se zbate-un fluviu din stînci să scape,
Cu Oceanul să se împreune:
Reflexe ceru-n undele lui pune,
Lărgime vor turbatele lui ape.

Demonic deodată se prăvale —
Şi munți, păduri de-a curmeziș se-așează,
Oreas stă o clipă, meditează,
Nu-i chip de fei să-nainteze-n cale.

Dau undele asalt, se zbat în van,
Se umflă și se beau apoi pe sine,
Zadarnic vor spre tatăl Ocean.

Dar iată-le: s-au liniștit în fine
Le scoate noaptea stelele în față
Şi lacu-ncepe-acum noua viață.

(T. VIANU)

II. *Minunata întîlnire*

În mantie-nvelit pîn-la bărbie
Pe-un povîrniș de stîncă, cenușiu,
Mergeam vrînd prin zăpadă-n lunci să fiu.
Mi-era neliniștea atît de vie!

De-odată s-a ivit o nouă zi.
Veni o fată. Cerul se deschise.
Era frumoasă cum se-arată-n vise
Poeților. Neliniștea-mi topi.

Dar m-am ferit și drumul i-am lăsat
Şi mantia mi-am strîns-o și mai strîmt,
Ca scut voiam de mine să se-agațe.

Trecu. M-a așteptat. Și s-a-ntîmplat!
Da, mi-am ieșit din dîrzul meu veșmînt
Și l-am zvîrlit. Ea îmi căzuse-n brațe.

(B. SOLACOLU)

III. *Iat-așa*

Să-mi fie dragă doar din obicei?
Un chip mi-ar fi și nici o bucurie,
De-aceea vreau, de astăzi chiar, să-mi fie
Cît mai departe frumusețea ei.

Dar, inimă, tu alinare vrei
C-am hotărît cum nu ți-i placul ție?
Hai, vin'! Ne-om pune jalea-n elegie
Pe tonuri limpezi, triste cu temei.

De-așteaptă inspirația poetul
Tot prinde,-atinsă, coarda lirei glas
Și cîntă trista jertf-a dragostei.

Cît nu gîndești și s-a-njghebat versetul;
Și-apoi? — Gîndeam, grăbit din primul ceas,
Să mergem să-l cîntăm în fața ei.

(B. SOLACOLU)

IV. *Vorbește o fată*

Ești grav, iubite! Chipul tău îmi pare
Sculptat în marmoră, așa-i de rece:
Nici un surîs de-amor pe el nu trece;
În piatră chiar zăresc o-nduioșare.

Se-ascunde inamicul sub un scut;
Prietenul se cade să se-arate.
Te caut: ești în zone depărtate.
Rămîi statuie deci ca la-nceput.

Spre care dintre voi doi să mă îndrept?
Spre chipul cel cioplit, spre omul viu?
Le simt răceala deopotrivă-n piept.

Mai mult deci nu voi mai vorbi-n pustiu.
Ci, sărutînd statuia mult și bine,
Aștept, gelos, să mă răpești la tine.

(T. VIANU)

V. *Creștere*

Copil zglobiu, pe cîmp, sub frunza deasă,
Zburdai cu mine-n primăvara beată.
„Unei asemeni fiice-aș vrea ca tată
Cu dulci neliniști să-i ridic o casă!"

Cînd ai privit în jur cu ochi de fată,
Erai de-a' casei treburi bucuroasă.
„De mi-ar fi soră! viața-ar fi frumoasă:
Ah! eu în ea, ea-n mine să se-ncreadă!"

Acuma mîndra creștere-i deplină;
În inimă simt vuietul iubirii.
S-o iau în brațe ca să scap de chin?

Dar vai! acum mi-apari ca o regină:
Atît de brusc te-ai înălțat: privirii
Din ochiul tău, fugarei, mă închin.

(ȘT. AUG. DOINAȘ)

VI. *Merinde de drum*

Lumina ochilor ei s-a-ntîmplat
Să nu mai dea vieții-mi frumusețe.
N-a vrut destinul meu să mă răsfețe
Şi plec, sînt uluit, îndurerat.

Să uit am vrut de tot ce mi-a fost dat,
De toate bunurile, fel și fețe,
Putînd și cu folosul să mă-nvețe;
Vream doar privirea ei, înfometat.

Plăcerea mesei, vinu-mbietor,
Prieteni, liniștea-mi de totdeauna,
Odihna: tuturor le-am dat pieirea.

Pot fi acum în lume călător.
Ce-mi trebuie găsi-voi lesne; una,
Ce nu mi-i de prisos păstrez: iubirea.

(B. SOLACOLU)

VII. *Despărțire*

Flămînd eram, după săruturi sute,
Și c-un sărut m-am despărțit de tine;
Cînd am scăpat de aspre,-adînci suspine,
Malul de care m-am desprins, cu mute

Clădiri, cu munți, și rîuri, și coline,
Mi-era un rai de bucurii trecute;
În ochi, tîrziu vibrau albastre cute
De bezne-aprinse-n depărtări senine.

Apoi cînd marea mi-a încins privirea,
Dorința-n piept din nou crescu, fierbinte,
Amarnic căutam ce risipisem.

Și cerul parcă-și scăpăra lucirea,
Și toate îmi păreau ca mai nainte,
De parcă-aveam tot ce cîndva simțisem.

(ȘT. AUG. DOINAȘ)

VIII. *Iubita scrie*

Din ochii tăi în ochii-mi o privire,
Din gura ta pe-a mea o sărutare —
Cine, ca mine,-asemeni veste are
Mai caută-n altă parte fericire?

De-ai mei străină, ție-n depărtare,
Mereu în cerc se-nvîrte-a mea gîndire,
Mereu spre ora-aceea de iubire,
Unica: și-atunci plîng fără-ncetare.

Din nou curg lacrimi mari pe nesimțite;
Iubirea lui, îmi zic, spre mine-aleargă,
N-ar trebui să fug în zarea largă;

S-ascult deci vîntul cît de-ndrăgostit e;
Unic noroc voința ta îmi este,
Îndurătoare mie; dă-mi o veste.

(ȘT. AUG. DOINAȘ)

IX. *Din nou iubita*

De ce hîrtiei vești din nou voi da,
Iubite, nu-ntreba prea hotărît;
N-am mai nimic să-ți spun, ajunge-atît:
Curînd va fi în, scumpă, mîna ta!

Nu pot veni, și dînsa-ți va purta
Atît de-ntreagă inima, încît
Nădejdi, extaz, elan nehotărît
Vor fi, dar noimă tot nu vor avea.

Vreo taină să-ți dezvălui, astăzi n-am,
Doar vreri și-nchipuiri și gînd supus
Credinței și iubirii nesfîrșite;

Cîndva în fața ta așișderi stam,
Şi nu spuneam nimic. Ce să fi spus
Făptura-mi toată-n sine împlinită?

(N. ARGINTESCU-AMZA)

X. *Nu poate pune capăt*

Așa, doar foaia albă de-aș trimite
Şi slova mea n-ar fi s-o scrie toată,
Ți-ai trece timpul ca s-o umpli-ndată
Şi mi-ai întoarce-o, celei fericite.

De ce albastrul plic nu mi se-arată?
Curioasă ca femeile pripite
L-aș rupe, iute toate-ar fi citite,
O, de-ar cuprinde vorba de-altădată:

„Copil iubit, tu, suflet îngeresc!“
Cum mi-ai astîmpăra aprinsul dor,
Răsfăț mi-ar fi o vorbă drăgăstoasă.

Chiar șoapta parc-ar fi să ți-o citesc
Şi sufletul mi-ai umple iubitor,
M-ai crește-n ochii mei în veci frumoasă.

(B. SOLACOLU)

XI. *Nemesis*

Cînd molimi bîntuie cu-nverşunare
Cuminte e să fugi prevăzător;
Şi eu am șovăit de multe ori,
Dar n-am dat altor gînduri ascultare.

Deși iubirea-adesea-ndestulare
Mi-a dat, mi-e totuși joc îmbietor;
Aşa-mi fu și al „lăcrimaților"
Romantici cu urzeli de rime rare.

Înfumuratul plata și-o primește,
Căci torța Eriniilor-și aprind
Şi-l fugăresc cu-a șerpilor vîlvoare.

Eu rîsul lor de-aud cum hohotește,
Din meditare tot nu mă desprind,
Mă smulge doar a dragostei ardoare.

(B. SOLACOLU)

XII. *Darul de Crăciun*

Iubită scumpă! Iată o cutie
Cu dulciuri, fel de fel, tot ce-i mai bun.
Sînt fructe pregătite de Crăciun
În dar copiilor cuminți să fie.

Apoi, cu spuma poeziei, ție
O vorbă înflorită-ar fi să-ți spun,
Dar nu! De ce în van deșertăciuni,
Orbire și-adulări de poezie?

Da: altceva ce inima-mi presimte
Și-n suflet ți-ar pătrunde-n depărtare,
Ar fi s-adie, pentru tine doar

Cu fluturări de-aducere aminte,
Cum stelele-ar licări odihnitoare;
O, nu-mi disprețui măruntul dar.

(B. SOLACOLU)

XIII. *Avertisment*

În ziua judecății de apoi.
Cînd lumea o s-ajungă la sfîrșit,
Sever ni se va cere, negreșit,
Să explicăm tot ce-am vorbit în doi.

Ce o să spun atunci iubito, cînd
Ni se va cere-n fine socoteală
De vorbele șoptite cu sfială,
De implorări cu glasul tremurînd?

De-aceea te întreabă: drept a fost
Zadarnic să mă fi lăsat a spune
Un flux de vorbe fără nici un rost?

Mi-e teamă inutila rugăciune
Dorind s-o-ndreptățesc cum se cuvine
Că ziua ceea ani întregi va ține.

(T. VIANU)

XIV. *Scepticii:*

„Iubește bietul greier... Și tot scrie
Sonete! Inima vrînd să-și deschidă,
Trudite rime-i scoate din firidă;
Copii, voi credeți că e jucărie?

Nu se dezvăluie în libertate
O inimă ce cîntă; se ferește.
Atunci furtuna-n corzile ei crește
Și-apoi se stinge-ncet pe înnoptate.

De ce cu-atîta chin să ținem piept
Rostogolirii stîncii-n povîrniș
Cînd pas cu pas încearcă să ne piardă?"

Îndrăgostiții:
„Ba nu! Doar noi cunoaștem drumul drept,
Căci s-ar topi și-al lumii-ntreg prundiș,
Uriașă dragostea de-ar fi să ardă."

(B. SOLACOLU)

XV. *Fata:*

„Joc de silabe-ascult cu drag, iubite,
Pe-ncrucişarea versurilor, însă
Nu pun temei, cum inima de-i plînsă,
Simţirile nu-i pot fi şlefuite.

Nevrînd dator să fie plictiselii
Poetul scormone-n adîncul lui;
Vrăjită, altă vindecare nu-i
S-o poată da durerii şi-ndoielii."

Poetul
„Vezi draga mea ce face-artificierul?
Aşa cum vrea el fulgeră şi tună
Cînd gropniţa-şi minează în pămînt.

În legea lui, mai tare însă, cerul,
De vrea, -l zdrobeşte, -l zvîrle împreună
Cu vicleşugurile toate-n vînt."

(B. SOLACOLU)

XVI. *Epoca*

Cu litere de foc ca stele-n noapte
Purta Petrarca-n piept, adînc săpată,
Vinerea Mare. Tot aşa mă-mbată
Ajunul din o-mie-opt-sute-şapte.

N-am început, iubirea-nfiripată
De mult ardea în neştiute fapte,
Şi chiar uitată străbătea în şoapte,
Şi-acum spre ea mă-mpinge dintr-o dată

Iubirea lui Petrarca, infinita,
Ce tristă-a fost, necunoscînd plinirea,
O, Vinere-a durerii, zare ternă.

Ci iar şi iar răsară-mi, fericita,
Dulce, sub lauri în extaz, sosirea
Stăpînei, ca o zi de mai eternă.

(ŞT. AUG. DOINAŞ)

XVII. *Şaradă*

Sînt două vorbe scurte şi uşoare,
Pe care le rostim voioşi adese;
Dar tîlcul lor adînc tot ne-nţeles e,
Cînd dau pecetea lucrului ce moare.

E bine, ca în zile trecătoare
Să le lăsăm în flacări să se ţese,
Dar de le-mpreunăm în clipe dese
E pentru noi o dulce încîntare.

Vreau totuşi să le fiu pe plac, anume,
Şi să mă bucur de-a lor amăgire.
Eu sper tăcut, dar sper cu îndîrjire,

Cu ele să rostesc al dragei nume,
În unică icoană să le prind
Şi într-un singur tot să le cuprind.

(I. SÂN-GEORGIU)

LIRICĂ OCAZIONALĂ

Amor în chip de pictor peisagist

Stau, în zori de zi, pe-o naltă stîncă,
Pironindu-mi ochii-n ceața sură;
Ca o pînză grunduită-n gri,
Sta întinsă, -n lung, și-n lat, și-n sus.

Și-mi veni alăturea un prunc,
Întrebînd: „Prietene, cum poți
Să privești această pînză goală?
O, prietene, au ți-ai pierdut
Cheful de pictură pe vecie?“

L-am privit, și-apoi mi-am zis în taină:
Țîncul vrea să facă pe maestrul!

„Trist să stai și fără rost, mereu“,
Zise el, „nu-i treabă înțeleaptă;
O să-ți fac eu, uite, un tablou,
Și-am să te învăț să faci tablouri.“

Și cu degetu-i arătător,
Mai trandafiriu ca trandafirul,
Pe covoru-ntins din zare-n zare,
Prinse micul prunc să deseneze:

Sus, pictă un soare minunat,
Care mă orbi cu snop de raze;
Nourii îi dauri la margini,
Razele lăsînd prin ei să treacă.
Și pictă copaci cu mari coroane,
Mlădiate ca de-o adiere,
Dar în spate, șiruri de coline;
Neuitînd nici apa, jos, copilul
Desenă și rîul, viu, de parcă
Strălucea în soare și țîșnea,
Să lovească, sus de tot, chenarul.

Rîului îi puse flori pe maluri,
Și culori născură pe cîmpie,
Aur, smalț și purpură, și-un verde
Ca smaragdul pur sau ca granatul!
Cer senin el le pictă deasupra
Și albaștrii munți din depărtare,
Încît uluit, ca renăscut,
Ba priveam spre pictor, ba tabloul.

„Vezi, ți-am spus", îmi zise el, „că bine
Mă pricep la toate astea, însă
Ceea ce-i mai greu abia urmează."

Și, cu grijă, lîngă pădurice,
Degetul lui prinse să picteze,
Chiar la capăt, unde mîndrul soare
Oglindit era de-un loc încins,
Să picteze-o fată minunată,
Împlinită, în frumoase straie,
Cu obrajii proaspeți, plete brune;
Și-i erau obrajii de culoarea
Degetului ce-o picta pe dînsa.

Și-am strigat: Copile, ce maestru
Te-a luat în renumita-i școală,
Încît poți firesc să-ncepi și totu-n
Chip firesc să și desăvîrșești?

Cum vorbeam, simțeam că lin adie-un
Pui de vînt, și ramurile mișcă,
Și-nfioară,-n rîu, noian de unde,
Vălul fetei, iarăși, unduindu-l;
Dar ce mă uimi peste măsură
E că fata prinse să se miște
Și să se apropie de locul
Unde stam cu zvăpăiatul dascăl.

Și cum se mișcau în juru-mi toate,
Rîu, copaci, și flori, și vălul fetei,
Și piciorul fin al preafrumoasei,
Au mă credeți voi, dacă vă spun,
C-am rămas, pe stînca mea, de stîncă?

(A. COVACI)

[*Cupidon, prunc zvăpăiat...*]

Cupidon, prunc zvăpăiat, plin de toane!
O, mi-ai cerut adăpost pentru cîteva ceasuri,
Dar cîte nopți, nopți și zile, rămas-ai!
Și-acum porunci dai în casă, căci tu ești stăpînul!

Din încăpătoru-mi sălaș alungat sînt;
Stau acum la pămînt și, noaptea, mă chinui.
Neastîmpărul tău varsă foc peste focul din vatră;
Îmi golește cămările iernii și pe mine mă arde.

Mi-ai schimbat, mi-ai mutat uneltele toate;
Caut și sînt ca un orb rătăcit de o vreme.
Larmă fac multă, încît o să-mi zboare, cred, sufletul,
Ca să fugă de tine, spre a-mi goli adăpostul.

(A. COVACI)

Vizita

Să-mi surprind iubita vrut-am astăzi,
Însă ușa ei era închisă.
Ei, dar am în buzunar o cheie!
Pot deci să deschid cu ușurință!

În salon, pe fată n-am găsit-o;
N-am găsit-o nici la ea-n odaie,
Însă, deschizînd o cămăruță,
O văzui că adormise dulce,
Pe-o sofa, și încă îmbrăcată.

Lucrul ei de mînă sta alături;
Odihnea și acu-n broderie,
Între delicatele ei mîini;
Lîngă ea m-am așezat, zicîndu-mi:
Să-mi trezesc, să nu-mi trezesc iubita?

Și-am văzut atunci ce dulce pace
I se împînzise peste pleoape;
Odihnea încrederea pe buza-i
Și drăgălășenia-n obraji.
Pieptul ei sălta, părînd că-i însăși
Neprihana nevinovăției;
Sta întins, în tihnă trupu-i tînăr,
Un zeiesc balsam învăluindu-l.

Fericit stăteam, și chiar plăcerea
De a o privi în lanț de taină
Îmi ținea dorința de-a trezi-o.

O, gîndeam, nu poate nici chiar somnul,
Ce trădează falsele-aparențe,
Farmecul să-ți strice și s-arate
Vreun cusur de care mă temusem?

O, închiși sînt ochii tăi senini,
Care m-au vrăjit doar ei, adese;
Tremură-ale tale buze dulci,
Ori cerînd sărut, ori să grăiască;
Desfăcute-s brațele vrăjite
Ce de-atîtea ori mă-mbrățișară;
Mîna, ea, tovarășa atîtor
Ștrengării, acum stă nemișcată.
De-a greșit față de tine gîndu-mi,
Dacă m-am mințit că mi-ar fi dragă,
Totul pot descoperi, căci Ámor
Fără apărare-acum te lasă.

Mult am stat, descoperind, ferice,
Ale ei virtuți și-ale iubirii.
Tare îmi plăcuse adormită!
Cum să-mi stric, trezind-o, încîntarea?

Am lăsat doi trandafiri și două
Portocale pe a ei măsuță,
Şi-am plecat tiptil, să nu mă simtă.

Dacă ochii ea și-i va deschide
Și-o să vadă darurile astea,
Mult se va mira, pe ușa-nchisă,
Cum de au putut la ea ajunge.

Dac-am s-o revăd în noaptea asta,
O, cît se va bucura de jertfa
Tandră a iubirii mele calde!

(A. COVACI)

Tînguire în zori

O, copilă dulce, zvăpăiată,
Cu ce oare ţi-am greşit pe lume,
De mă chinuieşti atît de groaznic?
Spune, cum de-a fost să-ţi calci cuvîntul?

Mîna nu mi-ai strîns-o, drăgăstoasă,
Tu, aseară? N-ai şoptit tu dulce:
„Da, veni-voi către zori de ziuă,
Voi veni, prietene, la tine?"

Uşa mi-am lăsat-o nencuiată,
Ba şi balamalele-ncercat-am,
Şi nu scîrţîiau, şi-mi părea bine.

O, ce crudă noapte-a aşteptării!
Numărat-am, vai, atîtea sferturi,
Şi de-am aţipit pentru o clipă,
Inima îmi rămăsese trează
Şi m-ar fi trezit din moţăială.

Binecuvîntam întunecimea
Ce-nvelise-n văl de tihnă totul.
Liniştea mă bucura, deasemeni,
Şi ciuleam neîncetat urechea,
Încercînd să desluşesc vreun sunet.

De-ar avea ea gîndurile mele,
De-ar simţi tot ceea ce simt eu,
N-ar putea s-aştepte dimineaţa,
Chiar în ceasu-acesta ar veni.

Undeva, sări o pisicuţă;
Chiţcăiră şoricei prin colţuri.
Nu ştiu ce se tot mişca prin casă,
Dar eu paşii tăi voiam s-aud,
Şi-mi părea mereu că vii, că intri.

Mult am stat, mult timp de aşteptare;
Prinse chiar a se crăpa de ziuă,
Şi foşnea ceva, ba ici, ba colo.

O fi ușa ei? De-ar fi a mea!
Stam pe pat, așa, privind spre ușa
Ce lăsa prin crăpătură ziua,
Întrebîndu-mă de-o să se miște,
Însă atîrna în balamale,
Fără-a face nici un pic de zgomot.

Ziua era tot mai luminoasă;
Scîrții o ușă la vecinul
Ce mergea să-și cate pîinea zilei;
Auzii cum scîrțîiau căruțe
Şi cum se deschise poarta urbei;
Toate hodoroagele din tîrg
Prinseră să forfotească iarăși.

Şi era un du-te-vino-n casă,
Şi în sus, și-n jos pe scări, întruna;
Uși scrîșneau, pași bocăneau — eu însă,
Ca pe-un vis al unei vieți frumoase,
Să-mi alung tot nu puteam speranța.

În sfîrșit, cînd blestematul soare
Lumină fereastra și pereții,
Jos sării, dînd fuga în grădină,
Răsuflarea mea de doruri arsă
Să mi-o răcoresc cu aer proaspăt
Şi sperînd să te-ntîlnesc pe tine.
Însă nu erai nici sub umbrar,
Şi nici sus, pe-a teilor alee.

(A. COVACI)

Vesel și cutezător

A mea inimă nu știe
Chinul și durerea vie.
Mi-s pe plac un sîn pietros,
Ochi ce ard, sărut focos.
Guste doar netotul din
Dragostea ce cere chin.
Dă-i tu sînului tău, fată,
Nu chin — ci plăcerea toată.

(A. COVACI)

Cîntec coftic

Hai, ascultă de-al meu semn!
Fii isteț și fără frică,
De-anii tineri să te bucuri.
Al norocului greu taler
Rar spre bine se ridică.
Urci sau cazi, cîștigi, pierzi lucruri,
Slab ești, ori stăpîn de fală,
Suferinți, izbînzi îți pică
Și ești totul sau nimică,
Ori ciocan, ori nicovală.

(A. COVACI)

Drum bun

Se spulberă cețuri,
Senină e bolta.
Eol îi struneşte
Vîntoasei revolta.
Lin susură vînturi,
Şi strigă matrozul:
„Sus! Nu stați pe gînduri!"
Brăzdat este valul
Şi-aproape e zarea!
Pămînt văd! Văd malul!

(A. COVACI)

Liniște marină

Grea tăcere peste apă,
Zace valul neclintit.
Îngrijat pescarul cată
Spre noianul liniștit.
Jur în jur, ce zăpușeală,
O tăcere de mormînt!
Pe întinderea domoală
Nici o zbatere de vînt.

(M. BANUȘ)

Aproape de cel drag

La tine mă gîndesc cînd valu-n soare
Pe mări sclipește,
Cînd licărul de lună, din izvoare
Se oglindește.

Te văd pe tine cînd în drum, sub raze,
Colb se ridică.
În beznă, cînd drumețul pe cărare
E prins de frică.

Te-aud pe tine-n vîjîirea-adîncă
De val, în ropot
Adesea merg s-ascult cînd, stins, în luncă
E orice șopot.

Cu tine sînt; de-ai fi cît de departe
Sînt lîngă tine.
Apune: stelele-n curînd vor arde.
De-ai fi cu mine!

(M. BANUȘ)

Alpi

De-abia ieri fu creștetul tău castaniu ca bucla iubitei
A cărei gingàșă făptură din depărtare mă cheamă;
De timpuriu îți însemnă fruntea sur argintie
Zăpada ce-n noapte cu viscol te potopise.
Ah, viața la fel apropie vîrste-ntre ele și leagă,
Așa cum un vis nestatornic pe azi și pe ieri le-a legat.

(M. BANUȘ)

Fiul muzelor

Hoinar prin munți, pe șesuri,
Tu, cîntec, înțelesuri
Tot du, din loc în loc!
O, ritmul și măsura
Împrăștie-și căldura,
Mereu, cu-același foc.

Cînd frunzele se-arată,
Grădina-i minunată
Şi flori, frunzar eu cînt.
Şi-abia le cînt, căci vine
Iar iarna peste mine,
Şi vise toate sînt.

Cînt iarna, că-i măreaţă
Cu florile-i de gheaţă;
O cînt în lung şi-n lat!
Dar piere ea, ca iară
O frumuseţe rară
Să cînt pe-ogor arat.

De cum, sub teii-n floare,
Flăcăi văd şi fecioare,
Să freamăte îi fac.
Ei dănţuie cu ele,
Căci cîntecele mele
Le sînt şi lor pe plac.

Prind, la picior, arípe
Şi caută dulci clipe
Prin văi şi prin cîmpii.
La sînul vostru, muze
Cînd oare aste buze
De tot s-or odihni?

(A. COVACI)

Binevoitorilor mei

Nu tac barzii, nu le place,
Ci-i zic lumii: „Vino-ncoace,
Mustră, laudă ce fac."
Nu te spovedeşti în proze,
Dar cu drag, oricînd, sub roze,
În al muzelor iatac.

Năzuinţa şi greşeala,
Şi speranţa, şi-ndoiala,
Flori într-un buchet azi sînt.
Tinereţe, bătrîneţe,
Vicii şi plăceri răzleţe,
Toate se simt bine-n cînt.

(A. COVACI)

[*În ceasuri aurii...*]

În ceasuri aurii de primăvară,
M-a subjugat, fecioară,
Chip îngeresc.
În ale simțurilor multplăcute bezne,
Eu visul să-mi încep puteam prea lesne,
Dar nu să-l şi sfîrşesc.

(A. COVACI)

Primăvară timpurie

Zi de-ncîntare,
Vii chiar curînd,
Să-mi dărui soare,
Deal, codru blînd?

Rîul prăvale
Ape mai vii.
Asta-i o vale?
Astea-s cîmpii?

Cer, prospățime
De sfînt azur!
Lac, adîncime —
Pești — aur pur.

Multicolore
Păsări, în crîng,
În guși sonore
Cîntece strîng.

Firea-i grădina
Plină de flori.
Strînge albina
Miere, din zori.

De-o tremurare
Văzduhu-i plin.
Adormitoare
Miresme vin.

Vine și-o pală
Iute de vînt,
Dar, mai domoală,
În pom s-a frînt.

Dar se întoarce
Iarăși la sîn!
Muze, veți toarce
Noroc păgîn!

Spuneți: de-aseară
Ce s-a-ntîmplat?
Draga mea iară
S-a-nfățișat!

(A. COVACI)

Suflet universal

Vă risipiți în patru zări din lume
De la ospățul sfînt!
Elanul viu în Univers vă-ndrume,
Cu voi să-l umpleți vrînd.

Voi și urniți, spre zări nemărgenite,
Al vechilor zei vis.
Noi, puri sclipiți sub stele risipite
În luminos abis.

Apoi zvîcniți, puternice comete,
Tot mai departe, prin
Vast labirint de zări și de planete
Ce-n drum vi se ațin.

Zburați spre neștiute, noi pămînturi,
Ce-ntineresc prin voi,
Să prindă viața-n ele noi avînturi,
În măsurat șuvoi.

Rotiți, prin mișcătoarele văzduhuri,
Al înfloririi zbor,
Și-n piatră sape ale voastre duhuri
Noi forme, nou fior.

Azi totul să se depășească tinde, -n
Dumnezeiesc avînt.
Va duce apa viață pretutindeni,
Făcînd din colb pămînt.

O, ce nopți vin, nopți umede, cețoase,
Şi, mái mult ca în vis
Cu fast multicolor sclipesc mănoase
Cîmpii de paradis.

Cum spre lumină tind nenumărate
Noi chipuri, în alai,
Uimiți sînteți de plaiuri fermecate
Ca-ntîii doi din rai.

Curînd, vii năzuinți stins se răsfață
Doar cu-al privirii har,
Şi-astfel se-ntoarce preafrumoasa viață
Din lume, -n lume, iar.

(A. COVACI)

Alinare-n lacrimi

De ce ești oare-atît de trist
Cînd totul e voios?
Ţi se cunoaște după ochi,
Ai plîns, neîndoios.

„Şi chiar de-am lăcrămat, stingher,
Mi-am plîns durerea mea.
Şuvoiul lacrimilor lin
Povara parcă-mi ia."

Voioși prietenii îți spun:
La pieptul nostru, vin'!
Şi orișice ai fi pierdut
Încrede-te deplin.

„În larma voastră, nici ghiciți
De unde-i chinul meu.
O, nu-i ceva ce-aș fi pierdut,
De-i dorul cît de greu."

Ci hai mai iute, fruntea sus!
Atît de tînăr ești!
La anii tăi ai doar puteri
Şi-avînt să cucerești.

„Să cuceresc acesta, nu,
Căci prea departe mi-i.
Sclipește-nalt și-așa frumos
Ca steaua din tării."

La stele n-ai ce să rîvnești;
Splendoarea lor sorbim
Şi fermecaţi privim în sus
Spre-al nopţii cer senin.

„Şi zi de zi, privesc în sus
Departe, fermecat;
Lăsaţi-mi nopţile să plîng,
Că plînsul n-a secat."

(M. BANUŞ)

Dăinuire în schimbare

Astă binecuvîntare.
O, de-ar ţine-un ceas măcar!
Dar apusul ploi de floare
Scutură, și flori dispar.
Să mă bucur de verdeaţă
Că umbrar plăcut mi-a fost?
Toamna, cu furtuni și ceaţă,
Spulberă al frunzii rost.

Fructele ce prind să-ţi placă
Le culege nentrerupt.
Cît stă unul să se coacă,
Germinează-abia alt fruct.
Valea ta o schimbă iară
Ploaia — și-i dă alt veșmînt.
Nu înnoţi a doua oară
În același rîu, nicicînd.

Tu chiar, aste împrejururi
Ce-ți păreau că stau din veci,
Ziduri și palate, -apururi
Cu alți ochi le vezi cînd treci.
O, nu gura ei plăcută
O săruți la fel și-acum,
Nu mai treci, cu pas de ciută.
Peste stînci, pe-același drum.

Mîna ce te îndemnase
Să faci bine, peste-un timp
Nu-i aceeași, și-alte oase,
Și-alte mîini tu ai, în schimb.
Tot ce poartă al tău nume,
Undeva, cu licăr pal,
A venit ca val pe lume
Și se duce ca un val.

Începutul să se-arate
De sfîrșit legat, în veci.
O, trec lucrurile toate,
Însă tu mai iute treci.
Muzelor le mulțumește
Că ai har nepieritor.
Stă imboldu-n piept, firește;
Formei, mintea i-i izvor.

(A. COVACI)

Spovedanie totală

Azi, în preacinstit sobor,
Luați aminte bine,
Că mi-e sfatul înțelept,
Cum e mai rar la mine.
Cîte nu ați pus la cale,
Cîte n-ați sfîrșit cu jale,
Să vă cert îmi vine.

Și căință să mai simți
Se cuvine, frate;
Deci, mărturisiți pios
Grelele păcate.
A greșelii falsă zare
Părăsiți și dați cătare
Căilor umblate.

Treji, pluteam — s-o știe toți -
În visări ciudate.
N-am golit cînd trebuia
Cupele-nspumate.
Multe ceasuri de-ncîntare,
Dulci săruturi trecătoare
Au rămas nedate.

Filistini cînd trăncăneau,
Noi, tăcuți, stam roată.
Nu dau ei pe-un cînt divin
Vorbăria plată.
Pentru ceasuri fericite,
Vrednice a fi slăvite,
Ne cereau socoată.

Tu, iertare de ne dai,
Celor cu credință,
La un semn, ne-om strădui
Plini de sîrguință,
Să trăim nu „pe jumate“,
Ci-n frumos și plinătate
Să vădim voință.

Hai, pe filistini, voios,
Să-i luăm în șagă,
Să n-atingem cupa doar,
S-o golim întreagă.
Să-ndrăgim, nu din privire,
Ci să bem, dintr-o sorbire,
Gura ce ni-e dragă.

(M. BANUȘ)

Vanitas! Vanitatum vanitas!

Eu de nimic nu mă mai leg,
Așa-i!
Mi-e bine pe pămîntu-ntreg;
Așa-i!
Tovarăș e doar cel ce vrea
Să-mi țină hangul și să bea,
Cu mine, cupa sa.

În bani şi-avere am crezut,
Aşa-i!
Şi voia bună mi-am pierdut,
O, vai!
De-a dura banul luneca
Şi de-l prindeam pe undeva,
Pe-alăturea o lua.

Şi în femei eu am crezut,
Aşa-i!
Ce de buclucuri mi-au făcut,
O, vai!
Vicleana altul şi-a găsit,
Fidela rău m-a plictisit,
Cea bună a lipsit.

În drumeţie am crezut,
Aşa-i!
De datini nu mi-a mai plăcut:
O, vai!
Şi nicăieri la larg n-am fost,
Bucate stranii, patul prost,
Nici înţeles n-am fost.

În faimă, cinste am crezut,
Aşa-i!
Şi-ndată altul m-a-ntrecut,
O, vai!
Cum am scos capul niţeluş,
Cu toţii s-au uitat chiorîş,
Urît le-eram acuş.

Şi în războaie am crezut,
Aşa-i!
Victorii multe am avut,
Aşa-i!
În ţări vrăjmaşe am intrat
Nici prietenul n-a fost cruţat,
Piciorul mi-au tăiat.

Azi de nimic nu mă mai leg,
Așa-i!
Şi-al meu este pămîntu-ntreg:
Așa-i!
Pe isprăvite chef şi cînt,
Beți dar paharul pînă-n fund,
Să vină-un ultim rînd!

(M. BANUŞ)

Cîntec de mai

Prin porumb și prin grîu,
Printre tufe, spre rîu,
Şi prin iarbă de fuge
Draga mea,
Un' se duce?

Nu-i în casă,
Deci pe-afară,
Preafrumoasă,
Va s-apară,
Căci dă-n floare
Luna mai,
S-o-nfioare
Slobod trai.

Ci pe malul plăcut,
Unde-ntîiul sărut
Ea mi-l dete cîndva,
Văd ceva!
O fi ea?

(A. COVACI)

Salut floral

Buchetul ce l-am cules
Te salute de mii de ori.
M-am tot plecat şi-ales
Florile, de mii de ori.
Şi la piept le-am strîns des,
De zeci de mii de ori.

(A. COVACI)

Cîntec elvețian

Sus pe munte
Eu am stat
Şi la păsări
M-am uitat.
Zboară, cîntă,
Se avîntă,
Şi își fac
Cuib curat.

În grădină
Eu am stat;
La albine
M-am uitat.
Zumzăiră,
Bîzîiră,
Şi-şi făcură
Ştup curat.

Vara-n cîmp
Eu m-am dus;
Păsări tot
Zburau pe sus.
Şi zburau,
Şi cîntau,
Minunat,
De nespus.

I le-arăt eu
Lui Hansel,
Bucuroasă,
Iar el
Rîde, că-i place,
Şi cît mai iute
Şi el face
Tot la fel.

(A. COVACI)

Prezență

Totul dă veste că vii!
Cînd soarele mîndru răsare,
Sper că-n curînd vei urma.

Pasu-n grădină de-ţi porţi,
Roză tu eşti peste roze,
Crin peste crini te înalţi.

În dans atunci cînd pluteşti,
Se-nvîrt constelaţiile toate
Cu tine şi-n juru-ţi mereu.

Noapte! Şi noapte de-ar fi!
Acum tu întreci strălucirea
Îmbietoare a lunii.

Îmbietoare eşti tu,
Florile, stelele, luna,
Ţie doar, soare, se-nchină.

Soare, tu iscă-mi şi mie
Lumina splendidelor zile.
Viaţa, vecia-s aici.

(M. BANUŞ)

Umblam prin codru

Umblam prin codru,
Hoinar umblam,
Ceva să caut
Nici gînd n-aveam.

Zării în umbră
O floricea.
Ca steaua-n ceruri
Ea strălucea.

S-o rup voit-am,
Ea blînd grăi:
De mă vei rupe,
M-oi ofili.

Cu rădăcină
O luai de-aici,
Către răzorul
Căsuţei mici.

Şi-am răsădit-o
La loc tăcut.
Lăstari şi floare
Dă, ca-n trecut.

(M. BANUŞ)

Tot la fel

Un ghiocel
Ieşi din pămînt,
Devreme, şi flori
Dădu în curînd.
Dar o albină
Dădu asaltul —
O, sînt făcuţi
Unul pentru-altul.

(A. COVACI)

Preludiu tînguios

O, bîiguieli împătimate,
Cît de ciudat se poartă-n vers!
Din casă-n casă am de mers,
Desprinse foi le-adun pe toate.

Aceea ce în depărtare
Şi răzleţit în viaţă sta,
Acuma, sub o-nvelitoare
Un cititor în mînă ia.

Sfîrşeşte iute cartea mică
Nu te sfii, de-i cu păcate;
De contradicţii pline-s toate,
Iar ea — să nu se contrazică?

(M. BANUŞ)

Torcătoarea

Cum stăteam torcînd de zor,
Iată că, deodată,
Lîngă furcă, un fecior
Chipeş mi se-arată.

Laudă, şi nu puţin, —
Ce, e de ruşine? —
Părul meu, păr ca de in,
Firul tors prea bine.

Nu prea sta ca orice ins —
Treaba nici nu-i nouă;
Ce făcu, de firu-ntins
Mi se rupse-n două?

O, din caierul meu greu
Cît torceam — să n-aud!
Nu puteam, cu lucrul meu,
Şi-acum să mă laud.

Cînd m-am dus la ţesător,
Ce-mi mişca deodată?
Inima mai repejor
Prinse-n piept să-mi bată.

Cînd pe seară, la albit
Mi-am dus pînza-n baltă,
M-am plecat greoi, icnit,
Peste apa caldă.

Tot ce-n odăiţă-am tors,
Cu plăcere mare, —
Nu-i firesc? — din mine stors
A ieşit la soare.

(A. COVACI)

Căutătorul de comori

Inima-mi de jale plină
O tîram, iar punga, goală.
Bogăția-i mare fală,
Sărăcia: chin prea greu!
Suferința să-mi aline
O pornii după-o comoară.
Cu-al meu sînge, așadară
Scris-am: „Dau sufletul meu!"

Cerc cu cerc am tras în noapte,
Iarbă, oase, împreună
Cu văpăi, într-o cunună:
Semn de vrajă se-ntocmea!
Cu-ndelung strunite șoapte
Am purces să sap pămîntul
Unde-mi sorocea cuvîntul;
Viscolind bezna creștea.

O lumină izvorăște
Ca o stea, în depărtare,
Şi se face tot mai mare
Miezul nopții străbătînd.
Pregătirea mi-o oprește:
Raze cresc tot mai depline,
Dalb potir un tînăr ține
Către mine-naintînd.

Ochi pătrunși de gingășie,
Fruntea-i, florile-nsenină
Prin văzduhul de lumină
Înlăuntrul cercului.
„Soarbe, dragul meu", — mă-mbie.
Mi-am șoptit: „Nu-i cu putință!
Luminoasa lui ființă
Sol al Necuratului?"

„Soarbe-a vieții bărbăție;
Tălmăcind cu sîrg și trudă
Fugi de vraja cea zăludă
Şi de cuget temător!

Nu săpa-n vremelnicie:
Ziua muncă, seara tihnă,
Trudă grea, voioasă-odihnă,
Fie-ți vraja-n viitor!"

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Mireasa din Corint

Din Atena, un flăcău descinde
În Corint; aici străin era,
Doar un cetățean de-al său părinte
Cu o vorbă s-a legat, cîndva:
Dar de-atuncea lor,
Fiică și fecior,
Mire și mireasă le spuneau.

Însă l-or primi cu bucurie
Crezul vechi de l-ar fi lepădat?
Pe ai săi, pe el, păgîni îi știe,
Iară gazda lui s-a creștinat.
Cînd se naște-un crez
Dragostea ades
Buruiană, la gunoi s-a dat!

Cufundată-n somn adînc e casa;
Beznă. Trează, mama auzit-a,
L-a-mbiat cu drag; așterne masa,
În iatacul aurit l-invită.
Abia că grăi
Și cina sosi.
Cu drag îl pofti gazda, ce ieșit-a.

Vinul cel de preț, ba și mîncare
Negustate însă le-a lăsat.
Istovit, uitînd și de-nsetare,
Îmbrăcat el cade plumb pe pat.
Somn că nu l-a prins.
Peste prag, prelins,
Se strecoară-un oaspete ciudat.

În al lămpii licăr se arată,
Toată-n văluri ca-ntr-un alb veșmînt,
Fruntea-n auriu și-n negru, -o fată,
În cucernic pas înaintînd.

Dar cum l-a zărit,
Chipu-i s-a-ngrozit,
Mîna-i albă iat-o ridicînd:

„Oare-s socotită o străină,
Că de oaspete nimica n-am aflat?
În chilie vrut-au să mă țină!
Ce rușine m-a cuprins! Îndat'
Să turbur n-aș vrea
Odihna cuiva!
Eu, cum am venit, grabnic am plecat!"

„Preafrumoaso, nu, rămîi!", îi zice,
Sare din culcuș, strigînd: „Aci vei sta!
Ceres, Bachus, darul lor aici e,
Tu, acum pe Eros mi-l poți da!
Stai! Cît ai clipi,
Teama va pieri:
De sînt veseli zeii, vom afla!"

„Tinere, de mine fugi departe!
Amăgirii mama s-a supus:
De plăceri lumești să nu am parte,
De se-alină boala-i, fost-a spus.
Deci s-a juruit
Și a hărăzit
Tinerețea-mi sacrei bolți de sus.

Am privit cum pleacă la răscruce
Forfota pestriță: vechii zei;
Azi Mîntuitor slăvim, pe cruce
Prins, în cer! Dar nu-l vezi ca pe ei!
Tauri, miei ferim
Și nu-i mai jertfim:
Oameni cad drept jertfă, cîți nu vrei!"

El întreabă, vrea să înțeleagă,
Cugetu-i nu pierde un cuvînt.
Față-n față cu mireasa dragă:
„În iatac de taină-aievea sînt?
Dă-mi-te în dar!
Zei străbuni, har sfînt
Ne aduc, prin vechiul legămînt."

„Suflet bun, ah! Nu e cu putință,
Vor surorii mele-a te sorti;
De-o săruţi, să zboare-a ta dorinţă
Spre chilia-n care va păli
Nestinsul meu dor
Chin sfîşietor;
Eu curînd sub colb voi odihni!“

„Nu! Îţi jur pe flacăra tăcută
Ce ne prevesteşte Hymeneu,
Nu eşti pentru bucurii pierdută,
Ai să mă-nsoţeşti la tatăl meu.
Nu te mai sfii,
Praznic fie-aci,
Să nuntim chiar azi şi tu şi eu.“

Semne de credinţă-şi dau îndată,
Lanţ de aur îi întinde ea;
El o cupă de argint, lucrată
Măiestrit, iubitei vrea să-i dea.
„Pentru mine nu-i“,
A răspuns ea. „Vrui
O şuviţă numai. Mi-o poţi da?“

Miezul nopţii, negru ceas, se-aude;
Fetei parcă noi puteri îi vin.
Palidele buze par mai ude,
Cu nesaţ sorb sîngeriul vin.
Dar de-azima sa,
Gingaş cînd îi da,
Nu se-atinge cîtuşi de puţin.

Tînărului ea-i întinde-o cupă:
Lacom el licoarea a sorbit.
Biata inimă stă să se rupă,
Dragoste cerşeşte cel iubit!
Dar cum implora,
Fata-l înfrunta,
Şi plîngînd pe pat s-a prăbuşit.

Apoi îngenunche dinainte-i:
„Ţi-aş opri chiar eu cumplitul chin,
Dar mă tem că groaza te-o cuprinde
De-ţi dezvălui taina pe deplin.

Albă, fulg de nea
E aleasa ta,
Vai, cu sloi de gheață pieptu-i plin!"

Tinerescu-i foc o înfioară,
O cuprinde-n drăgăstos alint:
„Ai să dogorești în brațu-mi iară,
Chiar de-ai fi trimisă din mormînt!"
Vis de sărutări,
Roi de-mbrățișări,
„Simți văpaia? Simți dogorîtor frămînt?"

Lanțuri de iubire și-ncleștare,
Lacrimi iscă-n fiece sărut,
Ea, pe buze-i soarbe stropi de soare,
Într-un singur ins s-au prefăcut.
Dar avîntul lui
Dînd glas sîngelui
A rămas în pieptul fetei mut.

Mamei, prinsă prin gospodărie,
Îi răsună-n prag un zvon ciudat.
Se oprește, -ascultă; șoapta -nvie;
Lîngă ușă-adastă necurmat.
Geamăt de iubire,
Mireasă și mire,
Freamăt de sărut necugetat.

Iscodește-ntr-una, nemișcată,
Totuși să se-ncredințeze vrea.
Dor și jurăminți: e înciudată,
Șoapte de iubire auzea.
„Iată umbre roșii,
N-auzi tu cocoșii?"
„Dar la noapte ești din nou a mea?"

Cu putință nu-i să mai îndure,
Mama trage ivărul, grăbit:
„Sînt în casă fete prea ușure
Ce se dau străinului sosit?"
Licărul răspunde,
Și mama pătrunde,
Pe copilă-n pat o a zărit!

El, de spaimă, în întîia clipă
Chiar cu vălul ei, ca sub covor,
S-o ascundă vrea; dar ea în pripă
Zvîrle dîrz gingaşul ajutor.
De un duh mînat,
Trupu-i s-a-nălţat
Drept din pat, încet, neiertător.

„Mă trezeşti din nou în deznădejdi?
Spune ea cu glas neomenos;
Din căminul cald mă izgoneşti,
Pizmui, mamă, ceasul luminos?
Nu îţi e de-ajuns?
Trupul mi-ai ascuns
Sub ţărînă-n pripă, colo jos!

Dar sub lespezi strîmte de sihastră
Cugetul aflatu-mi-a judeţ;
Tot ce cîntă preoţimea voastră,
Binecuvîntarea-i, n-are preţ!
Apa-a stins vreodat'
Piept învăpăiat?
Dorul nici sub lespezi nu-l îngheţi!

Venus cînd domnea-n cămin, voioasă,
Mi-a fost tînărul mie sortit!
Mamă, de-un cuvînt furat îţi pasă?
Jurămînt nevrednic te-a robit!
Crezi c-ascultă zeii
Vorbele femeii
Ce de Hymeneu m-a tîlhărit?

Din mormînt deci fost-am hărăzită
După un iubit pierdut să fug,
Să-ndrăgesc de ce-am fost păgubită,
Sînge cald din inimă să-i sug.
Lui de i l-am supt,
Şi cu alţi mă-nfrupt;
Morţii tineri îmi sînt larg belşug!

Mîndru chip! pe soartă-ţi sînt stăpînă!
În curînd te stingi pe lînced plai.
Salba mea ţi-am pus-o doar în mînă,
Iar din părul tău şuviţă luai.

Bine s-o priveşti:
Mîine-ncărunţeşti:
Colbul sur te-o face iar bălai.

Mamă! -ascultă-mi ruga cea din urmă!
Ai închis iubirea-n strîmt bordei!
Spaima patimei pe rug se curmă:
Flăcări ne cuprindă, pace dacă vrei!
Noi scîntei cînd sar,
Sub cenuşă-i jar:
Vom zbura din nou spre vechii zei!"

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Zeul și baiadera

Legendă indică

Mahadöh în lume vine,
El, suprem stăpînitor;
Om se vrea, şi-n rău şi-n bine:
A mai fost de şase ori.
Vrea cu faţă omenească,
Omenirii fiind părtaş,
Judecînd, să pedepsească
Ori să ierte-acel oraş.
Păşind peste praguri şi prin ulicioare,
Vorbind cu cel mic, iscodind pe cel mare,
Drumeţul nu uită ascunsul făgaş.

Cînd, spre cea din urmă casă
Colindînd, abia sosit,
Vede-o tînără frumoasă
Dar cu chip sulemenit.
„Bun găsit!" — „Îţi mulţumesc!"
„Cine eşti?" — „O baiaderă,
Şi iubirii-aici slujesc.
Să te-ntîmpin vin afară".
Timpanul loveşte, în dans se mlădie,
O undă-i e trupul, de-alint, gingăşie,
Şi flori îi întinde cu gest tineresc.

Nuri vrăjiţi! E farmec toată
Şi-l momeşte peste prag.
„Chipeş oaspe,-aprind îndată
Lămpi în luminos şirag!

Eşti trudit? Te odihneşte.
Fii de tihnă-nviorat.
Ce vrei tu, pe loc primeşte,
Cîntul, jocul răsfăţat!"
Prefăcutul lui plîns cu sîrg molcomeşte,
Iar zeul, zîmbind bucuros, bănuieşte
Că sufletu-i pur sub un chip întinat.

Zeul vrea s-o umilească;
Voii bune ea dă glas:
Iscusinţa-i femeiască
Mai firească-i ceas de ceas.
Mugurii cînd dau în floare
Prevestesc şi roada lor;
Cugetul în aşteptare
Prinde dragostea uşor.
Atotştiutorul de-abisuri şi stele
Femeii îi cere dovezi tot mai grele:
Ispite şi spaime, plăceri, fiori.

Sărutări, bujori de sînge, —
Fata freamătă de chin,
Iată, -ntîia oară plînge
Prinsă-n laţ de-un nou destin.
I se-aruncă la picioare,
Banii nu-i mai vrea nicicum.
Mlădioase mădulare
În desfrîu nu se supun!
A dragostei slavă lin noaptea şi-o cerne
Şi-n ceasuri nespuse, din beznă-şi aşterne
Tainice văluri, urzeală de fum.

Şăguind ea aţipeşte.
Dar în zori, nensufleţit,
Mort, la pieptul ei găseşte
Oaspetele îndrăgit!
În zadar strînge, năucă,
Trupul lui nesimţitor!
În curînd aveau să-l ducă
Către rugul arzător.
Acum prohodirea a prins să răsune;
Prin gloată pătrunde cu gînduri nebune.
„Stai! Cine eşti tu, lîngă groapa cu jar?"

Cade lîngă năsălie
Ca bezmetică strigînd:
„Soțul înapoi să-mi vie,
Vreau să-l caut în mormînt!
Doar cenușa să se-aleagă
Din făptura lui de zeu?
Neuitat, o noapte-ntreagă
Fost-al meu, numai al meu!"
„Purtăm pe bătrînul, sfîrșit, care moare
Dar și pe cel tînăr, ce-i încă în floare",
Rostește prohodul cu isonu-i greu.

„Să-l urmezi nu-ți stă-n putere,
Sfînta lege n-o uita:
Fost-ai între baiadere;
Mortul, soț tot nu-ți era.
Umbra trupu-l urmărește
Pe tărîm întunecat;
Doar soția-l însoțește,
Să-l slăvească-i este dat!"
„Ci cîntă-ne, trîmbiță sfîntă, o jale,
În flăcări chemați-l pe ultima-i cale,
O, zei, pe-acest tînăr frumos, răposat!"

Ruga corului, aprinsă,
Scurmă jalea ei adîncă,
Și cu brațele întinse
În văpaie se aruncă!
Zeul, viu, se despletește
Dintre flăcările vii;
Strînsă-n brațe, ea plutește,
Căci iubirii se jertfi!
Se bucură zeii de dreapta căință;
Pe cei rătăciți, prin noua credință
În brațe de flăcări îi urcă-n tării!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Ucenicul vrăjitor

Iar s-a dus în tîrg bătrînul
Maistru vraci, și-s eu stăpînul!
Hai, că pun eu azi la cale
Toate duhurile sale!

Ştiu pe dinafară
Farmecele lui,
Şi minuni, ca dînsul,
Fac, fără să-i spui.

Iute! iute
Adă apă,
Să înceapă
Rotitoare
Valuri-valuri pe-ntrecute
Să se verse-n scăldătoare!

Vino dar, mătură roasă!
Ia-ţi mantaua zdrenţăroasă!
Slugă-ai fost, fii iară slugă!
Fă-mi pe voie dintr-o fugă!
Capătă-ţi picioare,
Sus răsară-ţi cap.
Du-te, poartă-mi, adă-mi
Doniţele-n trap!

Iute! iute
Adă apă
Să înceapă
Rotitoare
Valuri-valuri pe-ntrecute
Să se verse-n scăldătoare!

Iată-mi-l fugind pe cale!
Umple doniţele-n vale,
Ca un fulger mi se-ntoarnă,
Un potop de valuri toarnă
Pleacă, vine iară!
Colcăie-n bazin.
Saltă, creşte apa,
A, dar este plin!

Ho! Străine!
Scalda-i plină;
La hodină,
Ca-nainte!
Ah, pricep, amar de mine!
Vorba mi-a pierit din minte!

Vorba, vai, ce cată spusă
Ca să-l facă iar ce fusă!
Fuge, vai, și vine-n grabă!
Mătură, de-ai fi de treabă!
Tot mai mult aduce,
Toarnă tot mereu,
Vai, și mii de rîuri
Cad pe capul meu!

Şaga-i şagă,
Nu-mi mai place!
Stai tu, drace!
Încă rîde?!
Inima-n răcori mi-o bagă!
Ce ochi crunți! Ce schime hîde!

O, dar ai ieșit din iaduri
Ca să faci prin casă vaduri?
Unde caut, pretutindeni,
Parcă-i un potop cu grindeni!
Mătură netoată
Stai pe loc, îți spun!
Băț, ce-ai fost odată,
Nu mai fi nebun!

Nu ascultă?!
Stai tu numa!
Căci acuma
Cu toporul
Fără de zăbavă multă
Am să-ți potolesc eu zorul!

Iată-mi-l! Tîriș s-arată!
De m-arunc la tine-odată
Nici nu mîntui tot cuvîntul,
Una fi-vei cu pămîntul!
L-am crăpat în două!
L-am lovit la mir!
Pot s-aștept acuma
Şi să mai respir!

Iată! Iată!
Că învie
Şi-mi îmbie
Doniţi pline
Doi acuma dintr-o dată!
Ajutor, puteri divine!

Şi aleargă! Curg pîraie,
Pretutindeni prin odaie!
Ce privelişte avană!
Vraciul! Maistre, fă-ţi pomană!
Duhurile tale
Doamne, -şi fac de cap:
Le-am chemat, şi-acuma
Nu mai pot să scap!

„Măturice!
Stai cuminte
Ca-nainte!
Căci la vreme
Doar bătrînul vraci aice
Duhuri, poate să vă cheme!

(ŞT. O. IOSIF)

Cîntec de nuntă

Cu glasul legendei de-un conte vă cînt,
Trăit-a-n castel, altădată,
Aci, unde azi, din belşug ospătînd,
Nepotul, nuntind, se desfată.
Bunicul, prin vremi, în războiul cel sfînt
Mărețe izbînzi dobîndise luptînd.
L-a-ntors, cînd din şa coborî, pe pămînt
Doar micul castel regăsit-a,
Şi slugi nu-s, averea pierit-a!

Acum, frăţioare, la vatră soseşti!
Cuprinsă-i sub tristă ursită!
Vîntoasele vraişte dau buzna-n fereşti
Prin casa ta năpăstuită.
E toamnă tîrzie, -ncotro va s-apuc?
Ei, nopţi mai cumplite-am aflat, din belşug.
Dar zorii, cînd vin, gînduri bune aduc.
Hai iute-n culcuşul de paie,
Sub razele lunii-n văpaie.

Deodată, prin somnu-i, un foșnet ușor
De șoarec, sub pat se aude.
Ei, dac-ar găsi o fărîmă din spor:
Pesemne n-o află niciunde!
Cînd, iată, -un pitic s-a ivit: e plăpînd
Și are-n mînă-o lanternă; curînd
Prin grai se arată isteț la cuvînt;
La glezne încearcă să-i vină,
Că-n somn nu găsește hodină.

„Aci să petrecem ne-am îngăduit
De cînd ți-ai lăsat mîndra casă;
Știindu-te, hăt, de cămin răzlețit.
Să-ntindem deci cină voioasă
De vrei și nu-ți pasă, de nu te-nfiori,
Piticii petrec lărmuind pînă-n zori
În cinstea miresei, cu nuri și comori."
Și contele-n vis mormăi:
„Puteți ospăta chiar aci!"

Și trei cavaleri se arată pe cai,
Stătuseră-ascunși sub saltele;
Cu surle sosesc muzicanți, și-n alai
Ființe hazlii, mititele;
Cu lucii dichisuri vin multe calești
Că nu știi la care întîi să privești,
Cum vezi doar la cele palate domnești.
Apoi, în caleașcă aleasă,
Vin oaspeți cu mîndra mireasă.

Sosesc dar cu toții, zorind în galop
În sală vreun loc să-și aleagă;
Apoi, tropăind în șuvoi de potop,
În grabă își cată vreo dragă.
Și șoapte, și foșnet, și freamăt pornesc,
Și zumzete, fluiere, clinchete cresc,
Căci dansul se-ncinge în ritm nebunesc;
Privește biet contele-ncoace
Și-n friguri îi pare că zace.

Gem scaune, mesele-n viu scîrțîit,
Dar larma e sărbătorească.
Acum, după joc, fitecine-a rîvnit
Cu cea dragă lui să prînzească.

Și iată cîrnații și șuncile vin,
Fripturi, pești gustoși, dar și păsări din plin.
Trec cupele-ntr-una cu darnicul vin:
Petrece voioasa mea ceată
Și-n dans iată piere deodată.

Cumva de mi-ați cere să cînt ce-a urmat,
Roiala și larma să tacă!
La fel cu piticii, mai îmbelșugat,
Cel conte porni să petreacă.
Cu zvon viu de goarnă, cu cîntec, urări,
Calești cu nuntași și cu oaspeți călări
Soseau, se-nchinau, de pe țărmuri și mări.
Ferice-au fost mulți pe pămînt
Cîndva, dar și astăzi mai sînt.

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Prinzătorul de șobolani

Sînt cîntărețul renumit,
Ce șobolani am tot vrăjit;
De vraja mea și de-al meu sîrg
Nevoie are și-acest tîrg.
Căci dacă șobolani mai fi-vor,
Și de-o mai fi și cîte-un dihor,
Prin cîntec pot să fac să plece
De-aici lighioanele zevzece.

Pe lumea asta, negreșit,
Eu și copii am amăgit.
Chiar cel mai dîrz se face blînd,
Povești de aur dacă-i cînt;
Băieți de mi se-mpotrivesc,
Și fete de uimesc, firesc,
Pe unul doar de-l prind, îndată
Urmat e de întreaga ceată.

Și-i cîntărețul renumit,
Căci fete a ademenit;
Orașe-n toată țara nu-s,
În care să nu fi sedus.

Şi chiar de-s fetele sfioase,
Şi sînt neveste virtuoase,
De-nstrun un cînt vrăjit pe coarde,
Îndată mă iubesc de moarte.

(De la început)

(A. COVACI)

Acțiune la distanță

Regina sta în salonul cel mare,
Cu multe lumînări pe-alocuri,
Şi-i spune pajului: „În grabă mare,
Adu-mi săculețul de jocuri.
E la-ndemîna ta,
Pe măsuța mea."
Şi sprintenul băiat
Îndată-i la alt capăt de palat.

Ci o doamnă, ce sta lîngă regină,
Frumoasă, şerbetul sorbindu-şi,
Îşi sparge la gură ceaşca plină,
Rochia groaznic mînjindu-şi.
Ruşine! Iată,
Rochia de gală-i pătată.
Şi doamna, cu chip speriat,
Fugi la cellalt capăt de palat.

Băiatul, ce-alerga şi el napoi,
Mi se ciocni de preafrumoasă.
Nu ştia nimeni, dar pe cei doi
I-nsuflețea o dragoste focoasă.
Ah, ce-ntîmplare fericită!
Într-o clipită,
Se-mbrățişară, amîndoi pară,
Şi pe săturate se sărutară.

Sfîrşind cu-mbrățişările pătimaşe,
Ea în odaia ei se duse.
Băiatul, printre săbii şi panaşe,
Reginei săculețul i-l aduse.
Şi regina văzu îndată
Că pajul are vesta pătată.
Şi cum regina pricepea orice gînd şi faptă,
Asemeni reginei din Saba, cea mai înțeleaptă,

O chemă pe intendantă, zicînd:
„M-ai contrazis, din ignoranță,
Susținînd că spiritele nicicînd
Nu acționează de la distanță,
Şi că doar prezente
Lasă urme aparente;
Și că nici a stelelor rază
De la distanță nu acționează.

Ci iată, șerbetul s-a vărsat
Pe lîngă mine... Pata atestă...
Şi în același timp, acestui băiat
I-a mînjit frumoasa vestă.
Fii atentă cu astfel de lucruri!
Dar cum mă bucur
Că-mi vei sta mărturie clară,
Plătesc vesta! Altfel, te fac de ocară.

(A. COVACI)

Flăcăul și pîrîul morii

Flăcăul
Pîrîu curat, prin care lunci
Dregi cale,
Senin și sprinten cînd te-arunci
În vale?
Ci zi-mi, ce cauți colo jos,
Ce-ascunzi în zorul tău voios?
Pîrîul
Flăcăule, vezi, dinadins
Odată,
Pe cînd eram izvor, m-au prins
Şi iată,
Încinsu-m-au în iaz, la jug:
Car grabnic valul de belşug.
Flăcăul
Pîrîu, gonești nepăsător
Spre moară,
Nu știi cît poate-aprinsul dor
Să doară!
Dar morărița nu cumva
Cu drag privit-a fața ta?

Pîrîul
Ba-n zori, din prag, cînd cel obraz
Răsare,
Îi dăruiesc din proaspăt iaz
Răcoare.
De plin ce-i sînu-i, mă-nfierbînt —
Şi alb! Greu aburul mi-l zvînt!

Flăcăul
Cum dragostea să-ncingă foc
În apă?
De-aprinsul sînge, prins în joc
Cum scapă?
Odată doar s-o fi zărit
Mereu te-ntorci, nestăvilit.

Pîrîul
M-azvîrl pe roată rostogol
Cu vuiet
Şi dau aripilor ocol;
Prind huiet!
Cînd chipul mîndrei l-am văzut
Puteri de apă mi-au crescut!

Flăcăul
Sărmane, apele-n frămînt
Sînt mute!
În glumă-ţi spuse surîzînd:
„Ci du-te!"
Dar şi pe tine te-ar opri,
Cu galeşi ochi de te-ar privi.

Pîrîul
De-aci cu greu mă smulg, pornind
La vale,
Prin lunci mă încovoi, colind
Agale.
Ei, după mine dacă-ar fi,
Tot îndărăt m-aş repezi!

Flăcăul
Tovarăşe de chin, te las;
Dar fie,
Voios să-mi sune al tău glas
Şi mie.
Acum să-i spui, acum şi-oricînd,
Dor mut că-i port în tînăr gînd!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Johanna Sebus

În amintirea frumoasei și bravei fete de 17 ani din satul Brienen, care la 13 ianuarie 1809, în timpul dezghețului Rinului, cînd s-a rupt digul de la Kleverham, s-a înecat, dînd ajutor altora.

Digul se rupe, e cîmpul volburi,
Dă valul iureș, sar stropii-n colburi.
„Te duc eu, măicuță, la mal, prin potop;
Nu-i valul prea nalt, te trec acest hop."
„Gîndește-te și la noi, pierim aci,
Vecina ei și trei sărmani copii!
Măicuța-i mai slabă... Răzbi-vei s-o treci."
Ci ea o și duce prin apele reci.
„Salvați-vă: încă-i colina uscată,
Și-aproape-i, și eu m-oi întoarce îndată,
Și-om trece cu bine toți prin șuvoi,
Dar și capra mea luați-o cu voi!"

E digul topit, e cîmpul tot volburi,
Mari valuri vuiesc, sar stropii ca-n colburi.
La sigur loc fata o duce pe mamă;
Ci hai înapoi, căci ceilalți o cheamă.
„Ei, ei, încotro? În lung și în lat
Șuvoiul de ape s-a revărsat.
Zadarnic te-azvîrli în adîncuri. Ei pier!"
„Ba și ei, ba și ei salvați se cer!"

Ci digul dispare sub val vuitor,
E totul o mare, e totul vîltori,
Dar fata răzbate pe-același drum
Și nu se abate din cale nicicum.
Și la vecină ajunge iar,
Dar este strădania ei în zadar.

Vai! Digul s-a dus! În jur e o mare!
Colina-i cuprinsă și ea de vîltoare!
Se cască-n vîrtejuri și e de rău,
Căci mama și pruncii sînt supți de hău;
Doar cornul caprei să-l vezi mai poți.
O, doamne, o, doamne, pierduți sînt toți!
Frumoasa se zbate prin valuri nătînge;
O, cine salva-va tînărul sînge?
O stea este fata în hăul vîltorii;
Dar cine s-o scape? Nu-i vin salvatorii

Și-n juru-i e numai potopul de ape,
Și nu-i nici o luntre pe-aproape.
O dată spre cer mai privește biata
Și suptă de valul în fierbere-i fata.

Nu-i dig, nu-i cîmp! Doar pe alocuri
Un pom, un turn arată locuri;
Potop e totul și paragine,
Dar peste tot plutește-a ei imagine;
Uscatul va ieși din ape, însă
Ea peste tot va fi de oameni plînsă;
Pe cei ce n-o vor plînge, din mulțime,
Nici vii, nici morți nu-i pomenească nime!

(A. COVACI)

Baladă

„Moșneagule bun, hai, intră aici,
Căci noi te-așteptăm, copii mari și mici,
Și poarta închis-am, căci mama se roagă
Și tata e dus să împuște-n zănoagă
Prădalnicii lupi, cu alți oameni voinici.
Hai, cîntă un basm, și cîntă-ni-l des,
Ca frații să vezi că-l învață.
De mult te-așteptăm, căci povești cînd se țes,
Pe cei mici povestea-i răsfață.“

„În noaptea de spaimă și groază, își lasă
El casa părinților, casă frumoasă,
Și-ascunsa comoară la fel,
Și prinde în grabă pe poartă să iasă.
Dar ce duce-n brațe, sub mantie, el?
Da, ce duce contele, oare, departe,
Și-n mantia largă înfață?
De-o pruncă-adormită el nu se desparte,“
Pe cei mici povestea-i răsfață.

„Se crapă de ziuă, și lumea e largă;
Să-și afle sălaș prin pădure încearcă,
Și-i bardul prin sate primit.
Și umblă, și cere, și barba lui parcă
Mai jos de genunchi s-a lungit.

Sub stele prielnice, peste pămînturi
Îi crește fetița în brață;
Î-i mantia scut, pe ploi reci, sub reci vînturi,“
Pe cei mici povestea-i răsfață.

„Și timpul din anii ce trec se înfruptă,
Și-acum spălăcită-i mantia și ruptă,
Și nici nu-i mai poate cuprinde.
Și ce bucurie pe fața lui suptă
Văzînd că să crească ea prinde.
Frumoasă și nobilă fata arată,
Căci prins-a din nobil neam viață.
Bogat el se simte, dar iată,“
Pe cei mici povestea-i răsfață.

„Dar iată, se-arată un prinț de-a-ncălare,
Ce mîna întinde, dar n-are
În palmă nimic de pomană.
Ci strigă, mînuța stringîndu-i cu-ardoare:
„Mireasă mi-o vreau pe codană!“
Și-i zice bătrînul: „Iubită să-ți fie!
Prințesă s-o faci la loc cu verdeață,
Iubind-o cu patimă vie!“
Pe cei mici povestea-i răsfață.

Uniți sînt de-un preot, la sfîntul altar,
Și fetei îi place și nu-i place chiar,
Căci greu de moșneag se desparte.
Iar el darul viu, din hotar în hotar
Și-l duce mereu mai departe.
„Ani mulți m-am gîndit la nepoți și la fată!
Departe-s și nu-i văd la față,
Și-i binecuvînt din inima toată.“
Pe cei mici povestea-i răsfață.

Și-i binecuvîntă; dar bate, de zor,
La poartă, chiar tatăl, și greu le e lor
Pe moș să-l ascundă, oricum.
„Copiii-mi momești, nebun cerșetor?
Ci zbirii înhațe-l acum
Și-n temniță cu-acest obraznic!“
Dar mama aleargă, vorbind cu dulceață,
Rugîndu-l a nu fi năprasnic.
Pe cei mici povestea-i răsfață.

Prind zbirii leiți înapoi să se tragă
Și mama și pruncii de prinț se tot roagă,
Dar crește mînia în suflet de prinț,
Că-l supără ruga miloagă.
Și strigă, scrîșnind printre dinți
„Soi prost, tu, din neam de milog,
Pui pată pe stirpea-mi semeață!
Pierzarea-mi aduci prin acest șontorog!“
Pe prunci asta nu-i mai răsfață.

Bătrînul stă mîndru, privindu-l dîrz, drept,
Și zbirii se trag înapoi, dar în piept
De prinț se-nteţește mînia:
„Ei flori din păcat sînt! De mult, și pe drept
Mi-am tot blestemat cununia!
Mereu mi s-a spus că în lumea cea mare
Nobleţea nicicînd nu se-nvaţă;
Neam de cerșetori mi-a dat o cerșetoare!“
Pe prunci asta nu-i mai răsfaţă.

„Cînd soțul l-alungă pe tatăl soției,
S-a rupt lanțul sfînt, legătura veciei;
Veniți la străbunul părinte!
Trist, rupt, cerșetor, osîndit sărăciei,
Drum bun v-a croit dinainte.
Orașul e-al meu! L-ai furat, și-al tău neam
Din el izgonitu-m-a, dar dau pe faţă
Peceţi întărite, pe care le am!“
Pe cei mici povestea-i răsfaţă.

„O, regele drept ni s-a-ntors și, deodată,
Ne-aduce-napoi fericirea furată!
Comoara pecetea-și dezlege!“
Moșneagul strigă fericit: „Ţara toată
Voi cîrmui prin prielnică lege!
Sus, fiule! Azi peste noi se răsfrînge
O stea minunată, măreaţă,
Căci prinţi zămisli princiarul ei sînge!“
Pe cei mici povestea-i răsfaţă.

(A. COVACI)

PERIOADA DE DUPĂ 1810

DIVANUL OCCIDENTAL-ORIENTAL

CARTEA CÎNTĂREȚULUI
CARTEA LUI HAFIS
CARTEA IUBIRII
CARTEA MEDITAȚIILOR
CARTEA INDISPOZIȚIEI
CARTEA SENTENȚELOR
CARTEA LUI TIMUR
CARTEA LUI SULEIKA
CARTEA TAVERNEI
CARTEA PARADISULUI

Din POEZIA FILOZOFICĂ

Din POEZIA SENTENȚIOS-DIDACTICĂ

ARTA
POLEMICE
OMUL ȘI LUMEA

LIRICĂ TÎRZIE

CARTEA CÎNTĂREŢULUI

Douăzeci de ani trecură
Cum fu-mi viata hărăzită;
Şir de ani frumoşi ce-mi fură
Precum vremea barmecidă.

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Hegira

Şi nord şi vest şi sud se sfarmă,
Cad tronuri, iar domnii se darmă;
Tu fugi spre răsăritul drept
Şi soarbe aer sfînt în piept!
O Chiser, prin cînt, vin, iubire,
Izvoru-ţi poartă-ntinerire.

Vreau în dreptate, curăţire,
Să pot pătrunde obîrşia
Umanităţii, cît de-adîncă!
Căci din tării primit-au încă
Învăţăturile cereşti
În limpezi graiuri pămînteşti!

Părinţii unde preaslăveau,
Străine culturi ocoleau.
Vreau tinereţea stăvilită
În cuget clar, prin crez sporită.
Căci vorba-avea al slăvii nume
Cînd o vorbea întreaga lume!

Vreau cu păstori să mă-nsoţesc,
În oaze-am să mă răcoresc;
Cu caravane voi umbla,
Cu şaluri, mosc de preţ, cafea,
Cărările cutreierînd,
Spre tîrg deşerturi străbătînd.

În sus şi-n jos pe drum cumplit
De cîntul tău voi fi vrăjit,
O, Hafis! Pe o şa prea-naltă
Un paznic de catîri tresaltă
Şi cîntă, bolta s-o trezească
Voios, tîlharii să-ngrozească!

Iar cînd prin băi ori crîşme-oi fi,
Eu, sfinte Hafis, voi gîndi
La tine, cînd iubita-şi scoate
Lung vălul, bucle-nmiresmate.
Poete, şoapta-ţi iubitoare
Chiar şi în hurii iscă-ardoare!

Dar voi, de-aţi prins să pizmuiţi
Poetul, vrînd să mi-l jigniţi,
Aflaţi a stihurilor soartă;
În preajma raiului, la poartă,
Plutind mereu, bătînd uşor,
Cer viaţa veşnică în zbor!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Spirit liber

Să trăiesc vreau, cum îmi place mie.
Staţi cît vreţi în corturi şi căscioare,
Eu o iau, spre depărtări, călare,
Numai stele peste pălărie!

El, stelele, sus vi le-a pus,
Călăuze, pe unde umblaţi,
Ca tot privind mereu în sus,
Voi să vă desfătaţi.

(M. BANUŞ)

Talismane

E-al lui Dumnezeu Apusul!
Răsăritul i-i supusul,
Ţări din nord, din sud, de-a valma,
I le ţine-n pace palma.

Unic e, judecător,
Cel mai drept, al tuturor.
Al lui nume, înmiit,
Fie prin Amin slăvit.

Cînd păcatu-mi dă de furcă,
Voia-i sfîntă mă descurcă;
De lucrez ori scriu poeme,
Drumul drept mi-arăţi din vreme.

Eu, de cuget pămînteşte,
E-un cîştig înalt, fireşte.
Spiritul în lut de mi-l pierzi, suie,
Strîns în sine, -n slava albăstruie.

Sînt două haruri în răsuflare:
Tragi aer — şi respiri cu uşurare.
Una te strînge, te uşurează una;
Ce minunată-i viaţa totdeauna!
Să-i mulţumeşti lui Dumnezeu cînd te apasă
Şi cînd pieptul iar slobod ţi-l lasă.

(A. COVACI)

Mărturisire

Ce e greu de ascuns? Este focul,
Căci trădat este, ziua, de fum,
Iar noaptea, de flacără, în tot locul;
Dragostea-i greu de păstrat, oricum,
Căci, din speranţă născută şi dor,
Înmugureşte în ochi uşor;
Cel mai greu de-ascuns e poezia:
Nu-i ţii sub obroc minunăţia.
Poetul astăzi de o cîntă,
Pătruns de ea-i, şi-l tot frămîntă;
De-a scris-o bine, vrea, anume,
Să i-o iubească-ntreaga lume.
Oricînd ţi-o spune vesel dacă
Te chinuie ori stă să-ţi placă.

(A. COVACI)

Elemente

Au din cîte elemente
Se hrăneşte-un cîntec, dacă
Îl iubesc profanii şi
Cărturarii prind să-l placă?

De cîntăm, iubirea fie
Tema noastră, -ntîi de toate.
Chiar de cîntecu-l străbate,
Sună mult mai bine poate.

Sune, -apoi, paharu-n clinchet,
Cu sclipiri de vin-rubin,
Căci beţivii, -ndrăgostiţii,
Merită cununi din plin.

Arme zăngăne apoi,
Coarne spargă-se, de-aramă,
Zei să facă din eroi,
Cînd izbînda arde-n flamă.

Cere-se să şi urască
Bardul, nelăsînd, anume,
Ca urîtul să trăiască
Precum ce-i frumos pe lume.

Dacă bardu-n vers topeşte
Patru lucruri, cu vigoare,
Ca Hafez, îmbucura-va
Şi va-nviora popoare.

(A. COVACI)

Fenomen

Spre-a ploii aripă
Cînd Phoebus e-n zbor,
Un arc se-nfiripă
Scăldat în culori.

În neguri de-apare
Un cerc sur şi greu,
E fără culoare,
Dar tot curcubeu.

E-acesta-adevărul,
Moşnege, să-l ştii:
Cărunt de ţi-e părul,
Tu tot vei iubi.

(I. CASSIAN-MĂTĂSARU)

Încîntare

Ce culori pestriţe oare
Leagă cerul de-o colină?
Pîcla zorilor prea tare
Mă orbeşte; ea-i divină.

Oare-s corturi ce vizirul
I le-a ridicat cadînei?
Sînt sărbătoreşti covoare
Căci credinţa-n ea rămîne-i?

Roşu, alb, în irizări,
Nu ştiu lucru mai frumos!
O, Hafez, Şirazul tău
Vine-n nordul neguros?

Maci se-ntind, cu floare crudă,
Şi vecini mi-ajung cu mia,
Şi lui Marte-i fac în ciudă
Cînd acoperă cîmpia.

Înţeleptul pururi vreie
Să cultive flori, şi-un soare
Să le facă să scînteie
Pe-al meu drum, ca azi, în zare!

(A. COVACI)

Trecute în prezent

Crini şi roze-nrourate
Cresc pe-aici, într-o grădină.
Stînci cu tufe dese-n spate
Mai departe ochiu-alină.
Un castel purtînd cunună
Şi păduri cu verzi paftale,
Arcul crestele-şi adună,
Aplecîndu-şi-l spre vale.

Şi-i un míros de vechi timpuri,
De iubire care arde,
Şi cu-a zorilor vii nimburi
Se întrec a lirei coarde,
Unde-un cînt de vînătoare
Se aude-n tonuri nalte,
Să aprindă cu-nfocare
Sîni involţi, ca să tresalte.

Codrii, -n veci, imbold se-arată
Pentru flacăra iubirii.
De-aţi gusta-o voi o dată,
Guste-o şi-alţii-n sînul Firii.
Şi-atunci nimenea nu poate
Zice singur să te bucuri.
Trebuie să guşti din toate
Ale vieţii bune lucruri.

Prin ăst cînt simt că-i de faţă
Iar Hafez, căci zi augustă
De-ţi doreşti, guşti tu din viaţă
Doar cu cei ce viaţa gustă.

(A. COVACI)

Cînt şi plăsmuire

Grecul poate lutului
Chip să-i plăzmuiască,
Desfătarea mîinii lui
Zămislind să crească;

Dar noi, plini de fericire,
Eufrat în mîini am lua,
De fluida vălurire
Legănaţi, încolo-ncoa;

Focul inimii încet
În nou cîntec stăruie,
Mîna unui pur poet
Apei chip să dăruie.

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Cutezanță

Cum de, pretutindeni, omul
Se tămăduiește?
Orișicui i-e drag de zvonul
Ce se rotunjește.

Zvîrle tot ce-ncurcă mersul!
Nu-ncerca orbește!
Pînă cînți ori mîntui versul
Mai întîi trăiește!

Sunetul cel plin al vieții
Prin simțire treacă.
De-i poetul dat tristeții,
Singur se împacă!

(M. BANUȘ)

Tare și destoinic

E trufie-a stihui
Nu mă mai mustrați!
Slobozi fiți, aprinși, zglobii,
Mie-mi semănați!

Ceas de ceas dac-aș sorbi
Din amarnic chin,
Ca și voi, modest aș fi,
Poate mai din plin.

Modestia stă frumos
Fetelor în pîrg.
Să le-alegi ar vrea, duios,
Nu cu aspru sîrg.

Înțeleptului, și lui
Modestia-i stă,
Despre ce-i etern și nu-i,
Lecții el îmi dă.

E trufie-a stihui,
Singur cînt, cu drag,
Voi, amici, femei zglobii,
Treceți al meu prag.

Tu, mirean, călugăraş,
Nu mă mai pisa,
Nu smerit mă faci tu, aş!
Gata mă poţi da.

Fraza-ţi goală îmi dă ghes
Cîmpii să mi-i iau.
De pe tălpi am şi purces
Praful jos să-l dau.

Moara stihului în mers
N-o sili să stea;
Cine-odată ne-a-nţeles
Ne va şi ierta.

(M. BANUŞ)

Viaţă neţărmurită

Dintre elemente, praful
L-ai știut dibaci supune,
Hafis, cînd în cinstea dragei
Cînt gingaş ai prins a spune.

Praful de pe pragul dragei
Ţi-e mai scump de cît covorul
Cu izvoade-n fir de aur
Unde aleşii pun piciorul.

Dacă vîntul ia din poarta-i
Nori de praf și-n goană-i duce,
Decît mosc ori şip de roze
Ţi-e mireasma lor mai dulce.

Praful mi-a lipsit în nordul
Cel cu ceruri voalate,
Dar în sudul cel fierbinte
L-am avut pe săturate.

Mult e, de cînd porţi iubite
Din ţiţîni n-au dat nici şopot,
Lecuieşte-mă furtună,
Fă s-adulmec ploaia-n clocot!

Dacă tună şi vuieşte
Şi tot cerul scînteiază,
Praful vîntului sălbatic,
Ud, în glie o să cază.

Şi ţişneşte-ndată viaţa,
Sfinte, tainice-nceputuri,
Şi musteşte şi-nverzeşte
În lumeştile ţinuturi.

(M. BANUŞ)

Dor ferice

Înţelepţilor s-o spuneţi,
Dar mulţimii niciodată:
Vreau să preamăresc viaţa
Ce în flăcări moartea-şi cată.

Noaptea, unde-ncerci iubirea,
Te pătrunde o simţire
Stranie, cînd luminarea
Se zăreşte-n pîlpîire.

Nu mai stai cuprins de umbră,
Un îndemn mai nou te saltă
De la joasa zămislire
Spre unirea mai înaltă.

Prin hotare dus de-un farmec
Zbori spre punctul purpuriu.
Şi apoi, poftind lumina,
Fluture, eşti ars de viu.

Dar cît timp nu-ţi este dată
După vorbă: mori şi-nvie!
Pe pămînt eşti jalnic oaspe,
Umbră doar tu-i faci, pustie.

(L. BLAGA)

CARTEA LUI HAFIS

Fetva [Ale lui Hafis stihuri...]

Ale lui Hafis stihuri ne vorbesc
De-un adevăr statornic, neșters;
Dar ici și colo amintesc și fleacuri
Ce depășesc hotărnicia legii:
De vrei să-ți fie pasul drept, învață
Să osebești ce-i leac și ce-i otravă;
Te dăruie cu inima senină
Plăcerii pure-a nobilelor fapte;
Dar feri cu duh atotprevăzător
De ce-ți atrage cazna veșniciei!
Neîndoios e calea cea mai bună.
Le-a scris acestea bietul Ebusuud;
Să-i ierte Domnul multele-i păcate!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Fetva [Strofele lui Misri...]

Strofele lui Misri fost-au răscitite
Rînd pe rînd de muftiu; dînsul chibzui
Îndelung, apoi în flăcări le zvîrli;
Subtilele stihuri fură nimicite.
„Ars să fie dară — spuse naltul jude —
Cine va gîndi ca Misri! Am cruțat
Poetul, căci Allah harul i l-a dat!
Cum îl folosește, doar dînsul răspunde.
În viață de culege doar păcate,
Cu Dumnezeu în cer se va socoate!“

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Fără margini

Ești mare, neputînd să ai sfîrșit,
Și să nu-ncepi nicicînd, ți-e hărăzit.
Cîntarea ta-i un crug rotind de stele,
Și capăt și-nceput mereu la fel e.
Iar ce se află-n mijloc, e știut
Că, stînd la urmă, -a fost la început.

Izvor în versuri ești, de bucurie,
Şi fără număr val de val te-mbie.
O gură gata de sărut oricînd,
O arie din piept, de grații arsă,
Mereu stîrnit gîtlej și-ntruna bînd,
Şi-un suflet generos, ce se revarsă.

Şi afle-şi globu-ntreg pieirea,
Hafis, eu vreau cu tine doar
Să mă întrec! Plăceri și-amar
Nouă, frați gemeni, ni se dea!
Ca ție, cheful și iubirea
Rămînă viața și mîndria mea.

Cîntare-n flăcări, sparge bolta-n două!
Cu cît mai veche, ești cu-atît mai nouă.

(ŞT. AUG. DOINAŞ)

Retrăire

În versul tău vreau să mă regăsesc;
Chiar repetat, să-mi placă mă încumet;
Vreau sens și-apoi cuvinte — e firesc,
Căci ca s-aud de două ori un sunet
Se cere s-aibă sens dumnezeiesc,
Cum tu aflai în rime cu răsunet.

Asemenea scînteii ce-i în stare
Un vast oraș împărătesc să ardă,
Şi-apoi, stingîndu-şi crunta-nvîlvorare,
Stă prin roi des de stele să se piardă,
La fel eternul foc al tău, nestins,
Azi inima germană a cuprins.

(A. COVACI)

[*Ritmul mult vrăjește...*]

Ritmul mult vrăjește prin măsură,
Cînd talent în versuri vii răsfrînge,
Dar cu scîrbă-alungă și cu ură
Goale măști ce nu au sens și sînge.
Spiritul pe sine nu se-ndură
Cînd, gîndit în forme noi, în artă,
Nu ucide orice formă moartă.

(A. COVACI)

Taină învederată

Mistică limbă, numitu-te-au,
Pe tine, Hafis cel sfînt,
Şi nu pricepură bucherii
Prețul aflat în cuvînt.

Mistic îți dară porecla,
Gîndind la sminteală şi rău
Şi vinul lor plin de prihană
Îl toarnă în numele tău.

Tu însă eşti mistic-curatul.
Ei nu pot pricepe, cum vine,
Să nu fii pios, dar ferice!
Ei asta nu iartă, la tine.

(M. BANUŞ)

Ocheadă

Chiar dacă-i cert, tot au dreptate:
Prin cuvînt nu chiar totul se poate,
Şi asta-i de la sine-nțeles.
Cuvîntu-i evantai! Printre vergele, ades,
Ochi frumoşi, minunați se arată.
Evantaiu-i o floare, dar iată,
Doar obrajii-ți ascunde — şi gata;
El nu-mi poate ascunde şi fata,
Căci ce are frumos ea nu-şi apără:
Ochii divini care-n ochii mei scapără.

(A. COVACI)

Lui Hafis

Tu ştii ce toți pe lume vor,
Că inimile-s slabe,
Că mistuie-al iubirii dor
Şi tronuri, şi cocioabe.

Ea-i chin, răsfăț păgîn şi sfînt.
Cine-a-nfruntat nesațul?
O, unul gîtul de şi-a frînt,
Îi cere altul lațul.

Maestre, iartă-mi, căci doar știi
Că mai greșesc, sfios,
Cînd ochii-mi fură, -ramuri vii,
Schimbîndu-l chiparos

I-i glezna puf de rădăcini,
Iubire a naturii.
Surîsul, — colb de nouri fini
Şi cîntul — vers de hurii.

Ne trag noian de vii porniri
Spre cîrlionțate plete,
Ce, -n inelate-nvăluiri
Foşnesc în vînt ca bete.

Să-ți verse-n inimă alint,
Cînd fruntea ei se-arată,
Auzi un vesel, dulce cînt,
Ce mintea ți-o îmbată.

Iar cînd și gura s-a plecat,
Sărut pe-a ei să culce,
Tu te simți liber și-mpăcat,
Căzînd în lanțu-i dulce.

Nu mai respiri, și-un suflet în
Alt suflet se revarsă.
Miresme sorbi și dor păgîn
Din gura ei întoarsă.

Cînd totul arde, totu-i jar,
Tu mîna-ntinzi spre cupă.
Hangiul vine iar și iar,
Şi înc-o dată după.

E-nfiorat și ochii-i ard
Şi-a ta învățătură,
Cînd vinul te inspiră, bard,
O vrea în forma-i pură.

Lumi largi i se deschid, — răsfăț
Lăuntric, fericire.
Se umflă piept, mijesc mustăți,
Şi-i tînăr ca un mire.

Şi cînd secrete n-au rămas
În inimă şi-n lume,
Ceri gînditorului un ceas
Al sensului — anume.

Şi ca să nu pierdem nicicînd
A tronului comoară,
Spui pentru şah un cald cuvînt,
Pentru viziru-i iară.

Ştii totul şi cînţi tot ce ştii,
Şi mîine dimineaţă,
Iar ne vei trece, mii şi mii,
Prin cruda, blînda viaţă.

(A. COVACI)

CARTEA IUBIRII

Arhetipuri

Țineți minte, din vremuri străvechi,
Șase îndrăgostite perechi.
Cuvîntul pătimaș iubire născu
Între Rustan și Rodavú.
Necunoscîndu-se, se vor apropia
Iusuph și Suleika.
Dragoste neîmplinită deplin
Trăiră Fardah și Șirin.
Doar unul altuia-n veci s-or jura
Meșdun și Leila.
Cărunt îndrăgostitu-s-a, ah,
Djemil de Boteinah.
Dulci capricii de cochetă:
Solomon și focoasa brunetă.
Cine-i ține minte, negreșit,
Va fi pentru viață-ntărit.

(A. COVACI)

Carte de citire

Minunată fără seamăn
Iată cartea cărților!
Cartea dragostei!
O citii cu luare-aminte:
Bucurii, puține pagini;
Suferințe, vrafuri!
Rupte foi spun despărțirea.
Revederea, mic capitol,
Un fragment. Mîhniri: volume.
Lămuriri sînt de tot felul,
Fără de sfîrșit.
O Nisami! — dar la capăt
Văd și calea bună:
Ce-i legat, cine dezleagă?
Cînd se revăd acei ce se iubesc!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

[Ochii, gura m-au vrăjit]

Ochii, gura m-au vrăjit
Şi m-au sărutat ca-n vis.
Coapse dulci, trup împlinit
De răsfăţ, de paradis!
Unde-i? Oare-a fost? Mi-e dor
Căci a fost a mea o dată.
Mi s-a dăruit ca-n zbor,
Dar legîndu-mi viaţa toată.

(A. COVACI)

Prevenit

Cu plăcere m-am lăsat
Prins în mreji de plete,
Cum cu tine s-a-ntîmplat,
O, Hafis, poete.

Însă doar cu păr mai lung
Se-mpletesc cosiţe.
Sub coif doar să lupte-ajung,
Nu-s cozi de fetiţe.

Însă noi, cu cap gîndind,
Ne ferim de ele,
Căci în laţ uşor te prind
Lanţurile grele.

(A. COVACI)

În adînc

Un cap rotund de bucle plin —
Şi dacă pot să trec mereu, mereu,
Cu mîinile prin păru-acesta greu,
Pînă-n adînc sînt teafăr şi senin.
Şi dacă frunte, gură, ochi sărut,
M-alin şi sufăr iar, ca la-nceput.
Unde-i frumosul pieptăn cu cinci dinţi?
Se-ntoarce iar în buclele cuminţi.
Urechea intră-n joc, poznaşă.
Ea nu-i din carne şi din zgîrci,
Ce jucăuşă-i, ce gingaşă;
Printre zulufi de te încurci

Ai să te-afunzi mereu, mereu,
În păru-acesta des și greu.
Hafis, tot astfel ai făcut,
Iar noi o luăm de la-nceput.

(M. BANUȘ)

Urare

Ce fericire mă-nvăluia!
Hoinăream pe cîmpie,
Pe unde pasărea Hudhud hălăduiește!
În piatră căutam pietrificatele
Scoici ale mării străvechi.
Hudhudul alerga spre mine,
Coroana desfășurîndu-și;
Se împăuna, caraghioasă,
Dîndu-le cu tifla lucrurilor moarte,
Ea, cea vie.
„Hudhudule — i-am strigat — într-adevăr,
O frumoasă pasăre ești tu!
Zboară deci, pupăză!
Zboară și vestește-i iubitei
Că pentru vecie
Sînt al ei.
Doar odinioară
Ai făcut pe codoașa
Între Solomon
Și regina din Saba!"

(A. COVACI)

[*Un loc căuta...*]

Un loc căuta a iubirii durere,
Unde singură, neștiută să stea.
Și găsindu-mi inima pustie, cu plăcere
Și-a făcut deîndată cuibul în ea.

(A. COVACI)

Taină

De ocheadele iubitei
Lumea-n jur se minunează.
Eu știu taina, dimpotrivă,
Știu ce-anume însemnează.

Vrea să spună: El mi-i dragul!
Nu vreau nicicum un cutare!
Oameni buni, deci renunța-veți
La dorinți și la mirare!

Da, puterile-i uriașe
Prind în jur privirea-i dreaptă;
Numai lui vrea să-i vestească
Ceasul gingaș ce-l așteaptă.

(N. ARGINTESCU-AMZA)

CARTEA MEDITAŢIILOR

Cinci lucruri

Cinci lucruri n-aduc alte cinci mai bune;
Urechea deschide-ţi la ce-ţi voi spune:
Nu nasc prietenii unde-i trufie;
Cei josnici sînt sortiţi mîrlani să fie;
Măreţ n-ajunge nici un ticălos;
Cu slăbiciuni pizmaşu-i nemilos;
Se vrea-n zadar crezut un mincinos;
Învaţă aste lucruri de folos.

(A. COVACI)

[*Dulce e privirea fetei...*]

Dulce e privirea fetei ce te vrea,
Ochii-s dulci acelui ce rîvneşte-a bea!
Dulce-i a stăpînului salut uşor,
Stinsa rază-a toamnei, soare prins în zbor!
Dar decît acestea mai dulci încă sînt
Mîinile ce prind cu sete-un dar mărunt:
Nu uita! Tînjind spre ce-ai adus,
Gingaş de frumoase sînt nespus!
Ce priviri aştern! Par a grăi!
Cată bine, şi mereu vei dărui!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

[*Dacă treci pe lîngă fierărie*]

Dacă treci pe lîngă fierărie,
Nu ştii calul cînd ţi-or potcovi;
Dacă vezi o casă în cîmpie,
Poate-n ea iubirea-ţi vei găsi.
De-ntîlneşti un tînăr ager şi frumos,
Îl vei birui, ori te va birui, neîndoios.
Sigur poţi spune despre viţa-de-vie
Că-ţi va face, cu timpul, o bucurie.
Eşti lumii, deci, înfăţişat, şi n-are rost
Să spun şi alte lucruri pe de rost.

(A. COVACI)

[*Cinstește-l pe-un străin...*]

Cinsteşte-l pe-un străin, de-ţi dă bineţe,
De parcă el ţi-ar fi un vechi prieten;
Vorbiţi puţin, vă spuneţi: „mergi cu bine“,
Tu către răsărit, el spre apus;
Cînd iar vă veţi încrucişa pe drumuri,
După mulţi ani, striga-veţi bucuroşi:
„Noroc!“ — „Noroc!“, parcă n-aţi fi trecut
Voi peste mări şi ţări, şi-augustul soare
De-atîtea ori nu s-ar fi fost rotit.
Dar e-un cîştig să spui: „Noroc!“ — „Noroc!“;
Te leagă iar încrederea cea veche,
Şi-i preţios salutul cel dintîi.
Salută-l, deci, pe cel ce te salută.

(A. COVACI)

[*De unde vin...*]

De unde vin? — E încă-o întrebare!
Pricep eu drumu-ncoa, pot oare?
Azi, chiar aci-ntr-al clipei har ceresc
Şi zbucium şi plăcere se-nsoțesc.
Dulci fericiri strîns împletind durere!
Zîmbind, pot plînge buzele stinghere?

(N. ARGINTESCU-AMZA)

[*Toți merg acolo...*]

Toți merg acolo, merg pe rînd,
Iar alții prea devreme;
Deci bravi, semeți şi iuți, oricînd
Al vieții drum ne cheme..
Ăst drum te ține-n loc un pic,
S-alegi flori multe, harnic.
Da-i trist cînd nu culegi nimic
Căci te-ai mințit amarnic.

(A. COVACI)

[*Tu spui că anii-ți luară multe...*]

„Tu spui că anii-ți luară multe ție:
Plăcerea-n jocul simțurilor, vie;
Îți amintești nimicuri fermecate
De ieri — meleaguri poți străbate
În lung și-n lat, nimic nu-ți folosește:
Nici lauda de sus nu-ți mai priește.
Din fapt nu mai țișnește desfătare,
N-ai nici trufia ta cutezătoare.
Nu știu atunci ce ți-a rămas anume?"
Destul: ideea, dragostea-mi rămîne!

(M. BANUȘ)

CARTEA INDISPOZIŢIEI

[*Nu-i poet ca să nu-şi spună*]

Nu-i poet ca să nu-şi spună
Că e cel mai bun. Scripcar
Nu-i, să nu-şi cînte pe strună
Melodiile lui doar.

Nu pot să-i învinui. Dacă
Pe-alţii îi cinstim, firesc,
Ne scădem din preţ oleacă;
Poţi trăi cînd toţi trăiesc?

Prin saloane vezi, cu groază,
Inşi ce nu pot, cu ochi snob,
Osebi o căcărează
De un coriandru-bob.

Nu voiau ţăranii mături
Noi, mai bune, nu, deloc.
Cum s-o dea p'a veche-n lături
Şi să pună alta-n loc?

Cînd popoare se măsoară
Cu un reciproc dispreţ,
Nici nu ştiu că orice ţară
Are-acelaşi ţel de preţ.

Egoismul tîmp îl mustră
Oameni care, cel puţin,
Uită adesea că ilustră
Minte are şi-un străin.

(A. COVACI)

[*De este un om bun și voios*]

De este un om bun și voios,
Vecinul să sufere o să-l facă;
Omul cît e puternic, vînjos,
Cu pietre l-ar ucide. Dar dacă
Moare, -n sfîrșit, adună de zor
Donații, de-acolo, de-aice,
Ca, spre-al cinsti cu onor,
Un monument să-i ridice.
Ce-a dobîndit, cu ce temei,
Mulțimea bine știe:
Era cu mult mai bine ca ei
Să-l uite pe vecie.

(A. COVACI)

[*Nu-ți face vini...*]

Nu-ți face vini că-i stai oricînd
Binelui de pază;
De faci bine-n fapt și-n gînd,
Asta-nnobilează.
Dar dacă ți-ai îngrădit
Bucuriile toate,
Eu sînt liber, tu — tihnit;
Nimeni înșelat e.

Omu-i bun, se vrea mai bun,
Nu-l siliți să facă
Tot ce alții fac și spun;
Asta n-o să-i placă.
Tu că mergi greșit pe-un drum,
Nimeni să nu-ți spună,
Căci de-avem un țel, oricum,
Mergem împreună.

Împotrivă, poate, mulți
Ne-or sta iar și iarăși;
De-alții-n dragoste n-asculți,
Nu-ți dorești tovarăși.

Aibă omul de prisos
Cinstea doar și banii.
Vinul și-un bărbat vînjos
Iscă-ades zîzanii.

Iar Hafis de ne-a vorbit
De-astea toate-odată,
Şi cu multe-a prins, voit,
Capul să ni-l bată,
Nu pricep la ce bun, zău,
Vrei să fugi de lume;
Caută, cînd e de rău,
Ceartă, să vezi cum e.

(A. COVACI)

[*Parcă ar conta vreun nume*]

Parcă ar conta vreun nume
Pentru ce-n tăcere crește!
Drag ni-i ce-i frumos pe lume,
Precum Domnul făurește.

Cineva mi-i drag; pe nime
Nu urăsc, că n-am plăcere;
Să urăsc doar o mulțime
Gata sînt, de mi se cere.

Însă dacă vor să știe
Ce e rău și ce e bine,
Ce spun mulți că-i grozăvie
Poate nu-i bun pentru mine.

De vrei binele-a-l discerne,
Să-ți trăiești temeinic viața;
Nu te pierde-n baliverne,
Nu vedea doar suprafața.

Se unească Herr Boțilă,
Cum o vrea, cu Herr Risipă,
Şi cu însuși Scofîlcilă,
Să arate bine-o clipă.

Fiecare, -n înnoire,
Noutăți s-aducă zilnic
Şi oricare risipire
S-o distrugă-n sine, silnic.

Asta-mi vrea compatriotul,
Neamț sau nemț, oricum s-ar scrie,
Dar un cîntec spune totul:
„Aşa fost-a şi-o să fie."

(A. COVACI)

CARTEA SENTENŢELOR

[*De ce prind spaime să mă străpungă*]

De ce prind spaime să mă străpungă?
Viața e scurtă, ziua e lungă
Şi inima mereu e-n zbor spre undeva;
Nu știu dacă spre cer tînjește ea,
Dar vrea să plece, de-asta-i este dor,
De sine însăși să fugă-n zbor.
Şi zboară spre-al iubitei sîn, fireşte,
Şi-acolo ca-n ceruri odihnește;
Şi-o prinde al vieții vîrtej de foc,
Şi pururi are un singur loc;
Ce-a vrut și ce-a pierdut pe lume,
E nebunia ei, anume.

(A. COVACI)

[*Dumnezeiască-i moștenirea...*]

Dumnezeiască-i moștenirea, în lung și-n lat strîng sporul!
Avutul meu e vremea, iar vremea-i tot ogorul!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

[*De-al binelui drag...*]

De-al binelui drag fă ce-i bine!
Urmașii poate-l vor deprinde!
Pieri-va totul, însă bine
Nepoților tot le va prinde!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

[*Se zbuciumă a patimii vîltoare*]

Se zbuciumă a patimii vîltoare
La malul neînfrîntei ţărîne;
Asvîrle poetice mărgăritare
Şi vieții cîștig îi rămîne.

(N. ARGINTESCU-AMZA)

CARTEA LUI TIMUR

Către Suleika

O, să-mi fii mireasmă toată,
Bucurii s-aduci, din plin,
Mii de trandafiri deodată
Înfloresc sub cer senin.

Într-o sticlă cît o unghie
S-ai parfum îmbătător,
Trandafiri vin să-ngenunche
Cu întreaga lumea lor.

Lumea lor de doruri plină,
Ce-i sortită, cu fiori,
Să asculte în grădină
Triluri de privighetori.

Cînd, prin ei, plăcerea crește,
Să nu doară al lor chin?
Au, Timur, împărătește,
N-a frînt suflete din plin?

(A. COVACI)

CARTEA LUI SULEIKA

Poftire

Nu fugi de azi; mai bună
Nu e ziua care vine;
Cînd tu vesel ești, voioasă,
Fug de lume, lîngă mine
Lumea să mi-o țin în casă.
Cînd cu tine-s împreună
Și ascunși știm c-om rămîne,
Azi e azi, și mîine-i mîine,
Și ce-o fi și ce a fost,
Nu rămîne, n-are rost.
Să-mi rămîi, iubite, stărui,
Tu, căci totu-aduci și-mi dărui.

(A. COVACI)

[*Că Suleika era vrăjită de Iusuph*]

Că Suleika era vrăjită de Iusuph
Nu-i de mirare:
Cînd ești tînăr, ai trecere mare.
El era fermecător, se zice,
Eu la fel, putînd fi-n doi ferice.
Dar pentru ca tu, dorul meu de-o vecie,
Să-mi arunci priviri de pară mie,
Să mă iubești și să mă fericești,
Spre-a te slăvi în cîntece, anume,
Ți-oi spune veșnic Suleika pe nume.

(A. COVACI)

[*Cum Suleika te chemi acum...*]

Cum Suleika te chemi acum, și eu
Un nume să-mi aleg se cere.
Cînd iubitul ți-l vei cînta, mereu
Hatem să-i spui ți s-o cere.

Hatem să-mi zic — de bună seamă
Cutezanță nu mi se cere.
Dacă Sfîntul Gheorghe te cheamă,
Să fii chiar Sfîntul nu ți se cere.
Hatem Thai, sau Atotdătătorul,
Cum sărac mi-s, să fii nu se cere.
Hatem Zograi doar, bogat trăitorul
Între toți poeții, pot fi — și se cere.
Dar cu ochii pe-amîndoi să fiu
N-aș face rău, ba chiar s-ar cere.
Să dai și să primești al fericirii har viu,
Eternă plăcere-i! — S-o ai se cere.
Iubind, desfătarea în doi eu știu
Că-i rai — și raiul să-l ai se cere.

(A. COVACI)

Hatem [Nu, hoți nu prilejul face]

Nu, hoți nu prilejul face;
El e hoț, căci mi-a furat
Dragostea de-o vreme-ncoace
Şi gol pieptul mi-a lăsat.

Ție el ți-a dăruit-o
Viața ce am strîns în piept.
Sărăcit acum, iubito,
Viață de la tine-aștept.

Dar în ochii tăi simt milă,
Cînd sclipesc ca pur topaz,
Și la sînul tău, copilă,
Soarta mea-i ferice azi.

(A. COVACI)

Suleika [N-am să mustru...]

N-am să mustru-mprejurarea,
Mi-i iubirea ta nectar.
Ți-i hoție-nflăcărarea?
Bucurie mi-i și har!

Să te fur și eu tu stărui?
Dăruiește-mi-te! Jur
C-am să spun că nu te dărui,
Ci-am ajuns să mi te fur.

De te dărui tu, pe faţă,
Ai cîştig dumnezeiesc!
Tihna mea, bogata-mi viaţă
Îţi sînt darul meu firesc.

Nu glumi! De bogăţie
Nu ne bucurăm mereu?
Cei bogaţi mi-s semeni mie
Cînd te strîng în braţe eu.

(A. COVACI)

[*Cel ce iubeşte nu va greşi*]

Cel ce iubeşte nu va greşi
Nici dacă ar fi pradă mîhnirii;
Renască Leila şi Medşun între vii —
Eu le-am învăţat drumul iubirii.

(A. COVACI)

[*Şi dacă eu te-alint...*]

Şi dacă eu te-alint, nu arare,
Pricepe-mi tu graiul zeiesc, plăcut!
Cu neputinţă roza îţi pare,
Privighetoarea de neconceput.

(A. COVACI)

Suleika [*Se făcea că fără preget*]

Se făcea, că fără preget,
Cum pluteam pe Eufrat,
Am zvîrlit în val, din deget,
Cel inel de tine dat.

Da, visam... Prin ramuri bete
Zorii-n ochi simţeam că mi-s.
Zi-mi, poete, zi-mi, profete,
Tîlcuirea ăstui vis.

(A. COVACI)

Hatem [*Pot să-ţi tîlcuiesc visarea*]

Pot să-ţi tîlcuiesc visarea!
Nu-ţi spuneam cum, an de an,
Logodeşte-se cu marea
Dogele veneţian?

Prin inelul ce ți-l smulge,
Rîului mireasă-i ești,
O, inspiri visare dulce,
Mii de cîntece cerești.

Eu din plaiuri hindustane
Spre Damasc umblat-am, hăt,
Tot cu alte caravane,
Marea Roșie s-o văd.

Cu terasa, unda lină,
Crîngul — tu nuntit m-ai vrut.
Ție harul meu se-nchină
Pîn-la ultimul sărut.

(A. COVACI)

[*Știu ce spun prin ochi bărbații*]

Știu ce spun prin ochi bărbații,
Unul zice: „Eu iubesc,
Mă-ndoiesc, poftesc și sufăr!"
Pe-astea le cunoaște-o fată,
Însă mie nu-mi ajută,
Nu-mi ajută, nu mă mișcă;
Dar, Hatem, a ta privire
Îi dă zilei strălucire,
Căci îmi spune: „Ea îmi place
Cum niciuna, niciodată.
Crini și trandafiri văzut-am,
Ce grădinilor fac cinste,
Violete, chiparoși,
Mirți împodobind pămîntul.
Sînt podoabe fără seamăn,
Uluindu-ne prin toate,
Binecuvîntînd, dînd leacuri,
Sănătoși să fim cu toții,
Și iar bólnavi, cu plăcere."
Cînd la Suleika te uiți,
Și te lecuiești prin boală,
Și te-mbolnăvești prin leac,

Tu zîmbești cum niciodată
Pe-astă lume n-ai zîmbit,
Și ea simte că-ți spun ochii
Pururi: „Fata asta-mi place,
Cum niciuna, niciodată.“

(A. COVACI)

Gingo biloba

Frunză ce-acest pom împresuri,
Dar din Răsărit, aștepți
Ca, prin tainice-înțelesuri
Să-i încînți pe înțelepți.

O făptură ești, ce-ntr-una
Despărțită-n sine-i, ori
Două, care veșnic una
Ochilor să pară vor?

Am răspuns la întrebare,
Știu deplinu-i înțeles:
Au în cînturi nu simți oare
Unul că-s și doi, ades?

(A. COVACI)

Suleika [Multe dac-ai spus în vers]

Multe dac-ai spus în vers,
Ce la inimă au mers,
De din mîna ta ivite,
Scrise cu chenar de aur,
Pîn-la punct desăvîrșite,
Tomuri căror tu ești faur,
Dragostelor întețite
Gaj sînt pe orice coclauri?

Hatem

Scris-am pentru ochi de vrajă,
De-un extaz ce prinde-n mreajă,
Despre dinți-mărgăritare,
Plete-șerpi, gene-săgeți,
Sîni, grumaz și șold, prin care
Cu primejdii te răsfeți.
Suleika de mult, sub soare,
Profețită-i de poeți.

(A. COVACI)

Suleika [Răsare iar măritul soare]

Răsare iar măritul soare,
Cuprins de-al lunii corn acum.
Cine-a unit perechea, oare?
Tu cum dezlegi enigma? Cum?
Hatem
Perechea lumii, minunată,
Sultanul o a fost nuntit.
Stau brave credincioase **roată**
Pe lîngă-alesul hărăzit.

Priveliște desfătătoare!
Pe noi ne văd ei, împreună.
De tu-mi spui mie — dulce soare,
Mă-mbrățișează — dulce lună!

(A. COVACI)

[Iubito, hai, turbanu-mi înfășoară]

Iubito, hai, turbanu-mi înfășoară!
De tine pus, frumos e-acest turban.
Mai chipeș nu arată, bunăoară,
Pe tron, Abbas, măritul crai persan.

Turbanu-i panglica învălurită
Ce-i fîlfîia pe cap lui Machedon,
Podoaba mult plăcută, îndrăgită
De toți ce-au stăpînit un tron.

Turban pînă și domnul nostru poartă,
Coroană zis. Un nume bun, fălos.
Stau perle, pietre scumpe-n ochi să-ți ardă;
Dar muselina-i nume mai frumos.

Pe asta, argintie și curată,
În jurul frunței tu mi-o fă inel.
Mărire ce-i? Îmi vine ca turnată!
Cînd mă privești, mărit sînt eu, ca El.

(A. COVACI)

[*Puţin rîvnesc...*]

Puţin rîvnesc, puţin voi cere,
Căci încîntat de toate sînt.
Acest puţin mi-i o plăcere
Nemărginită pe pămînt.

În crîşmă vesel stau, adese;
În strîmt hogeac tot vesel eu;
Te chem în gînd — şi-ndată ţese
Minuni de cîntec harul meu.

Timur, cu oşti, cu toate cele
Te-ar fi slujit; din val hircan
Primeşti tribut de peruzele;
Rubine-ţi vin din Badakşan.

Uscate fructe-ţi vin, gustoase,
Din Răsărit în Buharà;
Şi-n stihuri scrise pe mătase
Te cîntă Samarkandul, da....

Tu vei citi cu bucurie
Că eu de prin Ormuz ţi-am scris:
Cum tot ce e mărchitănie
Ţi se aşterne ca-ntr-un vis.

Cum în brahmanice hotare
Se mişcă, degetele, mii,
Tot Hindustanul dînd în floare-n
Lîneturi şi mătăsării.

Slăvind iubirea, în puhoaie
Chiar scormoneşte Soumelpour,
Din pietre, mîluri şi noroaie
Vii diamantele ţi-au curs.

Cutezători, scufundătorii
Din golf smulg perle — şi divan
Ţin îndelung cunoscătorii,
Să ţi le-aleagă în colan;

Cînd, în sfîrșit, Bassora-ți gată
Și mirodenii, și tămîi,
Ai tot ce lumea o desfată,
Prin caravane, la călcîi.

Dar încîlcește mult privirea,
Cînd prea-i bogat, regescul dar,
Căci inimile fericirea
Și-o află una-ntr-alta doar.

(A. COVACI)

[*Samarkand și Balkh...*]

Samarkand și Balkh, Buhára, —
Oare-n gînd aș îndrăzni
Să le smulg, să-ți dau comoara
De zorzoane și beții?

Ci întreabă-l tu de-a dreptul
Pe-mpărat de ți le-ar da,
De-i mai nobil înțeleptul,
I-i străină dragostea.

Împărate! -n veci, vezi bine,
Nu te-nduri să dai? Doar un
Cerșetor, așa ca mine,
Pentru-asemeni fată-i bun.

(A. COVACI)

[*În fața frumos scriselor*]

În fața frumos scriselor,
Minunat auritelor,
Îndrăznețelor pagini,
Ironic zîmbit-ai;
Alungi laudele
Dragostei mele, dragostei tale,
Prin tine fericit împlinită,
Alungi plăcuta laudă de sine.

Laudă de sine! Doar pizmașului îi miroase urît
Plăcuta mireazmă a prieteniei
Și propriu-i gust.

Bucuria existenței e mare,
Şi este încă şi mai mare,
Cînd tu, Suleika,
Mă faci nemăsurat de fericit
Şi îmi arunci patima ta
Ca pe o minge,
Ca eu s-o prind,
Şi să-ţi arunc înapoi
Ţie-închinatul meu Eu.
Asta durează o clipă!
Apoi mă smulg de lîngă tine,
Ba franţuzul, ba armeanul.

Dar zilele îşi urmează curgerea,
Şi ani durează pînă refac
Mulţimea dăruirilor tale;
Şi desfac multicolorul fir al fericirii mele,
Brodat în mii de culori
De tine, Suleika.

Aici, dimpotrivă,
Sînt doar poetice perle,
Pe care mie puternica
Învolburare a patimii tale
Le-a azvîrlit pe ţărmul
Unei vieţi pustiite.
Cu degete subţiri,
Culese frumos,
Încrustate în aur
Ca pietre scumpe,
Poartă-le la grumazul tău,
La sînul tău,
Stropi de ploaie ai lui Allah,
Schimbaţi în mărgăritar într-o scoică modestă.

(A. COVACI)

[*Ceas de ceas...*]

Ceas de ceas, iubire, dor,
Ochi în ochi şi gură-n gură,
Vorbe tandre de amor
Şi a răsuflării-arsură,

De din zori și pînă-n seară!
Dar prind griji să mă inunde, —
Simți în pleoapa mea de ceară;
Cu-a lui Iusuph vrajă doară
Vrăjii tale-i pot răspunde.

(A. COVACI)

Suleika [*Cavaler sau om de rînd*]

Cavaler sau om de rînd,
Toți spun că, întîi de toate,
Fericirea pe pămînt
Stă în personalitate.

Viața n-ar fi viață cînd
N-ai avea ceva renume;
Totul poți să pierzi, oricînd,
De rămîi ce ești pe lume.

Hatem

Poate! Mulți spun asta, însă
Eu îmi spun că, -n chip firesc,
Toată fericirea strînsă
În Suleika o găsesc.

Mi se dăruie, mi-e bine
Şi-i puternic eul meu;
Cum se-ntoarce de la mine,
Mă pierd tot — și-mi este greu.

Se sfîrșea Hatem, săracul;
Dar am tras la sorți, e-hei!
Întrupat se vede veacul
Într-un rob ce-i place ei.

Nu mă vreau eu chiar un Rabbi,
Nu mi-ar fi stat bine, știu.
Dar Firdusi, Metanabbi....
Rege vreau oricum să fiu.

(A. COVACI)

Hatem [*Cum la aurari...*]

Cum la aurari, în case,
Nestemate-n aur ard,
La fel fetele frumoase
L-înconjoară pe-un nins bard.

Fetele

Pentru Suleika tot scrie!
Nu nutrim pizmașe gînduri....
Pentru tine pizma-nvie
Și pentru-ale tale cînturi.

De-ar fi hîdă, nu fîșneață,
Tot ai face-o preafrumoasă;
Djamil, Boteinah ne-nvață
Tare multe — și ne pasă.

Dar fiind noi chiar frumoase,
Tot ne vrem în cărți o dată;
Ne cînți ieftin? — Bucuroase
Farmece ți-om da răsplată.

Hatem

Vino, oacheșă femeie,
Pieptени, spelci, mari, mici, duium,
Porți în păr, și-arăți precum
O cupolă de moschee.

Tu, bălaie zvăpăiată,
Vino și tu, de asemeni.
Cînd te văd gătită toată,
Cu un minaret te-asemeni.

Tu, din spate, ești ceacîră,
Și-orice ochi mai dintr-o parte
Te privește și, o țîră,
Stau de tine mai departe.

Ăla care strălucește
Ca o stea sub vălul pleoapei,
E poznaș; celalt, firește,
Mai de treabă, mai aproape-i.

Cînd un ochi rănește, vine
Celălalt cu leac, îndată.
Nu pot lăuda pe cine
N-a privit cruciș vreodată.

Deci vă pot iubi pe toate,
Precum pot să vă și laud,
Căci stăpîna, cît se poate,
Mi-am descris-o și mi-o caut.

Fetele
Cavaler se vrea un bard,
Căci stăpîn așa se-arată;
Dar în cînt, cu ochi ce ard,
Să vorbească și o fată.

De-i puternic cîntul ei,
Cine ni-i stăpîn pe gură?
Dă de bănuit, ce vrei.
Să-l ascundă de se-ndură.
Hatem
Știți ce simte ea? Au cine
Știe-asemeni adîncime?
Din simțire cîntul vine
Și se face-n gură rime.

Ea, iubite poetese,
Nu-i ca voi. Ea cîntă numa
Ca să-mi placă mie-acuma;
Voi, doar pentru voi, pe-alese.
Fetele
Hurie-ai făcut dintr-una;
Fie-așa, precum îți place,
De vreuna, cu minciuna
N-a avut nicicînd de-a face.

(A. COVACI)

Hatem [*Plete! Închisoare nouă*]

Plete! Închisoare nouă!
Rob vă sînt pentru vecii.
Nu mă-mpotrivesc eu vouă,
Șerpi iubiți și castanii.

Inima doar trăinicie-i —
Flori de primăvară-n miez;
Etnă clocotindă vie-i
Ea, sub neguri și zăpezi.

Copleșești ca aurora
Zidul de copaci severi
Și Hatem iar simte ora
Grea de arșiți și-adieri.

Înc-o sticlă! Eu, aice,
Pentru dînsa beau acum.
„Pentru mine-a ars“ — va zice,
De-o să afle-un pumn de scrum.

(A. COVACI)

Suleika [Să te pierd?!...]

Să te pierd? Iubirea scoate-mi
Din iubire noi puteri;
Anii tineri tu cu patemi
Să mi-i tot gătești îți cer.

De-i slăvit poetu-n fața
Mea, sînt măgulită iar,
Căci iubirea este viața
Și-a vieții viață-i har.

(A. COVACI)

[Să nu blesteme gura-ți de rubin]

Să nu blesteme gura-ți de rubin
Cînd prea îndrăzneață mi-i firea.
Ce temei are al dragostei chin,
De nu-și să-și caute-n veci lecuirea?

(A. COVACI)

[Cînd de iubită ajungi despărțit]

Cînd de iubită ajungi despărțit,
Ca Răsăritul de Asfințit,
Inima trece pustiul cumplit!
Și pentru cel ce de dragoste arde,
Nu e Bagdadul departe.

(A. COVACI)

[Să fiu voios...]

Să fiu voios, departe
De al luminii foc?
Dar scriu acum la carte
Și nu pot bea deloc.

Cînd m-a vrăjit ca-n vise,
Cuvinte n-am rostit.
Cînd limba se oprise,
Și peana s-a oprit.

Hangiule, paharul
Mai umple-mi! Spun, firesc:
Gîndește, dînd nectarul!
Se știe ce-mi doresc.

(A. COVACI)

[*Te am în gînd...*]

Te am în gînd? Degrabă
Ăst hangiu mă-ntreabă:
„Ce stai liniștit,
Domnul meu? Doar știi
Că-nvață Saki
Versul tău vrăjit!"

Cînd m-adumbră, singur,
Chiparoși în crînguri,
Nu-mi stă el planton;
Tihnă sorb în piept
Și mi-s înțelept
Precum Solomon.

(A. COVACI)

[*În crengile-ncărcate*]

În crengile-ncărcate
Privirea să ți-o pierzi!
Și fructe ți se-arate
În coji nespus de verzi.

De mult atîrnă ele
Și nu-și știu rostul lor,
Iar ramurile grele
Li-s leagăn răbdător.

Dar pururea-n găoace
Se coace-un sîmbur brun;
Lui aerul i-ar place
Și-un soare cald și bun.

Plesnește coaja; poate
Să cadă vesel el.
Și cînturile-mi toate
În poală-ți cad la fel.

(A. COVACI)

Suleika [Vesel un havuz juca]

Vesel un havuz juca
Azvîrlind fîșii de ape.
Ce mă ține-oare-aproape?
Chiar pe margini, mîna ta
Numele-mi ușure-a scris,
Jos. Ce drag îmi ești, mi-am zis!

Iată-n capăt de canal
În aleea mare, dreaptă,
Sus, privirea mea te-așteaptă.
Dar zăresc parcă-n opal
Numele pe cer înscris:
Dragă-n veci să-ți fiu, mi-am zis!

Hatem

Salte apele-unduind
Cipreșii mărturii îngînă:
La Suleika, la Suleika,
Drumul las, el iar mă mînă!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Suleika [Ești al meu abia de-o clipă]

Ești al meu abia de-o clipă;
Cînt, fac de răsfăț risipă,
Dar te strîngi din nou în tine;
Ce te doare? Ce nu-i bine?

Hatem

Ah, Suleika, astăzi caut
Să învinui, nu să laud!
Cîntă-mi cîntecele mele,
Veșnic, în chip nou, sub stele.

Cele spuse-mi plac în parte,
Dar vîrîte-s, nu-s din carte,
Din Hafis sau din Nisami,
Din Saadi ori din Djami.

Eu părinții-mi știu, copilă;
I-am citit din filă-n filă,
Și țin minte stihuri, nume;
Eu scriu cînturi noi pe lume.

Ieri doar le-am compus. Dar, oare,
Altul te-a vrăjit sub soare?
Răsuflarea ta divină
Azi parcă mi-ar fi străină.

Cel ce-acum te-nviorează
Dragostea ți-o ține trează
Ispitind, vrăjind ca mine
Prin armonicele rime?

Suleika

Cît timp departe Hatem era,
Fata a-nvățat cîte ceva:
El mult o înălțase-n slavă,
Și despărțirea-i probă gravă.
Străin pe lîngă cînt îmi treci?
Dar eu l-am scris — și-al tău e deci!

(A. COVACI)

[*Gurii tale și privirii*]

Gurii tale și privirii
Să mă potrivesc, s-ascult
Glasul, crainic al iubirii,
Asta-i tot ce-am vrut demult.

Vrut-am ieri ultima oară,
Căci s-a stins iubirea, focul;
Gluma nu-i răsfăț; e-amară;
Greu de vini și scump e jocul.

Și cît nu ne-o vrea Allah
Iar uniți, prin dor nătîng,
Soare, lună, lume, ah,
Dați-mi doar prilej să plîng!

(A. COVACI)

Suleika [*Ce-i mișcarea...*]

Ce-i mișcarea? Răsăritul
Bune vești mi-aduce oare?
Aripa-i, cu fîlfîitul,
Îi e rănii-adînci răcoare.

Se răsfață-n colb, în nouri
Ridicîndu-l și-alungîndu-l,
Spre butuci de vie, -n roiuri,
Norul gîzelor mînîndu-l.

Scade-a soarelui arșiță
Și-n obraji mi-alină focul;
Și sărută-araci de viță
Peste dealuri și-n tot locul.

Foșnetul mi-aduce ale
Celui drag mii de saluturi;
Nici nu cade-amurg pe vale,
Că și simt mii dulci săruturi.

Fă ce știi... Slujește, -ncalte,
Vreun prieten, multmîhnitul;
Unde ard mari ziduri nalte
Mi-oi afla curînd iubitul.

Viață proaspătă și boarea
Dragostei adevărate
Să mi-o dea doar răsuflarea
Gurii lui pe lume poate.

(A. COVACI)

Ideal

Tu, Helios elin, tu, soare,
Măreț pe bolta de azur,
Vrînd Universul la picioare,
Privești în jos, în sus, în jur.

Și ochiul tău plîngînd o vede
Pe fiica norilor, durut.
Doar tu că strălucești ea crede!
Tu, orb pentru-alt senin ținut,

Mi te-nfiori și suferi; luna
Mai multor lacrime-i izvor.
Tu perlele-i săruți într-una
Și-i schimbi tristețea-n dulce dor.

Simțind puternica-ți privire,
Ea cată țintă-n sus — și vin,
Vin alte perle să se-nșire,
Căci toate-au chipul ei divin.

Și în cununi de curcubeie,
E vesel chipul ei atunci;
Spre ea te-ndrepți, ai vrea să steie,
Dar vai, vai, nu poți s-o ajungi.

La fel și soarta mea mă doare:
Tu doar să fugi de mine știi.
Şi Helios de-aş fi eu, oare
La ce bun cerul — tron mi-ar fi?

(A. COVACI)

Rezonanță

Ce mîndru sună cînd poetul
Cu sori și regi se-asemuiește;
Dar cum și-ascunde chipul, bietul,
În turburi nopți cînd rătăcește!

Albastrul pur își pierde pasul
Cînd nori în umbră întîrzie;
Pălit și slab îmi e obrazul
Plîns; lacrima grea, cenușie!

Nu mă lăsa mîhnirii pradă,
În noapte, chip lunar, iubită!
Fosforescență-mi fii, plămadă
De soare, candelă slăvită!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Suleika [Cît îți pizmuiesc aripa]

Cît îți pizmuiesc aripa
Umedă, Apus de Soare!
Veste poți să-i duci cînd clipa
Amintirii crunt mă doare.

Cînd plutești cu àripi line,
Se trezește-n suflet dorul.
Lacrimi varsă, scot suspine
Codrul, ochii, floarea, norul.

De-a ta blîndă adiere
Rana pleoapei i-alintată.
O, de chin să mor s-ar cere,
Nevăzîndu-l viaţa toată.

Pentru inima-i, departe
Să grăieşti cu line unde.
Dar, netulburîndu-l foarte,
Tu durerea mea i-ascunde.

Spune-i însă că iubirea
Lui e pentru mine viaţă.
Să le văd, mi-i fericirea,
Pe-amîndouă, faţă-n faţă.

(A. COVACI)

Regăsire

Stea-ntre stele! -i cu putinţă!
Iar te strîng la piept ca ieri.
Depărtarea ne-ameninţă,
Cu ce hău şi ce dureri!
Da, eşti tu, de vremi plăcute
Martor ademenitor!
Cugetînd la răni trecute
Ziua de-azi îmi dă fior.

Pe cînd lumea-n zări afunde
Veşnicea la Domnu-n sîn,
Scoase-ntîiul ceas din unde
Cu-mbătare de stăpîn
Şi rosti cuvînt: „Să fie!"
A gemut amarnic vai!
Cînd Atotu-n vijelie
Se-ntrupă-n făpturi şi trai.

Se ivi lumina: iată,
Bezna s-a desprins de ea
Şi-ale firii părţi, pe dată,
Care încotro o ia.
Iute, -n visuri dîrze, -aprinse
Fiecare-n zări s-a tras,
Rece-n spaţii necuprinse,
Fără dor şi fără glas.

Gol și mut era în lume,
Singur, însuși Dumnezeu,
Și-a făcut-a zorii-anume
Care l-au scăpat de greu;
I-au pus boiuri de uimire
Pe-mbufnatul căpătîi:
Și-a găsit din nou iubire
Ce se dezbinase-ntîi.

După neoprite pravili
Cele-asemenea se vor;
Și spre viața fără stavili
Se îndreaptă ochi și dor.
Să se-apuce, să se-nșface,
Doar să ție doi cu doi.
Nu mai are-Alah ce face,
Lumea lui o facem noi.

Și cu-aripi de zorii zilii
Eu la gură ți-am fost dus,
Noaptea-o mie de sigilii
Peste legămînt a pus.
Amîndoi sîntem pe glie
Pildă de plăceri și-amar
Și-un al doilea: Să fie!
Nu ne mai desparte iar.

(EM. BUCUȚA)

Clar de lună

Spune-mi șoapta ce-i, încalte?
Buzele îți mișcă, cine?
Al lor murmur, deseori,
Mai plăcut ca orice vin e.
Au se vor perechi cu alte
Buze, buzele surori?

Să sărut vreau! — zis-am eu.

În părelnic întuneric
Ramurile ard în floare,
Stea jos joacă peste stea,
Crîngul vii smaralde are.
Mii rubine ard feeric.
Dar străine-ţi sînt, o, da!

Să sărut vreau! — zis-am eu.

Şi iubitul, de departe,
Dulce-trist ar vrea să-ţi spună,
Neferice — fericit;
Clipa-i potrivită foarte,
Întîlniri sub clar de lună
Dacă v-aţi făgăduit.

Un sărut vreau! — zic mereu.

(A. COVACI)

Scriere cifrată

Hai, fiţi voi, diplomaţii,
Inşi importanţi în stat;
Şi-ai voştri, potentaţii,
Să stea frumos la sfat!
Scrisori cifrate-n lume
Trimiteţi, pînă cînd
S-o aşeza, anume,
În noime, -acelaşi gînd.

Eu cifrul ei în mînă
Il am — deschisă-i poarta,
Şi-mi place ca stăpînă,
Căci născocit-a arta.
E dragostea-mplinită
Pe plaiuri dulci, divine;
Dorinţa ce palpită
Ca între ea şi mine.

Ea este o cunună
Din mii pestriţe flori,
Cum, simţitori adună
Englezii-adeseori;

Panaş e, ce, sub vînturi,
Multicolor învie
Şi simţi, din mări de cînturi,
Miresme cum adie.

E dorul — cifrul care
În ţinta ăstei vieţi
Împlîntă, nu arare,
Săgeţi după săgeţi.
O datină pioasă
Tot ce vă spun a fost.
Păstraţi-o, că-i frumoasă,
Şi voi, cu-acelaşi rost.

(A. COVACI)

Suleika [Ce plăcut, iscat din strune]

Ce plăcut, iscat din strune,
Îţi prind noima, dulce cînt!
Iubitor, tu pari a spune
Că alături lui îi sînt.

Că izvor îi sînt cîntării,
Că-n iubire fericit,
Dăruit e depărtării
Care-o viaţă i-a sfinţit.

A mea inimă oglindă
Pururi ţi-este — şi a vrut
Sînul meu peceţi să prindă,
De sărut peste sărut.

Adevăr ţi-e viersuirea,
Dulce vrajă, dulce rai,
Pură s-a-ntrupat iubirea
În al poeziei strai.

(A. COVACI)

[Să-i laşi lui Alexandru...]

Să-i laşi lui Alexandru cea oglindă
A lumii! Ce-ţi arată? — Ici şi colo, nori
Lini, siliţi de alţii să se prindă,
Pururea doar astfel plutitori.

Nu căta spre ce-i străin, ci, mie,
Cîntă-mi ce-i al tău, cum ți-ai cîntat.
Te gîndește că iubesc și-s vie.
Şi că tu pe veci m-ai subjugat.

(A. COVACI)

[*Plăcută-i lumea s-o privești...*]

Plăcută-i lumea s-o privești, dar este
Mult mai plăcută lumea unui bard.
Pe plai multicolor zărești celeste,
Vii focuri care zi și noapte ard.
De clipei i-aș simți ca azi minunea,
Cînd cu-ai iubirii ochelari văd lumea!

(A. COVACI)

[*În mii de forme te poți tot ascunde*]

În mii de forme te poți tot ascunde,
Dar, pururi îndrăgito, te cunosc;
Te poți în văl de vrăji piti oriunde,
De-a pururi mlădioaso, te cunosc.

În chiparosul zvelt crescut în ramuri
De-a pururi mlădioaso, te cunosc,
Şi pe canal în limpezite valuri
De-a pururi alintato, te cunosc.

Suind cînd raza apei se deschide,
De-a pururi jucăușo, te cunosc.
Cînd nor întruchipat alt chip cuprinde,
De-a pururi schimbătoareo, te cunosc.

În vălul ierbii luminos de floare,
De-a pururi înstelato, te cunosc;
Și-n iedera cu brațe-agățătoare,
Cuprinzătoareo, te și recunosc.

Cînd zorii ard și muntele roșește,
Înviorătoareo-n suflet te resfir,
Apoi, cînd clarul cer mi te boltește,
De-a pururi vînturato, te respir.

Tot ce cunosc în mine sau afară,
Învățătoareo, singură mi-l dai;
Și cînd pe-Allah îl chem a suta oară,
De-o sută ori pe buze îmi răsai.

(I. PILLAT)

[*Lăsați-mă să plîng...*]

Lăsați-mă să plîng! Încercuit
De noapte, în pustiul fără margini
Cămile dorm și cei care le mînă.
Tăcut veghează-armeanul socotind.
Iar eu, alături, milele socot
Cari de Suleika mă despart: revăd,
Supărătoare, lungile-ocolișuri.
Lăsați-mă să plîng! nu e rușine!
Bărbații care plîng sînt buni.
Doar și Achille-a plîns pentru Brizeis!
Jelit-a Xerxes oastea neînfrîntă.
Pe cel iubit ce singur moartea-și dete
Îl plînse Alexandru.
Lăsați-mă să plîng! sub lacrimi colbul prinde viață,
Iar mustește.

(M. BANUȘ)

CARTEA TAVERNEI

[*Sînt singur, cu mine*]

Sînt singur, cu mine;
Unde mi-ar putea fi mai bine?
Visul meu
Mi-l beau singur, mereu,
Nimeni nu-mi pune frîu nicicînd
Şi-s stăpîn pe propriul meu gînd.

(A. COVACI)

[*Beţi se cuvine cu toţii să fim*]

Beţi se cuvine cu toţii să fim,
Beţi sînt cei tineri, fără de vin!
Cînd se vrea tînăr, vîrstnicul bea:
Minuni, virtute va căpăta!
De griji, grijeşte viaţa-ndrăgită,
Grija o sfarmă viaţa-ngrijită.

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Noapte de vară

Poetul
Soarele-a apus, dar arde
Încă pe-apusean coclaur.
Au cît timp, în altă parte,
Vie-i raza lui de aur?
Paharnicul
Dacă vrerea ta mă-ndeamnă,
Bolta voi veghea, stăpîne,
Şi-o să-ţi spun de noaptea doamnă
Licăririlor rămîne.

Nesfîrşirea cea de stele
Ştiu că-ţi place — şi Tăria,
Cînd îşi laudă-ntre ele
Nalte focuri veşnicia.

Cel mai sclipitor ar spune:
Scapăr unde se cuvine.
De-ar vrea Domnul să v-adune,
Voi aţi străluci ca mine.

El fiind prea bun, măreţe
Sînt în faţă-i toate cele.
Doarme-n cuiburi, cuibuleţe,
Cît norod de păsărele!

Chiparosul, să-i rămînă,
Vrea o pasăre-n coroană,
Vînt călduţ s-o salte pînă
Cade roua diafană.

Astă-nvăţătură, toată,
Tu mi-ai dăruit-o doară.
O, din inimă, vreodată,
Tot ce-ai spus nu va să-mi piară.

Bufniţei mă vreau eu seamăn,
Pe terasă pentru tine,
Steaua nordului cît geamăn
Nu mă va avea pe mine.

Şi al nopţii miez va bate,
Ceas cînd des eşti treaz devreme,
Şi ne-om minuna de toate
Ale Firii diademe.

Poetul

Drept e că, printre miresme,
Iscă un bulbùl cîntare;
Nopţii însă nu i-i lesne
De prea mult să fie-n stare.

Cum se-arată iarăşi Flora,
Mîndră văduvă de paie,
Da, ea însăşi, Aurora,
Simte-a lui Hesper văpaie.

Iat-o, vine! Ce sprinţară!
Printre pajişti se încurcă.
Foc colo, dincolo pară,
Nopţii cît îi dă de furcă!

În conduri de pară, greşnic,
Pe fugitul după soare
Cată să-l ajungă veşnic.
Nu simţi vînt de-mpătimare?

Fiule iubit, tu intră
Şi suceşte cheia-n broască;
Poate-ar vrea, pe draga-ţi mîndră
Ca pe Hesper s-o răpească.

Paharnicul (somnoros)

Asta aşteptam de la tine eu:
În toate cele-i prezent Dumnezeu.
Cu cîtă iubire-mi spui lucruri fireşti!
Dar şi mai cu drag îmi spui că iubeşti.

Hatem

Ce dulce doarme! Somnul fericească-l!
Ce bun băiat! Îmi dărui nesilit
Tot ce de la prieten ştii, şi dascăl,
Tu, pricepînd cît cel îmbătrînit.
Dar dulcea sănătate vrea să-ţi poarte
În mădulare-mprospătare vie.
Mai beau, dar împăcat sînt foarte, foarte;
Tu, treaz, nu mi-ai aduce bucurie.

(A. COVACI)

CARTEA PARADISULUI

Anticipare

Drept credincioșii cred în paradis
De parcă cerul chiar pe ei i-așteaptă,
Cred în Coran, și-acesta l-a prezis,
Temei al slovei prin credință dreaptă.

Profetul însă, cartea făurind,
De sus măsoară lipsa, neputința;
Chiar dacă blestem zvîrlă, bubuind,
Noi șovăim; amară ni-i credința.

Din spațiul veșnic mînă într-o clipă
Modelul tînăr, har reînflorit;
Plutind spre noi, ne ferecă în pripă
Grumajii cu un lanț mult îndrăgit!

Țin pe genunchi, la pieptu-mi strîng grămadă
Cereasca roadă, uit de altceva
Și-n paradis cred fără de tăgadă:
De-apururi să o pot îmbrățișa!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Bărbați îndreptățiți
După lupta de la Bedr, sub cerul înstelat

Mahomed grăiește
Morții lui dușmanul să-i bocească:
Zac de-acuma fără revenire;
Nimeni după-ai noștri tînguiască:
Peste ceruri calcă în lucire.

Cîte șapte porțile de-aramă
Cele șapte stele și-au deschis,
Și lovesc iubiții fără teamă
La intrările din Paradis.

Află-n neașteptată bucurie
Fericiri atinse de-al meu zbor.
Calul năzdrăvan, clipind vecie,
Cînd m-a dus pe drumul sferelor.

Pomii cuminţeniei cresc năvalnic,
Măr de aur pîrguind comori.
Pomii vieţii lasă umbră darnic
Peste pajişti, peste flori.

Dulce vînt de răsărit încheagă
Mîndrul stol al fetelor cereşti,
Doar din ochi le guşti făptura dragă,
Cu privirea săturat îmi eşti.

Ce-ai făcut? te cercetează ele.
Voinicii? Război încununat?
Eşti viteaz? o văd, căci vii prin stele.
Ce viteaz? îndată au aflat.

Stau dovadă răni nevindecate,
Monumentul singure-şi clădesc.
Slăvi şi fericiri se sting uitate,
Răni pentru credinţă biruiesc.

Şi te duc sub umbră de pridvoare —
Stîlpi sclipesc ca pietrele de preţ;
Limpezind din struguri vin cu soare,
Dragile te-mbie la ospăţ.

Tînăr! Şi ca tînăr, ce primire!
Fete cresc la fel de zvelt şi clar;
Strîngi la pieptu-ţi una-n fericire,
Toţi sînt stăpîniţi de al ei har.

Cea mai mîndră e şi nu se crede
Stînd printre atîtea frumuseţi,
Veselă, fără de ură vede
Şi-ţi arată alta mai de preţ.

Una-n dorul alteia te lasă
La un joc ce n-are-nchipuiri;
Ai femei cît lumea, pace-n casă,
Să tot fii în rai de mîntuiri!

Liniştea de-aici te mulţumească:
Căci schimbată ea nu va mai fi;
Dezmierdarea n-o să obosească,
Cupa plină n-o să dea beţii.

(I. PILLAT)

Intrare

Huria
Azi voi sta de veghe-n poarta
Raiului — dar nu ştiu cum
Fac, de mi te-aduce soarta
Înaintea mea acum!

Printre musulmane, rude
Oare nu prea multe ai?
Au prin merit, lupte crude,
Dobîndit-ai loc în rai?

Eşti erou? Prin răni s-arată
Cei vestiţi printre voinici.
Rănile mi arată-ndată,
Şi-am să mi te-aduc aici.

Poetul
Lasă nazurile! Basta!
Lasă-mă să intru! Eu
Om am fost — şi-nseamnă asta
Luptător să fii, mereu.

Agerimi să-ţi dai privirii!
Vezi în pieptu-mi rana grea,
Rana dulce a iubirii
Şi a vieţii rană rea?

Totuşi am cîntat credinţa
Dragei mele, -ncrezător,
De-mi nutrea recunoştinţa
Crugul lunii, roditor.

Soţ cu cei mai buni pe lume,
Iată-n al iubirii foc,
Şi-a făcut şi al meu nume
Printre-alese inimi loc.

N-alegi om de rînd, stăpînă;
Mîna dă-mi — şi, zi de zi,
Dus de-a ta gingaşă mînă,
Va să număr veşnicii.

(A. COVACI)

Acord

Huria
Acolo, afară,
Unde întîi ţi-am vorbit,
Stăteam de veghe — a cîta oară? —
Cum mi s-a poruncit.
Şi-am auzit fermecate murmure,
De son şi cuvînt unduire uşure,
Să intre cerînd;
Dar nimenea nu se zărea,
Şi somnul era plăpînd, plăpînd,
Dar parcă asemeni cu cîntarea-ţi fierbinte,
De care iar îmi aduc aminte.
Poetul
Pururea iubito! Cît de gingaş, în rai,
De dragul tău îţi aminteşti.
Toate cele ce-n văzduhuri pămînteşti
Sînt cînt şi grai
Se vor în cerescul văzduh;
Mulţime dau glas acolo, jos,
Altele-n zbor şi goană de duh,
Ca al Profetului cal înaripat,
Suie şi sună neîncetat,
Afară la poartă.

Şi de ţi le aude vreo consoartă
Cu bucurie le-ntărească slabul ecou,
Încît din nou
Să răsune pe glia mamă;
Şi să bage bine de seamă,
Orice s-ar întîmpla,
Ca, atunci cînd el se va arăta,
Darurile sale
Să fie avuţia tuturora,
Spre fericirea lumilor amîndurora.

L-ar putea răsplăti prietenește,
În chip grațios supusă,
Lăsîndu-l să stea cu ea; firește
Cei buni sînt de o sfială nespusă.

Tu însă îmi ești hărăzită mie,
Nu te las să pleci din veșnica pace.
Nu ți se potrivește veghea tîrzie,
Așa că trimite-ți o soră becheră încoace.

(A. COVACI)

Poetul [Dragostea, sărutul tău...]

Dragostea, sărutul tău mă vrăjesc.
Nu pot să-ți aflu tainele, fecioară;
Dar spune-mi, pe pămînt, odinioară,
N-ai fost și tu printre copile?
Ades îmi pare că-n acele zile
Tu Suleika te-ai fost chemat pe nume.
Și-aș vrea s-o jur, s-o dovedesc anume.

Huria

Noi sîntem plămădite din elemente,
Din aer, apă, foc, pămînt,
Nemijlocit; străine sînt
Miresmele de jos de noi.
Nu pogorîm nicicînd la voi,
Dar cînd cătați odihna-n cer,
O, cîte treburi ni se cer!

Vezi, credincioșii cum veniră,
(Profetul ni-i încredințase)
Tot raiul îl instăpîniră;
Fermecătoare, drăgăstoase,
Cum nu ne-a văzut îngerul nicicînd,
Am fost, porunca lui urmînd.

Dar nou-veniții, ce-o clipită
Avură jos vreo favorită,
Vai, nu ne prețuiau de loc;
Eram spirituale foc,
Vioaie, răpitoare, însă ei
Visau tot pămîntenele femei.

Prin naştere sfinţite toate,
Cît ne rănea purtarea lor!
Urzit-am cîte! — aţîţate
Şi capul ne-am bătut de zor;
Şi cînd Profetul trecu prin rai,
Pe urmele-i noi ne ţinurăm scai,
La-ntoarcere silit fu, orişicum,
Să stea cu aripatu-i roib în drum.

Ci iată-l printre noi — dar serios,
Cum sînt profeţii, şi prietenos;
Ne-ar fi făcut el iute fericite,
Dar prea eram de tot nemulţumite,
Căci, spre-a-i atinge ţelurile, noi
Mai trebuia să îndurăm schimbare,
Să ştim gîndi întocmai ca şi voi,
Să fim ca draga fiecărui fiecare.

Ne-am pierdut amorul propriu străvechi,
Fetele se scărpinau după urechi,
Dar ne gîndeam că veşnica viaţă
Resemnarea totală te-nvaţă.

Şi toţi văd acuma, neapărat,
Ce jos au văzut şi s-a întîmplat.
Brunete sîntem, roşcovane,
De mofturi pline şi de toane,
Turnăm gogoşi — dar ce ne pasă,
Cînd toţi se simt precum acasă?
Şi totul zău că ni-i plăcut
Cînd înşişi ei aşa ne-au vrut.

Dar dacă tu mai ai humor oleacă, —
Mă vezi chiar paradiziacă.
Cinsteşti sărutul, ochii vii,
Şi chiar dacă eu Suleika n-aş fi, —
Căci ea mai plină se-arăta de nuri —
Ne-asemănăm ca două picături.

Poetul

Orbit sînt de cereasca-ţi puritate;
Eşti amăgire sau aievea-n toate,
Eu îţi ador oricum minunăţia.
O, iată, ca să-şi facă datoria,

Doar ca să-i placă unui neamț, firește,
În liberi iambi o hurie vorbește!

Huria

Vorbește și tu în al rimei grai,
Neobosit, din inimă, oricînd!
Noi, ce-ți sîntem tovarășe în rai,
Simțire vrem în faptă și-n cuvînt.
Nici fiarele nu-s alungate dacă
Credință dovedesc și ascultare;
N-o faci pe-o hurie prin dur cuvînt posacă:
Simțim cînd un cuvînt ne e din suflet oaspete
Și tot ce-i țîșnet din izvoare proaspete
Se cere sus, în paradis, să zboare.

(A. COVACI)

Din POEZIA FILOZOFICĂ

Prooemion

În numele acelui, ce însuși s-a creat
Din veci drept creatoare chemare neîncetat;
În numele său, care credință naște-n slăvi,
Încrederi și iubire, putere și isprăvi;
Întru-acest nume, -a cărui, numită-atît de des,
Esență îi rămîne mereu de nențeles:

Cît stăpînește ochiul, și-urechea-n jur la fel,
Găsești doar cunoștințe ce seamănă cu el,
Iar naltul zbor în flăcări al spiritului tău
La chip și-asemănare se-apropie de-al său;
Răpit ești, te tîrăște mai luminos acum,
Pe unde treci podoabă devine loc și drum.
Nu mai contezi, iar timpul în urmă a rămas,
Şi incomensurabil e fiecare pas.

(ȘT. AUG. DOINAȘ)

[Ce-ar fi ca Domnul...]

Ce-ar fi ca Domnul, rămînînd pe-afară,
Pe deget lumea-ar învîrti-ntr-o doară!
Să miște lumea-așa cum se cuvine,
El în natură și natura-n sine,
Așa încît ce-i trainic, viu în el,
Să tindă viguros spre-naltul țel.

E și-năuntru chiar un Univers;
De-aici mărețul omenirii mers,
Ca fiecărui, ce-i în el mai sfînt,
Să-i fie dumnezeu pe-acest pămînt.
Să-i lase lui și cer și lumea toată,
Să-l teamă, să-l iubească totodată.

(I. CASSIAN-MĂTĂSARU)

Parabaza

Spiritul, de multă vreme
Vesel și febril trudind,
Vrea să afle, vrea să cheme
Taina Firii, vieți urzind.
Una, veșnică-n schimbare
În Multiplu revelată:
Ce e mare-i mic, și-i mare
Ce e mic, în legea dată.
Pururi schimb, statornic normă,
Ici și colo parcă-ar fi;
Transformare, dar tot formă.
Uluiți ne-aflăm aci.

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Epirrhema

Dacă bagi în seamă Firea,
Vezi-i partea și-ntregirea;
Afli-nuntru ce-i și afară:
Ce-i lăuntric o-nconjoară.
Deci să-i prinzi vădita haină
Dar și sacra lumii taină!
Aparența fie-ți dragă,
De-adevăr și joc se leagă;
Căci ființa nu e Una
Ci Multiplu-ntotdeauna!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Antepirrhema

Smerit dar ochiul să măsoare
Eterna lumii țesătoare!
Doar o pedală mișcă mii de ițe,
Suveici aleargă-ncolo-ncoace;
Se-mbină firele pestrițe,
Doar o unealtă fire mii preface!
Nu din cerșit sînt adunate,
Urzite-s în eternitate:
Un meșter cu-mpliniri eterne
Băteala-n zbor să poată-așterne!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Daimon (Demonul)
Precum în ziua, care-acestei lumi te dete,
Sta soarele să-ntîmpine-n salut planete,
Tu ai crescut mereu, prielnic, spre-mplinire
Mînat de legea ta pe căile vieții.
Așa ești nevoit să fii și nu-i scăpare.
Astfel sibilele grăit-au și profeții.
Putere nu-i, nici timp, să sfarme pe sub boltă
Tiparele, ce vii și tainic se dezvoltă.
Tyhe (Întîmplătorul)
Severa graniță e însă-nconjurată
De ceva schimbător, ce veșnic ne-nsoțește.
Stingher tu nu rămîi și te formezi în gloată,
Și făptuiești, la fel cu alții, omenește.
Viața ce-aduce-n cale preț și umbră,
O joacă este, ce-i jucată pîn-la urmă.
Și ani se rotunjesc și clipa se desprinde,
Opaițul își așteaptă flacăra, ce-aprinde.
Eros (Iubirea)
El nu lipsește nicăieri. Din cer descinde
Unde cîndva din gol pustiu se ridicase.
De-a lungul primăverii el pe lîngă piepturi
Plutește pe aripi, prin aer de mătase.
Pare-a pleca, dar iar se-ntoarce, și aprinde
Dorinți în sînge, temeri, dulci și dureroase.
Atîtea inimi risipescu-se-n lumină.
Făpturii unice alesul i se-nchină.
Ananke (Silnicia)
Cu-aceasta iarăși e cum stelele voiră:
Împrejurări și pravili seamănă a silă.
Voința-i vrere doar, fiindcă se supune.
În fața legii bunul, dragul plac nu-i trainic
Începe inima iubirea să-și bîrfească,
Iar după ani și ani capriciul se dă plainic,
Și-o libertate aparentă, fără scut,
Avem, dar mai îngustă ca la început.
Elpis (Speranța)
Dar și-un asemenea perete de aramă,
Oricît ar sta-n durata lui de stîncă,
O poartă are ce mai poate fi deschisă.
Se mișcă o ființă peste țara-adîncă;

Din burniți ea, întraripată, se ridică,
Din negura ce gîndul sufletul ne strică:
O știți, o dată dă din aripi peste pomii
Din valea joasă — și-napoi rămîn eonii!

(L. BLAGA)

Paria

Rugăciunea unui paria

Brahma, domn puterii sfinte,
Din sămînța ta toți ies,
Și ești drept și bun părinte!
Ori brahmani doar ți-ai ales
Și rajahi, și-avuți din semeni,
Ca să-i faci? Ori și maimuțe
Ai făcut, mari și micuțe,
Și chiar oameni nouă-asemeni?

Nobili nu sîntem — și partea
Noastră-i răul pe-astă lume.
Ce zic alții c-ar fi moartea,
Ne-nmulțește, fără nume.
Astea-s pentru oameni bune:
Ne disprețuiască toți;
Tu cinstește-ne, pe bune,
Căci pe toți să-i mustri poți.

O, prin voia ta zeiască,
Fiul tău mă fă pe mine,
Ori fă unul să se nască,
Spre a mă lega de tine.
Tu doar dintr-o baiaderă
Ai făcut o zeitate,
Și-n minuni adevărate
Chiar și-al nostru suflet speră.

(A. COVACI)

Neîndoios

Fizicianului

„Înlăuntrul Firii"
— O, filistinule mărginit —
„Nu pătrunde nici un spirit plăsmuit."

Mie şi fraţilor mei
Să nu ne-aminteşti asemeni cuvînt deloc.
Noi credem cu temei
Că punct cu punct şi loc cu loc
Ne aflăm înlăuntrul ei.
„E minunat dacă Firea toată
Doar învelişul vi-l arată!"
De şaizeci de ani aud asta, şi mi-e de-ajuns;
Blestem ideea, dar pe ascuns.
Să-mi spun de multe ori cutez:
Ea totul dăruie cu generozitate,
Şi n-are înveliş, şi deci nu poate
Avea nici miez,
Ea este şi una şi alta deodată.
Caută cu încrîncenare şi vezi
Dacă tu însuţi eşti înveliş sau miez.

(A. COVACI)

Ultimatum

Repet: ultimă încercare!
Că Firea miez nici coajă n-are.
Tu cată-ţi rost: cu grijă vezi
De coajă-nsemni, ori viul miez!

(N. ARGINTESCU-AMZA)

Una şi totul

Spre-a se-ntîlni-n dezmărgenire,
Uşor trec toate spre pieire,
Acolo-i stins orice dezgust;
În loc de dor, doar cruntă vrere,
În loc de pofte, legi severe,
Şi-n renunţări un dulce gust.

Tu, suflet cosmic, vino, ia-ne!
Cu duhul vremii-n lupte-avane
Elanul ni-l simţim chemat.
Sublimi maeştri, duhuri bune
Conduc încet, cu sfiiciune,
Spre cel ce toate le-a creat.

Ca să transforme tot-făcutul
Spre-a-i frînge-ncremenirii scutul,
Eternul act lucrează treaz.
Şi ce n-a fost, vrea să devină
Pe noi pămînturi, în lumină;
Şi n-are nicidecum răgaz.

Activ şi creator, se plimbă,
Întîi ia formă, apoi se schimbă;
Părelnic stă momentu-n vînt.
Eternu-n Tot mereu se zbate:
Căci în neant se surpă toate,
Cînd vor să stăruie-n ce sînt.

(ŞT. AUG. DOINAŞ)

[*Era în trista criptă...*]

Era în trista criptă. Rînduite,
Vedeam în faţă cranii după cranii;
Gîndeam la vremuri vechi, încărunţite.
Stau strînşi la rînd, alăturea, duşmanii,
Şi oase tari, ce s-au izbit de moarte,
Zac puse-n cruce. Zac blajin cu anii.
Desprinşii umeri — ce-a fost dat să poarte
Nu-ntreabă nimeni. Zvelte mădulare,
Şi mîini, şi glezna, moartea le desparte.
Că v-aţi culcat, cei frînţi, deci, în zadar e;
Odihna-n groapă nu vă fu lăsată,
Deasupra iar sînteţi goniţi, sub soare.
Cine-ndrăgeşte coaja cea uscată
Oricît de nobil sîmbure-nvelise?
Dar mie slova-mi fu învederată,
— Ce, rar, dă tîlcul sacru-al celor scrise —
Zărind deodată-o mîndră plăsmuire,
În maldărul ce-n veci încremenise,
Şi-n strîmta criptă, mucedă, de ghiaţă
Mai cald fi ca oricînd, mai slobod încă,
Parcă ţîşnea din morţi izvor de viaţă.
E, tainic, forma ce-n extaz m-aruncă,
Dumnezeiască urmă, nestricată
Ea m-a mînat spre marea cea adîncă
Tălăzuind, în forme, revărsată,

Oracol, cupă de mistere plină
— Nevrednic de povara ta curată —
Te iau, tezaur scump, te fur din tină
Şi, spre văzduh, spre slobodă visare,
Cucernic mă îndrept înspre lumină.
Nu știu dobîndă pentru un om mai mare
Decît natura-zee să-i arate
Cum ea topește-n duh ceea ce-i tare
Şi ține tare cele-n duh create.

(M. BANUŞ)

Simbol

Zidarul își trece
Ca viața, toți anii;
A' sale strădanii
Dar greu să-i încerce
Pe oamenii-n lume.

Destinul destramă
Dureri, bucurie,
Să uiți te îmbie,
Dar noi, fără teamă,
Răzbim înainte.

Şi-n seninătate
Un val se așterne;
În liniști eterne
Dorm stelele toate,
Iar jos zac morminte.

Privește-le bine!
Şi iată, se-arată
Eroi de-altădată,
Fiori să îmbine
Cu-a' lor simțăminte.

Şi cei din morminte
Cu glasuri în creșteri,
Cu glasuri de meșteri
Ne-ndeamnă: Nainte
Cu ce-i bun în lume!

În liniști eterne
Speranța vă-ndemne
În muncile demne.
Cununi vom decerne
Zeloaselor brațe!

(I. CASSIAN-MĂTĂSARU)

Testament

Nici o făptură-n gol nu poate
Pieri! Eternul mișcă-n toate,
Menține-te-n ființă, pur!
Ființa-i veșnică: legi de-aur
Păstrează viu un vast tezaur
Podoabă Totului din jur.

De veacuri adevăru-i gata,
Alese spirite legat-a;
Înșfacă-i vechiul gît acum!
Prinos e, fiu al Terrei, celui
Ce-n soare a văzut inelu-i
Și-al sferelor surate drum.

Apoi te-ntoarce-n tine-ndată:
Aici îți afli centrul, iată —
Și nendoios, ca drepții, ia-l.
N-ai norme-aici, să te-mpresoare,
Căci conștiința pură-i soare
Pe firmamentul tău moral.

Apoi în simțuri mută-ți crezul:
Nimica fals nu-ți minte văzul,
Dacă prin cuget, treaz, te-ndrumi.
Cu ochi curat și cald ia-ți prada,
Și calcă singur prin livada
Mirific-înzestratei lumi.

Păstrează cumpănă-n desfături;
Rațiunea fie-i vieții-alături,
Cînd viața-mparte voluptăți.
Atunci trecutul e statornic,
În față viitoru-i spornic,
Iar clipele-s eternități.

Iar cînd ți-a reușit în fine,
Și-un simțămînt pătruns-a-n tine:
Real, doar ce-i fecund, reține —
În trebi obștești te-ncearcă zelul,
Ci ele merg precum li-e felul
Adună-te cu cei puțini.

Și cum, prin vremi, spre noi străbate,
Încet, un act de caritate,
De filozofi și-aezi sporit,
Așa ți-atingi frumoasa țintă:
Căci pentru cei aleși, să simtă
E rostul cel mai de dorit.

(ȘT. AUG. DOINAȘ)

Din POEZIA SENTENŢIOS-DIDACTICĂ

ARTA

[*Barde, scrie...*]

Barde, scrie, nu vorbi prea lesne!
Poezia ta e doar miresme.

[*Pictore, doar ochi frumos*]

Pictore, doar ochi frumos
Colorat, rotund arată;
Sufletului cît folos
Îi aduce dintr-o dată!

[*Poeziile vitralii ni se-arată*]

Poeziile vitralii ni se-arată:
Din piață de privești într-o biserică,
Îți pare totul că-ntunericu-i deplin,
Și-așa le vede domnul filistin;
Și, în posomorîrea lui de se ferică,
Posac rămîne dînsul viața toată.

Intrați însă-n capela sfîntă!
Brusc, totul e lumină și culoare,
Curg întîmplări, podoabe sclipitoare
Și nobile-apariții grăitoare
Prind înțeles și cu-nțeles cuvîntă;
Aceasta, fii ai Domnului, vă-nvață
Ce mult! Și ochiul cît vi-l mai răsfață!

[*De n-ar fi ochiul...*]

De n-ar fi ochiul ca un soare,
Spre soare n-ar putea privi vreodată.
Cum ne-ar vrăji dumnezeiescul oare,
De n-ar fi-n noi dumnezeirea toată?

[*Sofisticăriile alungă poezia*]

Sofisticăriile alungă poezia — însă ea
Raționalul să-l iubească vrea.

[*Am cunoscut iluștri cerșetori*]

Am cunoscut iluștri cerșetori,
Numiți artiști și filozofi adesea,
Dar n-am cunoscut oameni care, fără a se făli,
Să-și știe chefurile mai bine plăti.

[*De ce nu poți citi...*]

De ce nu poți citi-anume scrieri, oare?
O fac pe socoteala mea, din întîmplare.
Dar viermele-n gogoașă cînd se pierde,
Îi piere cheful pentru frunza verde.

[*Cea mai onestă trudă...*]

Cea mai onestă trudă omenească
În neștiute clipe doar învie.
Cum ar putea o roză să-nflorească
De-ar ști de-a soarelui minunăție?

Despre antici

Homer cu venerație-i numit;
Aflați că Phidias e renumit;
Dar pe niciunul nu vă supărați,
Căci n-are rost să vă înfierbîntați.

Nobili oaspeți, bun venit îi spun
Oricărui german adevărat,
Căci doar ce-i mai minunat, mai bun,
Îți face sufletul mai bogat.

Despre moderni

„Pe Hans van Eyck cum poți
Cu Pindar să-l compari!“
Pe rînd, așa vă-nvăț pe toți:
Uitați-i, cît ar fi de mari.

Cu unul de-ați rămîne doar,
Ați mai putea iubi măcar?
Așa e viața, lumea cu înaltul:
Plac toți, dar unul după altul.

[*În țara natală*]

În țara natală
Scrie ce-ți place, anume.
Acolo-i dragostea ta adevărată,
Întreaga ta lume.

Printre străini ai prea mult sau prea puțin;
Acasă-ți afli măsura și țelul deplin.

[*Interpretați...*]

Interpretați cu rîvnă! Vă grăbiți!
Chiar dacă nu-nțelegeți: răstălmăciți!

POLEMICE

[*Precum lui Blücher monument*]

Precum lui Blücher monument
Să-mi faceți: de franțuzi
El v-a scăpat, eu, pe moment,
De filistini obtuzi.

[*Știu, multora vă sînt povară*]

Știu, multora vă sînt povară;
Mulți mă urăsc, dar asta, iară,
Nu are nici o-nsemnătate,
Căci mi-a plăcut, și în etate,
Și-n tinerețe s-am rețineri,
Să nu-ntreb de bătrîni sau tineri.

OMUL ȘI LUMEA

[*În Infinit de-ți vrei...*]

În Infinit de-ți vrei pe veci popasul,
Cutreieră Finitul tot cu pasul.

[*Cunoaște-te...*]

Cunoaște-te! Ce-nseamnă asta oare?
A fi, dar și a nu fi... Ei, amice,
E-o vorbă a-nțelepților — și-i mare,
Dar, scurt, în sine mult se contrazice.

[*Nimeni nu se știe bine*]

Nimeni nu se știe bine,
Despărțindu-se de sine;
Dar tot omul, zi de zi,
Vrea să-și știe-al vieții rost,
Ce-i acum și ce a fost,
Ce-a răzbit și ce-a răzbi.

[*Nezăbovind...*]

Nezăbovind, să-ți fii vis tu, pe veci;
Cinstește orice loc prin care treci;
Cu frig, dogori îndătinat de ești,
Lumea-i a ta, și-n ea nu te-nvechești.

[*De sfinți părinți...*]

De sfinți părinți și înțelepți, negreșit
Cu plăcere m-am lăsat povățuit,
Dar trebuie să nu dureze mult,
Căci vorbe lungi nu mi-a plăcut s-ascult.
Au ce poți, omule,-n final să jindui?
Lumea s-o cunoști — nedisprețuindu-i.

[*Un zeu pare-un bărbat...*]

Un zeu pare-un bărbat stăpîn
Pe lacrima-i nătîngă,
Dar cînd e zbuciumu-i păgîn,
Să-i dea un zeu să plîngă.

[*În sat se-ncinsese...*]

În sat se-ncinsese mare chiolhan;
Cică era o nuntă — şi plin de elan,
M-am avîntat în odaia cea mare,
Plină de perechi rotitoare.
Cu flăcăul ei dănţuia fiece fată
Şi vedeai multe lucruri plăcute deodată.
Ci întrebînd eu, însfîrșit, de mireasă,
Mi-a zis, privindu-mă-n ochi, unul din casă:
„Asta ţi-o spună altul, de află cu cale;
Noi dănţuim în cinstea dumisale.
Dănţuim de trei zile și nopţi, nestăvilit,
Şi nimeni la mireasă nu s-a gîndit."

De tragi cu ochiu-n jur, să afli poţi
Ce mult se-ncred în tine toţi.

[*Toate lucrurile-ar merge...*]

Toate lucrurile-ar merge de minune dacă
Omul n-ar trebui de două ori să le facă.

Un dacă de n-ar exista

Ar fi plăcut să tot mesteci cu plăcere,
Dacă nu să și digeri ţi s-ar cere;
Grozav ar fi să bei o băutură aleasă,
De nu ţi-ai pierde capul și n-ai cădea sub masă.
Să tragi cu pușca-n jos ar fi o farsă,
De nu ai trage iar, cu ţeava-n sus întoarsă.
Și orice fată ar fi comodă, e-hei,
De alta ar cădea lăuză-n locul ei.

[Cu gest ciudat...]

Cu gest ciudat şi mină,
Mulți sufăr cazná grea.
Toţi vor — nu să devină;
Să fie azi ceva.

[Statura tatăl meu mi-a dat]

Statura tatăl meu mi-a dat,
Şi-o demnă comportare,
Iar mama — suflet avîntat
Şi chef de fabulare.
Aveam un străbunic plăcut -
Craidon peste coclaur.
Era nevasta-i, s-a ştiut,
Nebună după aur.
De nu poţi partea s-o separi
De-ntreg, au ce anume
E, la ştrengaru-ntre ştrengari,
Original pe lume?

Statelor Unite

America, tu stai mai bine
Ca străvechiul continent, cestălalt,
Căci n-ai nici castele-n ruine,
Nici zid de bazalt;
Nici nu-ţi zguduie prezentele zile,
Înlăuntru, cutremure-abrupte,
Nici amintiri inutile,
Nici zadarnice lupte.

Trăieşte-ţi prezentul fericită,
Şi cînd recită ai tăi copii,
Fereşte buna lor ursită
De cavaleri, de hoţi şi basme cu stafii.

[Îngerii au luptat...]

Îngerii au luptat pentru noi, drepţii, din greu
Şi-au fost învinşi în fiece luptă, mereu;
Dar totul s-a întors cu susu-n jos, grămadă,
Şi dracul a pus mîna pe-ntreaga pradă.

Şi se porni o rugă şi o cerşetorie
Încît Domnul privi spre dînşii din Tărie.
Grăieşte Cuvîntul, căruia limpezi toate
Îi erau dintru eternitate:
Că nu trebuia să se jeneze şi să se poarte
Ca dracii, ba chiar şi mai foarte,
Ca să cîştige bătălia oricum,
Şi-apoi să cînte-un veşnic Tedeum.
Nu s-au lăsat îndemnaţi de două ori,
Şi i-au învins pe dracii cîrtitori.
Şi-i limpede că s-au gîndit, anume,
Că tare-i bine să fii drac pe lume.

[*Faimoşi se ştiu nemţii...*]

Faimoşi se ştiu nemţii printr-atît:
Că creştinismul l-au urît,
Pînă cînd Carol, cu spada sus,
Pe nobilii saxoni nu i-a supus.
Dar mult încă s-au războit,
Pînă cînd Papii i-au silit
Grumazul să şi-l pună-n jugul greu.
Dar ei cîrtiră şi sub jug, mereu.
Doar moţăiau, căci erau treji şi gata
Cînd Luther biblia germanizat-a.
Sîn Pavel, ca un călăreţ vîrtos,
Fu pentru cavaleri mai mîngîios.
Mijind în suflet dor de libertate,
Toţi protestam, pătrunşi de demnitate.

[*Cum gîndiţi...*]

Cum gîndiţi sau să gîndiţi s-ar cere,
Nu mă priveşte pe mine.
Am făcut, în parte, cu plăcere,
Tot ce-aţi dorit mai bun, mai bine.
Dar sînt multe treburi serioase;
Pe tînjeală nimeni nu se lase.
Ce vă spun, e-o mărturisire în trecere,
Spre a mea şi a voastră-nţelegere;

Lumea va fi tot mai largă și nesfîrșită,
Deci faceți-o mai bună și mai desăvîrșită!
Fiind un fapt mai bun și mai desăvîrșit,
Oricine fie-n ea binevenit.

[*Li-i versurilor chinul faur*]

Li-i versurilor chinul faur;
Eteru-albastru se resfiră.
Vibrează lira mea de aur;
La pieptu-mi hai, iubită liră!

(A. COVACI)

Primăvară de-a lungul anului

Brazda zbicită
Stă să se vadă;
Ies clopoțeii,
Ca de zăpadă.
Iată, șofranul
Jaru-și răsfrînge;
Muguri — smaragde,
Muguri de sînge
Ies curioase
Primele bete.
Hître, cu sîrg,
Ies violete.
Totu-i mișcare,
În toată țara.
Iată, e-aici,
Ea, primăvara.

Dar, în grădină,
Cu mult mai tare,
Inima dragei
E-nfloritoare.
Scapără ochii
Ei către mine;
Vorba i-i caldă-n
Cîntece line.
Inima-i floare,
Deschisă-anume,
Gravă și totuși
Gata de glume.
Cînd crini și roze
Ne-aduce vara,
Nu-i pot întrece
Iubitei para.

(A. COVACI)

Ochi în ochi

Cînd te privești în oglindă,
Gîndește-te că ochii ți-am sărutat
Și că eul meu prinde de mine să se desprindă,
Îndată ce te-ai îndepărtat.
Cum eu doar în ochii aceștia trăiesc,
Îmi dărui ce-ți dărui, firesc.
Aș fi fost cu totul pierdut,
Dar acum sînt veșnic ca nou-născut.

(A. COVACI)

La miezul nopții

La miezul nopții mă duceam, nu cu plăcere,
Mic, mic copil, spre cimitir, spre-o casă
A tatii, pastorul... Doar stelele stinghere
Mi se-arătau făclie luminoasă,
La miezul nopții.

Iar mai tîrziu, ars de-a iubirii pară,
Cînd m-atrăgea iubita în neștire,
Un roi de stele, chiar și cea polară,
Mă luminau, nebun de fericire,
La miezul nopții.

Iar la sfîrșit, lumina lunii pline,
Prin beznă, clară mie mi-a venit;
Și gîndul înțelept, docil, în sine
Trecutu-n viitor l-a împletit,
La miezul nopții.

(A. COVACI)

Între două lumi

Doar a uneia să fii,
S-o cinstești întru vecii!
Ne unim prin inimi, gînd,
Lida, fericirea mea,
William, minunată stea,
Eu prin voi sînt tot ce sînt.
Ani trecut-au, mulți și lungi,
Dar în orele de-atunci
Stă cîștigul meu oricînd.

(A. COVACI)

Totdeauna și peste tot

Intră-n munţi, adînc în peşteri,
Urmăreşte norii-n creşteri,
Cheamă muza-n văi, la rîu,
Necurmat şi fără frîu.

De cum o floare a-nflorit,
Noi cînturi cere-n dar;
De zboară timpul, negreşit.
Noi anotimpi apar.

(A. COVACI)

Binecuvîntare la drumeție

Vin iarăşi anii lungi de pribegie,
Şi-ngîndurat el face orice pas;
Nu cîntă, să se roage nu mai ştie,
Dar cînd poteca-i grea, un scurt popas
Fac ochii lui încețoșați, martirii,
În inima-i şi-n inima iubirii.

(A. COVACI)

[Cum? Ai trecut pe lîngă mine...]

Cum? Ai trecut pe lîngă mine-n pripă?
Şi-ai revenit şi tot nu te-am văzut?
Pierdută şi nefericită clipă!
Sînt orb? O, ce mult faptul m-a durut!

Mă consolez c-o să mă ierţi în parte,
Cu bucurie strînsă sub pleoape;
O, eu te văd cînd eşti departe foarte,
Şi-mi scapi privirii cînd eşti prea aproape.

(A. COVACI)

TRILOGIA PASIUNII

Lui Werther

Tot mai cutezi tu, umbră mult deplînsă,
Să-apari în faptul zilei azi,
Mă vezi pe-o pajişte cu flori, întinsă,
Şi nu te temi de-al meu obraz.
Parcă-ai trăi o dimineaţă crudă.
Cînd stăm în roua unui s i n g u r cîmp.
Şi după-a zilei nedorită trudă
Ne-ncîntă-al despărţirii ultim nimb.
Aleşi tu să te duci, eu spre-a rămîne,
Te-ai dus întîi — şi ce-ai pierdut puţin e.

Loz falnic pare-a omului viaţă:
Ziua ce dulce-i, noaptea ce măreaţă!
Iar noi, ca-n rai, sădiţi în desfătare,
Abia ne bucurăm de-augustul soare,
Că străduinţi obscure luptă-ndată
Acum cu noi, acum cu preajma toată:
Nici una-n voie pe-alta n-o urmează.
Afară-i beznă, iar în piept e-amiază,
Un cer aprins astupă-un ochi crispat,
Norocul e aici — dar ne-a scăpat. —

Credeam că-l recunoaştem! Cu tărie
Vraja fiinţei femeieşti ne-mbie:
În tînăr un voios copil stă iară
Ca însăşi primăvara-n primăvară,
Vrăjit, mirat, de dărnicia — cui?
Se uită-n jur, şi lumea e a lui.
În depărtare-l mînă un zor candid,
Nu-l îngrădeşte nici palat, nici zid:
Şi ca un pîlc peste păduri uşor
Pluteşte, după draga lui, în zbor,

Și caută în vămi, trecute cu nesaț
Un ochi fidel, ce-l ține strîns în laț.
Dar prevenit cînd prea curînd, cînd prea tîrziu,
Captiv își simte zvîcnetul zglobiu,
Vederea-i dulce, despărțirea-i grea,
Iar revederea-i mistuie în ea,
Durează-o clipă doar întregul an;
Dar la sfîrșit e-un bun rămas viclean.

Tu rîzi, firesc, prieten inimos:
Un crunt adio te-a făcut faimos;
Noi jalnicul destin ți l-am slăvit,
Tu bucurii și jale ne-ai menit.
Apoi al pasiunii drum precar,
De labirint, ne-a prins într-însul iar;
Și chinuri repetate ne-au fost partea,
La urmă despărțirea — care-i moartea!
Cumplit răsună-n vers, ce-adînc ne-nfioară:
Feriți-vă de moarte — ea separă!
Aproape vinovat, în jalea-i sură,
De-ar fi un cer, să-i spună cît îndură.

(ȘT. AUG. DOINAȘ)

Elegie

Cînd pe-orice om durerea-l face mut,
Un zeu mi-a hărăzit să spun ce sufăr.

Ce-mi poate da acum la re-ntîlnire
Această zi cu flori închise încă?
Stau rai și iad deschise sub privire;
Mișcarea-n piept, cum sovăie, adîncă!
Nu te-ndoi! Ea iese-n prag de cer
Cu brațele te nalță în eter.

Așa te-a-ntîmpinat pe tine raiul,
Ca vrednic de-eternă viață sfîntă;
Dorinți, nădejdi și dor și-au stins alaiul,
Adînci strădanii au ajuns la țintă;
Și la vederea-acestei vrăji aparte
Ca roua lacrimile pier deșarte.

Cum ziua-abia pulsa cu-aripi încete,
Minute-n fața ei părea să mîne!
Sărut de-amurg, statornică pecete:
La fel sub orice soare va rămîne.
Iar orele, la fel prin umblet moale,
Treceau, surori, dar totuşi nu egale.

Sărutul ultim, dulce-crud, miragul
De-ntreţesute, mari iubiri separă.
Şi pasu-aleargă, stă, evită pragul,
Parcă gonit de-un heruvim de pară;
Privirea-ncremeneşte-n drum, proscrisă,
Se uită-n urmă: poarta e închisă.

Şi-acum închisă, parcă niciodată
Nu s-a deschis, stă inima, nici treceri
De ore mari n-ar fi trăit, chemată
Cu orice stea-n scăpărătoare-ntreceri;
Şi griji, mîhniri, căință şi mustrare
O strîng acum sub zări apăsătoare.

Dar care lumea a pierit? Nu-şi pierde
În sfinte umbre muntele coroana?
Recolta nu se pîrguie? În verde
Nu se-nveleşte crîngul şi poiana?
Nu se boltesc cereşti splendori enorme
În mii de forme şi din nou informe?

Cum dulce, clară, gingaşă şi lină
Zboară-o fantasmă-n sfat de nori tîrzii,
Asemeni ei, nor-înger în lumină,
Născută din miresme străvezii:
Aşa-n dans vesel ochii tăi văzură
Din toate cea mai fragedă făptură.

Dar numai clipe ți s-au dat, plăpînde
Năluci păstrezi în locul ei. Te-ntoarce
Spre inimă! Acolo mai curînd e,
Din schimbătoare forme-ncet se toarce:
În multe u n a singură se-ncheagă,
În fel și chip, treptat-treptat mai dragă.

Cum mă-aștepta spre-ntîmpinare-n poartă
Şi-urcînd pe trepte suferința-mi curmă,
Chiar după ultimul sărut mă poartă
În sus, ca să mi-l dea pe cel din urmă:
Așa-i păstrez, în inimă, cu linii
De foc, obrazu-n scrierea luminii.

În inimă, ca-ntr-o zidire vie,
Care, păstrînd-o-n toate ale sale,
Se bucură de sine și se știe
Pe sine doar cînd ea-i apare-n cale;
Mai liberă abia-n lanț dulce bate,
Şi doar să-i mulțumească pentru toate.

Putința de-a iubi și marea sete
De-a fi iubit erau pierdute, stinse;
Însă speranța, zămislind secrete
Porniri spre faptă grabnică, se-aprinse!
Dacă iubirea-a dat aripi vreodată,
În mine a-ntrecut măsura toată.

Şi chiar prin ea! — Cum mi-apăsa simțirea
Şi gîndul o povară nedorită:
Năluci de groază bîntuind privirea
În golul vast al inimii se-agită;
Pe prag știut speranța stă plăpîndă:
Acum ea însăși iese-n soare, blîndă.

Divinei păci, ce fericiți ne face
Mai mult decît rațiunea — precum scrie —
I-asemăn a iubirii-adîncă pace
Care-n prezența celei dragi învie;
Ți-e pieptul calm, nimic nu scurmă-n tine
Sensul cel mai adînc de-a-i aparține.

Curată, bate-n piept o năzuință
De-a ne nălța, cu mulțumiri, anume
Spre-o naltă, pură, tainică ființă,
Numind pe cel în veci fără de nume:
I-am zis: evlavie! La cerești desfături
Mă simt părtaș, cînd ei îi stau alături.

Sub ochii ei, ca-n soarele de-amiază,
La suflul ei, ca-n vîntul primăverii,
Adîncul egoism, atins de-o rază
În cripta iernii, este dat uitării;
Nici pofta de-a avea, nici vrerea cruntă
Nu mai rămîn, cînd pasul ei le-nfruntă.

E parcă-ar zice: „Viața, ceas de ceas e
Voios, prietenește, oferită.
Din Ieri puțină veste ne rămase,
Iar Mîine are fața-acoperită;
De m-am sfiit de-amurg, scăzutul soare
Îmi vede încă fericirea-n zare.

Ca mine, deci, privește orice clipă
În ochi! Și nu-ncerca nici o zăbavă!
Primește-o viu, cu voie bună, -n pripă,
Și faptă fie, celui drag spre slavă!
Copilărește, fă-ți din toate parte,
Și-atunci ești totul, ești ne-nfrînt de moarte."

Tu poți să spui astfel, ziceam în minte,
De-un zeu favoarea clipei ți-a fost dată,
În preajma ta oricare om se simte
Un favorit al sorții dintr-o dată;
Ci-n mine despărțirea spaimă pune —
La ce mi-e bună-o-naltă-nțelepciune?

Acum departe sunt! Ce se cuvine
Acestei clipe? Nu știu. Ea-mi oferă
Pe lîngă frumusețe-un strop de bine;
Dar vreau să-l uit, povara-i prea severă.
Un dor ne-nvins necontenit mă mînă,
Iar sfat, doar lacrimile-o să-mi rămînă.

Țîșniți deci! Inundați-mă năvalnic —
Nicicînd nu stingeți aprigul jăratic!
Scurmînd în piept, ceva se rupe jalnic,
Cu Moartea, Viața s-a-ncleștat sălbatic,
Sunt ierburi, pentru-a cărnii suferință;
Dar spiritu-i slăbit, fără voință.

Se-ntreabă: fără ea — cum o să fie?
Şi chipul i-l repetă-a mia oară.
Acum e vag, şi parcă se sfîşie,
Acum luceşte-n raza cea mai clară;
Cum or putea să afle mîngîiere
În flux, reflux, suire şi scădere?

Lăsaţi-mă aici, fideli tovarăşi!
Pe stînci să stau, în smîrc, în muşchiul sur
Porniţi! deschisă vă e lumea iarăşi,
Pămîntu-i vast, iar cerul nalt şi pur;
Priviţi, scurmaţi, daţi preţ firimiturii,
Şi îngînaţi secretele Naturii.

Pierdut-am Totul, m-am pierdut — şi-odată
Am fost iubit de Zei! Pandora, ca
Bogată-n bunuri, însă mai bogată-n
Primejdii, mi s-a dat, spre-a mă-ncerca;
M-au dus spre gura ei de haruri plină,
Azi mă despart — şi mă strivesc în tină.

(ŞT. AUG. DOINAŞ)

Împăcare

Pasiunea naşte chinuri! — Cine-alină,
Inima-i zvîcni, spulberul prea harnic?
Zorite ore, -n ce abis declină?
Sublimul, vai, ţi-a fost menit zadarnic!
Ceţos e gîndul, strîmbă e pornirea;
Măreaţa lume, cum îşi pierde firea!

Dar, iată, muzica, pe-aripi de îngeri
Un zvon din zvonuri milioane cerne,
Pătrunde-n om cu gingaşe constrîngeri
Spre-a-l cotropi cu frumuseţi eterne:
O, umed ochi, ce-n dor înalt consacri-mi
Divinul preţ din sunete şi lacrimi!

Şi astfel inima uşoară vede
Că-i vie, bate, şi că vrea să bată,
Cu-o pură mulţumire iarăşi crede
Ea însăşi în ofranda preabogată.
Se simt atunci — de-ar bate-n veci! — zefirii
Uniţi ai sunetelor şi iubirii.

(ŞT. AUG. DOINAŞ)

Logodnicul

Dormeam la miezul nopții, dar veghea
În inimă dor viu, ca-n fapt de zi.
Miji de ziuă, dar tot noapte grea
Mi-aduse ziua care mă trezi.

Ea nu mai e — strădania mea toată,
Prin jarul clipei, dînsei i-am supus.
Trăit-am dulce viață-nviorată,
În rece-amurg!, plăcută de nespus.

În asfințit, alături, mînă-n mînă,
Priveam al soarelui din urmă har.
Speram, stînd ochi în ochi, să ne rămînă
Şi, răsărind, să ni se-ntoarcă iar.

La miez de noapte! Dus de steaua vie,
Văd locul unde-și doarme somnul greu.
Acolo fie-mi pregătit și mie
Loc bun, ca-n viață, lîngă ea, mereu.

(A. COVACI)

Cîmpenească

Privighetoarea, de-a plecat,
Se-ntoarce-n primăvară,
Să cînte; multe n-a-nvățat —
Străvechi, dulci cînturi iară.

(A. COVACI)

Din ANOTIMPURI ȘI ORE CHINEZO-GERMANE

I. [*Ce putem noi, mandarinii*]

Ce putem noi, mandarinii,
Vechi stăpîni, slujind stăpînii,
Cînd ne-am sastisit de toate
Şi e primăvara-n toi?
Mai fugim spre sud și noi,
La verdeață, cît se poate,
Ca, scriind cu-nțelepciune,
Să bem numai vinuri bune.

II. [*Stea-nclinată cu sfială*]

Stea-nclinată cu sfială,
Lumînare albă, crin,
Arde-n roșie beteală
Harul, cînd e har divin.

Timpurile narcise
În grădină stau, în rînd;
Cei buni afle c-astea-s scrise
Cînd în șir stau, aşteptînd.

III. [*Ies mioare din fîneață*]

Ies mioare din fîneață,
Ce rămîne-i verde pur.
Dar e-un rai cînd prinde viață:
Toată-i flori pestrițe-n jur.

Ni-i speranța o văpaie
Ca de pîclă... Glob de foc,
Soare mîndru, norii-i taie
Şi ne adă tu noroc.

VII. [*Mult mai frumoasă...*]

Mult mai frumoasă ca o zi
Frumoasă era fata.
Sub cerul liber, orice-ar fi,
N-o pot uita — și gata.
Venea-n grădină, vraja ei
Să mi-o arate-ntreagă.
O simt și azi căci, cu temei,
Clipite dulci ne leagă.

VIII. [*Înserarea lin coboară*]

Înserarea lin coboară;
Tot ce-aproape-i e departe,
Dar luceafărul de seară
Mai întîi pe boltă arde.
Totu-i tremur, vrajă unde
Pîcla suie spre-nălțime;
Lacul oglindește-n unde
O adîncă-ntunecime.

Pe răsăritene maluri
Simt cum luna prinde viață
Şi, pe mişcătoare valuri,
Sălcii suple se răsfață.
Printre umbrele fugare
Vraja lunii arde-n pară
Şi, prin ochi deschiși, răcoare
Drept în inimi se strecoară.

IX. [*Ce-i un boboc de trandafir...*]

Ce-i un boboc de trandafir se știe
Abia cînd clipa este prea tîrzie
Şi unul singur stă pe vrej, anume,
S-arate ce sînt florile pe lume.

X. [*Se știe că tu ești cea mai frumoasă*]

Se știe că tu ești cea mai frumoasă,
Că ești a florilor împărăteasă
Şi martoră nedezmințită, care
Oprește orice fel de turburare;

Deci nu ești umbră. Te-a făcut Natura
Unind credința însăși cu făptura.
Dar curiozitatea și acum
Tot caută legea lui *de ce* și *cum*.

XIII. [*Stricați voi bucuria...*]

Stricați voi bucuria calmă!
Lăsați-mă lîngă pahar.
Să-nveți poți mult cu alții-n valmă,
Dar să te bucuri — singur doar.

(A. COVACI)

La un răsărit de lună plină

Dornburg, 25 august 1828

Să mă părăsești vrei, lună?
Chiar acum ai fost aici,
Dar nori groși văd că se-adună,
Şi dispari, dar simți — ce zici? —

Că eu sînt adînc mîhnit
Cînd pari stea ce-n slavă arde
Și-mi arăți că sînt iubit,
Chiar de-i draga mea departe.

Deci — mai sus! Mai luminoasă
Taie-ți drum, mai fermecată!
Inima, din piept să-mi iasă
Bate! Noapte minunată!

(A. COVACI)

[*Cînd grădină, deal și vale*]

Dornburg, septembrie 1828

Cînd grădină, deal și vale
Împîclite-n zori se-arată,
Şi-ale florilor pocale
De-așteptare se îmbată,

Cînd văzduhul nouri cheamă,
Stînd în calea zilei clare
Şi cînd vîntul îi destramă,
Soarelui tăind cărare,

Pentru tot ce vezi tu cată
Soarelui, pe vast coclaur
Cald să-i mulțumești, și toată
Zarea va s-o schimbe-n aur.

(A. COVACI)

NOTE LA TEXTELE POETICE

PERIOADA DINAINTE DE 1777

Poezia erotică

Începuturile poetice ale lui Goethe reflectă, pe parcursul a trei-patru ani, cu mari prelungiri în anii următori, curentele la modă ale timpului: anacreonticul, poezia pastorală. Rar experiența de viață a tînărului depășește stereotipul imaginilor și formulelor tradiționale de motive și situații: jocul cu iubita rămîne moment exterior, ornamentul cvasi-mitologic nu are legătură organică cu fondul, nu exprimă o necesitate poetică. La toposul specific anacreontic al locus amoenus, al vagului dulceag peisagistic, ca și la cel al obiectului de podoabă menit să cheme grațiile iubitei, sentimentalismul epocii adaugă predilecția pentru atmosfera nedecisă, nebuloasă.

Intervine însă exploziv, începînd cu 1771, o eliberare de convenționalism o dată cu iubirea pentru Friederike, căreia Goethe îi dedică lieduri de o deosebită intensitate și spontaneitate, care pun în valoare resurse nebănuite de expresivitate ale limbii. Imagistica bogată, plină de dinamism interior, însuflețește întregul univers ca participant la evenimentul iubirii. Momentul coincide totodată cu întîlnirea de la Strassburg dintre Goethe și Herder, de la care poetul învață să privească poezia nu ca pe un joc neangajant al unor diletanți de talent, ci drept un tezaur național consemnînd experiența vieții colectivităților umane, să o caute de aceea la izvoarele ei autentice, în rîndurile, în simțirea și limba oamenilor simpli.

Anacreontice

Fericire și vis (Glück und Traum, 1767, publicată anonim în *Cîntece noi puse pe melodii...)*

Țipătul. După italiană (Das Schreien. Nach dem Italienischen, datare probabilă 1767, publicată postum 1836) — Indicația că ar fi vorba de o traducere din italiană pare fictivă: motivul este întîlnit repetat în poezia anacreontică a secolului al XVII-lea și, mai ales, al XVIII-lea — O variantă, cu mici modificări în primele 4 versuri, a intrat în ciclul *Cîntece noi...*

Plăcerile (Die Freuden, 1767, face parte din ciclul *Cîntece noi...*, a intrat cu unele modificări în ediția de poezii din 1789).

Nestatornicie (Unbeständigkeit, 1768, publicată 1789 sub titlul: *Wechsel)* — Tratează un cunoscut motiv anacreontic.

Lunii (An den Mond, ulterior *An Luna*, datare probabilă 1769, publicată anonim în *Cîntece noi...;* traducerea are la bază varianta ulterioară, publicată în ediția din 1815 — v. 24: *Endymion* păstorul iubit de Diana, care i-a acordat frumusețe eternă. — Motivul lunii va fi întîlnit des la Goethe — Alte traduceri: M. Banuș, Șt. Aug. Doinaș.

Noaptea (Die Nacht, 1768, publicată în ciclul *Cîntece noi...*, apoi cu unele modificări în text, în ediția din 1789 sub titlul *Die schöne Nacht)*. Motivul, recuzita metaforică și poanta finală aparțin poeziei anacreontice, străbat totuși unele accente personale. Înserarea și noaptea cu clar de lună ca atmosferă de potențare a sensibilității poetice rămîn specific goetheene, pînă la ultimele poezii.

La rîu (Am Flusse, datare 1769, a fost concepută ca epilog la *Cîntece noi...*, apărută 1799 într-un almanah, preluată în ediția din 1806).

[*Frunzulițe, flori...*] ([*Kleine Blumen, kleine Blätter*], 1771, adresată lui Friederike, publicată fără titlu în 1775, apoi, sub titlul *Mit einem gemalten Bande*, în ediția din 1790). Istoricul literar W. Scherer o numește o „încoronare a anacreonticii germane". Deseori contrafăcută și compusă în muzică în secolul al XIX-lea. Panglicile făceau parte din moda feminină a timpului. Alte traduceri: Ion Sân-Georgiu.

Cu un lănțug de aur (Mit einem goldnen Halskettchen, datare probabilă 1775, tipărită în același an, preluată în ediția din 1790).

Cîntece pentru Friederike

Friederike Brion, fiica pastorului de la Sesenheim (Alsacia). Datare pentru toate poeziile din acest grup: toamna 1770 — primăvara 1771, cu eventuale ecouri pînă prin 1772. Specialiștii au încă îndoieli dacă unele din textele poetice descoperite postum (1835), în còpii ale lui Friederike, publicate în 1840, aparțin în întregime lui Goethe: după plecarea acestuia din Strassburg, un alt poet și dramaturg din aceeași generație, prieten și admirator al lui Goethe, Jakob Michael Lenz (1751—1792) a dedicat la rîndul său unele poezii lui Friederike Brion. Pentru întregul episod Strassburg-Sesenheim cf. *Poezie și adevăr*, cărțile VIII—XI.

Întîlnire și despărțire (Willkommen und Abschied, tipărită în primă versiune în 1775, fără titlu, acesta apare în ediția din 1790). Versiunea nouă, atenuată, folosită și de traducător (titlul traducerii: „Bun venit

și bun rămas"), moderează unele expresii și elimină forme arhaice sau regionale, dovedește în același timp o nouă atitudine față de eveniment (cf., în special v. 2 al versiunii prime: „Și plec, vijelios ca un erou la luptă"; vv. 29—30: „Te-ai dus, rămas, cu-a mea privire/ Plîngînd te urmăream din loc"). Alte traduceri: I. Sân-Georgiu, Șt.Aug. Doinaș și H. Stanca.

Cîntec de mai (Mailied, publicată 1775 sub titlul *Maifest*, apoi în ediția din 1790). Remarcabil este sentimentul comuniunii dintre om și natură, participantă la entuziasmul ditirambic al îndrăgostiților. Alte traduceri: I. Sân-Georgiu.

[*Sus, Friederike, -ndată*] ([*Erwache, Friederike*]), tipărită postum 1840) — v. 13: *Philomela*, privighetoarea.

[*Cît de dor mi-e*] ([*Ach, wie sehn' ich mich nach dir*]*)* tipărită anonim 1775, apoi postum (1840).

[*Dor tandru-tineresc mă cheamă...*] *(*[*Ein zärtlich-jugendlicher Kummer...*]*)* tipărită postum 1840. Presentimentul dureros al despărțirii care îndeamnă pe poet să caute refugiu în natura pregătită să renască, justifică propunerea unei postdatări (1772) — vv. 9—11: *frumoșii gemeni*, personificarea constelației Gemenilor, vizibilă primăvara.

[*O, nu știu de-mi ești dragă...*] *(*[*Ob ich dich liebe...*]*)*, tipărită anonim în 1775, apoi postum 1840.

[*Copii de aur...*] *(*[*Ich komme bald...*]*)*, tipărită postum 1840.

Lirică ocazională

Cristinel (Christel, datare incertă între 1773 și 1774, tipărită 1776 sub titlul *Pentru Christiane R.*, apoi în ediția 1815 sub actualul titlu). Destinatara n-a fost identificată cu precizie.

[*Lui Merck*] *(*[*An Merk*], 1774 publicată postum 1871). Titlu editorial. Versurile însoțeau o mapă de desene. Johann Heinrich Merck (1741—1791), scriitor și publicist, prieten și sfătuitor literar al lui Goethe, -a inspirat acestuia unele din trăsăturile incisive ale figurii lui Mephisto din *Faust* — Pînă spre 1790 Goethe a oscilat între vocația spre desen și cea spre poezie.

Către Lotte (An Lottchen, datare probabilă 1775, publicată 1776, apoi în ediția din 1790). Destinatara textului n-a fost identificată cu precizie.

[*Lui Lenz*] *(*[*An Lenz*], versuri înscrise în albumul poetului Jakob Michael Lenz, publicate postum 1870). — Titlu editorial.

[*Motto*] la prima și la a doua parte a celei de a doua ediții din *Suferințele tînărului Werther*, tipărită în 1775. Titlu editorial.

Cîntece pentru Lili

Lili Schönemann, fiica unui bancher din Frankfurt, a cărei logodnă cu Goethe e ruptă de acesta odată cu plecarea sa la Weimar (toamna 1775) — Versuri de puternică tensiune, ivite atît din sentimentul de vinovăţie faţă de Friederike, cît şi din dorinţa poetului de a-şi păstra libertatea — Datare pentru toate textele: 1775 — Pentru întregul episod biografic cf. *Poezie şi adevăr*, cărţile XIX—XX, unde sînt reproduse şi unele din poeziile din acest grup.

Dragoste nouă, viaţă nouă (Neue Liebe, neues Leben, tipărită 1775, apoi în ediţia din 1790).

Către Belinda (An Belinden, tipărită 1775, apoi în ediţia din 1790) — Alte traduceri: T. Vianu.

Pe lac (Auf dem See, 15 iunie 1775, cu ocazia unei călătorii în Elveţia, publicată în varianta de faţă în ediţia din 1790) — Prima variantă (cu titlul *15. Junius 1775, aufm Zürichersee)*, cunoscută postum, începea (vv. 1—2) cu o imagine de mare amplitudine: „Sug prin cordonu-mi ombilical/ Azi hrană din univers" — Remarcabilă este alternanţa în ritmul versurilor şi strofelor, adecvată tensiunii şi mobilităţii stărilor de spirit succesive — Alte traduceri: St. Neniţescu, I. Pillat, N. Argintescu-Amza, T. Vianu.

De la munte la mare (Vom Berge in die See, mai 1775, transmis în cadrul aceluiaşi jurnal de călătorie în Elveţia, preluată în ediţia din 1790 sub titlul *Vom Berge*, cu modificarea versului final, deşi însuşi Goethe considera — în *Poezie şi adevăr* — prima variantă „mai expresivă".

Simţămînt de toamnă (Herbstgefühl, publicată în această variantă în ediţia din 1790; titlul primei variante indica numai data: „În toamna lui 1775") — Ca şi textul următor face parte din tipul poeziilor nestrofice, în care unicitatea afectului implică o curgere neîntreruptă a versurilor — Alte traduceri: Şt. Neniţescu şi I. Pillat, N. Argintescu-Amza, T. Vianu, I. Sân-Georgiu.

Extaz al tristeţii (Wonne der Wehmut, publicată în ediţia din 1790 în varianta care stă la baza traducerii de faţă) — Alte traduceri: I. Sân-Georgiu.

La o inimioară de aur... (An ein goldenes Herz..., iarna lui 1775, publicată 1790), caracterizează starea elegiacă de spirit a poetului după despărţirea de Lili.

Lui Lili (An Lili). Dedicaţie într-un exemplar din drama *Stella*, tipărită postum 1868.

Balade

Descoperită de Herder în folclorul german și în acela al altor popoare, mai ales nordice, și considerată de el ca formă autentică de manifetare poetică a spiritualității naționale, balada (nucleu epic narînd succint, fragmentar, un eveniment semnificativ) s-a bucurat de o largă audiență în epocă, fiind însoțită de obicei, ca și balada populară, de melodie — Mai tîrziu Goethe va teoretiza balada drept „ou primordial" al poeziei.

Floare de răsură (Heidenröslein, compusă în 1770 într-o variantă neconsemnată, publicată în forma de față în ediția din 1790) — Sursa probabilă: o colecție de texte poetice din secolul al XVII-lea, fără să se excludă posibilitatea unei balade populare descoperite de Goethe în Alsacia la îndemnul lui Herder — Stilistic Goethe introduce inovații, concentrînd expresia asupra verbului și substantivului — Alte traduceri: I. Sân-Georgiu, Șt. Aug. Doinaș și H. Stanca.

Cîntec țigănesc (Zigeunerlied, scris 1771 ca arie muzicală în prima redactare a dramei *Götz von Berlichingen*, actul V, publicată separat în 1784, apoi în ediția din 1790).

Vioreaua (Das Veilchen, datată 1773 sau 1774, publicată fără titlu în 1775 ca arie în vodevilul *Erwin und Elmire*, apoi, separat, în ediția din 1800 sub titlul actual.

Regele din Thule (Der König in Thule, 1774, a circulat în manuscris, atît separat, cît și în textul pentru *Faust I*, unde e cîntat de Margareta; a fost preluat în ediția din 1800) — Motivul pocalului ca simbol al fidelității în dragoste va reapărea la Goethe — *Thule*, încă la scriitorii antici ținut legendar în nordul îndepărtat — Alte traduceri: Șt.O, Iosif, I. Sân-Georgiu, Șt.Aug. Doinaș.

[*Odată, un obraznic fant*] ([*Es war ein Buhle frech genung*] 1774, face parte din vodevilul *Claudine von Villa Bella* ca arie întreruptă, publicată în ediția din 1800 sub titlul *Der untreue Knabe* și cu modificări în text) — Cu rezonanțe populare, apare ca o parodie la numeroasele balade cu strigoi, imitații după balada *Lenore* a lui Bürger (1773).

La judecată (Vor Gericht, aprox. 1776, publicată în ediția din 1815) — În literatura, mai ales dramatică, a timpului, tema fetei care-și omoară copilul a fost des tratată (cf. și *Faust I)*.

Lirică de idei

Dezbate condiția umană în societate și în univers, raporturile omului — văzut mai ales ca artist — cu semenii și cu natura; glorifică forța de afirmare a geniului, revolta împotriva oricărei opresiuni; dezbate

problematica artei ca manifestare creatoare opusă filistinismului și criticii neproductive. Discursul poetic dă uneori impresia de improvizație spontană, alteori are forma de anecdotă baladescă sau parabolă. Formulele poetice sînt diferite, predomină însă ritmurile libere, introduse în poezia germană de Klopstock și cultivate de Goethe, alături de alți poeți ai generației sale (mai ales Grupul de la Göttingen), pînă spre 1780; în ele Goethe găsește o formă adecvată pentru expresia unui fond de idei tumultuos, nu totdeauna limpezit logic, într-un limbaj de o excepțională forță inventivă, care nu ezită să folosească construcți ocazionale, eliptice, chiar voluntariste — În unele ediții cele mai multe poeme de acest fel sînt rubricate drept „imnuri" sau „marile imnuri".

Trei ode către prietenul meu Behrisch. Oda a treia (Drei Oden an meinen Freund Behrisch. Dritte Ode, 1767, tipărită postum 1836) — Ernst Wolfgang Behrisch (1738—1809), prieten și confident al lui Goethe în timpul șederii la Leipzig, fusese înlăturat pe nedrept, în urma intrigilor, dintr-un post de preceptor. Protest incipient în spirit rousseauist împotriva unei societăți decadente, corupte. — Asupra evenimentului: *Poezie și adevăr*, cartea VII. — Ca specie lirică, oda — foarte cultativă de Klopstock, apoi în deceniul '70 de grupul de la Göttingen și ulterior de Hölderlin — nu mai reapare la Goethe.

Cîntecul de furtună al drumețului (Wandrers Sturmlied, 1772, a circulat în manuscris, publicat — în 1810 — fără asentimentul poetului. În comentariul său de la această dată, Goethe își rememorează momentul creației, cu ocazia unei drumeții: „Cîntam pentru mine, aproape nonsensuri"; inclusă în ediția din 1815, cu atenuări de expresie). — Larg apel la mitologia greacă; v. 15: *deucalionic*, privind pe Deucalion, supraviețuitor al potopului dezlănțuit de Jupiter; v. 16: *Python*, dragonul ucis de Apolo; v. 42: *Bromius* = Dionisos; v. 46: *Charitele* pentru Charitinele), muzele; v. 58: *Phoebus Apolo*, Apolo cel însorit; v. 75: *Jupiter Pluvius*, ploaia era unul din atributele lui Jupiter; v. 89: *Anacreon*, v: 100: *Teocrit*, v. 109: *Pindar*, poeții greci pe care poetul german i-a ales drept mentori. — Apare prima dată în mod direct motivul drumețului (călătorului, peregrinului, vînătorului, marinarului), larg utilizat ulterior ca simbol al destinului uman.

Drumețul (Der Wandrer, 1772, apărută 1774 într-un almanah sub inițialele T.H., a circulat în manuscris în variante diferite, publicată în ediția din 1790). — Prima expresie poetică a tematicii privind arta antică, contrapusă aici valorilor perene ale unei existențe idilice, patriarhal împlinite a oamenilor simpli. — În *Poezie și adevăr* (cartea X) Goethe își amintește de urmele unor monumente arhitectonice antice

întîlnite cu ocazia drumeţiilor din Alsacia. — Într-o scrisoare din 1773 către Kestner Goethe priveşte poemul drept o „alegorie" a legăturilor sale cu Lotte Buff.

Cîntec de pelerin în zori de zi (Pilgers Morgenlied, cu subtitlul „Către Lila", 1772, publicată postum în 1842). — Destinatara, Luise von Ziegler, făcea parte din cercul sentimental din Darmstadt, vizitat în repetate rînduri de Goethe în primăvara lui 1772.

Cîntarea lui Mahomed (Mahomets Gesang, 1773, tipărită 1774 într-un almanah sub formă de dialog între soţia şi fiul lui Mahomed, apoi, în versiune monologată, în ediţia din 1790). — Poemul făcea parte, la origine, dintr-o dramă, din care s-a păstrat numai acest fragment — Glorifică în spirit spinozist mişcarea veşnică a substanţei divine care animă universul, prin imaginea fluviului în necontenită mişcare şi creştere de la izvor la contopirea cu apele oceanului.

Iubitor de artă şi critic (Dilettant und Kritiker, publicată anonim în 1773 sub titlul *Ein Gleichnis*, inclusă apoi în ediţia din 1815).

Prometeu (Prometheus, 1774, tipărită în 1785 anonim şi fără asentimentul autorului, drept argument contra ortodoxiei religioase în disputa privind spinozismul lui Lessing; inclusă în ediţia din 1790). Monolog dintr-o dramă, rămasă fragment. — În literatura timpului, semizeul titanic din mitologia greacă simboliza forţa de creaţie a geniului; aci apare ca un etern revoltat împotriva oricărei tutele, recunoscînd numai legile eterne ale existenţei: destinul, timpul. — Alte traduceri: P. Cerna, I. Sân-Georgiu, M. Banuş.

Ganymed (1774, publicată în ediţia din 1790). — Replică la *Prometeu*, pondereazā viziunea exclusivist protestatară din imnul anterior prin sentimentul de veneraţie faţă de natura creatoare şi dorinţa de contopire în imensitatea cosmosului. — Goethe dă o interpretare proprie mitului antic despre Ganymed, răpit în Olimp de Zeus. — Alte traduceri: I. Sân-Georgiu, M. Banuş.

Către Cronos surugiul (An Schwager Kronos, în versiunea originală 1789 în versiune atenuată, utilizată de traducător; germ. *Schwager* 'cumnat', apelativ familiar pe atunci pentru 'vizitiu'). — În versiunea originală, vv. 39—41 exaltau gloria postumă a geniului: „Ca Orcus să afle: Cel ce soseşte e-un prinţ/ Din adînc, de pe-ale lor tronuri/ Giganţii să-l salute". — Exemplară pentru procedeele goetheene de simbolizare: călătoria în poştalion, pe hîrtoape, cu urcuşuri şi coborîşuri, închipuie parcursul omului prin viaţa activă, plină de obstacole depăşite, în care iubirea e un popas în vîltoarea curgerii evenimentelor.

Vulturul şi porumbelul (Adler und Taube, tipărită în 1774, apoi în ediţia din 1790). — Alte traduceri: I. Sân-Georgiu.

Cîntecul de seară al artistului (Künstlers Abendlied, 1774, publicată 1775 sub titlul *Lied des physionomischen Zeichners*, apoi în ediţia

din 1790). — Mult timp Goethe a oscilat între vocaţia de artist plastic (pictor, desenator) şi cea literară. — Alte traduceri: N. Argintescu-Amza.

O anecdotă din zilele noastre (Anekdote unsrer Tage, 1774, publicată în ediţia din 1790 sub titlul *Kenner und Enthusiast).*

Limba (Sprache, 1973, tipărită 1774, intrată în ediţia din 1815). Pledoarie entuziastă pentru o limbă vie, pentru care scrierile constituie numai un tezaur ascuns şi pe care o creează poetul.

Expertul şi artistul (Kenner und Künstler, 1774, publicată în 1776, apoi în ediţia din 1789).

[*Am invitat un tip...*] *(*[*Da hatt' ich einen Kerl zu Gast*], aprox. 1773, tipărită separat în 1774, intrată în ediţia din 1815 sub titlul *Rezensent).*

Pe mare (Seefahrt, 11 septembrie 1776, publicată în 1789) cu transparente elemente autobiografice: despărţirea de prietenii din tinereţe prin instalarea la Weimar, avîntarea pe drumul furtunos al vieţii).— Toposul corabiei purtate pe „valurile vieţii", foarte vechi şi larg răspîndit, va fi reluat şi de Goethe.

Călătorie în Harz, iarna (Harzreise im Winter, decembrie 1777, publicată în 1789). — Unul din puţinele texte poetice la care Goethe a considerat necesar să elaboreze (1821) comentarii. Marchează evoluţia de la egocentrismul tinereţii la compasiunea responsabilă pentru aproape. — ***Harz*** regiune muntoasă în centrul Germaniei, ale cărei mine dorea să le cunoască Goethe — vv. 35—51: Unul din scopurile călătoriei era vizitarea unui tînăr nefericit în dragoste (Plessing), căruia *Werther* nu făcea decît să-i adîncească suferinţa. — vv. 52—59: aluzie la Duce şi alţi curteni, aflaţi la vînătoare de mistreţi, care devastau ogoarele ţăranilor — vv. 79—81: muntele *Brocken* din Harz, în fantezia populară loc de întîlnire a vrăjitoarelor (cf. *Faust).*

PERIOADA DINTRE 1775 ŞI 1786

Versuri pentru Charlotte von Stein

Charlotte von Stein (=Lida), doamnă de onoare la curtea ducală din Weimar, a exercitat o influenţă decisivă asupra evoluţiei morale a lui Goethe, orientîndu-l spre o legătură afectivă de erotism spiritualizat, contrar naturii reale a poetului care, pentru a se elibera, pleacă inopinat în Italia în 1786. Relaţiile lui Goethe cu Charlotte aveau, în cadrul moravurilor aristocraţiei timpului, un caracter aparent atît de convenţional, încît sensul adînc uman al acestor legături şi chiar

identitatea femeii iubite din poeziile cunoscute antum au devenit publice abia pe la 1850, odată cu publicarea scrisorilor lui Goethe către Charlotte. — Tot atunci au fost dezvăluite numeroase poezii comunicate de poet iubitei sale în anexa scrisorilor sau în textul lor.

Cîntecul de seară al vînătorului (Jägers Abendlied, iarna 1775, publicat separat în 1776, inclus în ediția din 1790).

Dragoste fără odihnă (Rastlose Liebe, 1776, inclusă în ediția din 1790).

Către lună (An den Mond. O primă redactare, din 1777, anexată la scrisoarea din 19 februarie 1778, a fost cunoscută postum, cu notele muzicale ale lui S. von Seckendorf de la curtea weimareană. A doua versiune, puternic modificată, publicată în ediția din 1790, corespunde textului de bază al traducerii de față). — Alți traducători: I. Sân-Georgiu.

Lui Lida (An Lida, 1781, inclusă în ediția din 1790).

Pentru totdeauna (Für ewig, 1784, publicată separat 1820, apoi în ediția definitivă).

[*De ce priviri adînci ne-ai dăruit*] *(*[*Warum gabst du uns die tiefen Blicke*], aprilie 1776, publicată postum 1848). — La 14 aprilie 1776 Goethe îi scrie lui Wieland: „Numai prin metempsihoză îmi pot explica însemnătatea, puterea pe care această femeie [Charlotte] o are asupra mea. — Da, cîndva am fost soț și soție! — Acum știu despre noi — învăluit în boare fantomatice — N-am nume pentru noi — trecutul — viitorul — universul." — Alte traduceri: Șt.Aug. Doinaș.

[*Texte poetice în scrisori către Charlotte von Stein*]. — Titlu editorial— Vv. 1—4: *Au crescut pe stînci alpine (Zwischen Felsen wuchsen hier).* 1776, publicat în 1891. — Vv. 5—12: *Eu, cu vechiu-mi pas... (Und ich geh' meinen alten Gang)* 1777, publicat în 1848. — Vv. 13—24: *Ți-am primit urările de bine (Deine Grüsse hab' ich wohl erhalten)* 1779, publicat în 1848 — vv. 25—35: *Să vă spun, pomi dragi... (Sag' ich's euch, geliebte Bäume)* 1780, publicat în 1848 — Vv. 36—43: *O, eu în lumea largă m-aș fi dus (Gewiss, ich wäre schon so ferne...)* 1784, publicat în 1848. — Vv. 44—47: *Ani mulți de dragoste... (Was mir in Kopf und Herzen stritt)*, 1777, publicat în 1848; versurile însoțeau un exemplar din a doua ediție a *Suferințelor tînărului Werther*.

Cîntece din romanul „Wilhelm Meister"

intercalate drept interludii lirico-muzicale încă din prima versiune a romanului *Vocația pentru teatru a lui Wilhelm Meister* (redactat între 1782 și 1783, rămas fragment în manuscris și redescoperit în 1884), aceste texte poetice au fost preluate, cu mici modificări, în versiunea

definitivă a romanului *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister*, publicat în 1795. — Ca grup separat, au fost introduse de Goethe în ediția din 1810, cu excepția *Știi tu de țara*... și *Bardul*, considerate de autor drept balade (deși, mai ales la prima, predominantă rămîne expresia subiectivității, față de care latura narativă și cea dramatică sînt cu totul palide). — În roman poeziile au caracter de rol, fiind atribuite drept cîntece (însoțite deci de muzică) celor două personaje (Mignon, Harfistul) și explicate în anumite contexte ale acțiunii.

Mignon

[*Știi tu de țara*...] ([*Kennst du das Land*...] introduce cartea a III-a a romanului și este prezentată ca o traducere făcută de Wilhelm după un cîntec italienesc al lui Mignon). — Alte traduceri: I. Sân-Georgiu, Șt.Aug. Doinaș.

[*Ce sufăr știe doar acel*...] ([*Nur wer die Sehnsucht kennt*...], din cartea a IV-a a romanului, capitolul 11).

Harfistul

[*Acel ce pîinea n-a udat*] ([*Wer nie sein Brot mit Tränen aß*], cartea a II-a a romanului, capitolul 13. — Alte traduceri: I. Sân-Georgiu.

Bardul (*Der Sänger*, cartea a II-a, cap. 11) — Alte traduceri: I. Sân-Georgiu.

Balade

Producția baladescă a acestor ani e redusă, ea aduce însă ca aspect nou și important o viziune magică asupra elementelor din natură, reprezentînd o atracție irezistibilă, primejdioasă pentru ființa umană.

Pescarul (*Der Fischer*, 1778, tipărită în 1779 într-o culegere de texte și melodii a compozitorului S. von Seckendorff, în același an în *Cîntece populare* a lui Herder, inclusă în ediția din 1789). — Alte traduceri: I. Sân-Georgiu.

Regele ielelor (*Erlkönig*, 1782 ca arie în vodevilul *Die Fischerin*, inclusă în ediția din 1789). — Alte traduceri: Șt.O. Iosif, I. Sân-Georgiu, Șt. Aug. Doinaș.

Lirică meditativă

Fără a fi o lirică de idei de felul celei scrise anterior, tipul de poezie meditativă cultivată în această perioadă, într-o formă directă, adesea succintă sau sentențioasă a discursului poetic, cu renunțare conștientă

la stilul metaforic, exprimă gîndurile poetului referitoare la problematica condiției umane în lumina experienței de viață acumulată. Idei de bază: recunoașterea limitării cercului de acțiune accesibil omului față de iraționalitatea și insensibilitatea naturii, căutarea sensului existenței în acțiunea socială și în perfecționarea individuală prin cultivarea înaltelor valori etice. Ca formă, unele din poezii se apropie de imnurile anterioare (*Hotarele omului*, *Divinul*, *Cîntecul duhurilor peste ape)*, ritmurile libere nu mai au însă expresivitatea explosivă a acelor ani. Culmi de concentrare lirico-meditativă și de efect artistic printr-o rafinată simplitate a expresiei: *Cîntecul nocturn al drumețului*, *Un altul* [*Peste coame de munți*].

Curaj (*Mut*, datată 1775 sub titlul *Eis-Lebenslied*, tipărită în 1776, preluată apoi în ediția din 1790 sub titlul de față). — Goethe a fost un pasionat patinator.

Îngrădire (*Einschränkung*, datată 1776 într-o variantă sub titlul *Dem Schicksal*, publicată în ediția din 1790 în varianta și sub titlul care au stat la baza traducerii).

Îndemn (*Beherzigung*, 1776, inclusă în ediția din 1789).

Lămuriri la o veche gravură, înfățișînd vocația poetică a lui Hans Sachs (*Erklärung eines alten Holzschnittes vorstellend Hans Sachsens poetische Sendung*, 1776, tipărită în același an, apoi în ediția din 1790). Poemul este mărturie a interesului și simpatiei poetului pentru epoca de puternice impulsuri sociale și spirituale a secolului al XVI-lea, din care provin și alte figuri din operele goetheene: Faust însuși, Götz von Berlichingen, Torquato Tasso, Johannes Secundus, Benvenutol Cellini. Hans Sachs (1494—1576), de meserie cismar „precum și poet", din școala „meșterilor cîntăreți" este idealizat de Goethe ca tip al poetului naiv și sincer, lipsit de artificialitate. Unele trăsături sînt însă autentice pentru poezia lui Hans Sachs (alegorizarea, versul tradiționa german de patru accente cu număr liber de silabe neaccentuate), iar textul se referă la unele subiecte tratate în anecdotele lui Hans Sachs (vezi vv. 83—93, 115—124).

Nălucii lui Johannes Secundus (*An den Geist des Johannes Secundus*, 1776, publicată în 1848; o a doua variantă, cu modificări, a apărut în ediția din 1790 sub titlul *Liebebedürfnis)*. — Motivul se regăsește la poetul invocat, cu numele real Jan Nikolaas Everaeds (1511—1536), poet neolatin de origine olandeză, autor al unor poeme de dragoste de un puternic realism — Vezi și notele la textul anterior — v. 1: *sărutătorule* — volumul de poeme al lui Johannes Secundus purta (în latină) titlul „Basia" (=sărutările).

Speranța (*Hoffnung*, 1776, inclusă în ediția din 1790).

Amintire (*Erinnerung*, cca. 1777, inclusă în ediția din 1790). — Titlul are sensul de 'memento', 'spre amintire', 'de reținut'.

Ipohondrul (Hypochonder, 1777, publicată în 1790).

Lașa gîndire] ([*Feiger Gedanken*] 1777, publicată în 1778 ca arie în vodevilul *Lila*, apoi în ediția din 1826).

Simțire omenească (Menschengefühl, cca 1775, inclusă în ediția din 1815 — Alte traduceri: M. Banuș.

Cîntecul nocturn al drumețului (Wandrers Nachtlied, datat în manuscris 12 februarie 1776, tipărit în 1780, apoi în ediția din 1789). — Pacea, invocată pronominal în v. 1, apare gramatical în penultimul vers, peste un amplu arc cu justificarea dorului de odihnă — Alte traduceri: Șt.Aug. Doinaș.

Un altul [*Peste coame de munți*] *(Ein gleiches* = 'unul la fel', adică: 'Un alt cîntec nocturn al drumețului' [*Über allen Gipfeln*], datat 6 septembrie 1780, scris, în lipsa altui suport, pe peretele de scîndură al unui adăpost de vînătoare de pe înălțimea Kickelhahn, lîngă Ilmenau, publicat în ediția din 1815, unde este cuplat de autor cu poezia precedentă, ceea ce explică titlul). — Remarcabilă unitatea viziunii și atmosferei poetice, în care orizontul se concentrează succesiv spre subiectul liric, din departe spre aproape, de la inanimat spre animat și spre ființa umană; la fel simplitatea vocabularului, ca și (mai greu de redat în traducere) simbolismul fonic corespunzător stării afective. — Alte traduceri: N. Iorga, I. Pillat, I. Sân-Georgiu, N. Argintescu-Amza, Șt. Aug. Doinaș.

Cîntecul duhurilor peste ape (Gesang der Geister über den Wassern, datat 1779, cu titlul *Cîntecul spiritelor grațioase în pustiu*, apărut în ediția din 1789). — Pentru motivul apei vezi *Mahomed*, *Către lună* și alte poezii ulterioare. — Alte traduceri: I. Sân-Georgiu, Al. Philippide, Șt. Aug. Doinaș și Horia Stanca.

Hotarele omului (Grenzen der Menschheit, 1781, inclusă în ediția din 1789). — Cf. notele introductive la acest grup de poezii. — Alte traduceri: Șt.Aug. Doinaș și H. Stanca.

Divinul (Das Göttliche, 1782 sau 1783, tipărită de Jacobi în 1785 împreună cu *Prometeu* sub numele lui Goethe, inclusă apoi în ediția din 1789) — Cf. notele introductive la acest grup de poezii. — Alte traduceri: Șt.Aug. Doinaș și H. Stanca.

Stropi de nectar (Die Nektartropfen, 1781, inclusă în ediția din 1789) — Alte traduceri: Șt.Aug. Doinaș și H. Stanca.

Ilmenau (cu subtitlul „la 3 septembrie 1783", inclusă în ediția din 1815) — Adresîndu-se ducelui Karl August cu ocazia zilei de naștere a acestuia, Goethe are prilejul să facă un bilanț al propriei activități în cei șapte ani petrecuți la Weimar, meditînd asupra responsabilității față de sine și de societate.

Închinare (Zueignung, 1784, destinată inițial ca introducere la poemul epic *Misterele*, rămas fragment, publicată separat în ediția

din 1790 ca introducere la primul volum al operelor, apoi, în ediția definitivă din 1826, ca poem introductiv la primul volum de lirică) — Motivul alegoric — poezia ca văl ce îmbracă în forme plăcute și accesibile adevărul — este tradițional, începînd cu secolul al XVII-lea; specific goethean este peisajul naturii în zori, cînd la răsăritul soarelui se desprind din neguri contururile obiectelor — Pentru prima dată Goethe folosește stanța în rigoarea ei formală (vers iambic, rimă încrucișată, vv. 1—6, ababab, a descendent, b ascendent, vv. 7—8, cc, împerecheată descendent).

Întîia pierdere (Erster Verlust, 1785, făcea parte, într-o formă mai extinsă, dintr-un vodevil, inclusă, în forma actuală, în ediția din 1790).

Epigramatice

Constituie primele încercări ale lui Goethe în metru antic, sînt mai spontane, mai puțin cizelate. Drept model i-au servit epigramele din *Antologia greacă* alcătuită de Herder, începînd de pe la 1780 și publicată în 1785. Textele erau uneori destinate ca inscripții pe pietre și monumente din parcul orașului. Într-o scrisoare din 1784 un vizitator al Weimarului, prieten cu Goethe, scria: „Ici și colo în pădurice se găsesc inscripții de-ale sale [=ale lui Goethe]. Am dorit să le obțin pentru «Almanahul muzelor», el însă refuză: să nu ajungă încă la public, ca să aibă mai mult efect acolo unde se află". — Toate au fost introduse în ediția din 1790.

Parcul (Der Park, 1782)

Plugarului (Dem Ackermann, 1785)

Frații (Die Geschwister, 1785)

Prevenire (Warnung, 1785)

PERIOADA DINTRE 1786 ȘI 1810

Elegii romane

Constituie la Goethe primul ciclu organizat de poezii, atît din punct de vedere tematic cît și formal, prin folosirea consecventă a distihului elegiac antic (compus dintr-un hexametru și un pentametru, consecvent repetabili). — Ciclul a fost compus între octombrie 1788 și aprilie 1790 și are ca obiect în principal legătura autorului cu Chris

tiane Vulpius (o *Faustina*, pomenită în text, n-a putut fi identificată cu precizie, deși probabil a existat). Localizarea, tematica și atmosfera romană, foarte veridice în urma șederii în Italia, sînt destinate să creeze un cadru adecvat expresiei realiste a sentimentelor poetului, să mascheze, prin distanțare, legătura aceasta care a scandalizat curtea de la Weimar. — Titlul ciclului a variat: *Erotica romana*, apoi *Elegii* (sub acest titlu, numerotate de la I la XX, au fost publicate în 1795 în revista „Horen" editată de Schiller, cu excepția elegiei XIII, apărută separat în 1791), *Elegii*, *Roma 1788*, în sfîrșit, începînd cu ediția 1815, *Elegii romane I—XX*, pentru a le distinge, probabil, de alte elegii (vezi mai jos, grupul *Elegii)* — Alte patru elegii din ciclu, mult prea îndrăznețe prin conținutul lor, au fost publicate abia postum în ediția de la Weimar. — Termenul 'elegie' se justifică prin forma metrică, reținînd una din accepțiunile inițiale ale noțiunii (o largă desfășurare de distihuri în formă epigramatică, care permite o pregnantă formulare a fondului de idei). În conținut, atitudinea nu este nostalgică, elegiacă față de obiect, astfel că iubirea nu are, ca la antici (Ovid, apoi triumvirii — cf. V, v. 20 — Catul, Tibul, Properțiu) caracter de insatisfacție, ci, dimpotrivă, este deplină. — Pentru o mai bună identificare a textelor, s-a adăugat la cifra romană indicînd numărul elegiei, primele cuvinte din primul vers, în paranteze drepte.

I. [*Pietre, dați-mi un semn...*]. [*Saget, Steine, mir an...*] — v. 2: *demon* (germ. *Genius* [loci]), spiritul protector al locului (aici: al Romei).

II. [*Voi ce vi-i voia cinstiți...*]. [*Ehret, wen ihr auch wollt*] — În varianta manuscrisă, purtînd titlul *Erotica romană* (publicată în 1896), versurile 1—8 se refereau mai direct la personalitatea poetului, mai ales la întrebările sîcîitoare ce i se adresau pretutindeni cu privire la romanul *Werther*. Ele sînt caracteristice pentru distanțarea poetului de creația din tinerețe: „Pe-oricine, de vreți, întrebați! Pe mine nu mă găsiți,/ Voi doamne frumoase și domni din lumea înaltă!/ „E drept că Werther trăit-a?" „Și că-i în tot adevăr"?/ „Cu unica Lotte oare ce urbe se poate făli?"/ O, cît de-ades și de mult blestemat-am naivele-mi foi,/ Ce-n lume purtat-au al tinereții meu chin!/ Frate de mi-ar fi fost, pe Werther, l-aș fi ucis,/ De-al său vindicativ sumbru spirit să scap!" În contextul din această variantă era mai clară comparația ironică cu călătorul englez urmărit în toată Europa de *micul poem* (v. 9) (în original „cîntecel") despre Malbrough, foarte la modă pe atunci („Malbrough s'en va-t-en guerre") — v. 18: referire la știrile alarmante despre mișcările revoluționare din Franța — v. 28: *barbar*, neitalian, venit din nord — Alți traducători: Șt.Aug. Doinaș și H. Stanca.

III. [*Nu te căi, o iubito...*] [*Lass dich, Geliebte, nicht reun...*] — v. 10: *Anchise*, prinț din Troia, întîlnește în drumbrava Ida pe Afrodita travestită în păstoriță — v. 13: *Leandru*, îndrăgostit fulgerător de

preoteasa Hero, se îneacă la încercarea de a trece înot Helespontul pentru a o întîlni; subiect tratat în repetate rînduri în literatură — v. 15: vestala *Rhea Silvia*, împreună cu zeul Marte, părinții legendari ai lui Romulus și Remus, alăptați de lupoaică, fondatorii de mai tîrziu ai Romei. — Alți traducători: Șt. Aug. Doinaș și H. Stanca.

IV. [*Îndrăgostiți, sîntem blînzi...*] [*Fromm sind wir Liebende...*] — v. 13: *eriniile*, geniile răzbunării, urmăreau și pedepseau pe vinovații de crime capitale — v. 15: ref. la Prometeu, înlănțuit de zei pe o stîncă din Caucaz și Ixion, legat ca pedeapsă de o roată aprinsă — v. 19: *Proteu*, *Thetis* figuri mitologice, caracterizate prin capacitatea de metamorfozare.

V. [*Însuflețit de mari bucurii...*] [*Froh empfind' ich mich nun...*] — v. 10: *simte* = pipăie; expresia este des citată ca definire a viziunii artistice realiste — *triumviri*, vezi notele introductive la acest grup de poezii.

VI. [*Poți, o cumplitule, tu...*]. (*Kannst du, o Grausamer...*] — v. 16: *Ostia:* port la vărsarea în mare a Tibrului, localitate mondenă; *patru fîntîni:* punct de întîlnire al îndrăgostiților pe Quirinale („Quattro fontane").

VII. [*O. cît de vesel la Roma mă simt...*]. [*O wie fühl' ich in Rom mich so froh...*] — v. 8: *Phoebus*, apelativ al lui Apolo ca zeu al soarelui — v. 14: *Jupiter Xenius:* zeul ospeției, protectorul străinilor — v. 15: *Hebe*, zeița tinereții, paharnic al zeilor, primea în Olimp pe oaspeți oferindu-le nectar — v. 24: *Capitolinicul munte* din Roma, pe care se afla templul principal al lui Jupiter — v. 25: *Hermes;* zeul negoțului, avea și misiunea de a conduce în infern (v. 26: Orcus) sufletele morților — v. 26: *Mormîntul lui Cestius*, monument funerar în formă de piramidă îndrăgit de Goethe; cf. scrisoarea lui către Fritz, fiul Charlottei von Stein: „Acum cîteva seri, cuprins de gînduri triste, mi-am desenat mormîntul lîngă piramida lui Cestius".

VIII. [*Cred cînd îmi spui...*]. [*Wenn du mir sagst...*]

IX. [*Pîlpîie focul tomnatic...*] [*Herbstlich leuchtet die Flamme...*

X. [*Alexandru, și Cezar...*] [*Alexander und Cäsar...*] — v. 1: *Henric* al IV-lea, regele Franței; *Friedrich* al II-lea, regele Prusiei.

XI. [*Vouă, Grații...*] [*Euch, o Grazien...*] — v. 9: *Citera*, altă denumire pentru Venus — În locuința sa din Roma Goethe a adunat busturi ale zeilor antici, între ele și alte celor enumărați în text.

XII. [*N-auzi, iubito...*]. [*Hörest du, Liebchen...*] — v. 4: drumul străvechilor flameni: cale principală de acces dinspre Campagna spre Roma (Via Flaminia) — v. 4: *Ceres*, zeița fecundității — v. 10: *Eleusis*, localitate din Grecia unde aveau loc ceremonii închinate fecundității, unele nocturne („misterele eleusine"), accesibile numai inițiaților —

v. 23: *Demeter*, denumirea grecească a lui Ceres — v. 25: *rege al Cretei*, Iasion, cu care Demeter l-a conceput pe Plutus, zeul tezaurelor ascunse.

XIII. [*Amor rămîne-un poznaș...*] [*Amor bleibet ein Schalk...*] — v. 50: *Tezeu* salvat din Labirint de Ariadna, o părăsește pe insula Naxos, deși-i făgăduise s-o ia de soție.

XIV. [*Lampa-mi aprinde...*]. [*Zünde mir Licht an...*]

XV. [*Nu l-aș fi urmat pe Cezar...*]. [*Cäsarn wär' ich wohl nie...*] — v. 2: lat. *popina*, 'cîrciumă', 'speluncă' — vv. 1—4: aluzie la poetul latin Florus, autor al unei epigrame la adresa lui Cezar în timpul campaniei împotriva britanicilor; acesta i-a răspuns că nici el nu l-ar fi urmat pe Florus prin spelunci, unde să cadă pradă purecilor — v. 6: *osterii*, hanuri (lat. ital. *osteria*) — v. 28: *Precum Horațiu... spunea desfătat*, în *Carmen seculare* vv. 9—12: „Soare hrănitor, care-aduci lumina/ și-o ascunzi apoi și răsari același,/ decît Roma tu să nu vezi cetate/ alta mai mare! (trad. T. Naum în: Horatius, *Opera omnia* 1. București: Univers 1980, pag. 337) — v. 30: e vorba de cele șapte coline pe care este așezată Roma — v. 40: *neam de fericire tîlhari*, romanii care au răpit pe sabine.

XVI. [*Dragule, oare de ce nu ai venit...*]. [*Warum bist du, Geliebter...*] — v. 1: *Vigna* (ital.), vie, podgorie.

XVII. [*Multe sunete mă necăjesc...*]. [*Manche Töne sind mir Verdruß...*]

XVIII. [*Cîinii mă supără rău...*]. [*Eines ist mir verdrießlich...*] — v. 9: *Faustina*, vezi notele introductive la acest ciclu — v. 19: *Quiriților*, lat. voc. pl. *Quirites*, cetățeni nobili, aici în sens ironic.

XIX. [*Bunul nume cu greu ni-l păstrăm...*]. [*Schwer erhalten wir uns den guten Namen...*] — v. 1: *Fama*, figură alegorică de tradiție antică (ulterior umanistă) pentru 'renume', dar și 'zvon', 'știre necontrolată' — v. 13: Pentru a o seduce pe *Alcmena* Jupiter a luat înfățișarea soțului acesteia, Amfitrion; din legătura lor s-a născut Hercule — vv. 21: *înfrîngerea Amazoanelor* a fost una din încercările la care a fost supus Hercule — v. 30: *furca în mîini*, aluzie la faptul că pe vremea cînd era sclav al reginei lidiene Omphale Hercule a trebuit să îndeplinească munci casnice, între ele să toarcă lînă — v. 41: *tragedieni*, actori — v. 43—51: *Vulcan* construiește o plasă și prinde în ea pe soția sa Venus și pe amantul acesteia, Marte.

XX. [*L-împodobesc pe bărbat puteri...*] [*Zieret Stärke den Mann...*] — vv. 8—14. Ca pedeapsă că a preferat cîntecul lui Pan lirei sale, Apolo îl pedepsește pe regele Midas, făcînd să-i crească urechi de măgar, pe care regele încearcă să le ascundă sub boneta frigiană (v. 8). Bărbierul său (*sluga*, v. 9) le descoperă și, neputîndu-se stăpîni, destăinuie secretul pămîntului, care, la rîndul lui, îl șoptește vîntului prin trestie.

Revederea (Das Wiedersehen, 1793, publicată în 1796, inclusă apoi în ediția din 1800) — Forma dialogată (cf. și *Noul Pausias...)* permite o obiectivizare a situației prezentate prin reliefarea unor puncte de vedere diferențiate.

Alexis și Dora (Alexis und Dora, 1796, publicată de Schiller în anul următor; apoi în ediția din 1800, cu numeroase modificări, mai ales pentru perfecționarea formală) — Idila (monologată) este realizată compozitoric în patru timpi: bucuria întoarcerii în port a corabiei (vv. 1—32), nararea retrospectivă a revelației dragostei pentru Dora (vv. 33—112), speranța revederii și îndoiala geloziei (vv. 113—154), invocarea (de către poet) a muzelor (vv. 155—159).

Hermann și Dorothea (Hermann und Dorothea, 1796, inclusă în ediția din 1800) a fost concepută inițial ca introducere la poemul epic cu același titlu — Conține numeroase aluzii la polemicile literare ale timpului (stîrnite mai ales de *Xenii)*, în care adversarii contestau lui Goethe orientarea artistică, preocupările științifice și chiar moralitatea personală — vv. 27—30: referire la Friedrich August Wolf, filolog clasic, care a lansat teoria că *Iliada* și *Odiseea* nu sînt opere ale unui singur mare poet, Homer, ci doar însumarea de către acesta a unor cîntece epice pe teme legendare, creații ale unor scriitori mai mici, homerizi (v. 30); aceasta-i dă și lui Goethe curaj să scrie poemul său epic — v. 35: *Luise*, eroina poemului epic cu același titlu al lui Johann Heinrich Voß (1751—1826).

Noul Pausias și florăreasa lui (Der neue Pausias und sein Blumenmädchen, 1797, publicată de Schiller în anul următor, inclusă apoi în ediția din 1800) — Anecdota, după Plinius, este relatată de Goethe în introducerea (în proză) la textul elegiei: „Pausias, pictor din Sicyon, era îndrăgostit de concetățeana sa Glycere, care avea foarte mult talent la împletirea coroanelor de flori. Cei doi s-au luat la întrecere, dar el duse imitația de flori la mai mare varietate. În final își pictă iubita șezînd, lucrînd la o coroană. Acest tablou fu considerat ca unul din cele mai bune și intitulat 'Împletitoarea de coroane' sau 'Vînzătoarea de coroane' pentru că, fiind fată săracă, Glycere își cîștiga existența în acest mod. Lucius Lucullus cumpără la Atena o copie pentru doi talanți“ — Apropierea biografică este evidentă dacă ne amintim că Christiane Vulpius fusese lucrătoare într-un atelier de flori artificiale — v. 113: *Penia* (lat.), zeul penuriei.

Amyntas (1797 în timpul călătoriei în Elveția, publicată de Schiller în 1799, apoi, cu mici modificări, în ediția din 1800) — Motivul și numele personajelor își au sursa la Teocrit. — Goetheană pentru pe-

rioada clasică este ideea condiționării interumane a oricărei acțiuni, comparată cu aceea dintre arbore și iederă.

Euphrosyne (noiembrie 1797-iunie 1798, publicată de Schiller în 1799, inclusă apoi în ediția din 1800), elegie funebră ocazionată de moartea actriței Christiane Neumann, pe care Goethe a format-o în calitatea sa de director al teatrului din Weimar. Totodată numele uneia din cele trei grații) — vv. 45—46: *Arthur*, rol masculin jucat de Christiane în piesa „Regele Ioan" de Shakespeare — vv. 99—100: referire la versurile cu caracter interpretativ pe care Goethe obișnuia să le adauge în finalul pieselor reprezentate pe scena din Weimar și rostite de un actor — v. 116: Christiane interpretase rolul Euphrosyne într-o piesă a timpului — v. 118: *Hermes*, zeul comerțului, avea și misiunea de a călăuzi spre Infern sufletele celor morți. — v. 123: *Persefona* soția lui Pluton, zeul Infernului — vv. 131—136: *Penelopa*, *Euadne*, *Antigona*, *Polyxena*, figuri feminine legendare din literatura tragică elină — v. 145: *caduceul*, însemnul lui Hermes (o vargă pe care doi șerpi încolăciți formează două cercuri suprapuse) — Într-o scrisoare referitoare la pierderea talentatei actrițe Goethe scria: „Pentru a-și cinsti morții îndrăgostiții au lacrimi, poeții ritmuri".

Metamorfoza plantelor (Die Metamorphose der Pflanzen, 1798, publicată de Schiller în 1799, inclusă în ediția din 1800) — Poezie cu accentuat caracter didactic, rezultat al preocupărilor de botanică ale autorului, care căuta să găsească „planta primordială" (Urpflanze) și să descopere legile care guvernează evoluția (metamorfoza) regnului vegetal (într-un alt poem, *Metamorphose der Tiere*, cca 1806, făcea supoziții similare și pentru regnul animal) — Reprezintă de fapt transpunerea poetică a unui studiu din 1790 *(Încercare de explicare a metamorfozei plantelor)* și era adresată Christianei Vulpius, tovarășa sa de viață, pasionată, ca și Goethe, de grădinărie. În caietele „Asupra morfologiei" din 1817, în care reproduce și elegia, Goethe explică: „Nicăier nu se admite că știința și poezia pot fi conciliate. Se uită că știința s-a dezvoltat din poezie, nu se concepe că după o schimbare a vremurilor ele s-ar putea întîlni din nou amical pe un plan superior, în avantajul amîndurora. Prietenele, care și mai înainte ar fi voit să mă sustragă de la munții singuratici, de la contemplarea rigidelor stînci [aluzie la studiile sale geologice] nu erau mulțumite nici de grădinăritul meu abstract. Plantele și florile trebuiau să se distingă prin formă, culoare, miros, aici însă [în studiu] ele se pierdeau în niște scheme fantomatice. Am încercat atunci să atrag simpatia acestor spirite binevoitoare printr-o elegie, căreia aș vrea să-i acord un loc aici, unde, în contextul discuției științifice, poate fi mai inteligibilă decît încadrată într-o suită de poezii delicate și pasionale." — Alți traducători: Șt. Aug. Doinaș și H. Stanca.

Epigrame. Veneţia 1790

Aşa cum arată titlul, în marea lor majoritate aceste epigrame au fost scrise în timpul unei şederi de aproape trei luni la Veneţia, unde Goethe venise, din partea ducelui, cu o misiune protocolară, pe care sperase să o rezolve mai repede. Tematica epigramelor, tonul acid şi incisiv reflectă aşteptarea prelungită, dorinţa de-a o revedea mai repede pe Christiane şi pe copilul lor nounăscut, ca şi încordarea generală a atmosferei politice internaţionale, după izbucnirea Revoluţiei franceze, mai ales că Veneţia însăşi nu-i oferea cadrul de monumentalitate şi serenitate clasică a Romei. Alte epigrame au completat ciclul după întoarcerea la Weimar.

Din cele aproape două sute de texte redactate sau schiţate au rămas definitive pentru tipar un total de 104, numerotate de la 1 la 103 (la nr. 34 sînt două texte purtînd indicele a şi b).

Date privind publicarea: o mică selecţie a apărut în 1791, iar întregul ciclu în 1796, anonim, într-un almanah editat de Schiller; excepţie face nr. 34 b, adresată ducelui Karl-August, adăugată abia la ediţia din 1815.

Pentru o mai bună identificare, textele sînt citate cu numărul de ordine şi primele cuvinte din primul vers.

1. [*Sarcofagii şi urne...*] [*Sarkophagen und Urnen...*] — v. 3: *grăsunul cu coapse de capră* este Pan — v. 12: *sulul acesta* în loc de: cartea aceasta.

4. [*Asta-i Italia...*] [*Das ist Italien...*] — *Faustina*, cf. *Elegii romane. XVII.*

8. [*Gondola-aceasta...*] [*Diese Gondel vergleich ich...*] — v. 4: *mare Canal*, Canale grande de la Veneţia.

9. [*Solemn îl vedem pe doge...*] (9. [*Feierlich sehn wir neben dem Doge...*] v. 1: *nunţiu*, nunţiul papal, trimisul diplomatic al Vaticanului — v. 2: *pe Domnul îngroapă*, ceremonie religioasă din vinerea Paştelui.

14. [*Ca nicovala e ţara...*] [*Diesem Amboß vergleich ich das Land*]

17. [*Nevoia te-ndeamnă spre rugă...*] [*Not lehrt beten...*]

24. [*Sfîntul Ioan în Noroi*] [*Sankt Johannes im Kot...*] — v. 2: *San Marco*, piaţa principală din Veneţia.

34 b. [*Mic printre prinţii Germaniei...*]. [*Klein ist unter den Fürsten...*] — v. 14 urm.: Chiar şi după douăzeci de ani de activitate, Goethe era mai cunoscut în Germania şi în alte ţări ca autor al romanului *Werther* — v. 14: *oaspele frînt*, Werther.

35. [*Viaţa omului ce-i...*] [*Eines Menschen Leben, was ist's...*]

46. [*Voios meşteşug, poezia...*] [*Dichten ist ein lustig Metier...*] — v. 2: *ţechinii*, veche monedă de aur veneţiană.

54. [*Vremuri nebune-am trăit...*] [*Tolle Zeiten hab' ich erlebt...*]
56. [*Prinții-și imprimă ades...*] [*Fürsten prägen so oft...*]
57. [*Mulți zic nebuni că ar fi...*] [*Jene Menschen sind toll...*]
66. [*Mult pot eu să-ndur...*] [*Vieles kann ich ertragen...*] v. 8 final (simbolul crucii): Goethe s-a declarat de repetate ori „un decis necreștin".
72. [*O gospodină de-aș fi...*] [*Wär ich ein häusliches Weib...*]
75. [*Lume bună tu nu ai văzut...*] [*Hast du nicht gute Gesellschaft...*]
77. [*Tu te ocupi de botanică...*] [*Mit Botanik gibst du dich ab...*] — v. 1 și urm: *botanica*, *optica*, preocupările științifice ale lui Goethe se îndreptau în acea vreme spre floră și spre raportul dintre lumină și culoare.
79. [*Totul se lămurește...*] [*Alles klärt sich wohl...*]
91. [*O, cum luam seama-nainte...*] [*O wie achtet' ich sonst...*]
92. [*Cum trăiești? Spune...*] [*Sage, wie lebst du...*]
96. *Marea vedeam strălucind...*] [*Glänzen sah ich das Meer...*]

Din Xenii

Distihurile satirice din ciclul *Xenii** au fost elaborate, la sugestia lui Goethe, după modelul lui Martial, într-o scurtă perioadă de vreme (decembrie 1795 – aprilie 1796), în foarte strîns schimb de opinii între Goethe și Schiller. În multe cazuri conlucrarea a fost directă, prin conceperea și redactarea în comun a textelor, astfel că nu se mai poate stabili cu precizie care din cei doi scriitori este autorul (ei înșiși au convenit ca fiecare să decidă personal asupra publicării textelor ca operă individuală). Xeniile sînt personificate de autori drept scriitori contemporani care vizitează tîrgul de carte de la Leipzig, unde sînt supuse cenzurii *(Controlorul)*. Ele fac apoi o călătorie prin constelațiile Zodiacului și prin ținuturile germane și termină cu o coborîre în Infern. Obiectivul inițial al ciclului a fost emiterea, de pe pozițiile clasicismului, a unor succinte judecăți critice asupra literaturii în circulație (din această categorie fac parte majoritatea textelor, de exemplu „*Luise*" *de Voss*, „*Faust*"*-ul lui Schink)*. Depășind însă acest cadru, autorii lărgesc tematica spre aspecte de limbă *(Lingvistul, Puristul)*, referiri la mari gînditori contemporani *(Kant și comentatorii săi, Lucruri de furat)* și înaintași (Lessing, cf. *Ahile)*, precum și spre aprecieri cu caracter general privind probleme actuale ale timpului *(Momentul, Epoca de aur, Caracterul național german, Reineke Vulpoiul)*.

---

*) gr. *xenion*, dar de ospeție, plural *xenia*; forma *xenii*, propusă de noi pentru traducerea titlului german *Xenien* este, credem, mai conformă spiritului limbii române cît și formei adoptate de autor.

Un număr mare de *Xenii* au apărut în „Almanahul muzelor" pe 1797 editat de Schiller, altele au fost publicate ulterior de acesta în *Tabulae votivae*, multe au rămas între postume. La prima apariţie, *Xeniile* au stîrnit o vie polemică publicistică. Deşi uneori unilaterale sau chiar nedrepte, ele oferă o imagine de ansamblu asupra luptei de idei din viaţa spirituală a epocii.

Cifrele care introduc titlurile *Xeniilor* corespund numărului lor de ordine din *Ediţia de la Weimar*.

V. 2: *aiureli franţuzeşti*, ştiri sau idei privind evenimentele revoluţionare din Franţa — vv. 13—14: referire la poemul epic în hexametri *Luise* (1795) al scriitorului Johann Heinrich Voss (1751—1826), traducătorul lui Homer; poemul reprezenta — înainte de *Hermann şi Dorothea* lui Goethe — o încercare de a adapta forma antică la o temă naţională, tratată idilic — vv. 19—20: referire la subiectul epopeii satirice *Reineke Vulpoiul*, realizată în metru antic de Goethe după traducerea germană a lui gottsched a unui roman animalier de largă circulaţie în evul mediu — vv. 21—22: referire la drama *Pactul lui Faust cu iadul*, publicată în 1795 de J.F. Schink — v. 26 *domn Jakob* (J.F.), autor al unui tratat kantian de etică filozofică, apărut la Halle în 1795.

Sonete

Sonetele lui Goethe aparţin toate primului deceniu al secolului al XVIII-lea (cca. 1800—1808) şi sînt rezultatul poetic al contactelor întreţinute, mai ales la Jena, cu grupul romantic din jurul fraţilor Schlegel. Spre deosebire de perioada anterioară, cînd la Goethe predomina formal modelul metric antic, intervin în cazul sonetului influenţe romanice (mai ales Petrarca, tradus parţial în 1804 de A.W. Schlegel); se adaugă producţia sonetistă romantică, în special a lui A.W. Schlegel, Zacharias Werner şi, din cercul intim al lui Goethe însuşi, Fr.W. Riemer, secretarul său. Un talentat practicant al artei sonetului a fost, în jurul anului 1780, Gottfried Aug. Bürger (1747—1794).

Primele două sonete din grupul înseriat mai jos au fost compuse în jurul anului 1800 şi constituie mai mult o motivare a orientării spre această formă, care solicită o rigidă supunere la schema metrică şi strofică şi, prin aceasta, o severă ordonare şi exprimare a ideilor (cf. titlul primei poezii, *Sonet*, programatic prin însăşi formularea lui, apoi [*Natura şi arta*...], vv. 13—14: „În îngrădire maestrul se vădeşte/ Şi numai legea ne dă libertate"). Celelalte şaptesprezece sonete — care, între *Elegiile romane* şi *Divanul occidental-oriental* formează cel de al doilea ciclu de poezii elaborate de poet ca atare — îşi au geneza în întîlnirile literare din iarna 1807/1808 în casa librarului Fromann din Jena,

a cărui fiică adoptivă, Minna Herzlieb, era obiectul simpatiilor poetice ale lui Goethe și Zacharias Werner (cf. mai ales sonetul XVI, inspirat din cunoscutul motiv al datei fatidice la Petrarca, și sonetul XVII, unde „șarada" este descifrată prin componentele patronimicului fetei: *Herz* 'inimă', *lieb* 'iubit'). Se adaugă, drept surse de inspirație, unele motive sugerate de metaforele din scrisorile pe care Goethe le primea în acea vreme de la Bettina von Arnim și, în vara anului următor, o cunoștință pasageră, de la Karlsbad, Silvie von Ziegesar. — Practica sonetistă rămîne la Goethe episodică, are mai degrabă caracter de experiment literar; e lipsită de pulsația participării intense, directe, a poetului. — De menționat, ca și în *Elegii*, frecvența dialogului în discursul literar —. Date privind publicarea textelor: *Sonetul*, 1807, apoi în ediția din 1815, [*Natura și arta*...] publicată postum în 1836; sonetele I—XV în ediția din 1815, sonetele XVI și XVII în ediția definitivă din 1827.

Sonetul (Das Sonett), 1807, apoi în ediția din 1815.

[*Natura și arta*...] ([*Natur und Kunst*...]) compusă în 1802, făcea parte din prologul *Ce aducem* cu care s-a inaugurat noua sală de teatru din Lauchstädt. — Alte traduceri: M. Banuș

I Viață nouă (Mächtiges Überraschen)

II. Minunata întîlnire (Freundliches Begegnen)

III. Iat-așa (Kurz und gut)

IV. Vorbește o fată (Das Mädchen spricht) — Alte traduceri: I. Sân-Georgiu, M. Banuș

V. Creștere (Wachstum)

VI. Merinde de drum (Reisezehrung)

VII. Despărțire (Abschied)

VIII. Iubita scrie (Das Liebchen schreibt) — Alte traduceri: I. Sân-Georgiu, M. Banuș

IX. Din nou iubita (Die Liebende abermals) — Alte traduceri: I. Sân-Georgiu

X. Nu poate pune capăt (Sie kann nicht enden)

XI. Nemesis — v. 7: *lăcrimaților*, referire la piesa *Lacrimas* (1803) a scriitorului Wilhelm von Schütz, care utiliza în mod excesiv formele metrice romanice — v. 8: în original se referă mai concret la strofica sonetului: „rimate-n patru și în trei" — vv. 13—14: traducerea literală ar fi: „de orice cuget clar mă desparte/ furia sonetistă și-a dragostei turbare" — Alte traduceri: I. Sân-Georgiu

XII. Darul de Crăciun (Christgeschenk)

XIII. Avertisment (Warnung) — Alte traduceri: I. Sân-Georgiu

XIV. Scepticii (Die Zweifelnden) — v. 1: are în original sensul literal „iubiți și scrieți sonete! ce idee năstrușnică" (germ. *Grille* 'greier' are sensul figurat de 'capriciu', 'idee năstrușnică')

XV. Fata (Mädchen)

XVI. Epoca (Epoche) — În *Canțonierul* său Petrarca întîlneşte într-o Vinerea Mare pe Laura, care va muri într-o aceeaşi zi.

XVII. Şaradă (Scharade) — v. 1: *două vorbe*, cf. notele introductive

Lirică ocazională

Diverse ca tematică şi ţinută poetică, reflectînd aceleaşi tendinţe spre obiectivizare şi plenitudine, poeziile din acest grup aduc puţine înnoiri formale faţă de perioada precedentă. Se remarcă o libertate suverană în folosirea rimei şi în construcţia strofică. Parţial, unele dintre aceste texte erau destinate pentru un almanah liric, care, în intenţia clasicilor, urma să continue colaborarea din „anul baladelor" şi să contribuie la „înnobilarea" cîntecelor de societate. Dar, cum mărturiseşte însuşi Goethe într-o scrisoare din 1802, „muza lirică... nu mi-a fost prea favorabilă în aceşti ani".

Amor în chip de pictor peisagist (Amor als Landschaftsmaler, scrisă a Roma în 1787, inclusă în ediţia din 1790)

[*Cupidon, prunc zvăpăiat*] ([*Cupido, loser, eigensinniger Knabe*], scrisă în Italia, la Frascati 1787, unde Goethe a întîlnit o tînără milaneză, Maddalena Riggi; a apărut ca arie în opereta *Claudine von Villa Bella*, 1788, apoi în *Italienische Reise* 1816/17; între poezii a fost publicată postum în ediţia de la Weimar)

Vizita (Der Besuch, 1788, apărută în 1796, apoi în ediţia din 1815)

Tînguire în zori (Morgenklagen, 1788, apărută în ediţia din 1815)

Vesel şi cutezător (Frech und froh, 1788, apărută în ediţia din 1815)

Cîntec coftic (Kophtisches Lied, 1787, conceput ca arie într-o operetă rămasă fragment, apărută separat în 1796 sub titlul de faţă, apoi în ediţia din 1815) — *coftic* adjectivat din Kophta care apare în titlul comediei lui Goethe *Grosskophta (Marele Cofta)*, avînd ca temă implicarea lui Cagliostro în scandalul colierului de la curtea regală franceză.

Drum bun (Glückliche Fahrt, 1795, apărută în 1796, apoi în ediţia din 1815 şi în toate ediţiile ulterioare împreună cu textul următor, cu care formează o unitate prin compoziţie şi tonalitate)

Linişte marină (Meeresstille, 1795, apărută în 1796, apoi în ediţia din 1815)

Aproape de cel drag (Nähe des Geliebten, 1795, apărută în 1796, apoi în ediţia din 1815). — Este o contrafactură la cîntecul cu acelaşi titlu, la modă pe atunci, al poetei Friederike Brun (imitaţie, la rîndul lui, după o poezie a poetului contemporan Friedrich Matthisson),

apreciat de Goethe drept uniform și sentimental. — A servit drept text pentru numeroase compoziții muzicale (între alți compozitori: Zelter, Beethoven, Schubert, Schumann)

Alpi (Schweizeralpen, 1797, în timpul unei călătorii în Elveția publicată în 1799, apoi în ediția din 1815)

Fiul muzelor (Der Musensohn, 1799, publicată în ediția din 1815)

Binevoitorilor mei (An die Günstigen, 1799, publicată în ediția] din 1815)

[*În ceasuri aurii de primăvară*] ([*In goldnen Frühlingsstunden*] cca 1800, apărută postum 1887)

Primăvară timpurie (Frühzeitlicher Frühling, 1801, publicată în 1804, apoi în ediția din 1815)

Suflet universal (Weltseele, cca 1800, publicată în 1803 sub titlul, *Crearea lumii* — mai adecvat temei —, preluată apoi, sub titlul actual în ediția din 1806) — Poemul e rezultatul contactului activ al lui Goethe cu cercul din jurul lui Schelling și cu filozofia naturistă a acestuia. — Goethe acordă textului semnificație multiplă; clasifică poezia pe de o parte între cîntecele de societate (alături de *Spovedanie totală*, *Vanitas...)*, o reia însă și în ciclul de poezie filozofică întrunită sub titlu, *Dumnezeu și lumea* (alături de *Proemion*, *Cuvinte de-nceput...)*, cu care se înrudește prin viziunea cosmogonică a erotismului ca substanță primordială a universului, conceput în devenire pînă la desăvîrșirea prin ființa umană, centru și culminație — Alte traduceri: T. Vianu vv. 1—16), Șt.Aug. Doinaș.

Alinare-n lacrimi (Trost in Tränen, 1803, tipărit 1804, apoi în ediția din 1806)

Dăinuire în schimbare (Dauer im Wechsel, 1803, publicată în 1804, apoi în ediția din 1806)

Spovedanie totală (Generalbeichte, 1802, tipărită în 1804, inclusă apoi în ediția din 1806) — Tipul cîntecelor de societate de acest gen (pe melodii tradiționale, în cazul de față: „Gaudeamus igitur“) își are originea în poezia medievală a vaganților, continuată prin poeziile studențești.

Vanitas! Vanitatum vanitas! (1806, apărută în ediția din același an) — *vanitas...* (formularea exactă: Vanitas vanitatum, et omnia vanitas) parafrazează în spirit laic preceptul evanghelic cunoscut mai ales printr-un cîntec religios din secolul al XVII-lea.

Cîntec de mai (Mailied 1810, publicată în ediția din 1815)

Salut floral (Blumengruss 1810, publicată în ediția din 1815)

Cîntec elvețian (Schweizerlied, cca 1810, publicată în ediția din 1815) — În original poezia e redactată în dialect alemanic, cu unele inconsecvențe, însă, pentru că Goethe nu-l cunoștea suficient.

Prezență (Gegenwart, 1812, publicată în ediția din 1815)— Contrafactură la o poezie de H.W.F. Ültzen, improvizată de Goethe pe o melodie care-i plăcuse.

Umblam prin codru (Gefunden, 1813, publicată în ediția din 1815)

Tot la fel (Gleich und gleich, cca 1814, publicată în ediția din 1815)

Preludiu tînguios (Vorklage, 1814, a constituit poezia introductivă la volumul de lirică al ediției din 1815).

Balade

„Balada are ceva misterios, fără să fie mistică", scrie Goethe în 1821, „această ultimă calitate a poeziei rezidă în acțiune, cea dintîi în tratare. Misteriosul baladei se naște din modul de prezentare. Cîntărețul anume... se servește de toate cele trei modalități fundamentale ale poeziei pentru a exprima mai întîi ceea ce trebuie să stîrnească imaginația, să preocupe spiritul; el poate să înceapă liric, epic, dramatic și, schimbînd după voie formele, să continue, să se grăbească spre final sau să-l amîne pe mai departe. Refrenul, revenirea aceleași sonorități finale dă acestui gen de poezie caracterul liric definitoriu... De altminteri într-o selecție de asemenea poezii s-ar putea prezenta întreaga poetică, pentru că aici elementele nu sînt încă separate, ci sînt împreună ca într-un ou primordial viu, care nu așteaptă decît să fie gestat pentru a se ridica pe aripi de aur în văzduh ca cel mai splendid fenomen." — Goethe afirmă că poartă în sine decenii întregi, ca pe niște nuclee „obiective", motive sau teme de adîncă semnificație umană, care așteptau momentul prielnic pentru a-și dezvălui valoarea; enumără dintre aceste motive pe acela al miresei din Corint și pe acela al zeului și baiaderei. Un asemenea moment favorabil l-a constituit clarificarea prin *Xenii* a pozițiilor clasicismului față de literatura contemporană. În atmosfera purificată de furtuna polemicilor cei doi scriitori, pe lîngă unele opere individuale încheiate (ca poemul epic *Hermann și Dorothea)* sau, în ce-l privește pe Schiller, în curs de realizare *(Wallenstein)*, au considerat necesar, cum scrie Goethe, să transpună „natura noastră proteică în figurile a ce e nobil și bun, spre rușinarea tuturor adversarilor". Din aceste intenții iau naștere baladele anului 1797, publicate în volumul din 1798 al „Almanahului muzelor", împreună cu cele mai cunoscute dintre baladele lui Schiller (între ele: *Inelul lui Policrate, Mănușa, Scufundătorul, Cocorii lui Ibycus)* — Predilecția din această perioadă a lui Goethe pentru baladă se manifestă și în căutarea de forme poetice complexe, adecvate de fiecare dată unui anumit conținut. — În baladele ulterioare se manifestă atît umorul lui Goethe cît și plăcerea lui de a folosi cu virtuozitate resursele limbii.

Torcătoarea (Die Spinnerin, cca 1794, publicată în ediţia din 1800) Sursa: o poezie a lui J.H. Voss, care, la rîndul său, găsise motivul într-o veche baladă scoţiană.

Căutătorul de comori (Der Schatzgräber, mai 1797, inclusă în ediţia din 1800) — Ca şi în *Faust* sînt conjurate spirite şi se semnează cu sînge vînzarea sufletului, nuanţele sînt însă ironice. Se remarcă forma sentenţios-didactică a concluziei din strofa finală. — Primele două versuri sînt citate în original de T. Stefanelli *(Amintiri despre Eminescu*, Bucureşti 1914, pag. 159) ca fiind rostite de Eminescu (cu verbul la prezent) pentru a-şi caracteriza greaua situaţie materială.

Mireasa din Corint (Die Braut von Korinth, iulie 1797, inclusă în ediţia din 1800). Motivul reîntoarcerii printre vii ca vampir era răspîndit în literatura populară (cf. şi balada *Lenore* a lui Bürger). Pentru tema baladei cercetătorii admit mai ales surse din spaţiul sud-est european, cunoscute lui Goethe încă din tinereţe prin cîntecele populare ale lui Herder.

Zeul şi baiadera. Legendă indică (Der Gott und die Bajadere. Indische Legende, iunie 1797, inclusă în ediţia din 1800). — Legenda, extrasă de Goethe dintr-un volum cu însemnări de călătorie, semnifică aici forţa de spiritualizare şi purificare a iubirii, simbolizate în ritualul incinerării — vv. 16—19 ale traducerii au fost reconstituite, deoarece nu tălmăceau suficient de clar sensul din original.

Ucenicul vrăjitor (Der Zauberlehrling, iunie 1797, inclusă în ediţia 1800). — Motivul uitării formulei de invocare a unor spirite dezlănţuite este larg răspîndit, încă din antichitate (sursa lui Goethe: Lucian din Samosata). — Formula finală a maistrului a fost deseori interpretată ca aluzie la forţele istoriei, dezlănţuite de Revoluţia franceză.

Cîntec de nuntă (Hochzeitslied, 1802, tipărită în 1804, apoi în ediţia din 1806), după o legendă populară germană. În original versul e dactilic într-o formă strofică foarte expresivă, dar pretenţioasă (rima ababccdd), cu efecte sonore căutate cu grijă. — Onomatopeele din vv. 50—52 şi vv. 55—56 au atras şi atenţia lui Eminescu, cf. *Opere*, ediţia Perpessicius, vol. IV, pp. 491—493: „Ş-acum ţiue, scripcăie, sun'zuräind,/ Se rotesc şi foşnesc, şuşăesc sfîrîind,/ Ţiţcăesc, poşpăesc, şopotesc, svîrîind." şi: „Şi-acum clappai şi dappai şi rappai aşé/ De laiţi, scaune, mese".

Prinzătorul de şobolani (Der Rattenfänger, 1803, tipărită în 1804, apoi în ediţia din 1806), după o cunoscută legendă populară germană, localizată la Hameln.

Acţiune la distanţă (Wirkung in die Ferne, 1808, inclusă în ediţia din 1815). — Ideea posibilităţii unei acţiuni la distanţă ironizată aci de Goethe, fusese actualizată de filozofia naturistă a lui Schelling.

Flăcăul și pîrîul morii (Der Junggesell und der Mühlbach, 1797, tipărită de Schiller în 1799, inclusă apoi în ediția 1800). — Este a doua dintr-un ciclu de patru balade pe tema „morăriței".

Johanna Sebus, 1809, tipărită în același an, inclusă în ediția din 1815).

Baladă (Ballade, începută în 1813, terminată în 1816, tipărită în 1820, apoi postum în 1836).

PERIOADA DE DUPĂ 1810

Divanul occidental-oriental

Acest mare ciclu de poezie lirică, elaborat în principal între iunie 1814 și toamna lui 1815, cu completări în anii următori, cuprinde douăsprezece cărți, inegale ca număr de texte, purtînd titluri cu denumire în persană și germană: *Cartea cîntărețului* (inițial: „a poetului") (17 texte); *Cartea lui Hafis* (11); *Cartea iubirii* (14); *Cartea meditațiilor* (25); *Cartea indispoziției* (16); *Cartea sentențelor* (56 texte, în general scurte); *Cartea lui Timur* (2); *Cartea lui Suleika* (46); *Cartea paharnicului* (22); *Cartea parabolelor* (10); *Cartea parsilor* (2); *Cartea paradisului* (11). Alte texte poetice au fost publicate postum, iar unele cărți — ca de pildă cea „a prietenilor" — au rămas numai proiect. Ciclul a fost publicat în 1819; în edițiile ulterioare a apărut de cele mai multe ori în volum separat.

Ciclul cu cea mai mare pondere artistică este *Cartea lui Suleika* (asupra căreia s-a concentrat de altfel și atenția traducătorilor în românește). Celelalte cărți dezvoltă în formă poetică sau sentențioasă teme privind tensiunea dintre senzualitate și spiritualitate, experiența personală și meditația generalizatoare, pentru a culmina, din punct de vedere al ideii, în ultima carte, cea a paradisului ca viziune a universalității existenței, a interdependenței panteiste între divin și profan, între spirit și corp.

Pentru a sprijini interpretarea, Goethe a elaborat concomitent voluminoase *Note și studii pentru o mai bună înțelegere a Divanului occidental-oriental*. La nivelul cunoștințelor de atunci despre culturile orientale, ele reprezintă o documentată sinteză istorică asupra principalilor reprezentanți ai poeziei orientale și observații interesante privind specificul lor artistic. În viziunea lui Goethe caracteristica esențială a poeziei orientale o constituie transpunerea pe plan spiritual a problematicii artistice, „spiritualizarea" ei, ceea ce — considera el într-o

interpretare corespunzătoare propriei vîrste şi predilecţiilor — este în acelaşi timp un semn de senectute, dar şi de juvenilă plinătate a bucuriei de viaţă. Senectutea acordă înţelegerea lucrurilor materiale şi spirituale, tinereţea aduce setea necurmată de a cunoaşte şi gusta plăcerile şi durerile existenţei. Ironia degajată la care dă dreptul cumularea de experienţă a binelui şi răului în intercondiţionarea şi relativitatea lor se împleteşte cu entuziasmul debordant, al simţurilor şi al minţii.

Divan are aci sensul de „colecţie de poezii", „ciclu", „antologie", „florilegiu", cu conotaţii de „întîlnire", „sfat", „consiliu". Iniţial volumul trebuia să se numească „Colecţie de poezii germane cu permanentă raportare la Divanul cîntăreţului persan Mahomed Semseddin Hafis". Hafis (Hafez) este de fapt supranumele (— 'păstrător al Coranului' —) poetului persan Sams-ad-din-Mohammad, născut în 1320 (?), mort în 1389, în Şiraz, un inegalat maestru al formei gazelului, împletind elogiul iubirii şi vinului cu contemplarea mistică, ceea ce a permis ca poezia sa să fie interpretată în dublu sens. Acest prim titlu al volumului indică principala sursă de inspiraţie a lui Goethe, deşi motivistica extrem de variată a *Divanului* său arată că lecturile sale sînt mult mai largi, extinzîndu-se la toate operele literare persane, arabe şi turceşti existente pe atunci în traducere franceză, engleză, latină sau germană.

Noile sugestii literare găseau în spiritul lui Goethe un fertil fond aperceptiv. Preocuparea sa pentru culturile orientale, stimulată de Herder, datează încă din tinereţe, dincolo de Biblie şi cîntecele ebraice (despre „Cîntarea cîntărilor" spunea: „cea mai splendidă culegere de cîntece de dragoste"), de Coran (cf. *Cîntarea lui Mohamed)*. În 1783 traduce prin intermediu englez o *mu'allagat*, cîntec al beduinilor din perioada preislamică. Interesul lui Goethe întîlneşte pe acela al contemporanilor, mai ales începînd cu deceniul al noulea, cînd sînt traduse *Sakuntala*, poezii arabe, persane şi turceşti, precum şi legende şi povestiri orientale de dragoste. Directă este participarea romanticilor; Friedrich Schlegel traduce din Firdusi, deschizînd totodată, pentru spaţiul german, calea orientalisticii prin studiul său *Limba şi înţelepciunea indienilor*. Curiozitatea de cunoaştere a lui Goethe se extinde pînă spre cultura Orientului îndepărtat, aşa cum se va arăta mai tîrziu.

În mod direct însă accesul lui Goethe la poezia orientală a fost incitat de apariţia traducerii poeziilor lui Hafez datorată orientalistului vienez Josef von Hammer (2. vol., 1812—13). Deşi traducerea lui Hammer nu avea calităţi literare deosebite, ea a constituit pentru Goethe (care a citit-o în iunie 1814) o revelaţie prin ineditul motivelor, temelor şi simbolurilor artei lui Hafez, ca şi printr-un repertoriu metaforic plin de exuberanţă şi exotism. Goethe considera în acelaşi timp

că poate discerne în viața lui Hafez unele paralelisme și similitudini cu propria-i situație și cu evenimentele timpului (poet de curte, trăind în vremuri de răsturnări politice, ale unor mari cuceritori ca Timur, respectiv Napoleon). Începe deîndată să scrie, încît, pînă spre sfîrșitul anului 1814 definitivează aproximativ treizeci de texte: apare astfel ideea organizării lor într-un ciclu.

La inspirația literară prin Hafez, căruia Goethe i se adresează cu apelativul de „frate geamăn", se adaugă ca motivare personală determinantă legătura cu Marianne Jung, căsătorită cu bancherul Willemer din Frankfurt pe Main. Marianne îi aduce nu numai confirmarea unei „pubertăți reînnoite", dar și o sensibilitate capabilă să pătrundă în universul său poetic și chiar să participe la acesta cu propria ei creație. Marianne devine Suleika (pronunță: *zuláika)* după numele femeii lui Iosif din una din variantele arabe ale legendei biblice (în care Suleika este soția lui Putifar) și ajunge, în cartea cu același titlu, în dialog intim cu poetul. Acesta-și atribuie numele de Hatem, de care, în poezia persană, se leagă calitatea de generos, inimos. Atmosfera orientală a ciclului îi oferă lui Goethe o mască purtată consecvent într-o duodramă de mare intensitate emoțională, în care realitatea și ficțiunea se întrepătrund și pe care o vor descifra abia confesiunile Mariannei, mult după moartea poetului.

În planul general al ciclului ficțiunea unității este menținută — fără rigoare — de figura neguțătorului itinerant, care străbate în lung și-n lat orientul și occidentul. Poetul creează astfel un subtil joc mistificator care-i permite o distanțare obiectivizantă, dar care deschide totodată orizontul unei ample cunoașteri și întrepătrunderi între culturi, manifestate printr-un inepuizabil tezaur de teme, motive, imagini și forme ritmice și strofice. Perseverența comentatorilor a depistat aproape toate sursele, mai apropiate sau mai depărtate în timp și spațiu, filtrate însă totdeauna prin imaginația poetică a autorului. O suverană dominare a instrumentului lingvistic permite autorului revelarea de tonalități încă necunoscute, dar ocazionează în același timp și excese voluntariste, care capătă uneori aspecte de ermetism, îngreuind înțelegerea.

Receptarea de către public a *Divanului* a fost rezervată, astfel că ediția — deși anunțată de către autor încă într-un periodic din 1816, cu indicarea tematicii — a rămas în bună parte nevîndută, fiind oferită de anticariate încă pînă spre sfîrșitul veacului. În perspectivă istorică însă Goethe a deschis poeziei germane orizontul imens al fabulației orientale, de care vor beneficia poeți ca Rückert, Platen, Bodenstedt, Freiligrath. Comprehensiunea pentru valoarea poetică a *Divanului* a început o dată cu secolul al XX-lea, care s-a lansat totodată și în speculații privind substratul filozofic al operei.

Pentru o mai bună identificare a traducerilor față de originalul lor, poeziile fără titlu sînt citate prin primele cuvinte din primul vers [în paranteză dreaptă]. La fel se procedează în cazul poeziilor care în original au ca titlu numele persoanei care vorbește sau — în cazul textelor dialogate — acela al primului vorbitor.

Cartea cîntărețului (Moganni Nameh. Buch des Sängers)

În anunțul din 1816 al volumului Goethe face următoarea prezentare a acestei cărți: „Poetul se consideră călător, a ajuns deja în Orient. Este plăcut impresionat de moravuri, obiceiuri, lucruri, credințe și opinii religioase, mai mult chiar, nu neagă nici presupunerea că ar fi musulman..."

[Douăzeci de ani...] ([Zwanzig Jahre...]), motto pentru această carte, redactat de poet cu ocazia publicării — v. 1: *douăzeci de ani*, perioadă de creație sub semnul clasicismului antic — v. 4: *vremea barmecidă*, epoca secolului al VIII-lea de înflorire a culturii și științei arabe.

Hegira (Hegire), arab: *hedšra*, anul 622 e.n., socotit de musulmani început de eră pentru a marca fuga lui Mahomed din Mecca la Medina — v. 1: *Și nord și vest și sud*, referire la evenimentele politice ale momentului, mai ales ca urmare a cuceririlor războinice ale lui Napoleon; v. 3: *aer sfînt*, traducere literală: „aerul patriarhilor"; v. 4: *Chiser*, geniu bun în mitologia orientală, ocrotitor al izvorului vieții; v. 36: *hurii*, fecioare din paradis, menite să desfete pe eroii Islamului. Alte traduceri: I. Sân-Georgiu.

Spirit liber (Freisinn)

Talismane, v. 17 și urm.: Imaginea respirației este des folosită de Goethe pentru a exprima polaritatea existenței, la fel imaginea sistolei și diastolei. O formulare aproape identică se regăsește la poetul persan Saadi, tradus de Olearius (sec. XVII-lea), apoi de Herder.

Mărturisire (Geständnis)

Elemente — Strofele au fost concepute inițial pentru a fi transpuse muzical de Zelter.

Fenomen (Phänomen) — Vechiul topos poetic al curcubeului este interpretat aci de Goethe drept semn promițător al unei noi tinereți.

Încîntare (Liebliches), compusă la vederea grădinilor înflorite de la Erfurt, care în anul precedent fuseseră distruse în timpul luptelor (v. 15: *Marte*, zeul războiului) dintre armatele franceze și cele ale coaliției antinapoleoniene — v. 11: *Șiraz*, oraș în sudul Iranului, locul de naștere al lui Hafez, vestit pentru culturile de trandafiri.

Trecute în prezent (Im Gegenwärtigen Vergangnes) — Imaginea castelului din Wartburg văzut din Eisenach îi trezeşte amintiri care amplifică sentimentul forţei prezentului.

Cîntec şi plăsmuire (Lied und Gebilde) — opune conturul clar definit al plasticii greceşti artei gazelului oriental, care permite inserierea practic infinită a imaginilor.

Cutezanţă (Dreistigkeit)

Tare şi destoinic (Derb und tüchtig) — Alte traduceri: I. Sân-Georgiu

Viaţă neţărmuită (All-Leben) — v. 15: *în sudul cel fierbinte*, Italia.

Dor ferice (Selige Sehnsucht) — Alte traduceri: T. Vianu, I. Sân-Georgiu, M. Banuş

Cartea lui Hafis (Hafis Nameh. Buch Hafis)

Temele generale din *Cartea cîntăreţului* sînt ilustrate aici cu mijloacele specifice artei orientale. În prezentarea din anunţ se arată: „Cartea lui Hafis este consacrată caracterizării, aprecierii, venerării acestui excepţional bărbat. Se exprimă şi relaţia în care germanul se simte faţă de persan, pe care-l prezintă ca de neatins în întrecere...".

Fetva. [Ale lui Hafis stihuri...] (Fetwa. [Hafis Dichterzüge...]) *fetwa* (arab.) „sentinţă", „verdict", „expertiză" — Goethe îmbracă în formă poetică expertiza poeziei lui Hafis proclamată de *ebusuud* (v. 12), judecător musulman din secolul al XVI-lea.

Fetva. [Strofele lui Misri...] (Fetwa. [Der Mufti las...]) — Ca şi în cazul precedent, se redă un verdict al unui judecător musulman, de data aceasta cu privire la persoana poetului turc Misri. — În izvorul folosit de Goethe se spune: „După ce muftiul a citit aceste poezii şiziceri, le aruncă în foc şi pronunţă următoarea fetva: «Cine vorbeşte şi crede ca Misri trebuie să fie ars, cu excepţia lui Misri; căci asupra celor ce sînt în stare de inspiraţie nu se poate pronunţa un verdict»."

Fără margini (Unbegrenzt) — v. 20: *cu cît mai veche, eşti cu-atît mai nouă*, faţă de poezia lui Hafez cîntecul lui Goethe, inspirat de poetul persan, este mai vechi pentru că reia formele lui Hafez; el este însă mai nou faţă de lirica anterioară a lui Goethe. Alte traduceri: M. Banuş.

Retrăire (Nachbildung) — Poetul german acceptă ideia că forma hafisică a gazelului poate fi productivă, dar cu unele rezerve (exprimate şi în adăugirea unei a treia rime, cc, în vv. 11—12 la rimele ab ab ab ab din vv. 1—10 — v. 8: *oraş împărătesc*, probabil aluzie la arderea Moscovei în anul 1812

[Ritmul mult vrăjeşte...] ([Zugemessne Rhythmen...])

Taină învederată (Offenbar Geheimnis) — Caracterul mistic, alegoric sau profan al poeziei lui Hafez constituia obiect de dispută între comentatorii săi; interpretarea fiind diferită după poziția ideologică a fiecăruia.

Ocheadă (Wink) completează în spirit goethean ideea din poezia anterioară.

Lui Hafis (An Hafis) sintetizează principalele motive din poezia lui Hafez.

Cartea iubirii (Usk Nameh. Buch der Liebe)

În anunț conținutul acestei cărți este prezentat astfel: „exprimă pasiunea fierbinte pentru un obiect necunoscut și ascuns. Multe dintre poezii nu neagă senzualitatea, altele însă, după modul oriental, pot fi interpretate și spiritual".

Arhetipuri (Musterbilder) — Diferitele modalități de împlinire a iubirii sînt personificate prin șase perechi de îndrăgostiți care apar în sursele biblice sau în tradiția literară orientală. — v. 15: *bruneta*, Balkis, regina din Saaba.

Carte de citire (Lesebuch) — v. 11: *Nisami* poet persan (1141—1209); sursa reală este o poezie a poetului turc Nisani (sec. XVI).

[*Ochii, gura m-au vrăjit*] ([*Ja, die Augen waren's*...]) compusă ulterior (1818), cu nostalgia imaginii Mariannei.

Prevenit (Gewarnt)

În adînc (Versunken) — Motivul buclei de păr se întîlnește des în poezia lui Hafez.

Urare (Gruss) — Una din puținele poezii în ritmuri libere din perioada tîrzie (vezi în acest volum și [*În fața frumos scriselor*]) — v. 3 și urm. *pasărea Hudhud*, pupăza la Hafez (și mai larg în poezia orientală) este curierul îndrăgostiților. Cinci alte texte adresate păsării Hudhud au rămas între postume.

[*Un loc căuta*] ([*Eine Stelle suchte*...]) — Valorifică un motiv dintr-o strofă a unei poezii mai cuprinzătoare a lui Hafez.

Taină (Geheimnis) observații similare ca la poezia precedentă.

Cartea meditațiilor (Tefkir Nameh. Buch der Betrachtungen)

„... este consacrată moralei practice și înțelepciunii de viață..." spune Goethe în anunțul său.

Cinci lucruri (Fünf Dinge)

[Dulce e privirea fetei...] *([Lieblich ist des Mädchens Blick])* — Titlul „Desfătarea vieții" sub care a apărut textul în românește nu aparține originalului.

[Dacă treci pe lîngă fierărie] *([Reitest du bei einem Schmied vorbei])*

[Cinstește-l pe-un străin...] ([Den Gruss des Unbekannten ehre ja]) compusă în anul 1819, adresată generalului von Gneisenau.

[De unde vin...] *([Woher ich kam...])* aparține anului 1818.

[Tu spui că anii-ți luară multe...] *([Die Jahre nahmen dir, du sagst, so vieles])* aparține anului 1818.

Cartea indispoziției (Rends Nameh. Buch des Unmuts)

Din anunțul volumului: „Cartea indispoziției conține poezii ale căror mod și ton nu sînt străine orientului. Pentru că tocmai acolo poeții, care adresează binefăcătorilor și protectorilor cele mai splendide elogii, pierd orice măsură cînd se văd defavorizați sau insuficient răsplătiți. În al doilea rînd ei sînt totdeauna în ceartă cu călugării, cu ipocriții și alții la fel; sînt în continuă luptă și cu lumea, cum numesc ei mersul încurcat al lucrurilor, care pare a fi independent de Dumnezeu. În același mod procedează poetul german, prin aceea că respinge cu tărie și forță ceea ce-l atinge neplăcut."

[Nu-i poet ca să nu-și spună] *([Keinen Reimer wird man finden])*

[De este un om bun și voios] *([Befindet sich einer heiter und gut])*

[Nu-ți face vini...] *([Wenn du auf dem Guten ruhst])*

[Parcă ar conta vreun nume] *([Als wenn das auf Namen ruhte])*

Cartea sentențelor (Hikmet Nameh. Buch der Sprüche)

Cuprinde texte scurte, cu caracter sentențios, inspirate de motive literare de origine diferită, mai ales orientală.

[De ce prind spaime să mă străpungă] *([Was wird mir jede Stunde so bang])*

[Dumnezeiasca-i moștenire...] *([Mein Erbteil wie herrlich...])*

[De-al binelui drag fă ce-i bine] *([Gutes tu rein aus des Guten Liebe])*

[Se zbuciumă a patimii vîltoare] *([Die Flut der Leidenschaft])*

Cartea lui Timur (Timur Nameh. Buch des Timur)

Din anunțul volumului: „Cartea lui Timur cuprinde ca într-o oglindă evenimente mondiale uriașe, în care vedem pentru consolare sau neconsolare, reflectarea propriilor noastre destine.

Către Suleika (An Suleika)

Cartea lui Suleika (Suleika Nameh. Buch Suleika)

În anunțul volumului această carte este prezentată astfel: „*Cartea Suleika*, conținînd poezii pasionale, se deosebește de Cartea iubirii prin aceea că iubita este nominalizată, că ea apare cu un caracter conturat, mai mult chiar, că se prezintă ca poetă şi că, cu o senină tinerețe, pare să se ia la întrecere cu poetul, care nu-și ascunde vîrsta. Ținutul unde se petrece această duodramă este în totul persan. Şi aici se vădește adeseori o semnificație spirituală, iar vălul pasiunii pămîntești pare să ascundă relații mai înalte."

Poftire (Einladung)

[Că Suleika era vrăjită de Iusuph] ([Dass Suleika von Jussuph entzückt war]) — Titlul „Invitație" sub care acest text a apărut în traducerea românească aparține textului anterior.

[Cum Suleika te chemi acum] ([Da du nun Suleika heissest]) — v. 4: *Hatem*, vezi notele introductive la *Divan* — v. 7: *Sfîntul Gheorghe*, traducătorul redă sensul ideii; traducerea literală: „cavaler al Sfîntului George" — v. 10: *Zograi* pentru Thograi, „bogat", „generos" — Este una din puținele poezii în care autorul folosește consecvent forma persană a gazelului.

Hatem [Nu, hoți nu prilejul face] (Hatem [Nicht Gelegenheit macht Diebe])

Suleika [N-am să mustru...] (Suleika [Hochbeglückt in deiner Liebe]) Răspuns la locuția precedentă a lui Hatem. — Este primul dintre textele identificate ca aparținînd Mariannei von Willemer în această formă sau în una apropiată.

[Cel ce iubește nu va greși] ([Der Liebende wird nicht irre gehn]) v. 3: *Leila și Medșun*, una din perechile de îndrăgostiți din legendele orientale, cf. *Arhetipuri*.

[Și dacă eu te-alint] ([Ist's möglich, dass ich Liebchen dich kose]) — v. 3: motivul perfecțiunii rozei va reapărea la Rilke. Cf. și *Anotimpuri și ore chinezo-germane*, IX. *[Ce-i un boboc de trandafir...]*, X. *[Se știe că tu ești cea mai frumoasă]*

Suleika [Se făcea că fără preget] (Suleika [Als ich auf dem Euphrat schiffte])

Hatem [Pot să-ți tîlcuiesc visarea] (Hatem [Dies zu deuten bin erbötig]) — vv. 3—4: Anual dogele Veneției îndeplinea ceremonia aruncării în mare a unui inel, ca simbol al logodnei orașului cu marea. — v. 9 și urm.: poetul se prezintă sub figura unui neguțător itinerant.

[Știu ce spun prin ochi bărbații] ([Kenne wohl der Männer Blicke] *Gingo biloba*, arborele, originar din Extremul Orient, are frunza în doi lobi despărțiți printr-o crestătură adîncă; în această frunză Goethe

vede un simbol al îndrăgostiților, doi în aparență, uniți însă într-o singură ființă. — Alte traduceri: Șt. Aug. Doinaș.

Suleika [*Multe dac-ai spus în vers*] (*Suleika* [*Sag, du hast wohl viel gedichtet*]) — Primele opt versuri aparțin probabil Mariannei în această formă sau în una apropiată.

Suleika [*Răsare iar măritul soare*] (*Suleika* [*Die Sonne kommt...*]) — Se știe din biografia lui Goethe că, la iarmarocul din Frankfurt, Marianne a cumpărat pentru Goethe o podoabă reprezentînd ordinul turcesc al semilunei; steaua din centrul secerii lunii este interpretată de poet ca reprezentînd soarele.

[*Iubito, hai, turbanu-mi înfășoară*] ([*Komm Liebchen, komm...*]) — Vălul de muselină care înfășoară turbanul este în orient insemn de demnitar, deci și al sultanului, cu care se compară, în glumă, poetul. — v. 4: *Abbas*, șah al Persiei (1586—1628)

[*Puțin rîvnesc...*] ([*Nur wenig ist's, was ich verlange*]) — v. 6: *hogeac*, aici; casă — v. 11: *val hircan*, Marea Caspică — vv. 12, 14, 16, 33: *Badakșan*, *Buhara*, *Samarkand*, *Bassora*, mari centre comerciale în Orientul apropiat — v. 18: *Ormuz*, insulă în Golful Persic — v. 26: *Soumelpour*, oraș în Bengal.

[*Samarkand și Balkh, Buhara*] ([*Hätt ich irgend wohl Bedenken*]) — v. 1: *Balkh*, centru comercial — Poetul continuă să se compare cu un stăpînitor al lumii, are însă în plus, față de acesta, generozitatea pe care i-o dă iubirea și la care îl obligă atributul „Thai" al numelui Hatem.

[*În fața frumos scriselor*] ([*Die schön geschriebenen*]) — v. 1: *frumos scriselor*, caligrafierea este un ornament specific al poeziei orientale — Prin exaltarea sentimentului de creativitate și a forței inspiratoare a iubirii, ca și — formal — prin ritmurile libere, poezia are afinitate cu lirica de idei din tinerețe.

[*Ceas de ceas...*] ([*Lieb' um Liebe, Stund' um Stunde*]).

Suleika [*Cavaler sau om de rînd*] (*Suleika* [*Volk und Knecht und Überwinder*]) — vv. 1—4: sînt citate adesea și interpretate drept glorificare a personalității ca ideal absolut; în realitate contextul poeziei și răspunsul lui Hatem (vv. 9—24) relativizează ideea, prezentînd-o ca pe o simplă opinie și punînd idealul de viață sub semnul iubirii pentru Suleika. — vv. 1—4: au fost traduse de M. Eminescu, la solicitarea lui T. Maiorescu, pe baza textului din volumul lui A. Schopenhauer *Aphorismen zur Lebensweisheit*, tradus de Maiorescu (1890): „Spun popoare, sclavii, regii/ Că din cîte-n lume-avem,/ Numai personalitatea/ Este binele suprem" (cf. M. Eminescu, *Opere*, ed. Perpessicius, vol. IV: *Poezii postume*, pag. 340).

Hatem [Cum la aurari...] (Hatem [Wie des Goldschmieds Basarlädchen]) — v. 11: *Djamil, Boteinah*, una din cele şase perechi model de îndrăgostiţi, cf. *Arhetipuri.*

Hatem [Plete! Închisoare nouă] (Hatem [Locken, haltet mich gefangen]) — v. 9: în original, rima pereche din v. 11 la *aurora* (germ. *Morgenröte)* e — discordant — Hatem, care înlocuieşte de fapt — aşa cum au observat încă unii contemporani — însuşi numele lui Goethe. — Poezia frapează prin superlativul baroc al imaginilor, v. oximoronul din vv. 7—8, apoi vv. 15—16.

Suleika [Să te pierd...] (Suleika. [Nimmer will ich dich verlieren]) — Unii comentatori consideră acest text ca parte de dialog în continuarea precedentului.

[Să nu blesteme gura-ţi de rubin] ([Lass deinen süssen Rubinenmund])

[Cînd de iubită ajungi despărţit] ([Bist du von deiner Geliebten getrennt])

[Să fiu voios...] ([Wie sollt' ich heiter bleiben])

[Te am în gînd...] ([Wenn ich dein gedenke]) — v. 5; *Saki* (pers.), „paharnic", „cîrciumar", „ospătar", aici ca nume propriu.

[În crengile-ncărcate] ([An vollen Büschelzweigen]) — Ocazionată de o plimbare cu Marianne pe aleea de castani care urcă spre castelul din Heidelberg.

Suleika [Vesel un havuz juca] (Suleika [An des lust'gen Brunnens Rand])

Suleika [Eşti al meu abia de-o clipă] (Suleika [Kaum dass ich dich wieder habe]) — În formă uşor glumeaţă, poetul recunoaşte tonalitatea proprie a poeziei Mariannei — v. 12: *Saadi*, poet persan (cca. 1215—1292), *Djami*, poet persan (1414—1492).

[Gurii tale şi privirii] ([Deinem Blick mich zu bequemen])

Suleika [Ce-i mişcarea?...] (Suleika [Was bedeutet die Bewegung]) — Formă uşor modificată a unui text scris de Marianne pe drumul de la Frankfurt la Heidelberg, în aşteptarea revederii cu Goethe.

Ideal (Hochbild)

Rezonanţă (Nachklang) — În continuarea poeziei precedente: presimţirea despărţirii — v. 10: *chip lunar* (germ. *Mondgesicht)*, metaforă specific orientală (cu sens de dezmierdare) — v. 11: *fosforescenţă-mi fii*, în greacă *phosphor*, „care aduce lumină" — Titlul dat de traducător: „Sunet stins" — Alte traduceri: M. Banuş („Ecou"), I. Pillat („Răsunet").

Suleika [Cît îţi pizmuiesc aripa] (Suleika [Ach um deine feuchten Schwingen]) — Identificată ca aparţinînd Mariannei von Willemer — În aceeaşi tonalitate minoră de melancolic presentiment al despărţirii ca precedenta.

Regăsire (Wiederfinden) — Revederea dintre Hatem și Suleika, dintre bărbat și femeie, ca fenomen primordial de întîlnire a elementelor din natură, este generalizată la polaritatea dintre lumină și întuneric, care, în viziunea lui Goethe, a constituit esența erotică a creației cosmosului — La ediția definitivă din 1827 a liricii, Goethe a integrat textul și ca a doua parte din grupajul „Dumnezeu și lumea".

Clar de lună (Vollmondnacht) — Dialog între îndrăgostită și slujnica ei — vv. 18—20: Goethe și Marianne conveniseră să-și rememoreze prima întîlnire în serile cu lună plină — Alte traduceri: I. Sân-Giorgiu.

Scriere cifrată (Geheimschrift) — Pentru a comunica în scris cu Goethe, Marianne a imaginat un cifru constînd din indicația numerației la versurile din traducerea „Divanului" lui Hafez de către Hammer.

Suleika [Ce plăcut, iscat din strune] (Suleika [Wie mit innigsten Behagen]) — Cu excepția strofei a treia, textul este atribuit de cei mai mulți comentatori Mariannei, care dezleagă o ghicitoare pusă de poet într-o poezie anterioară (netradusă).

[Să-i lași lui Alexandru cea oglindă] ([Lass den Weltenspiegel Alexandern]) — În legendă, Alexandru cel Mare posedă o oglindă care-i permitea să vadă lucrurile îndepărtate.

[Plăcută-i lumea s-o privești] ([Die Welt durchaus ist lieblich anzuschauen])

[În mii de forme te poți tot ascunde] ([In tausend Formen magst du dich verstecken]) — Formează textul final și culminarea *Cărții Suleika:* un imn de preamărire a iubitei, prin varierea registrului de apelative care, în Coran, erau adresate atotputerniciei lui Allah — Alte traduceri: I. Sân-Giorgiu.

[Lăsați-mă să plîng...] ([Lasst mich weinen...]) — Face parte dintre postume, este de obicei amplasată aci pentru contextul tematic — Alte traduceri: I. Pillat (al cărei titlu „Îndrăgostita" nu aparține originalului).

Cartea tavernei (Saki Nameh. Das Schenkenbuch)

[Sînt singur, cu mine] ([Sitz ich allein])

[Beți se cuvine cu toții să fim] ([Trunken müssen wir alle sein])

Noapte de vară (Sommernacht) — O interpretare improvizată la un pahar de vin a unui mit grecesc pentru a explica prelungirea indecisă a înnoptării: Aurora aleargă, gîfîind, să prindă luceafărul *(Hesper,* v. 44) și, pînă la urmă (vv. 55—56), ar putea fi atrasă chiar de frumusețea paharnicului — v. 37: *bülbül,* privighetoarea — v. 41: *Flora,* primăvara — v. 42: *văduva de paie,* Aurora (gr. Eos) este soția neputinciosului Tithonus — vv. 57—68: în metru diferit, sînt interpretate uneori ca formînd un text separat.

Cartea paradisului (Chuld Nameh. Buch des Paradieses)

Anticipare (Vorschmack)

Bărbați îndreptățiți (Berechtigte Männer) — lupta de la Bedr, ianuarie 624 — v. 11: *calul năzdrăvan*, după legendă, Mahomed s-a urcat la cer, condus de arhanghelul Gabriel, pe calul său El Borak.

Intrare (Einlass). Îndreptățirea poetului de a intra în paradis i-o dă calitatea de om, echivalentă cu aceea de luptător (vv. 15—16).

Acord (Anklang)

Poetul [Dragostea, sărutul tău...] (Dichter [Deine Liebe, dein Kuss]) — O viziune cu totul profană a paradisului, care apare ca o potențare a vieții terestre.

Poezia filozofică

Fără a fi dezvoltat o filozofie sistematică, Goethe și-a exprimat repetat, în imagini poetice sau pe un ton sentențios-apodictic, ideile sale asupra lumii și existenței. Întrebările în acest sens au apărut în mod firesc în legătură cu preocupările sale științifice ca cercetător al naturii, dar și în procesul de clarificare a sensului artei și a stabilirii unei scări de valori etice. Centrul de la care transcend toate considerațiile filozofice ale lui Goethe este omul, condiționat în dezvoltarea sa de legi imuabile, determinate de un impuls inițial („dai, mon"), cît și de mediul natural și social. De aceea, în viziunea lui Goethe perspectiva de interpretare a universului diferă după punctul de plecare. În una din *Maxime* Goethe își definește crezul filozofic într-un model schematizat:

„Sîntem

cercetînd natura	ca poeți	etic
panteiști	politeiști	monoteiști"

Prin raționalitatea sa panteismul lui Goethe se distinge de subiectivismul intuiționismului contemporan al filozofiei romantice. Realitatea apare ca o caleidoscopică reflectare a unei substanțe divine eterne, care o luminează și care însuflețește cosmosul într-o pulsație polară de la libertate la necesitate. Finalitatea meditației lui Goethe rămîne însă totdeauna cea etică: locul și rostul omului ca ființă socială, verificîndu-și zilnic forțele prin activitate spre binele comun.

Prooemion (gr. „introducere", „prolog", 1816, publicată în 1817, apoi în ediția definitivă) — Alte traduceri: I. Cassian-Mătăsaru.

Ce-ar fi ca Domnul, rămînînd pe-afară] (*[Was wär' ein Gott, der nur von aussen stiesse*], 1812, apărută în ediţia din 1815).

Parabaza (Parabase, gr. „excurs"), *Epirrhema* (gr. „adaos"), *Antepirrhema* (gr. „replică"), termeni din comedia elină, indicînd moduri de adresare către auditoriu ale conducătorului corului. Poeziile au fost scrise aproximativ în 1819, publicate fără titlu în 1820, apoi sub titlurile actuale în ediţia definitivă, aci însă titlurile se justificau prin faptul că încadrau, în grupajul „Dumnezeu şi lumea", două ample poeme (*Metamorfoza plantelor* şi *Metamorfoza animalelor)* — Alte traduceri: M. Banuş.

Cuvinte de-nceput. Orfice (Urworte. Orphisch, 1817, publicată în 1820, apoi în ediţia definitivă). În original titlurile celor cinci strofe („stanţe", cum le numeşte Goethe) sînt date în greceşte, cu traducerea în germană în sensul atribuit de poet. — *Cuvinte de-nceput* — în viziunea orfică poetul, ca şi preotul, exprima adevărul în sens primar, primordial, profetic. — *Ananke, silnicia*, aici cu sensul: condiţionarea naturală şi socială la care e supusă fiinţa umană. În anul 1820 Goethe a publicat propriul său comentariu asupra textului. Alte traduceri: I. Sân-Giorgiu, M. Banuş (parţial) — vv. 1—8 au fost traduse de M. Eminescu, la solicitarea lui T. Maiorescu, pentru traducerea acestuia din volumul *Aphorismen zur Lebensweisheit* al lui A. Schopenhauer (cf. mai sus, notele la textul *Suleika* [*Cavaler sau om de rînd*]*)*: „Ca-n ziua, care lumii te dete, în tării/ Sta soarele în crugu-i spre-a saluta planeţii;/ Crescuşi dup-acea lege, de ea şi azi te ţii/ Cum o urmaşi pe-atuncea, păşind în drumul vieţii./ Nu scapi de tine însuţi, cum eşti trebui să fii:/ Din vechi ne-o spun aceasta sibile şi profeţii,/ Şi nici un timp cu nici o putere la olaltă/ Nu frîng tiparul formei, ce vie se desvoaltă." (cf. M. Eminescu, *Opere*, ed. Perpessicius, vol. IV: *Poezii postume*, pag. 341.) Alte traduceri: Şt.Aug. Doinaş şi H. Stanca.

Paria. Rugăciunea unui paria (Paria. Des Paria Gebet, 1822, publicată 1824 ca a doua parte a trilogiei *Paria*, apoi, în aceeaşi ordonare, în ediţia definitivă).

Neîndoios. Fizicianului (Allerdings. Dem Physiker, publicată în 1820, apoi în ediţia definitivă). — Poezia se adresează poetului şi naturalistului elveţian *(fizicianul)* Albrecht von Haller (1708—1777), care în poezia din care sînt citate versurile în ghilimele (1730) susţinea existenţa unei fiinţe supreme extramundane faţă de care contrastează mărginirea forţelor umane. — Alte traduceri: Şt.Aug. Doinaş.

Ultimatum (cca 1820, apărută în ediţia definitivă).

Una și totul (Eins und Alles, 1821, apoi în ediția definitivă) — Alte traduceri: I. Cassian-Mătăsaru.

[Era în trista criptă...] ([Im ernsten Beinhaus war's...]), apărută fără titlu în 1829 ca final al romanului *Anii de drumeție ai lui Wilhelm Meister* — Titlul „Privind craniul lui Schiller", sub care a apărut traducerea în românește, nu e autentic, provine dintr-o ediție postumă (1883). Se cunoaște numai că poezia s-a născut în timpul exhumării osemintelor lui Schiller și depunerii lor în cripta princiară din Weimar (1827).

Simbol (Symbolum, 1815, publicată în 1816, apoi în ediția definitivă) — Redă în simboluri francmasonice echivalențe pentru activități umane.

Testament (Vermächtnis, 1829, apărut în același an ca final al cărții a doua din romanul *Anii de drumeție ai lui Wilhelm Meister* — Alte traduceri: N. Argintescu-Amza.

Din Poezia sentențios-didactică

Predilecția lui Goethe pentru formularea scurtă, adesea incisivă, a unor puncte de vedere sau precepte de viață îmbracă o lungă perioadă de timp formă antică *(Epigramatice, Epigrame. Veneția 1790, Xenii;* se mai adaugă ciclurile de distihuri *Profețiile lui Bakis, Patru anotimpuri).* După 1810, în urma întîlnirii cu înțelepciunea orientală (vezi *Cartea sentențelor* din *Divanul occidental-oriental)*, dar mai ales în urma lecturii reînnoite a culegerilor de zicale, proverbe și parabole din literatura populară germană a secolelor XVI și XVII, epigrama goetheană ia forme apropiate de strofa tradițională germană cu vers de patru accente (Knittelvers). În ediția din 1815, apoi în cea definitivă, ele constituie grupuri aparte *(Proverbe, Dumnezeu, suflet, lume, Parabolice, Xenii blînde);* dacă mai adăugăm și alte trei cărți de *Xenii blînde* publicate postum, numărul textelor de poezie sentențios-didactică se ridică la aproape o mie, din care grupajul de față include un număr redus, cu caracter de exemplaritate. Tematica lor este foarte diferită; la adevăruri cu caracter etic de comportare umană se adaugă în scurte formulări sentențioase reflecții privind existența, arta și artistul sau, în notații polemice, reacții la unele evenimente ale timpului.

Într-un articol *(Poezia didactică)* publicat în 1827, Goethe scrie că poezia didactică este „un hibrid de poezie și retorică", meritînd o

apreciere deosebită ca împletire a „cunoașterii cu imaginația" și ca sursă de învățăminte pentru oameni.

Vv. 1–2: [*Barde, scrie...*] *([Bilde, Künstler...])* — Versurile au constituit motto-ul la primul ciclu de poezii, intitulat „Arta", din ediția din 1815 — vv. 3–6: [*Pictore, doar ochi frumos*] *([Künstler, zeiget nur den Augen])* — vv. 7–19: [*Poeziile vitralii ni se-arată*] *([Gedichte sind gemalte Fensterscheiben])* — vv. 20–23: [*De n-ar fi ochiul...*] *([Wär nicht das Auge sonnenhaft])* — vv: 24–25 [*Sofisticăriile alungă poezia...*] *([Durch Vernünfteln...])*, reluare în formă versificată și sentențioasă a unei idei exprimate și în *Maximele* sale *(HA* 12, pag. 498, nr. 940): „Tot ce-iliric trebuie să fie pe întreg foarte rațional, în amănunte puțin nerațional." — vv. 26–29: [*Am cunoscut iluștri cerșetori*] *([Erlauchte Bettler hab ich gekannt])* — vv. 30–33: [*De ce nu poți citi...*] *([Warum magst du gewisse Schriften...])* — vv. 34–37: [*Cea mai onestă trudă...*] *([All unser redliches Bemühn])* — vv. 38–45: *Despre antici (Antike)* — v. 39: *Fidias* marele sculptor grec a devenit cunoscut în Germania mai ales după ce, în 1815, lordul Elgin a transportat la Londra, pentru Muzeul britanic, o serie de capodopere ale sculpturii eline — vv. 46–53: *Despre moderni (Modernes)* — v. 46: *Hans* (pentru: Jan) *van Eyck* (1390–1441), pictor din școala flamandă, pentru a cărei recunoaștere milita orientarea romantizantă din estetica timpului — vv. 54–59: [*În țara natală*] *([Im Vaterlande])* — vv. 60–61: [*Interpretați...*] *([Im Auslegen...])* — vv. 62–65: [*Precum lui Blücher monument*] *([Ihr könnt mir immer...])* După 1800 scrierile lui Goethe — mai ales romanele sale deveniseră obiectul a numeroase controverse. — v. 62: *Blücher* (Gebhard Leberecht von), mareșal prusian (1742–1819), erou popular al războaielor de eliberare de sub ocupația napoleoniană, căruia i se ridicase în 1820 la Rostock o statuie cu o inscripție redactată de Goethe — v. 63: Aluzie la faptul că admiratorii lui Goethe intenționau să-i ridice o statuie la Frankfurt, cu ocazia împlinirii vîrstei de 70 ani — vv. 66–71: [*Știu, multora vă sînt povară*] *([Ich bin euch sämtlichen zur Last])* — vv. 72–73: [*În Infinit de-ți vrei...*] *([Willst du ins Unendliche schreiten])* — vv. 74–77: [*Cunoaște-te...*] *([Erkenne dich...])* — vv. 78–83: [*Nimeni nu se știe bine*] *([Niemand wird sich selber kennen])* — vv. 84–87: [*Nezăbovind...*] *([Verweile nicht...])* — vv. 88–93: [*De sfinți părinți...*] *([Von heiligen Männern...])* — vv. 94–97: [*Un zeu pare-un bărbat...*] *([Ein Mann, der Tränen streng entwöhnt])* — vv. 98–111: [*În sat se-ncinsese...*] *([Im Dorfe war ein gross Gelag])* — vv. 112–113: [*Toate lucrurile-ar merge...*] *([Es liesse sich*

alles...]) — vv. 114—121: *Un dacă de n-ar exista* (*Ein aber dabei*) — vv. 122—125: [*Cu gest ciudat...*] ([*Mit seltsamen Gebärden*]) — vv. 126—137: [*Statura tatăl meu mi-a dat*] ([*Vom Vater hab ich die Statur*]), cf. *Poezie și adevăr*, partea a II-a, cartea 10 (*HA* 9, pag. 447): „Moștenisem de la tatăl meu o anumită elocință didactică, de la mama darul de a expune atrăgător și vioi ceea ce imaginația poate făuri și cuprinde, de a împrospăta basme cunoscute, a inventa și povesti altele, ba chiar de a le inventa în timp ce povesteam." — vv. 138—149: *Statelor Unite* (*Den Vereinigten Staaten*) — v. 141: *bazalt* — ca și alți savanți ai timpului Goethe considera că America este un continent lipsit de fenomene vulcanice (pentru care bazaltul era, în concepția de atunci, cea mai evidentă probă) — v. 149: *de cavaleri, de hoți și basme cu stafii*, în original, literal: „istorii cavalerești, cu bandiți și cu fantome", aluzie la nenumăratele scrieri cu asemenea conținut, care inundaseră piața literară a vremii — vv. 150—165: [*Îngerii au luptat...*] ([*Die Engel stritten für uns...*]) — vv. 166—179: [*Faimoși se știu nemții...*] ([*Den deutschen Mannen...*]) — v. 168 și urm: Carol cel Mare (768—814) a impus cu forța armelor saxonilor convertirea la creștinism — vv. 180—191: [*Cum gîndiți...*] ([*Wie ihr denkt oder denken sollt*]) — vv. 192—195: [*Li-i versurilor chinul faur*] ([*Es spricht sich aus der stumme Schmerz*])

Lirică tîrzie

Productivitatea lirică a lui Goethe s-a menținut pînă în ultimii ani de existență, cu aceeași sensibilitate față de lumea ambiantă și cu aceeași forță de transpunere poetică, actualizare și interiorizare a evenimentelor trăite, de răspuns poetic și de participare la fenomenele din natură și societate. Se aprofundează capacitatea de obiectivizare a eului liric, voința conștientă de prelucrare artistică, tendința de a releva valoarea simbolică a întîmplărilor vieții, de a desprinde sensul general din faptul particular, de a pune în lumină mai ales finalitatea etică a acțiunilor umane. Concomitent cu aceste elemente de conținut, capătă amploare, pe lîngă folosirea unor forme rigide, caracteristice perioadei de bătrînețe, căutarea voită a unor expresii sintetice, concentrate spre esențial, chiar — uneori — în detrimentul înțelegerii imediate. La 74 ani compune *Elegia*, considerată, pe bună dreptate, pentru autenticitatea sentimentului și profunzimea expresiei, drept una din cele

mai puternice elegii din literatura universală, în care inevitabilul renunțării se împletește cu o adevărată voluptate a durerii. La 78 ani adună în ciclul *Anotimpuri și ore chinezo-germane* scurte poezii cu noi motive, imagini și forme intuite din îndepărtata civilizație a orientului.

Primăvară de-a lungul anului (Frühling übers Jahr, 1816, publicată în 1820, apoi postum).

Ochi în ochi (Blick um Blick, cca 1820, publicată în ediția definitivă).

La miezul nopții (Um Mitternacht, 1818, improvizată, spune Goethe, în miez de noapte pe clar de lună plină, tipărită cu melodie în 1821; în 1822 Goethe o pune în legătură cu romanul *Wilhelm Meister*, a intrat între textele lirice în ediția definitivă).

Între două lumi (Zwischen beiden Welten, cca 1818, definitivată probabil pe baza unui text mai vechi din jurul anului 1780, tipărită în 1820, inclusă în ediția definitivă) — v. 4: *Lida*, Charlotte von Stein — v. 5: *William* Shakespeare.

Totdeauna și peste tot (Immer und überall, cca 1820, tipărită în același an, apoi în ediția definitivă).

Binecuvîntare la drumeție (Wandersegen, cca 1820, publicată în 1821 ca text poetic introductiv la romanul *Anii de drumeție ai lui Wilhelm Meister*, inclusă în volumul de lirică din ediția definitivă).

[*Cum? Ai trecut pe lîngă mine?*] ([*Du gingst vorüber...*], probabil 1823, adresată lui Ulrike von Levetzow, publicată în ediția definitivă ca al cincilea text dintr-un grupaj de scurte poezii, fără indicarea nominală a adresatei; identificarea s-a realizat postum).

Trilogia pasiunii (Trilogie der Leidenschaft)

Titlul comun pentru cele trei poeme componente, posterior genezei lor, aparține anului 1825, cînd Goethe pregătea ediția definitivă, în care au apărut. Poeziile au fost compuse separat între 1823 și 1824, în ordinea inversă a inserierii lor: *Lui Werther* în martie 1824, *Elegie* în septembrie 1823, *Împăcare* în august 1823 — Sistematizarea în ordinea actuală indică semnificația generală pe care poetul o acorda momentului general al creației celor trei poezii, care, de fapt, sînt ocazionate de fapte de viață diferite.

Lui Werther (An Werther) — Invocarea eroului romanului apărut în 1774 a fost concepută ca un preludiu la ediţia jubiliară semicentenară (apărută 1825) — Textul exprima starea de spirit a lui Goethe după despărţirea de Ulrike von Levetzow, dar corespunde şi unui scepticism şi unei resemnări de care poetul se simţea cuprins din cînd în cînd, aşa cum confirmă şi alte documente ale vremii. În 1812 îi scrie lui Zelter (care-i comunicase sinuciderea fiului său adoptiv): „Cînd *taedium vitae* îl cuprinde pe om, el nu trebuie mustrat, ci doar compătimit. «Werther» face pe oricine să nu se îndoiască de faptul că pe mine m-au străfulgerat simptomele acestei boli ciudate, naturale şi nenaturale. Numai eu ştiu ce hotărîri şi eforturi m-au costat atunci ca să scap de valurile morţii, după cum şi mai tîrziu m-am salvat şi m-am refăcut numai cu greu din multe naufragii... Sînt în stare să scriu un nou «Werther» care ar înfiora poporul şi mai mult decît primul". Către acelaşi, în 1816: „Acum cîteva zile mi-a căzut în mînă din întîmplare prima ediţie din «Werther»... E greu de înţeles cum poate un om să suporte încă patruzeci de ani o lume care în tinereţe îi apărea atît de absurdă." — Versificaţia: o variantă a tipului de stanţe, fără rigoarea rimei şi strofei acestora. — Alte traduceri: N. Argintescu-Amza.

Elegie, scrisă între 5 şi 12 septembrie 1823, în călătoria de întoarcere spre Weimar de la Marienbad (e cunoscută de aceea şi ca „Elegia de la Marienbad"), publicată 1825, apoi în ediţia definitivă — *Motto*, text în formă uşor modificată din drama *Torquato Tasso*, actul V, scena finală — La Marienbad Goethe o cunoaşte în 1821 pe Ulrike von Levetzow, pe care o reîntîlneşte în 1822 şi 1823. Faţă de tînăra de 17 ani Goethe resimte o răscolitoare pasiune, care-l duce pînă la o cerere — neacceptată — în căsătorie. Singura ieşire din starea conflictuală a fost fuga precipitată şi sublimarea poetică a realităţii — Manuscrisul *Elegiei* a fost transcris cu grijă de însuşi Goethe şi încredinţat într-o manieră festivă spre lectură numai cîtorva din prietenii cei mai apropiaţi. Wilhelm von Humboldt scrie soţiei sale: „Azi [8 noiembrie 1823] [Goethe] mi-a dat o poezie de-a sa, legată, o elegie... Era scrisă în întregime de mîna sa, mi-a spus că e singura copie care există, că n-a arătat-o încă nimănui, fără excepţie şi că n-o va publica încă multă vreme, poate niciodată..." — Forma foarte regulată a stanţei obligă la o exprimare încordată şi reţinută, la înfrîngerea oricărei izbucniri necontrolate a afectului. — Identică tematic cu *Întîlnire şi despărţire* din 1771, opusă însă ca stare de spirit. — Alte traduceri: I.M. Sadoveanu, I. Sân-Giorgiu, L. Blaga.

Împăcare (Aussöhnung), scrisă la 18 august 1823 în albumul pianistei poloneze Maria Szymanowska, publicată în ediția definitivă ca a treia parte a *Trilogiei;* a apărut și separat, în alt volum, sub titlul „Doamnei Maria Szymanowska". — Alte traduceri: I. Cassian-Mătăsaru.

Logodnicul (Der Bräutigam, probabil 1824, publicată anonim în 1829, apoi, în cadrul liricii, postum, 1842) — Alte traduceri: Șt.Aug. Doinaș și H. Stanca („Mirele").

Cîmpenească (Ländlich, compusă în 1824 ca traducere din neogreacă prin intermediu francez, inclusă în ediția definitivă).

Anotimpuri și ore chinezo-germane (Chinesisch-deutsche Jahres- und Tageszeiten)

Cele 14 texte au fost publicate ca ciclu în 1830, apoi, în cadrul liricii, postum în 1842. — La nivelul dezvoltării din acel timp a sinologiei, Goethe n-a avut posibilitatea să cunoască marea poezie clasică chineză, ci doar, prin intermediul unor traduceri engleze și franceze, unele texte de literatură narativă, cu intercalări și anexe de exemplificări lirice. Pe lîngă unele motive și imagini specifice, afinitatea pentru cultura chineză se regăsește în spiritualizarea experienței reale, în extrema conciziune a expresiei și în conectarea tematicii de reflexii cu caracter meditativ-etic.

I. [*Ce putem noi, mandarinii*] [*Sag', was könnt' uns Mandarinen*]

II. [*Stea-nclinată cu sfială*] [*Weiss wie Lilien, reine Kerzen*]

III. [*Ies mioare din fîneață*] [*Ziehn die Schafe von der Wiese...*]

VII. [*Mult mai frumoasă...*] [*War schöner als der schönste Tag*]

VIII. [*Înserarea lin coboară*] [*Dämmrung senkte sich von oben...*]

IX. [*Ce-i un boboc de trandafir...*] [*Nun weiss man erst, was Rosenknospe sei*]

X. [*Se știe că tu ești cea mai frumoasă*] [*Als Allerschönste bist du anerkannt*] — Pentru elogiul trandafirului, cf. mai sus [*Și dacă eu te-alint*] — v. 60: *de ce și cum* — Goethe era un adversar convins al oricărei interpretări teleologice; întrebările sale urmăresc să stabilească natura funcțională a fenomenelor. „Comun la Kant și la mine e distincția între subiect și obiect și opinia că fiecare făptură există pentru sine

şi că, de pildă, arborele de plută n-a crescut pentru ca noi să avem cu ce înfunda sticlele“ (J.P. Eckermann, *Gespräche mit Goethe...*, 11 aprilie 1827; *ibidem*, 20 februarie 1831).

XIII. [*Stricați voi bucuria calmă*]. [*Die stille Freude wollt' ihr stören*]

La un răsărit de lună plină (Dem aufgehenden Vollmonde. Dornburg, 25, August 1828, publicată postum). *Dornburg*, castel pe înălțimile din jurul Weimarului, reşedință de predilecție a lui Goethe în ultimii săi ani. Transmisă, cu scrisoare însoțitoare, soților Willemer; cf. notele la poezia *Clar de lună*.

[*Cînd grădină, deal și vale*] [*Früh, wenn Tal, Gebirg und Garten*], datarea e indicată de poet: Dornburg, septembrie 1828, publicată postum).

CUPRINS

Cîntece pentru Lili

Balade

Lirică de idei

PERIOADA DINTRE 1775 ȘI 1786

Versuri pentru Charlotte von Stein

Cîntece din romanul „Wilhelm Meister"

Mignon

Harfistul

Balade

Lirică meditativă

Elegii

Din Epigrame. Veneţia 1790

Din Xenii

Sonete

Lirică ocazională

Balade

PERIOADA DE DUPĂ 1810

Divanul occidental-oriental

Cartea cîntărețului

Cartea lui Hafis

Cartea iubirii

Coperta colecției de:
VAL MUNTEANU

Lector : ONDINE-CRISTINA DASCĂLIȚĂ
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK

Bun de tipar : 20.XI.1984.
Coli de tipar : 26

Comanda nr. 40 364
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1 — București,
Republica Socialistă România

Nici unul din scriitorii dragi mie n-a ajuns să fie pentru mine o problemă profundă, un impuls etic important, cu nici unul din ei n-a fost nevoie să lupt şi să discut ; cu Goethe, în schimb, a trebuit să duc continuu dezbateri şi dispute de idei.

HERMANN HESSE

Goethe cel Înţelept.

THOMAS STEARNS ELIOT

Goethe a ştiut să dea exemplul ordinii în dezordine, exemplul disciplinei în anarhie, exemplul adevăratei libertăţi intelectuale în decăderea caracterelor şi în servitutea spiritelor. Aceasta este, mi se pare, lecţia lui Goethe, lecţia pe care trebuie s-o primim şi de pe urma căreia trebuie să profităm.

PAUL VALÉRY

Fiecare din cîntecele tinereţii sale este spiritul descătuşat al unei clipe ; avîntat spre zenit şi atîrnînd strălucitor acolo, el soarbe, pură, toată fericirea momentului şi se destramă ca o adiere în clarul eterului. Iar poeziile senectuţii sale sînt uneori ca fîntînile adînci şi obscure, peste al căror luciu alunecă chipuri... care nu-s vizibile decît pentru cel ce se apleacă asupra apelor adînci şi întunecate ale unei vieţi îndelungate...

HUGO VON HOFMANNSTHAL

Lei 37

GOETHE

POEZIA

Dacă fondul unei experiențe de viață
neobișnuit de vaste, integrînd
toate domeniile de cunoaștere ale timpului,
acordă poeziei lui Goethe
autenticitate și credibilitate,
semnificația ei singulară în evoluția
poeziei germane
i-o conferă valorile artistice prin care poetul
înnoiește repertoriul liric, spărgînd
tiparele rutiniere și apelînd la o imagistică
surprinzător de nouă, produs al unei
fantezii poetice de o excepțională inventivitate
și prospețime.

J. LIVESCU